

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris:
CZU: 343.154(043.3)

Macovei Cristian

**LIBERAREA CONDIȚIONATĂ DE PEDEAPSĂ PENALĂ
ÎNAINTE DE TERMEN**

Specialitatea științifică: 554 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific,
dr., conf. univ.

MARIȚ Alexandru

Autor

Macovei Cristian

Chișinău, 2015

CUPRINS

ADNOTARE	3
LISTA ABREVIERILOR	6
INTRODUCERE	7
1. ANALIZA GENERALĂ A LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN	15
1.1. Analiza materialelor științifice publicate în materia liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen	15
1.2. Analiza conceptului și a categoriei liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ca formă a liberării de pedeapsa penală	24
1.3. Concluzii la Capitolul 1	33
2. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND INSTITUȚIA LIBERĂRII DE PEDEAPSĂ PENALĂ	35
2.1. Liberarea de pedeapsă penală – formă de manifestare a alternativelor detenției	35
2.2. Noțiunea, conceptul și formele de liberare de pedeapsa penală	63
2.3. Forme de liberare de pedeapsa penală prevăzute de legislația penală a unor state europene în plan comparat	66
2.4. Concluzii la Capitolul 2	72
3. REGLEMENTĂRI DE DREPT PRIVIND INSTITUȚIA LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ ÎNAINTE DE TERMEN	73
3.1. Evoluția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pe plan intern și pe plan internațional	73
3.2. Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen: criteriile și aprecieri de dispunere	78
3.3. Condiții de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen	111
3.4. Modalități de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen potrivit reglementărilor din legislația penală a altor state	122
3.4.1. Modul de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen prevăzut de legislația altor state	122
3.4.2. Evoluția reglementărilor cu privire la modurile și modalitățile de liberare condiționată de pedeapsă penală înainte de termen în legislația penală din România	130
3.5. Concluzii la Capitolul 3	140
4. STATUTUL JURIDIC AL CONDAMNATULUI ȘI PROCEDURA DE ACORDARE A LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN	142
4.1. Modificarea condițiilor de deținere pe parcursul executării pedepsei ca rezultat al corectării condamnatului	142
4.2. Procedura de acordare a liberării condiționate înainte de termen	158
4.3. Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen și revocarea liberării condiționate	163
4.4. Concluzii la Capitolul 4	169
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	170
BIBLIOGRAFIE	174
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	189
CURRICULUM VITAE	190

ADNOTARE

Macovei Cristian. *Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2015*

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia compusă din 380 de titluri, 178 de pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: răspundere penală, pedeapsă penală, alternative ale detenției, liberare de răspundere și de pedeapsă penală, liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, liberare condiționată și condamnare cu suspendare condiționată înainte de termen, probațiune.

Domeniul de studiu. Prezenta lucrare aparține domeniului Drept Penal, în special Părții generale, instituția liberării de răspundere și de pedeapsă, precum și a *liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen* ocupând locul central în această abordare științifică.

Scopul lucrării este cunoașterea aprofundată a semnificației juridico-penale a instituziei liberării de pedeapsă în general și a liberării condiționate înainte de termen în special, precum și a condițiilor care le sunt proprii și a problemelor pe care le ridică aplicarea acestora în practica judiciară din Republica Moldova.

Obiectivele lucrării constau în identificarea, propunerea și susținerea unor soluționări argumentate științific pentru problemele de drept controversate din doctrina juridică și care au avut rezolvări neconvingătoare sau neunitare în jurisprudență; modificarea și perfecționarea reglementărilor legale în materie.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul întreprins a permis observarea critică a limitelor unor noi reglementări date instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, formularea unor propuneri de lege ferenda judicioase, temeinic argumentate științific, aducându-ne, astfel, aportul la perfecționarea prevederilor legale în discuție.

Problema științifică importantă soluționată a constat în fundamentarea științifică a unei noi direcții în cadrul politicii penale care să vizeze eficientizarea aplicării instituției pedepsei penale, fapt care a contribuit la perfecționarea mecanismului de aplicare a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, stabilindu-se locul acestei instituții în cadrul ansamblului de forme de realizare a procesului de executare a pedepsei penale.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Întreaga cercetare este orientată spre generalitatea și principialitatea reglementării juridice în materia investigată, realizând o îmbinare a teoriei și practicii dreptului, pentru ca, în final, să contribuie atât la clarificarea unor opțiuni, puncte de vedere doctrinare discutabile, la înlăturarea rezolvării jurisprudențiale eronate a unor probleme de drept, la realizarea unor practici judiciare unitare în materie, cât și la perfecționarea reglementărilor legale considerate necorespunzătoare.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât și în cea practică a juriștilor preocupați de instituția liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. Totodată, ea va servi și pentru formarea continuă a reprezentanților dreptului penal.

SUMMARY

Macovei Cristian, PhD Thesis, Specialty 554.01 – Criminal Law and Criminal Execution. *Release on probation before term*. Thesis of Doctor of Law, Chisinau, 2015

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography consisting of 380 titles, 178 pages of main text. The results are published in 8 scientific papers.

Keywords: criminal punishment liberation, ways of criminal punishment liberation, convicted person, substitution of unexecuted part of punishment by a more tolerant punishment, change of the situation, juvenile released from punishment, seriously ill person, postponement of sentence execution, term of prescription of sentence execution, probation.

Field of study This study falls within the criminal law, particularly the general part. Research focuses on eliminating the causes of the criminal nature of the crime, self defense and state of necessity occupying a central place in this approach.

Purpose. Development of a theoretical conception of solving the problem of applying the institution of culprits' liberation from criminal punishment, by formulating recommendations for improving the criminal legislation of the Republic of Moldova.

Objectives. The scientific study is based on the penal law domain with a profound and complex analysis being given to the institution of liberation from penal punishment. They consist, on the one hand of identifying, proposing and supporting scientifically proven solutions to controversial issues of law and legal doctrine that had primarily inconclusive or non-unitary solutions in case law and on the other hand of modifying and improving the statutory regulations. In dissertation are investigated in integrity the theoretical, methodological and legal bases of probation. Is defined notion of probation; analyzed and came true the systems' elements of probation; examined the place and interaction between probation and other criminal sanctions and the ability to prevent relapse; classified and analyzed the basic models of this sanction; analyzed the basic international acts concerned to this problem.

Novelty and scientific originality. A complex research of all the ways of criminal punishment liberation as a whole; explanation of the notion and concept of criminal punishment liberation, explication of some terms of certain ways of criminal punishment liberation, explanation of necessity for applying certain ways of criminal punishment liberation for a larger spectrum of convicts; argumentation of applying more lenient punishment in case of postponement of sentence execution for pregnant women and those with up-to-8-aged children.

Theoretical significance and applied value. All research is oriented generality and principled legal regulation in the matter investigated, providing a combination of theory and practice law, that ultimately contributes to the clarification of options, doctrinally questionable to solve removal of erroneous jurisprudential legal issues, to achieve uniform judicial practice in the field and to improve legal regulations considered inappropriate.

Implementation of scientific results. The author's interpretation of notions and terms, which are met in legal provisions on the criminal punishment liberation institution, denotes a considerable importance for successful applying these norms, while the collected data, fact materials, and generalizations made may be used in the teaching-learning process of criminal law material within the institutions of middle and high education of law profile, as well as for continuous training of criminal law recipients.

РЕЗЮМЕ

Macovei Cristian. Условно-досрочное освобождение от отбывания наказания. Кандидатская диссертация права по специальности 554.01 – Уголовное право (Уголовного кодекса), Кишинэу, 2015 г.

Структура диссертации: введение, 4 главы, выводы и рекомендации, библиография из 380 названий, 162 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 8 работах.

Ключевые слова: уголовное наказание, альтернатива лишению свободы, освобождение от ответственности, условно-досрочное освобождение от отбывания наказания, освобождение от наказания несовершеннолетних, отсрочка отбывания наказания, условное осуждение, пробация.

Область исследования. Диссертация посвящена правовой и криминологической характеристике назначения и реализации пробации. Диссертационное исследование основывается на весьма широком круге литературных источников и данных судебной практики, совмещая, таким образом, теорию с правоприменительной деятельностью. Наряду с национальным законодательством, автор охватил своим исследованием и уголовно-правовые институты других стран, что свидетельствует о комплексном подходе к проблематике пробации.

Цель этой работы – доскональное изучение нормативно-правовой значимости уголовного наказания в целом и условно-досрочного освобождения в частности, а также проблем, возникающих при их применении в судебной практике в Р. Молдова. В работе также предлагается урегулирование научно спорных вопросов права и правовой доктрины, модификация и совершенствование правовых норм.

Научная новизна и оригинальность. В диссертационной работе комплексно исследованы теоретические, методологические и правовые основы пробации. Дается определение понятия пробации; анализируются и уточняются составные элементы пробации; рассматривается место и взаимосвязь пробации с другими уголовными санкциями и способностью к предупреждению рецидивизма; классифицированы и анализированы основные модели этой санкции; анализированы основные международные акты, посвященные данной проблеме.

Теоретическая значимость и прикладное значение. Все исследования направлены на общности и принципиальности правового регулирования, обеспечивая сочетание практики и теории права, что способствует прояснению некоторых сомнительных доктринальных точек зрения, удалению ошибочных решений правовых вопросов, чтобы добиться разработки единой судебной практики, а также совершенствования правовых норм. В процессе решения научно-практических задач широко использованы данные официальной уголовной статистики и обобщенная обработка этих данных. Это позволило выявить ряд недостатков и особенностей процесса применения пробации в Республики Молдова.

Внедрение научных результатов. Научные разработки данной диссертационной работы могут быть применены в законотворческом процессе, а также могут быть использованы в качестве учебного пособия в учебном процессе юридических вузов по вопросам пробации.

LISTA ABREVIERILOR

Alin.	– alineat
Apud	– citat după ...
Art.	– articol
B. Of.	– Buletin Oficial
Cap.	– capitol
CP	– Cod penal
CE	– Cod de executare
CPP	– Cod de procedură penală
CA	– Curtea de Apel
CD	– culegere de decizii
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CPJ	– culegere de practică judiciară
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
Dec.	– decizie
DIP	– Departamentul Instituțiilor Penitenciare
Dreptul	– Revista ”Dreptul”
Ed.	– editură
etc.	– și alții, și altele, și așa mai departe
FR	– Federația Rusă
IRP	– Institutul de Reforme Penale
Jud.	– judecătorie
loc. cit.	– locul citat
MJ	– Ministerul Justiției
MO	– Monitorul Oficial
OG	– Ordonanța Guvernului
OIM	– Organizația Internațională a Muncii
ONU	– Organizația Națiunilor Unite
OUG	– Ordonanță de Urgență a Guvernului
Nr.	– număr
Op. cit.	– opera citată
p.	– pagină
alin.	– punct
PG	– Partea generală
PS	– Partea specială
RDP	– Revista de drept penal
RM	– Republica Moldova
RRD	– Revista română de drept
RSSM	– Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
Sec.	– secol
Sect. pen.	– secție penală
Sent. pen.	– sentință penală
s.n.	– sublinierea noastră
Trib.	– tribunal
Trib. Supr.	– Tribunalul Suprem
Trib. jud.	– Tribunalul județean
UNBR	– Uniunea Națională a Barourilor din România
URSS	– Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
Vol.	– volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Criminalitatea întotdeauna a erodat valorile sociale, bunăstarea, amenințând viața sau sănătatea cetățenilor, fapt care, în consecință, determină o degenerare a calității vieții tuturor membrilor societății. Relațiile sociale contemporane sunt destul de variate și solicită atitudine din partea indivizilor. Normele de drept, în special cele penale, au menirea să contribuie la menținerea ordinii publice, prin amenințarea cu sancțiunea corespunzătoare pentru fapta ilegală comisă. Deși aceste norme își au aplicabilitate la moment și la modul cel mai serios, aceasta nicidecum nu înlătură prezența unor abateri prin faptele penale. Această situație necesită, indiscutabil, implicarea statului, prin organele sale competente, în soluționarea diferendelor, curmarea manifestărilor antisociale, în vederea restabilirii echității sociale. Reacția negativă a întregii societăți la flagelul infracțiunii a fost întotdeauna prezentă și, desigur, a atras un răspuns de represiune penală a faptelor condamnabile.

Deși pedeapsa penală sub forma închisorii a dominat decenii la rând, aceasta nu a convins societatea că este unicul mijloc desăvârșit în corectarea și reeducarea persoanelor care au săvârșit fapte penale, pedepsite cu o astfel de sancțiune. Astfel, instituția liberării de pedeapsa penală a devenit salvatorul legiuitorului în reglementarea unor situații ce nu necesită o reclusiune a unei persoane vinovate de o faptă penală. Datorită răsturnării postulatului desăvârșirii aplicării pedepsei cu închisoare ca unicul mijloc rațional al salvării societății de flagelul infracțional, sistemul justiției a beneficiat din partea legiuitorului de apariția unor norme penale ce reglementează astfel de situații cu alternative pentru pedeapsa închisorii.

Instituția liberării de pedeapsa penală, în general, a apărut în Republica Moldova după ce-a de-a doua conflagrație mondială, și anume odată cu adoptarea Codului Penal al RSSM în 1961. Codul prevede, pentru prima dată cu claritate, modalități concrete de liberare de pedeapsa penală, care ulterior au fost completate cu altele noi.

Apariția instituției liberării de pedeapsa penală, în general, și a liberării de pedeapsă înainte de termen, în special, la jumătatea sec. XX a avut un efect pozitiv în reglementarea relațiilor juridico-penale, deoarece a dat posibilitatea ca pentru unele infracțiuni ușoare să se aplice o măsură represivă mai blândă sau chiar să exonereze de pedeapsa penală prin stabilirea unui termen de probă. Desigur, instituția liberării de pedeapsa penală a fost completată pe parcursul deceniilor cu modalități noi, care reflectau mai bine atitudinea statului față de cei care au săvârșit infracțiuni cu un pericol mai redus pentru societate. Din cele menționate se poate deduce concluzia că instituția liberării de pedeapsa penală a fost perfecționată în ultimele decenii ale sec. XX și în primii ani ai sec. XXI. O importanță deosebită în acest sens a avut-o adoptarea CP al

RM, în vigoare din 12 iunie 2003, care a sistematizat normele ce prevăd modalitățile liberării de pedeapsa penală într-un capitol separat, ceea ce în legea penală a RM anterioară nu a fost, și, respectiv, a invocat și modalități noi de liberare de pedeapsa penală.

Tema abordată în studiul de față prezintă interes deosebit atât pentru știința dreptului penal, cât și pentru societatea civilă, deoarece liberarea de pedeapsa penală reprezintă atitudinea manifestată a legiuitorului sau reacția asupra fenomenului infracțional prin prisma educării și corectării persoanei condamnate în regim de libertate sau excluderii aplicării unei pedepse în mod tardiv ori fără necesitate, ori liberarea de la executarea pedepsei de mai departe. Motivația autorului în privința problemei abordate este că instituția liberării de pedeapsă penală înainte de termen prezintă interes atât teoretic, cât și practic și ar putea fi îmbunătățită prin sugestiile aduse în conținutul tezei.

Este bine cunoscut faptul că un număr mare din dosarele examinate în instanțele de judecată din Republica Moldova vizează persoane care au săvârșit infracțiuni ușoare sau mai puțin grave. Pornind de la acest fapt, instanțelor de judecată le este mai ușor, în prezența anumitor circumstanțe în favoarea condamnatului, să aplice una dintre modalitățile de liberare de pedeapsă penală. Acest concept este argumentat prin faptul că statul nu este interesat să trimită persoanele pentru astfel de infracțiuni în locuri de reclusiune, suportând ulterior cheltuieli pentru întreținerea deținuților. Însă aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală, în cazul săvârșirii unei fapte penale, rămâne pentru doctrina și practica penală un subiect care urmează a fi cercetat și în privința căruia pot fi oferite unele soluții de îmbunătățire. Cele consemnate reies, de exemplu, din premisa că unele instituții ale liberării de pedeapsă penală înainte de termen au prevederi discutabile, confuze și duc la complicarea aplicării lor de către instanțele de judecată, determinând o abordare practică diferită. Cu toate acestea, considerăm că o reușită a prevederilor legale se întâlnește în situația liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în condițiile art. 91 din Codul penal al R. Moldova.

Toate cele constatate suscită interesul față de tematica liberării condiționate înainte de termen de pedeapsă penală în reglementarea legislației penale a RM și îndeamnă la o abordare de pe poziții noi a problemelor ce țin de această instituție. Or adoptarea normelor penale referitoare la liberarea de pedeapsa penală a pus în fața organelor judiciare, dar și în fața științei dreptului penal, un șir de probleme referitoare la înțelegerea, interpretarea, aplicarea corectă și perfecționarea continuă a modalităților instituției liberării de pedeapsa penală, în general, și a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, în special. Cu certitudine, studiul detaliat asupra problemelor în cauză, potrivit legii penale a RM, va contribui la rezolvarea problemelor existente, va facilita căutarea soluțiilor de depășire a deficiențelor atestate.

Monitorizarea gradului de studiere a temei investigate ne permite să afirmăm că problema aplicării instituției liberării de pedeapsa penală, în general, și a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, în special, este insuficient cercetată în știința dreptului penal. Nivelul de elaborare a prevederilor normative care ar cuprinde toate laturile cu referire la liberarea de pedeapsa penală nu poate fi recunoscut pe deplin satisfăcător, deoarece: au fost ignorate acele posibilități reale de executare a unei pedepse penale în regim de libertate care au un efect mai mare asupra reintegrării sociale a condamnatului decât închisoarea, posibilitatea corectării sau reeducării unei persoane condamnate pentru o infracțiune gravă în regim de libertate prin schimbul pedepsei, care ar avea o reușită optimă în integrarea în societate, cu referire la survenirea unor situații ce ar putea face aceste norme să fie aplicabile limitat în privința condamnaților, reieșind din restricțiile pe care le prevăd sau din posibilitatea survenirii unor situații de schimb, ce pot fi întâlnite foarte rar în practică. La fel, e vorba de lipsa reglementării legale a situațiilor de suspendare a executării unei sentințe de condamnare sau neclaritatea cu referire la cazurile în care sentința de condamnare nu poate fi executată.

Pornind de la aceste premise, prezentul studiu constituie o investigație științifică complexă, având ca determinantă necesitatea eliminării din prevederile normative a incoerențelor care fac dificilă aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală în RM. Sintetizând evoluția gândirii juridico-penale referitoare la instituția în cauză, se consideră că soluția adecvată ar consta în tratarea interdisciplinară (juridico-penală, execuțională, procesual-penală, axiologică) a problemei investigate.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în elaborarea unei concepții teoretice care ar putea duce la eficientizarea aplicării instituției liberării de pedeapsă penală înainte de termen, în special a persoanelor care sunt vinovate de unele fapte penale; în stabilirea naturii juridice a instituției liberării de pedeapsa penală și a modalităților de perfecționare a normelor penale privind aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală potrivit CP RM.

Scopul propus a condiționat realizarea următoarelor *obiective*:

- analiza condițiilor legale ale aplicării modalităților liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
- stabilirea imperfecțiunilor prevederilor legale cu privire la instituția de liberare de pedeapsa penală, precum și formularea unor propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea acestor prevederi;
- orientarea destinatarilor și beneficiarilor legii penale spre aplicarea și respectarea înaltelor standarde ale justiției;

- elucidarea naturii juridice a instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și a modalităților ei prin prisma exigențelor legislației RM;

- argumentarea complexă a aplicării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în privința celor condamnați, a interpretării legii penale în cauze concrete, a motivării și corectării erorilor comise în practica judiciară privind aplicarea modalităților liberării de pedeapsa penală;

- descoperirea punctelor vulnerabile ale modalităților instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, potrivit CP RM, în vederea prevenirii aplicării incorecte a instituției liberării de pedeapsa penală față de persoanele ce pot beneficia de această instituție penală;

- analiza premiselor sociojuridice ale aplicării și dezvoltării normelor penale cu privire la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în RM;

- exegeza juridico-istorică și juridico-comparativă a cadrului normativ privind instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;

- analiza condițiilor legale ale aplicării modalităților liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și constatarea necesității punctării noilor condiții imperios necesare;

- determinarea imperfecțiunilor prevederilor legale cu privire la instituția liberării de pedeapsa penală și formularea unor propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a acestor prevederi.

În vederea realizării scopului și obiectivelor trasate, au fost utilizate următoarele **metode**: dialectică, istorică, logico-juridică, de drept comparat, sistematică și statistică. Totodată, cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației și practicii judiciare existente în domeniul dat.

La realizarea studiului, drept punct de reper a servit legea penală, procesual-penală, execuțională a RM și a altor state (România, Rusia, Ucraina, Germania, Franța, Spania, Danemarca, Suedia etc.).

Baza teoretică a investigației o constituie lucrările celor mai consacrați savanți în domeniu: Козаченко И. Я., Незнамова З. А., Парог А. И., Карпец И. И., Кудрявцев В. Н., Наумов А. В., Иногамова-Хегай Л., Казарян З., Исмаилов Б.И., Ткачевский Ю.М (Federația Rusă); Lupașcu R., Mitrache C., Pop O., Daneș Ș., Papodopol V., Dobrinou V., Florean I., Giurgiu N., Nicolae N. A., Basarab M., Hotcă M. A., Barac L., Oancea I., Pitulescu I., Bulai C., Crișu A., Iordache M., Nistoreanu Gh., Boroii A., Pascu I., Lazăr V., Molnar I., Lupașcu D. (România); Cușnir V., Gladchi Gh., Zosim A., Borodac A., Macari I., Dolea I., Costache Gh., Lozan T., Moraru V., Ciobanu I., Ulianovschi Gh., Ulianovschi X., Botnaru S., Grama M., Șavga A., Grosu V., Martin D., Lașcu M. (Republica Moldova).

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Caracterul inovator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că pentru prima dată în știința dreptului penal al RM a fost efectuată o cercetare complexă a liberării de pedeapsă penală înainte de termen, în ansamblu, în baza căreia au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea perfecționării continue a legislației. Aportul autorului la sporirea gradului de investigare a celor mai importante probleme ale științei și practicii dreptului penal raportat la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen rezidă în următoarele:

1) a fost generalizată evoluția conceptelor cu privire la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în RM.

2) a fost explicată noțiunea de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen sub aspectele juridic și doctrinar.

3) au fost stabilite modalitățile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și condițiile de aplicare a lor în RM sub aspect comparat.

4) a fost explicat mecanismul de aplicare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

5) a fost stabilit locul recuperării daunei materiale pricinuite în urma săvârșirii infracțiunii în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

6) a fost expusă evoluția instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen atât pe plan național, cât și pe plan internațional.

7) a fost configurată instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în raport cu alte instituții de drept penal.

8) au fost abordate detaliat condițiile și procedurile de acordare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

9) a fost analizat statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

10) a fost studiată revocarea liberării condiționate.

11) au fost explicate incoerențele normative cu privire la conținutul instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Printre cele mai importante propuneri de perfecționare a legii penale trebuie de specificat următoarele:

1) a include la art. 62 alin. (3) CP RM prevederea „ ... Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei **și a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen** – în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă”.

2) a concretiza prevederile art. 91 alin. (1) CP RM privind aprecierea în mod adecvat a comportamentului persoanei care urmează a fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen.

Problema științifică importantă soluționată a constat în fundamentarea științifică a unei noi direcții în cadrul politicii penale care să vizeze eficientizarea aplicării instituției pedepsei penale, fapt care a contribuit la perfecționarea mecanismului de aplicare a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, stabilindu-se locul acestei instituții în cadrul ansamblului de forme de realizare a procesului de executare a pedepsei penale.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Sub aspect teoretic, teza de doctor constituie o analiză a opiniilor și propunerilor controversate, expuse în literatura de specialitate a RM și a altor state, cu referire la instituția liberării de pedeapsa penală. Astfel, importanța teoretică constă în oferirea unor soluții originale pentru știința și practica dreptului penal privind instituția liberării de pedeapsa penală, iar propunerile elaborate permit îmbunătățirea semnificativă a prevederilor legale privind aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală față de persoanele ce au săvârșit o infracțiune.

Valoarea aplicativă a lucrării se confirmă prin multitudinea de abordări și soluții, și anume: interpretarea noțiunilor și termenilor ce apar în prevederile legale privind instituția liberării de pedeapsa penală, ce denotă o importanță considerabilă pentru aplicarea reușită în practica judiciară a normelor care vizează această instituție, iar datele culese, materialul faptic și generalizările efectuate pot fi utilizate în procesul instructiv-metodic cu referire la predarea materiei dreptului penal în cadrul instituțiilor de învățământ mediu și superior cu profil juridic, precum și în procesul de perfecționare continuă a reprezentanților legii penale.

Aprobarea rezultatelor obținute. Concluziile și recomandările în baza tezei de doctorat și-au găsit reflectare în 10 articole publicate în reviste științifice, inclusiv în prezentările la conferințe științifico-practice internaționale, în special: Simpozionul internațional al tinerilor cercetători (Ediția a X-a. Chișinău, ASEM, 2012); Conferința științifică internațională anuală a doctoranzilor și tinerilor cercetători *Tendențe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova* (Chișinău, UAȘMD, IISD al AȘM, Universitatea Petre Andrei din Iași, România, 2012); Conferința științifică internațională *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept* (Chișinău, AȘM, 2011); Conferința științifică internațională *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept* (Chișinău, AȘM, 2011); Conferința științifică internațională *Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice* (Volumul I. Chișinău, ASEM, 2011); Conferința științifică internațională *Promovarea*

drepturilor omului și securității umanitare prin prisma integrării europene (Parteneriatul Estic) (Chișinău, ASEM, 2013) etc.

Structura tezei. Lucrarea este compusă din: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia compusă din 380 titluri, 178 pagini text de bază.

Sumarul compartimentelor tezei

În Capitolul 1 al tezei – *Analiza generală a liberării condiționate de pedeapsa penală înainte de termen* – au fost incluse trei paragrafe: 1.1. *Analiza materialelor științifice publicate în materia liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen*; 1.2. *Analiza conceptului și a categoriei liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ca formă a liberării de pedeapsă penală*; 1.3. *Concluzii la Capitolul 1.* Acest compartiment al lucrării este consacrat analizei viziunilor doctrinare asupra instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. O atenție aparte este acordată opiniilor autorilor români și celor din Republica Moldova. În context, sunt identificate cele mai controversate problematice ale căror soluții se regăsesc în conținutul propriu-zis al lucrării. Aceste soluții constituie însăși noutatea științifică a lucrării și aportul autorului la cercetarea acestei tematici complexe.

Capitolul 2 al tezei, intitulat *Abordări conceptuale privind instituția liberării de pedeapsa penală*, cuprinde 4 paragrafe: 2.1. *Liberarea de pedeapsa penală – formă de manifestare a alternativelor detenției*; 2.2. *Noțiunea, conceptul și formele de liberare de pedeapsa penală*; 2.3. *Forme de liberare de pedeapsa penală prevăzute de legislația unor state europene în plan comparat*; 2.4. *Concluzii la Capitolul 2.* Pentru a purcede la o analiză de esență a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, s-a considerat rațională abordarea elementelor conceptuale privind instituția liberării de pedeapsa penală, în ansamblu. În acest sens, au fost supuse analizei: problematica individualizării răspunderii și pedepsei penale, formele de manifestare a alternativelor detenției, reglementările privind instituția liberării de pedeapsa penală în legislația Republicii Moldova, a României și a unor state europene. Diversitatea reglementărilor analizate a conturat premisa după care s-a constatat, în fapt, o abordare conceptuală diferită a instituției respective de la stat la stat și de la o perioadă istorică la alta.

Capitolul 3 – *Reglementări de drept privind instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen* – conține 5 paragrafe: 3.1. *Evoluția liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen pe plan intern și pe plan internațional*; 3.2. *Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen: criterii și aprecieri de dispunere*; 3.3. *Condiții de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen*; 3.4. *Modalități de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen potrivit reglementărilor din*

legislația penală a altor state; 3.5. Concluzii la Capitolul 3. În acest compartiment al tezei de doctorat au fost examinate esența și conținutul elementelor definitorii ale instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. Evident, această analiză a urmat și o interpretare istorică, stabilindu-se astfel locul și rolul instituției în cadrul materiei de drept penal. Ulterior, în baza interpretărilor comparative, sistematice și logice, a fost formulată opinia științifică referitoare la noțiunea, semnele definitorii și conținutul instituției analizate.

Capitolul 4 – *Statutul juridic al condamnatului și procedura de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen* – conține 4 paragrafe: 4.1. *Modificarea condițiilor de deținere pe parcursul executării pedepsei ca rezultat al corectării condamnatului;* 4.2. *Procedura de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen;* 4.3. *Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen și revocarea liberării condiționate;* 4.4. *Concluzii la Capitolul 4.* În acest compartiment s-a trecut de la o analiză de ordin material, expusă în textul anterior al tezei de doctorat, la o analiză de ordin formal. Astfel, au fost analizate în mod complex condițiile și procedura acordării liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. Totodată, am acordat atenție statutului condamnatului în cazul în care este vizat de instituție.

Concluziile generale și recomandările tezei conțin cele mai importante rezultate științifice obținute ca urmare a studiului desfășurat, inclusiv propuneri cu caracter de lege ferenda.

1. ANALIZA GENERALĂ A LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN

1.1. Analiza materialelor științifice publicate în materia liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen

În RM au fost susținute două teze de doctor pe tematici corelative, și anume: I. Tipa. *Liberarea de pedeapsa penală în reglementarea legislației penale a RM* și B. Glavan. *Liberarea de răspundere penală în contextul legislației RM*.

Pentru societate, un obiectiv fundamental, încă din cele mai vechi timpuri, l-a constituit lupta împotriva fenomenului infracțiunii. Acest obiectiv s-a rezumat, însă, nu doar la aplicarea inevitabilă a pedepsei, ci și la aplicarea măsurilor de prevenire a săvârșirii faptelor ilegale. Deși societatea a acordat substanțială atenție represiunii penale prin aplicarea pedepselor penale drastice, aceasta nu întotdeauna a condiționat diminuarea fenomenului infracțional. Politica penală represivă a dominat societatea europeană până la începutul sec. al XX-lea. Această politică a fost influențată de doctrina dreptului penal clasică, în special se pot menționa școlile clasice franceză, engleză, italiană, germană, care puneau accentul pe sancțiunile penale severe.

Motivația aplicării sancțiunilor penale severe se rezuma la aceea că omul are libertatea de gândire și de acțiune, iar cine a ales liber calea crimei trebuie să răspundă penal. Cine a comis o infracțiune și a cauzat rău altui om trebuie pedepsit. Se susținea că, cu cât pedeapsa este mai aspră, cu atât infractorul va învăța mai sigur să respecte legea. Politica penală represivă a fost combătută, ulterior, de penaliști și doctrinari ai dreptului penal precum C. Beccaria, care la vremea sa, într-o lucrare celebră, susținea că pedeapsa nu se poate justifica prin asprime, prin intimidare și expiațiune, ci prin utilitatea ei. Pedeapsa se aplică nu pentru a ispăși un rău făcut – crima, ci pentru a împiedica alte rele, alte crime în viitor [167, p. 206]. În același timp, orice pedeapsă care nu e dictată de o necesitate stringentă este, conform spuselor lui Montesquieu în lucrarea *Spiritul legilor*, un ”act de violență” [85, p. 31-32].

Deși ideile umaniste ale iluminiștilor au avut o răspândire largă, pe parcursul sec. XVIII-XIX, și în Principatele Românești, o îmblânzire a represiunii penale prin intermediul instituției liberării de pedeapsa penală nu s-a făcut văzută, ba chiar observându-se o discriminare socială vădită în aplicarea pedepselor, deoarece pentru boieri se prevedeau pedepse pecuniare sau, în cel mai rău caz, surghiun la mănăstire sau la domiciliu, iar pentru păturile de jos – pedepse cu ocna și temnițe [46, p. 165]. Așadar, se poate spune că pedeapsa penală a avut un rol esențial în societatea medievală, inclusiv în cea postmedievală, deoarece aceasta din urmă a suferit o transformare de la forma sa de răzbunare la cea prevăzută în pravile aplicate de domnitor și de alte persoane împuternicite. Însă aceste elemente de schimbare nu au condus la o eventuală

apariție a instituției liberării de pedeapsa penală, având, după cum menționează autorul X. Ulianovschi în lucrarea *Probațiunea*, un rol doar de schimbare a modului de executare a pedepselor și de îmblânzire a lor [234].

Ca alternativă la detenție, apariția liberării de pedeapsa penală în lume se face văzută în sistemul anglo-saxon prin *Legea justiției de pace* din anul 1936, ce reglementa instituția suspendării pronunțării hotărârii de condamnare [234, p. 2-3]. Primele studii efectuate pe continentul european în privința instituției liberării de pedeapsa penală datează de la sfârșitul sec. XIX. Astfel, primele atestări ale ideii instituționalizării liberării condiționate, care a fost teoretizată, sistematizată și propusă, datează din 1847 și se datorează magistratului francez Bonneville de Mersangy, care a publicat lucrarea *Instituții complementare ale regimului penitenciar*, unde pentru prima dată a și propus instituționalizarea liberării condiționate [189, p. 28].

Această modalitate a grațierii condiționate, preconizată de Bonneville de Mersangy, avea câteva condiții la aplicare, și anume: prima condiție avea un caracter rezolutor, fiind impusă pentru un anumit termen de încercare și, în cazul în care conduita condamnatului era necorespunzătoare, beneficiul grațierii era sancționat și cel condamnat trebuia să execute pedeapsa. Cea de-a doua condiție avea un caracter suspensiv, în cazul în care înlăturarea executării pedepsei trebuia precedată de repararea prejudiciului, sau efect rezolutor, în cazul în care înlăturarea executării pedepsei avea loc imediat, cu obligația de reparare ulterioară a prejudiciului [158, p. 4]. Ideile lui Bonneville de Mersangy privind liberarea condiționată înainte de termen nu au găsit audiența necesară în Franța și, din aceste considerente, ea a fost introdusă abia prin legea din 4 august 1885.

Astfel de idei novatoare de umanizare a justiției s-au manifestat și în cadrul societății belgiene, unde prin *Legea Le Jeune* din anul 1888 a fost introdusă în dreptul penal instituția suspendării condiționate a executării pedepsei. Ea avea aplicabilitate asupra delincvenților primari, condamnați la pedepse de scurtă durată, cu scopul de a evita contactul cu mediul carceral, precum și pentru stimularea acestora de a-și modifica comportamentul [235, p. 13].

Preocuparea țărilor vest-europene de problema instituției suspendării condiționate a executării pedepsei, ca modalitate de liberare de pedeapsa penală, a fost anticipată de acestea în timp față de țările române, care abia își reflectă o astfel de instituție în legislațiile lor la începutul sec. XX. Desigur că această abordare vest-europeană a instituției respective a determinat doctrina și concepțiile juridico-penale ale țărilor est-europene, inclusiv ale RM, să abordeze posibilitatea aplicării și executării pedepsei penale de pe poziții noi, generând o apariție inovatoare în legislația penală proprie a instituțiilor penale similare, precum cele din Europa de Vest.

Totodată, trebuie să menționăm faptul că cea de-a doua conflagrație mondială din sec. XX a condus la mari schimbări de ordin social, politic, economic, ceea ce a determinat apariția unor state noi, elaborarea propriilor coduri penale și alte schimbări care au guvernat concepțiile științifice. În acest sens, al Doilea Război Mondial a determinat specialiștii din domeniul dreptului penal să elaboreze un șir de cercetări fundamentale asupra diferitor instituții de drept penal, precum și asupra instituției liberării de pedeapsa penală, care nu și-au pierdut actualitatea până în zilele noastre. Astfel, cercetările științifice asupra instituției respective s-au soldat cu studii monografice, articole sau alte publicații de specialitate în limba rusă în a doua jumătate a sec. XX, care determină că îndeplinirea sarcinilor de prevenție generală au o importanță considerabilă în situația în care cei vinovați sunt liberați de răspunderea penală sau de pedeapsa penală după scurgerea unui timp îndelungat de la săvârșirea infracțiunii, și anume în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Este vorba de autodenunțare, căința sinceră, contribuirea la descoperirea coparticipanților și a infracțiunii.

Aspectele privind abordarea problemelor de răspundere penală, de liberare de această răspundere și liberare de pedeapsa penală i-au preocupat pe autorii ruși И. Я. Козаченко, А. В. Наумов, З. А. Незнамова, А. И. Парог, И. И. Карпец, В. Н. Кудрявцев, Л. Иногамова-Хегай, Б. И. Исмайлов, Ю. М. Ткачевский, care consideră că esența liberării de răspundere penală reprezintă liberarea celui care a săvârșit o infracțiune de admonestarea și aprecierea comportamentului său, de către stat, prin emiterea unei sentințe de condamnare. Deși problemei liberării de pedeapsa penală i s-a acordat studii impunătoare, totuși merită să menționăm că aceasta de multe ori era examinată în cadrul liberării de răspundere penală. Și alți savanți au abordat instituția liberării de pedeapsa penală, însă cercetările lor s-au axat pe unele modalități ale liberării de pedeapsa penală, menționând că condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei reprezintă o ordine specială de executare a sentinței de condamnare, în care condamnatul nu execută măsura de pedeapsă ce a fost stabilită condiționat. Autorul З. Казарян consideră însă că condamnarea condiționată reprezintă o modalitate specială de liberare de pedeapsa penală.

O mare atenție a fost acordată în literatura de specialitate și studiului instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Astfel, cercetătoarea А. В. Наумова menționează în studiul său că, după natura sa, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen reprezintă o fază de executare finală a pedepsei. Cu astfel de afirmații însă nu este de acord Б.И. Исмайлов, care menționează că real, de fapt, nu se execută nicio pedeapsă în termenul de încercare, mai mult, însemnătatea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, în calitate de fază de executare a părții finale din pedeapsă, anihilează importanța juridică a termenelor de încercare.

O mare atenție au acordat studiului instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și cercetătorii И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, care au stabilit, în urma investigațiilor întreprinse în orașul Tartu asupra comportamentului celor liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, că majoritatea celor liberați, în termenul de încercare au avut un comportament adecvat și nu au săvârșit infracțiuni: din 35 de liberați doar trei au săvârșit o infracțiune nouă.

Totodată, autorii А. И. Карпец și Н. И. Кудрявцев menționează că în practica judiciară nu este admis ca liberarea condiționată de pedeapsa penală să fie aplicată incorect și neîntemeiat, nici refuzul neîntemeiat al unei astfel de liberări în cazul în care condamnatul a demonstrat că s-a corectat. Liberarea trebuie să fie aplicată luând în considerație caracterul infracțiunii săvârșite, datele personale ale condamnatului și datele ce se referă la comportamentul său în timpul executării pedepsei. În același timp, autorul rus Боруцов З. consideră că hotărârea asupra momentului liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se ia în baza unui demers comun al organului ce urmărește executarea pedepsei penale și al comitetului consilierilor din zona unde își execută pedeapsa condamnatul.

Studiul lui А. И. Карпец reușește să stabilească particularitățile tuturor modalităților liberării de pedeapsa penală de la mijlocul sec. XX, menționând păreri diferite ale savanților asupra subiectului dat și modalităților aplicării sale. Cu toate că studiile din anii '50-70 ai secolului trecut prezintă un material valoros pentru știința dreptului penal, instituția liberării de pedeapsa penală în acea perioadă încă nu avea un loc separat desăvârșit în legislația penală a URSS. Astfel, de multe ori unele modalități ale liberării de pedeapsa penală erau unite cu instituția liberării de răspundere penală, constituind, în fine, o singură instituție ce se referea la liberarea de răspundere penală și pedeapsă penală. Totodată, este cert faptul că instituția liberării de pedeapsa penală avea amprenta regimului sovietic de atunci, dar totuși varietatea instituțiilor era destul de numeroasă.

În acest context, merită a fi menționată opinia autorului Исмайлов Б. И., care a stăruit, prin studii efectuate pe parcursul anilor '90 ai sec. XX, asupra multor instituții de drept penal, dar mai cu seamă asupra instituției liberării de pedeapsa penală, inclusiv a liberării condiționate înainte de termen. Astfel, autorul acordă atenție, alături de alte instituții ale liberării de pedeapsa penală, și instituției prescripției prevăzute de art. 47 CP RSSM, susținând că, în urma scurgerii unui anumit termen de la momentul săvârșirii infracțiunii, în comportamentul celui culpabil pot avea loc schimbări pozitive precum: munca conștiincioasă, participarea activă la viața socială, revenirea la tipul de cetățean disciplinat. Cu atât mai mult discrepanța în timp dintre momentul săvârșirii infracțiunii și aplicarea pedepsei se răsfrânge negativ asupra scopului pedepsei penale.

De aceea, din considerentele nominalizate, legea penală prevede o astfel de posibilitate de eliberare de pedeapsa penală în urma scurgerii termenului de prescripție al executării sentinței de condamnare.

Studiile reflectate în publicațiile menționate denotă abordarea mai multor instituții de drept penal, însă interesul autorilor multor din aceste lucrări este orientat asupra instituției liberării de pedeapsa penală, fapt ce a generat abordări conceptuale noi și de perspectivă pentru modalitățile liberării de pedeapsa penală, având atât o rezonanță teoretică, cât și aplicativă, fiind un bun sprijin și pentru practicieni.

Studii științifice care vizează instituția liberării de pedeapsa penală, inclusiv a liberării condiționate înainte de termen, au fost efectuate de savanți notorii și în limba română, fiind reflectate în cercetări monografice și alte publicații de specialitate, aducând un aport considerabil științei dreptului penal pe parcursul sec. XX. Printre aceștia se regăsește A. Borodac cu lucrarea *Eliberarea de răspundere penală și pedeapsă penală* (Chișinău, 1979), în care autorul analizează modalitățile instituției liberării de pedeapsa penală prezente în CP din 1961 și care nu erau separate de instituția liberării de răspunderea penală. Astfel, i se acordă o pondere importantă instituției prevăzute de art. 43 CP RSSM, care se intitula *Condamnarea cu suspendarea pedepsei*, stabilind particularitățile, temeiurile de aplicare, efectele în cazul încălcării condițiilor acordării etc. Totodată, studiul în cauză ridică problema condițiilor de acordare a instituției penale prevăzute de art. 51, ce se axa pe eliberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă și înlocuirea pedepsei prin alta mai blândă.

Un rol considerabil în studiul realizat de autor i s-a acordat și instituției prevăzute de art. 52 CP RSSM – eliberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă și înlocuirea pedepsei prin alta mai blândă, stabilind conținutul legal al acesteia, temeiurile de aplicare, importanța etc. Cu referire la instituția liberării de pedeapsa penală, autorul A. Borodac s-a expus și în alte materiale științifice care au fost publicate în coautorat cu alți savanți precum V. Bujor, S. Brânză, prin care a specificat că liberarea condiționată înainte de executarea pedepsei servește drept stimulator important pentru reeducarea și corijarea condamnaților până la expirarea termenului de pedeapsă [21, p. 316-319].

Cercetările ce vizează instituția liberării de pedeapsa penală au servit ca reper de studii și altor savanți, precum C. Bulai [36; 37], materializându-se într-un șir de publicații în care se pronunță asupra condamnării cu suspendarea executării pedepsei, considerând-o ca măsură ce duce la atingerea scopului pedepsei penale fără executarea ei. Autorii V. Dobrinoiu, I. Pascu, V. Lazăr etc. [97, p. 484] atrag atenția asupra măsurilor de internare a minorilor în centre de reeducare ca urmare a liberării de pedeapsa penală. Problema delincvenței juvenile a fost studiată

minuțios și de cercetătorul M. Basarab [15, p. 480], care susține că plasarea minorilor în instituții specializate rezultă din școlarizarea pe care o au minorii. Autorul A. Boroș [27, p. 350] consideră că pentru unii minori ce au avut repercusiuni psihologice ca urmare a săvârșirii infracțiunii, necesitatea internării este văzută ca una obiectivă într-un centru medical-educativ.

Savanții V. Dobrinou, I. Pascu, I. Molnar etc. [98, p. 576] invocă aspectele de delimitare a stării psihice a minorului la momentul internării într-o astfel de instituție și a stării de iresponsabilitate. Asupra determinării aplicării pedepsei penale sau a măsurilor educative de internare se pronunță și C. Mitrache [155, p. 357]. Autorul C. Butiuc [39, p. 207] se pronunță în lucrarea sa asupra naturii juridice a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, astfel dându-i o definiție de ”măsură de individualizare a executării pedepsei”. Instituției liberării de pedeapsa penală îi acordă un rol important în studiile efectuate și autorii M. Zolyneak, I. Michinici [72, p. 31], care se pronunță asupra prescripției executării unei pedepse penale, considerând că politica penală în prevenirea faptelor infracționale trebuie să prevadă imediata aplicare a pedepsei, iar nu aplicarea ei tardivă.

Un aport deosebit în privința instituției liberării de pedeapsa penală l-a adus autorul Gh. Costache, care a examinat aspectele ce țin de liberarea condiționată [72, p. 31]. În coautorat cu V. Dobrinou [95, p. 11], a efectuat un studiu aprofundat al instituției în cauză, generând o viziune proprie asupra acesteia. S-a lăsat preocupat de această instituție și cercetătorul N. Giurgiu [108, p. 678], expunând în lucrarea sa poziția asupra liberării condiționate și asupra scopului pe care îl are aceasta, repercursiunilor și beneficiilor pe care le poate avea societatea și cel condamnat.

În știința dreptului penal, instituția liberării de pedeapsa penală și-a găsit reflectare și în publicațiile din ultimii ani, prin abordări noi, de perspectivă. Aceste studii au dat un imbold dezvoltării caracteristicilor calitative ale modalităților liberării de pedeapsa penală. Astfel, printre publicațiile din ultimii ani asupra instituției vizate și modalităților aplicării sale s-au expus un șir de savanți autohtoni și străini, inclusiv ruși și români.

Instituția liberării de pedeapsa penală prin liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este abordată și de cercetătorul H. H. Vetrov, care în cursul de drept penal acordă atenție și instituției respective, prin prisma temeiurilor ce stau la baza aplicării ei, considerând, totodată, că un rol important în stabilirea atitudinii comportamentale a condamnatului îi revine factorului reparării integrale a daunei cauzate prin săvârșirea infracțiunii. În viziunea autorului A. H. Papor, instituția liberării de pedeapsa penală și-a găsit reflectare printre alte instituții de drept penal, caracterizând instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen din CP al Federației

Ruse și menționând tipurile pedepselor pe care legiuitorul le are în vedere și de care sunt liberați cei condamnați.

Un rol aparte îi revine instituției liberării condiționate înainte de termen aplicate față de condamnații la detenție pe viață. În acest sens, printre investigațiile științifice efectuate recent se regăsesc lucrările savanților A. B. Hayмов, З. А. Незнамов, care menționează caracteristicile pe care condamnatul la detenție pe viață trebuie să le întrunească la momentul liberării condiționate înainte de termen. Asupra importanței instituției liberării de pedeapsa penală se expune și autorul A. H. Papor, care atribuie acestei instituții o caracteristică socială ce constă în reeducarea și corectarea persoanei condamnate prin înlăturarea aplicării altor măsuri represive, precum pedeapsa cu închisoarea. Savantul rus З. А. Незнамов se expune asupra particularităților și argumentelor aplicării liberării de pedeapsa penală prin înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, considerând că pot fi aplicate anumite pedepse, dar nu toate din categoria celor mai blânde decât închisoarea.

O relevare importantă a modalităților instituției liberării de pedeapsa penală a avut loc, pe parcursul ultimilor ani, și în literatura de specialitate în limba română. Studiile recente se referă la întreaga gamă a modalităților liberării de pedeapsa penală, a caracteristicilor și temeiurilor aplicării lor. Astfel, cercetările efectuate asupra instituției liberării de pedeapsa penală prin condamnare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei s-au soldat cu un șir de publicații în care sunt abordate particularitățile liberării în condițiile art. 90 CP RM. Cât privește natura juridică a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și particularitățile ei ca alternativă, în literatura de specialitate din ultimii ani s-au expus astfel de autori precum M. Grama și D. Martin [112, p. 11], care analizează instituția în cauză ca fiind una acceptabilă la nivel internațional, regăsindu-se în recomandările ONU și ale Consiliului de Miniștri, recunoscându-se, totodată, calitatea de alternativitate la pedeapsa cu închisoarea. În același timp, autorul D. Martin [151, p. 183] relatează despre condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei ca măsură ce acordă încredere celor condamnați, fără a-i supune efectelor unei pedepse penale, remarcând în analiza acestei instituții și temeiurile aplicării condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. O atenție deosebită instituției liberării de pedeapsa penală este acordată de către autorul R. Lupașcu [145, p. 179], care menționează că natura ei este una de suspendare a executării pedepsei, deși în literatura de specialitate este tratată ca instituție de sine stătătoare sau ca un mijloc de individualizare a executării pedepsei penale.

Cercetătorul A. Spoială [211, p. 250] consideră că instituția prevăzută de art. 90 CP RM conține elemente ale probațiunii, într-un alt studiu aceasta fiind considerată o sancțiune

intermediată. Un studiu minuțios în contextul alternativelor detențiunii penitenciare aparține autorilor V. Cușnir și A. Zosim [77, p. 187], care în cap. III al lucrării lor specifică faptul că instituția în cauză reprezintă o alternativă a detențiunii penitenciare, idee cu care suntem de acord, abordând paralel în contextul dezvăluirii particularităților instituției vizate că o condamnare a infractorului și a infracțiunii nu poate fi una condiționată, astfel fiind de acord pe deplin cu denumirea dată acestei instituții în legea penală. Totodată, considerăm că această formă a liberării de pedeapsa penală ar trebui să treacă în categoria pedepselor penale, locul ei fiind mai adecvat acolo, decât în cadrul modalităților instituției liberării de pedeapsa penală. Autorii nominalizați susțin anume faptul că condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei ar trebui să fie îmbinată cu măsuri restrictive, inclusiv cu detențiunea penitenciară.

O atenție deosebită instituției condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în ultimii ani este acordată și de cercetătorul A. Zosim [245, p. 65], care încearcă să explice că această instituție poartă anume un caracter corectiv, și nu coercitiv. Autorul Gh. Diaconu, cercetând particularitățile pedepsei penale, ajunge la concluzia că, în urma individualizării pedepsei penale, cel mai indicat mod de executare a sancțiunii este axat pe două variante: pe executarea pedepsei penale ori pe suspendarea executării pedepsei [85]. Un alt exemplu de studiu al instituției condamnării prin suspendarea condiționată a executării pedepsei este cel al lui N. Anghel [3, p. 256-257], care consideră că autoritatea hotărârii judecătorești nu este afectată în cazul în care în termenul de probă se săvârșește o nouă infracțiune.

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei este abordată pe deplin în studiul efectuat de Gh. Gladchi, A. Mariș și V. Berliba [110, p. 32-33]. Bunăoară, autorul Gh. Gladchi stabilește că restricțiile în privința prevederilor art. 90 CP RM, reieșind din analizele efectuate asupra părerilor respondenților practicieni, trebuie extinse. De asemenea, autorul arată în ce măsură restricțiile pot fi schimbate, făcând referință la aceleași opinii ale practicienilor. Un studiu important asupra instituției prevăzute de art. 90 CP RM a fost realizat de A. Barbăneagră, V. Berliba, C. Gurschi etc. [12, p. 32], care determină particularitățile modalităților liberării de pedeapsa penală, precum și ale condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Astfel, în expunerea particularităților instituției nominalizate în art. 90 CP RM, se atrage atenția asupra momentelor ce vizează anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, menționând care este viziunea în privința noțiunii de *încălcări sistematice*.

Drept urmare a celor menționate, putem conchide că studiile asupra condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei arată că un număr mare de savanți s-au preocupat de problema aplicării instituției în cauză, totuși trebuie menționat faptul că cercetările ce vizează instituția în cauză nu se pot rezuma la aceasta. Așadar, instituția liberării de pedeapsa penală în

condițiile art. 90 CP RM urmează a fi supusă studiului și din perspectiva coroborării acesteia cu alte norme penale, precum art. 34 CP RM; un șir de probleme pot apărea în cazul în care se săvârșește o infracțiune nouă și instanța urmează a se pronunța pentru menținerea acestei măsuri. Astfel, cercul opiniilor asupra acestei instituții rămâne deschis în continuare, ceea ce face ca instituția vizată să fie abordată de autor și din perspectiva aceasta, în cadrul tezei.

În ceea ce privește modalitățile liberării de pedeapsa penală, în ultimii ani, în literatura de specialitate se regăsesc studii efectuate de savanți în domeniu care au elucidat aspectele teoretico-practice ale instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Astfel, în lucrările lor, autorii C. Osadeci [170, p. 123], L. Barac [11, p. 239] se pronunță asupra semnificației și scopului pe care îl urmărește instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. În acest context, C. Rotaru [205, p. 341] enunță care este fundamentul reducerii pedepsei în timpul executării pedepsei penale.

De rând cu ideile expuse în literatura de specialitate, autorii Gh. Costache, V. Moraru [160, p. 26], T. Lozan [142, p. 30], analizând particularitățile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, explică care ar fi rolul acestei instituții în liberarea ulterioară a unei persoane condamnate la detenție pe viață, elucidează motivele schimbărilor de comportament în timpul executării pedepsei, necesitatea sau iraționalitatea liberării condiționate de pedeapsă a unor astfel de condamnați, însemnătatea pentru condamnatul la detenție pe viață a posibilității liberării lui de executarea mai departe a celei mai drastice pedepse penale. În același context, autorul I. Tipa [222, p. 64] menționează unele oportunități care pot fi luate în considerație de către instituțiile penitenciare în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a persoanelor condamnate la detenție pe viață.

Cercetătoarea O. Brezeanu [33, p. 18-19] analizează importanța pregătirii (școlarizare, muncă fizică) condamnaților-minori înainte de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, fapt care determină facilitarea reintegrării în societate. Totodată, studiile efectuate de către V. Prițcan, M. Ianacoglo, L. Dovicenco et. al. [190], V. Prițcan, T. Gribincea, R. Moraru-Chilimar etc.[189, p. 36] arată importanța etapelor de reintegrare socială a persoanelor care urmează a fi reintegrate în societate în urma liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, determină problemele ce apar în timpul supravegherii de către consilierii de probație a comportamentului condamnatului liberat și al îndeplinirii condițiilor impuse de instanța de judecată la momentul liberării. Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a nimerit în vizorul mai multor specialiști din domeniu, însă totalitatea problemelor ce pot fi abordate în acest context nu se epuizează și face ca această instituție penală să fie în continuare obiectul cercetărilor.

În baza materialului analizat, conchidem că evoluția concepțiilor asupra instituției liberării de pedeapsa penală în Republica Moldova a avut de parcurs un drum anevoios, reieșind din atitudinea vehementă de neacceptare și dezaprobare a ideilor privind prezența acesteia în legislația internă. Primele idei în acest sens le observăm în Europa de Vest, apoi în cea de Est. Cu atât mai mult, nu putem omite situația juridico-politică în care se afla actualul teritoriu al RM în perioada interbelică, ce a condiționat aplicarea legislației de atunci a României, iar apoi a URSS. Evenimentele ce s-au succedat în timp au făcut posibilă apariția instituției liberării de pedeapsa penală prin instituția suspendării condiționate a executării pedepsei, evocată în anumite legi speciale, precum Legea conflictelor de muncă din anul 1920, apoi Legea sindicatelor profesionale din 1921 [18]. Or, până la adoptarea acestor legi speciale, CP român din 1864 nu accepta vreo alternativă a privațiunii de libertate, infractorii care erau dominați de porniri antisociale urmând să fie pedepsiți și excluși din societate [113, p. 95].

Ulterior, sub influența Asociației Internaționale de Drept Penal, reflectarea instituției liberării de pedeapsa penală s-a făcut văzută și în CP român din 1936, în care suspendarea pedepsei și eliberarea condiționată au fost prevăzute în calitate de măsuri de siguranță în vederea înlăturării recidivei infracționale. Totodată, concepțiile cu privire la instituția liberării de pedeapsa penală au dominat în perioada postbelică, aceasta o dovedește reflectarea instituției liberării de pedeapsă în CP al RSSM din 1961, în capitolul *Aplicarea pedepsei și absolvirea de pedeapsă*. Deși abordările științifice asupra instituției liberării de pedeapsa penală pe parcursul acestei perioade sunt de o anvergură considerabilă, observăm că unele din modalitățile acesteia nu se reflectă adecvat în studiile de specialitate. Astfel, scopul pe care și-l pronune autorul în studierea științifico-practică a temei vizate în această lucrare se va axa pe obiectele ce vor elucida natura juridică a instituției liberării de pedeapsa penală prin prisma analizei și descoperirii lacunelor legale în acest sens, precum și prin formularea unor propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea prevederilor legale.

1.2. Analiza conceptului și a categoriei liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ca formă a liberării de pedeapsa penală

Încă de la sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX, în gândirea filosofică europeană prind contur tot mai mult concepțiile cu un pronunțat caracter umanist privind scopul pedepsei. Aceste opinii încercau să se concentreze nu atât asupra faptei comise, cât asupra celora care ar urma, pe această cale preconizându-se un sistem de preîntâmpinare a fenomenului infracțional. De asemenea, în aceeași perioadă s-au făcut primele teoretizări ale estimării raportului dintre

eficacitatea pedepsei vizavi de gravitatea faptei ilicite. Din stabilirea raportului menționat a luat naștere ideea conceptualizării pedepselor-alternative.

Conform DEX-ului, noțiunea de *alternativă* înseamnă „posibilitatea de a alege între două soluții, între două situații etc. care se exclud” [102, p. 282]. Este o realitate faptul că formele tradiționale de protejare a societății împotriva criminalității nu mai fac față situației actuale; închisorile sunt suprapopulate, pedeapsa cu închisoarea nu mai are suficientă putere de intimidare a infractorilor și nici nu duce la reintegrarea acestora în societate, iar daunele suferite de victimă nu sunt reparate prin hotărârea pronunțată de instanță în procesul penal. Numărul mare al deținuților a generat o serie de probleme, în special de natură economică, avându-se în vedere faptul că a fost nevoie de construirea noilor închisori și mărirea numărului personalului din penitenciare. Practica demonstrează că pedepsele privative de libertate au o serie de efecte nedorite, cum ar fi influența devastatoare a mediului de detenție asupra personalității individului, întreruperea legăturilor și relațiilor sale sociale pozitive, poziția de inferioritate pe care se plasează acesta la eliberarea din închisoare. Se știe că timpul petrecut după gratii reprezintă mai degrabă o „școlarizare în domeniul infracționalității” decât o ocazie de reeducare a infractorului.

În anii '70 ai sec. XX s-au materializat unele încercări de reformă în aplicarea pedepsei. Acestea deseori pledau pentru instituirea unor alternative la pedeapsa cu închisoarea [19, p. 63-64]. De altfel, și Congresul al VII-lea de la Milano din 1985 (26 august – 6 septembrie) cu tema *Prevenirea criminalității pentru libertate, justiție, pace și dezvoltare* a avut un îmbold considerabil pentru politica penală. Astfel, *Planul de acțiuni* de la Milano prevedea dezvoltarea și încurajarea diverselor forme de participare a comunității la prevenirea și contracararea fenomenului criminal, prin crearea alternativelor la detenție. Printre acestea erau menționate atât diversificarea sistemului de sancțiuni de alternativă închisorii și adoptarea sancțiunilor, precum avertismentul penal, amânarea nelimitată a pronunțării sentinței, măsurile de compensare a victimei, ziua-amendă, munca neremunerată în serviciul comunității, cât și păstrarea măsurilor recomandate de modelul curativ ce țin de suspendarea executării pedepsei, probațiune și alte alternative ale pedepsei cu închisoarea [48, p. 14].

Așadar, noua viziune asupra prevenirii și contracarării fenomenului infracțional prin prisma aplicării pedepselor și a măsurilor de alternativă față de persoanele vinovate de săvârșirea unei infracțiuni de o gravitate redusă se axează pe *pedepsele nonprivative de libertate* și pe alte *măsuri juridico-penale*. În literatura de specialitate, cea de-a doua categorie se mai întâlnește sub denumirea de „alternativele pedepsei” sau „alternative ale detenției” [99, p. 295-302], ce ar reprezenta măsuri juridico-penale altele decât pedeapsa, în care se reflectă și liberarea de pedeapsa penală ca o instituție distinctă și o alternativă a detenției. Așadar, conceptul în cauză

denotă una dintre cele mai contemporane soluții optime sau reacții juridico-penale pentru soluționarea conflictului legat de săvârșirea infracțiunii.

În același timp, nimeni nu pune la îndoială faptul că persoana este trasă la răspundere penală pentru o infracțiune și supusă condamnării prin aplicarea unei pedepse penale, prevăzute de legea penală, principiu universal care reiese din prevederile art. 29 din Declarația Universală a Drepturilor Omului. Astfel, în realizarea drepturilor și libertăților sale, fiecare om trebuie să fie supus doar acelor limitări care sunt determinate strict prin lege și exclusiv în scopul asigurării recunoașterii și respectării drepturilor și libertăților altor persoane, satisfacerii cerințelor morale, a normelor de comportare și a bunăstării generale într-o societate democratică. Din punct de vedere logic, însuși faptul săvârșirii infracțiunii și tragerii la răspundere penală ar însemna inevitabilitatea aplicării pedepsei penale și executării acesteia, însă aceasta în realitate poate să nu aibă loc, dacă instanțele de judecată găsesc de cuviință să aplice instituția liberării de pedeapsa penală. Prezența mai multor forme de realizare a răspunderii penale i-a permis legislatorului să prevadă un șir de împrejurări în care poate fi aplicată liberarea de pedeapsa penală. După importanța juridico-penală, aceste împrejurări se echivalează cu ispășirea pedepsei. În prezent, legislația penală fixează un șir de circumstanțe care condiționează liberarea de pedeapsa penală.

După cum rezultă din actele normative internaționale, instituția liberării de pedeapsa penală în calitate de alternativă a închisorii se aplică ca urmare a supraaglomerării instituțiilor penitenciare [195], în scopul stimulării implementării Regulamentului european privind sancțiunile și măsurile comunitare [198], al supravegherii condamnaților condiționali sau a infractorilor liberați condiționat [62], pentru soluționarea problemelor maladiilor contagioase în penitenciar și posibilitatea acordării tratamentului cuvenit în mediul social prin intermediul liberării de pedeapsă înainte de termen [196], precum și pentru respectarea aspectelor etice și organizatorice ce țin de ocrotirea sănătății în penitenciare [197], în care se invocă posibilitatea liberării înainte de termen sau amnistierea din motive medicale.

Caracteristicile specifice instituției liberării de pedeapsa penală enunțate determină aprecierea importanței și locului acesteia în cadrul răspunderii penale, prin care face ca abordările, în acest sens, să fie realiste și bine argumentate. Rezultă deci că instituția liberării de pedeapsa penală are o susținere internațională ca alternativă a pedepselor penale, urmărește atingerea scopului prevenirii săvârșirii infracțiunilor prin acordarea condamnatului a posibilității de a se corecta în regim de libertate și exclude iraționalitatea executării pedepsei mai departe de către condamnat în cazul în care acesta a pășit ferm pe calea corectării [225, p. 37].

Definițiile expuse mai sus elucidează instituția liberării de pedeapsa penală, însă nu determină totalitatea particularităților ei. Considerăm că liberarea de pedeapsa penală reprezintă o instituție pluriramurală, care determină condițiile în care persoana condamnată pentru infracțiune este liberată de pedeapsa penală parțial, real sau total (s.n.). Pentru argumentarea ideii expuse susținem următoarele: liberarea de pedeapsa penală reprezintă o instituție de drept penal, reîșind din faptul că norma materială ce prevede această instituție, cu modalitățile sale, este prevăzută în CP RM într-un capitol separat de alte instituții de drept penal și care stabilește esența acestei instituții prin specificarea prevederilor legale ce trebuie să fie întrunite pentru a putea fi aplicată. Numai în urma stabilirii exacte a întrunirii condițiilor ce se referă la una sau alta dintre modalitățile liberării de pedeapsa penală, instanța de judecată poate aplica această instituție și numai în măsura în care ea poate contribui la corectarea și reeducarea în regim de libertate a persoanei vinovate de o infracțiune.

Cât privește reprezentarea sa ca instituție execuțional penală, în argumentarea acestei idei subliniem faptul că reflectarea ei este evidentă în Codul de executare (CE) RM prin prevederile cap. XXVI, care servește drept reper de stabilire a acțiunilor ce urmează a fi întreprinse de către instituțiile penitenciare și oficiile de executare privind punerea în executare a acestora. Astfel, prevederile în cauză stabilesc condițiile cu privire la înaintarea unui demers în vederea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, amânării executării pedepsei potrivit prevederilor art. 96 CP, prelungirii termenului de aflare a persoanei în instituția specială de învățământ și de reeducare sau în instituția curativă și de reeducare, liberării de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave și, nu în ultimul rând, a modalității supravegherii condamnaților după liberarea de pedeapsa penală.

Instituția liberării de pedeapsa penală se reflectă și în legea procesual-penală a RM, care stabilește procedura de soluționare a problemelor ce apar în timpul executării unei hotărâri judecătorești. Astfel, este evident că, în cazul liberării de pedeapsa penală, este vorba despre executarea unei hotărâri judecătorești, generând de drept aplicarea normelor procesual-penale în acest sens. Prin intermediul normelor procesuale, legiuitorul prevede indirect și o conotație procesuală a instituției liberării de pedeapsa penală, generând prevederi care stabilesc competența instanei de judecată, drepturile și obligațiile procesuale ale participanților, problemele legate de limba în care se desfășoară ședința respectivă, obligativitatea participării reprezentanților etc. la examinarea chestiunilor legate de aplicarea liberării de pedeapsa penală.

În viziunea autorului I. Ciobanu, în liberarea de pedeapsa penală se reflectă modelul curativ al reacției sociale antiinfracționale, ca urmare a căreia fiecărui infractor trebuie să-i

fie aplicat un tratament individual de resocializare pe etape (de la individualizarea judiciară a pedepsei și până la individualizarea acesteia în timpul execuției) [47, p. 26-28]. Are o semnificație mare și latura juridică, care rezidă în faptul că persoana liberată de pedeapsa penală este considerată, conform legii, ca persoană care nu are antecedente penale (alin. 1, lit. a), art. 111 CP RM). Reieșind din această stipulare legală, se poate spune că persoana, neavând antecedente penale, nu are restricții în vederea angajării în unele funcții publice sau practicării unei activități specifice pentru care se prevăd restricții în privința celor care au antecedente penale.

Deși alin. 1 al art. 111 din CP RM se referă la situația unei categorii de liberare de pedeapsa penală, alin. 2 al aceluiași articol se referă la condamnații liberați înainte de termen și la cei cărora li s-a înlocuit partea din pedeapsă neexecutată cu o pedeapsă mai blândă. Astfel, în privința acestor condamnați termenele de stingere a antecedentelor penale se vor calcula pornindu-se de la termenul real al pedepsei executate sau din momentul liberării de executarea pedepsei principale și celei complementare. Cât privește stingerea antecedentelor penale, în privința celor condamnați cărora li s-a aplicat suspendarea condiționată a executării pedepsei aceasta are loc doar în cazul în care în termenul de probă această suspendare condiționată a executării pedepsei nu a fost anulată.

În conformitate cu art. 89 alin. (2) CP RM intrat în vigoare la 12 iunie 2003, liberarea de pedeapsă penală se efectuează prin următoarele modalități: 1) condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei; 2) liberarea condiționată înainte de termen; 3) înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă; 4) liberarea de pedeapsă a minorilor; 5) liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației; 6) liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave; 7) amânarea executării pedepsei penale pentru femei gravide și femei care au copii în vârstă de până la 8 ani.

Multitudinea măsurilor juridico-penale luate în privința celor care săvârșesc o faptă penală reprezintă, întâi de toate, pârghiile prin care statul asigură ordinea de drept, însă totodată urmărește un șir de obiective mai mici, care ar asigura ordinea respectivă. În acest sens, legea penală operează cu un șir de instituții aplicate în funcție de comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei cu închisoarea. Este de menționat că termenul închisorii stabilit de instanța de judecată nu întotdeauna reflectă cu exactitate aprecierea necesară în care este posibilă corectarea sau reeducarea unei persoane condamnate. Aici suntem în prezența a două situații: aprecierea termenului detenției cu închisoarea este tratat fie prea exagerat, fie insuficient pentru corectarea și reeducarea persoanei condamnate. Dacă admitem că termenul de detenție la care a fost condamnată persoana nu este suficient, atunci suntem în prezența competenței inadecvate a

personalului instituțiilor penitenciare. Cât privește însă exagerearea termenului detenției unei persoane condamnate, putem menționa următoarele: legea penală soluționează această problemă prin intermediul instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Această situație este condiționată însă de atitudinea persoanei condamnate față de ulterioara resocializare, de atitudinea față de muncă și respectarea normelor de conviețuire în penitenciar, potrivit legislației în vigoare.

Așadar, se poate întâmpla ca scopul pedepsei penale să poată fi atins și în timpul executării pedepsei cu închisoarea, generând astfel o posibilă reintegrare socială a condamnatului înainte de termen. Importanța acestui institut penal, după cum se menționează în literatura de specialitate, rezultă din faptul că liberarea condiționată a persoanei condamnate la închisoare o separă de mediul penitenciar care, oricât de bine ar fi organizat, oricum exercită o influență negativă asupra tuturor condamnaților, îndeosebi asupra celor primari. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen (ca, de altfel, și alte tipuri ale liberării de pedeapsă) are drept scop stimularea condamnaților de a manifesta pe durata detențiunii o comportare ireproșabilă. Cu atât mai mult că prevederea de la art. 62 alin. (3) CP al RM menționează că: „Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei”, iar noi considerăm că și a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen (s.n.). – „în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă”. Or această reglementare de la art. 62 nu-și găsește locul aici, ci, în viziunea noastră, ea ar fi mai bine-venită la art. 90 alin. 6 CP al RM.

Astfel, *liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca fiind o categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere înainte de executarea deplină a pedepsei, cu condiția ca până la împlinirea duratei acesteia să nu mai săvârșească infracțiuni sau delictе contravenționale, să nu se eschiveze intenționat de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată.*

De instituția liberării condiționate poate beneficia orice condamnat la pedeapsa cu închisoarea, indiferent de durata acesteia, condamnații cu trimitere într-o unitate militară disciplinară, precum și condamnații la detențiunea pe viață. Instanța de judecată este aceea care hotărăște în fiecare caz în parte dacă este sau nu oportună acordarea liberării condiționate. Așadar, instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen reprezintă o reflectare a principiului umanismului în dreptul penal. Specificul acesteia constă în liberarea persoanei care execută un anumit tip de pedeapsă de la executarea de mai departe a acesteia, în prezența anumitor condiții și prin respectarea unor obligații de către cel liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen. Astfel, această formă de liberare poate fi una atât condiționată, cât și una necondiționată. Dacă în timpul părții neexecutate din

pedeapsă condamnatului i se pune în sarcină să îndeplinească anumite obligații stabilite de instanța de judecată, atunci acestea devin unul dintre motivele pentru care condamnatul, la încălcarea acestora, poate fi trimis să execute partea din pedeapsa neexecutată, stabilită prin sentința de condamnare. Dacă în privința sa nu sunt stabilite anumite obligații, condamnatul urmează să se reintegreze în societate, fără a fi limitat prin acestea.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este reflectată în CP RM în art. 91. Respectiv, această modalitate de liberare este posibilă doar în urma respectării anumitor condiții stabilite expres în articolul nominalizat. Modalitatea în cauză a liberării de pedeapsa penală este o înlesnire acordată celui condamnat, ce reiese din comportamentul acestuia în timpul executării pedepsei, pășind pe calea corectării și reeducării sale. În acest context, în alin. (1) art. 91 CP RM este specificat că: „Persoanele care execută pedeapsa cu închisoarea, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate, care au participat la executare și care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art. 253 CE, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de la pedeapsa complementară”.

În același timp, în alin. (2) art. 91 CP RM sunt prevăzute o anumite obligații în cazul acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Astfel, aplicând liberarea respectivă, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat, potrivit prevederilor alin. (2) art. 91 CP RM, să îndeplinească întocmai obligațiile prevăzute la alin. (6) art. 90 CP RM, și anume: „să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent; să nu frecventeze anumite locuri; să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toximanie sau o boală venerică; să acorde o susținere materială familiei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță”. Spre exemplu, dacă privim în aspect comparat spectrul obligațiilor ce pot fi stabilite în sarcina condamnatului liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen, vedem că, potrivit prevederilor legii penale din Danemarca, în cazul liberării de pedeapsă sub cuvânt de onoare, ținem să menționăm o instituție similară după conținut cu cea prevăzută de art. 91 CP RM. Potrivit prevederilor §38; §57 CP danez, se stabilesc, în afara obligațiilor ce sunt stipulate și în legea penală a RM, și obligații ce țin de învățatură, de petrecerea timpului liber și întreținerea unor relații cu anumite categorii de persoane etc.

Dacă ne referim la prima condiție ce urmează a fi întrunită în cazul liberării condiționate, condamnatul trebuie să execute o pedeapsă sub forma închisorii. Tipul penitenciarului nu are

importanță, deoarece condiția respectivă reflectă tipul pedepsei penale. Cea de-a doua condiție se referă la repararea integrală a daunei cauzate prin infracțiune. Astfel, urmează ca condamnații, la momentul examinării posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, să fi *reparat integral dauna cauzată* prin săvârșirea infracțiunii. Această condiție, de fapt, exprimă asigurarea din partea statului pentru victima infracțiunii că prejudicial cauzat prin infracțiune va fi reparat cu siguranță de către condamnat, situație garantată, de altfel, și de Protocolul 2 CEDO cu privire la dreptul de proprietate, în cazul de față a victimei sau a părții vătămate, constituite ca parte civilă.

În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen prezintă interes deosebit condiția cu referire la „executarea muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție”, condiție reflectată în art. 253 CE RM. O astfel de condiție a apărut după modificările recente operate la alin. (1) art. 91 CP RM, ca urmare această condiție face ca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen să fie aplicată doar persoanelor care îndeplinesc și condițiile art. 253 CE RM. Deci, potrivit acestei condiții, condamnatul urmează să beneficieze de o astfel de instituție a liberării de pedeapsa penală doar în cazul în care, alături de celelalte condiții prevăzute de legea penală, execută în timpul ispășirii pedepsei închisorii munci neremunerate sau remunerate de natura celor specificate în art. 253 CE RM. Legea execuțională prevede în articolul menționat că astfel de munci pot fi atât remunerate, cât și neremunerate, specificând că cele remunerate se referă la cele de producție, ținându-se cont de aptitudinile condamnatului și posibilitățile privind specialitatea, iar cele neremunerate – la îngrijirea și amenajarea penitenciarului și a teritoriului, îmbunătățirea condițiilor de trai și medico-sanitare de deținere. Cu atât mai mult, condamnatul care este antrenat la munci neremunerate le prestează în afara orelor de muncă, care nu pot depăși mai mult de 2 ore pe zi și nu mai mult de 10 ore pe săptămână. Deși legea penală prevede această condiție ca una obligatorie de a fi îndeplinită pentru a putea beneficia de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, trebuie să specificăm că art. 253 CE RM stabilește și momentul cu referire la faptul că astfel de munci nu întotdeauna pot fi îndeplinite sau prestate.

În ce privește condiția legală cu referire la posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei, este de constatat că aceasta ține strict de aprecierea instanței de judecată, după propria sa convingere, că o astfel de posibilitate urmează a fi acordată. În literatura de specialitate se susține ideea că argumentul folosit în fundamentarea posibilității reducerii pedepsei în faza de executare este acela că, după mulți ani de la aplicarea pedepsei, deținutul este o persoană distinctă de cea din momentul condamnării. Considerăm că o astfel

de idee poate fi acceptată, deoarece trecerea unui interval de timp în executarea pedepsei cu închisoare face ca persoana să se schimbe din punct de vedere comportamental și, ca urmare, se poate stabili care este oportunitatea sau ineficiența duratei pedepsei penale stabilite prin sentința de condamnare. Desigur că comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei penale cu închisoare se schimbă în timp, reieșind din mediul penitenciar în care trăiește, însă acesta poate fi atât unul acceptabil și adecvat reintegrării, cât și unul inacceptabil. Concluzia că persoana condamnată, pentru corectarea sa, nu mai are nevoie de executarea de mai departe a pedepsei trebuie să se întemeieze pe o apreciere multilaterală a faptei săvârșite, a personalității vinovatului și, nu în ultimul rând, pe comportamentul acestuia în timpul executării pedepsei. Totodată, subliniem că datele ce atestă faptul comportării exemplare a condamnatului se elucidează prin lipsa încălcărilor regimului de executare a pedepsei și prin atitudinea cinstită față de muncă.

În viziunea autorului Tipa I., care la rândul său constată că anume categoria infracțiunii săvârșite de condamnat joacă un rol principal la aplicarea liberării de pedeapsa penală, ea se dovedește a fi un instrument prin care persoanei condamnate i se acordă o șansă de schimbare ulterior a unui comportament ilegal în unul legal [227, p. 18].

Liberarea de pedeapsa penală poate fi condiționată sau necondiționată. Liberarea *necondiționată* nu presupune anumite cerințe privitor la conduita ulterioară a persoanei. Iar liberarea *condiționată* solicită anumite cerințe persoanei, după liberarea ei de pedeapsa penală, privitor la conduita ei în termenul de încercare. Dacă aceste cerințe (condiții) nu sunt respectate de ea, instituția de drept penal în cauză își pierde importanța juridică și persoana vinovată este silită, prin hotărâre judecătorească, să continue executarea pedepsei penale stabilite de judecată [147, p. 398]. Susținem pe deplin ideea autorului I. Macari cu referire la condiționalitatea sau necondiționalitatea liberării de pedeapsa penală, însă această afirmație trebuie privită sub aspect mai larg, adică să nu fie văzută doar pentru acele modalități care au un termen de încercare, dar și pentru celelalte, care nu sunt legate de un termen anumit de încercare, fiind considerate ca liberări parțiale sau totale de liberarea de pedeapsa penală. Astfel, susținem accepțiunea că condiționalitatea liberării de pedeapsa penală se referă la situația în care cel liberat de pedeapsa penală este dator să respecte anumite cerințe (obligații) cu referire la o astfel de liberare, îndeplinirea cărora ține de momentul de după aplicarea liberării de pedeapsa penală, iar dacă acestea vor fi încălcate, va urma revocarea (anularea) liberării respective.

Cât privește necondiționalitatea liberării de pedeapsa penală, aceasta este legată de faptul că, odată liberată persoana condamnatului de pedeapsa penală prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, nu se va mai putea reveni la executarea pedepsei stabilite de instanța

de judecată prin sentința de condamnare sau la pedeapsa pentru care condamnatul a fost liberat. În același timp, considerăm că la modalitățile liberării de pedeapsa penală condiționată se referă instituțiile prevăzute de art. 90, 91, 95, 96 CP RM, iar la cele necondiționate – cele stipulate în art. 92, 93, 94, 97 CP RM, stabilite după criteriile legale în mod expres prevăzute de lege. Pentru instituția dreptului penal pe care o examinăm e caracteristic și faptul că aceasta este reglementată de o bază normativă complexă. Temeiurile și condițiile liberării de pedeapsa penală, după cum s-a arătat anterior, sunt reglementate de normele dreptului penal (art. 90–97 CP RM), ordinea și procedura executării acesteia sunt prevăzute în legislația procesual-penală a RM (art. 389, 394, 469-471, 486, 487, 491 CPP RM), precum și în CE RM (art. 169, 170, 278-291, 295) [31, p. 502-503].

În opinia autorului rus H. Берков, liberarea de pedeapsa penală poate fi *obligatorie* sau *facultativă*. La prima grupă se referă acele modalități de liberare de pedeapsa penală care se aplică într-o ordine obligatorie de către instanța de judecată (liberarea de pedeapsa penală a persoanelor grav bolnave, liberarea de la executarea pedepsei în legătură cu scurgerea termenului de prescripție a executării sentinței de condamnare). Celelalte modalități de liberare de pedeapsa penală se consideră facultative, astfel ele prezintă un drept, dar nu o obligațiune de a fi aplicate de către instanța de judecată (liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, liberarea de pedeapsă a minorilor, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a minorilor). Este o abordare discutabilă, dar meritorie, cel puțin din punct de vedere al discuțiilor pe marginea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească fiecare dintre aceste forme de liberare și mai cu seamă liberarea de pedeapsă penală înainte de termen.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. Un rol important în reeducarea, corijarea și preîntâmpinarea recidivei de infracțiune aparține implementării efective a procedurii de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnaților.

2. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen constituie o alternativă la pedeapsa cu închisoarea, prin care se manifestă o atitudine umană față de persoanele care au conștientizat și au demonstrat un comportament adecvat pe parcursul executării pedepsei penale.

3. Un aspect pozitiv al aplicării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este reducerea numărului de condamnați aflați în penitenciare și, respectiv, reducerea cheltuielilor de întreținere în detenție.

4. Are o importanță mare procesul de convingere proprie a colaboratorilor penitenciarului că corijarea deținutului într-adevăr poate avea loc fără executarea deplină a pedepsei. Și invers –

liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen neîntemeiată poate să creeze la condamnați o viziune că termenul de pedeapsă stabilit de judecată este aproximativ condiționat și liberarea poate fi și mai degrabă, indiferent de comportamentullor în penitenciar.

6. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a persoanelor social periculoase duce la recidivă și totodată influențează negativ atât asupra intereselor statului, cât și asupra societății. Aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în privința persoanelor social periculoase este inadmisibilă și din cauza diminuării stimulului foarte important, cu ajutorul căruia se efectuează corijarea și reeducarea deținuților.

7. Actualitatea examinării instituției în cauză este determinată de faptul că legislația penală în vigoare prevede posibilitatea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a condamnaților la întrunirea anumitor condiții. Aceasta înseamnă că condamnatul care a executat efectiv un anumit termen, stipulat de CP RM, din pedeapsa stabilită prin sentința de condamnare, a fost silitor în muncă, a fost disciplinat și a dat dovezi temeinice de îndreptare, a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune și nu mai prezintă pericol pentru societate sau în cazul în care pericolozitatea ei se reduce în așa măsură, încât executarea în continuare a pedepsei devine irațională din punctul de vedere al atingerii scopului pedepsei – el poate fi liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen.

8. Scopul propus în teză constă deci în soluționarea problemelor privind aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală în RM, în determinarea naturii juridice a instituției liberării de pedeapsa penală înainte de termen prin prisma analizei și descoperirii lacunelor legale în acest sens, precum și în formularea unor propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea prevederilor legale respective.

9. Obiectivele formulate reies din analiza prevederilor legale privind instituția liberării de pedeapsa penală, din determinarea punctelor vulnerabile ale modalităților instituției liberării de pedeapsa penală, pentru a contracara aplicarea incorectă a instituției vizate față de persoanele care pot beneficia de o astfel de liberare.

10. În viziunea noastră, la modalitățile liberării de pedeapsa penală condiționată se referă instituțiile prevăzute de art. 90, 91, 95, 96 CP RM, iar la cele necondiționate – art. 92, 93, 94, 97 CP RM, stabilite după criteriile legale în mod expres prevăzute de lege, care din păcate nu întotdeauna oferă claritate. Aceasta, în viziunea noastră, lasă practicienilor discreție în apreciere și, respectiv, lasă loc de subiectivism și chiar abuz uneori. Iar pentru liberarea de pedeapsa penală condiționată înainte de termen s-ar cere de a fi stabilit din punct de vedere legal aportul psihologului și al asistentului social la probațiunea postsentențială.

2. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND INSTITUȚIA LIBERĂRII DE PEDEAPSĂ PENALĂ

2.1. Liberarea de pedeapsă penală – formă de manifestare a alternativelor detenției

A. *Apariția și evoluția conceptului alternativelor detențiunii.* Într-un foarte mare număr de țări, dar mai ales în țările dezvoltate economic, legislațiile au trecut printr-un șir de stadii, fiecare dintre ele posedând pedeapsa sau pedepsele sale privilegiate ce le excludeau pe celelalte sau cel puțin le eclipsau în careva măsură [370, p. 569]. Considerăm că cea mai reușită etapizare este efectuată de către savantul francez J. Pradel, care la elaborarea ei a acordat atenție deosebită evoluției alternativelor detențiunii, ceea ce are o importanță deosebită pentru cercetarea noastră [370, p. 569].

Prima fază se finalizează în sec. XVIII și este cea a „pedepselor corporale” [370, p. 569]. Legislația penală a acestei epoci este caracterizată prin: lipsa de drepturi a individului, cruzimea pedepselor, incriminări bazate pe ignoranță și superstiție, inegalitatea represiunii în funcție de clasa din care făcea parte infractorul, caracterul colectiv al răspunderii penale, arbitriul judecătorilor, sălbăticia procedurilor [172].

Evident, în situația în care „sistemul general al pedepselor, rămas aproape nemodificat de-a lungul Evului Mediu, cuprindea în zorii epocii moderne pedepsele capitale (moartea, galera pe viață și exilarea pe viață), aflictive și infamante (galera pe timp limitat, reclusiunea, mutilările, legarea de stâlpul infamiei, biciuirea în public, exilarea pe timp nelimitat), exclusiv infamante (blamul, amenda, privarea de serviciul religios) și neinfamante (admonestarea și camera de consiliu)” [210, p. 5], principala tendință de umanizare s-a exprimat în abolirea acestora în favoarea unor substitute mai blânde.

În aceste condiții, gânditorii-ilumiști au făcut front comun împotriva dreptului penal feudal. Apărute într-un interval de timp de două decenii, lucrările lui Montesquieu *L'esprit des lois* (1778), J. J. Rousseau *Du contrat social* (1762) și C. Beccaria *Deli deliti e delle pene* (1764) au năruit fundamentele dreptului penal medieval, constituindu-se în pilonii doctrinei dreptului penal clasic [210, p. 5].

Astfel, în sistemul legiuirilor moderne au devenit predominante pedepsele „privative de libertate” (munca zilnică, reclusiunea, detențiunea și închisoarea) [218, p. 250], care în acea perioadă și în acele forme existente în sec. XIX constituiau un pas important în umanizarea sistemelor de pedepse penale. Odată cu începutul sec. XIX, închisoarea este privită ca un standard al pedepsei [337, p. 73]. Deci, a doua fază care deschide destul de exact sec. XIX este cea a privațiunii de libertate [370, p. 569].

Sfârșitul sec. XVIII și prima jumătate a sec. XIX sunt considerate perioada clasică a dreptului penal. Închisoarea – „pedeapsa prin excelență a societăților civilizate” (Rossi P. *Traite de droit penal*. Vol. III, 1829, p. 169, citat după [356, p. 334]) – va constitui, prin diferențele ei modalități de executare, instituția în jurul căreia se centrează întreg sistemul punitiv penal în acea epocă.

Toate codurile penale compuse în sec. XIX și chiar la începutul sec. XX recurg masiv la privațiunea de libertate, chiar și pentru mici delictive [370, p. 569].

O adevărată „febră” experimentală în materie de organizare penitenciară caracterizează sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX [176, p. 16]. Sfârșitul sec. XIX marchează o violentă reacție contestată împotriva ideilor școlii clasice de drept, care fundamentase răspunderea penală pe concepția liberului arbitru ca model comportamental uman [174, p. 32]. După un secol de experimente penitenciare, se constată eșecul sistemului penitenciar [176, p. 17]. Începând cu sfârșitul sec. XIX, pedeapsa privativă de libertate este privită ca purtătoarea tuturor nereușitelor, mai ales ale pedepselor scurte [370, p. 569]. Consecințele unui atare sistem s-au văzut și se văd pretutindeni, dovadă fiind creșterea în proporții alarmante a numărului și a gravității infracțiunilor (în Franța, de exemplu, statisticile evidențiază o triplare a numărului de infracțiuni în perioada 1815-1880 – perioada de triumf a privațiunii de libertate, în timp ce populația a crescut cu numai o zecime). Pedeapsa privativă de libertate lovind tot mai multe persoane, s-a ajuns ca închisoarea să nu mai repugne oamenilor, manifestându-se o tendință vizibilă de slăbire a conștiinței morale a societății [85, p. 142]. Este momentul apariției „criminologiei pozitivistă”, ai căror reprezentanți au fost italienii Cesare Lombroso, Enrico Ferri și Raffaele Garofalo, precum și belgianul Lambert Adolphe Jacques Quetelet, francezul Andre-Michel Guerry și englezul Henry Mayhew [135, p. 38].

Perioada care cuprinde aproape un secol și care s-a interpus între Beccaria și Lombroso a marcat o asemenea schimbare a gândirii, încât – fără teamă de a greși – o putem compara cu o revoluție intelectuală [1, p. 115].

Eșecul școlii clasice a dreptului penal în a propune soluții pentru limitarea fenomenului criminal a favorizat dezvoltarea gândirii pozitivistă [127, p. 50]. În aceste condiții, reprezentanții pozitivismului vor ataca și bazele sistemului punitiv, clamând aruncarea în coșul istoriei a pedepselor – „jalnice caricaturi”, cum le numește Enrico Ferri – și înlocuirea lor cu „substitutive penale”, măsuri fără coloratură morală, nelegate de ideea de vinovăție a făptuitorului [176, p. 18]. Aceste idei vor face breșe în conceptele clasice privitor la pedeapsa cu închisoarea și vor reuși să impună noi tipuri de sancționare.

Primele trei decenii din sec. XX se remarcă printr-o emulație legislativă, majoritatea statelor europene adoptând coduri penale moderne ori revizuiindu-le pe cele aflate în vigoare. Se caută febril substitute ale regimului penitenciar [174, p. 32]. Aceste lovituri vor face să apară o a treia fază în care, fără ca privațiunea de libertate să dispară, sunt create două tehnici noi de tratare: *probațiunea* în lumea anglo-saxonă (suspendarea pronunțării pedepsei) și *suspendarea* franco-belgiană a executării pedepsei [370, p. 569].

În Europa continentală, legislatorul belgian a fost primul care a inventat suspendarea condiționată a executării pedepsei prin Legea *Le Jeune* din 31 mai 1888 [370, p. 589]. Legea *Béranger* din 26 martie 1891 creează suspendarea condiționată a executării pedepsei și în Franța, de unde ulterior ea este rapid preluată de către legislațiile majorității statelor lumii, aplicându-se anume ca o alternativă a încarcerării. În cantonul din Geneva, instituția suspendării a fost adoptată prin Legea din 29 octombrie 1892, în Portugalia – prin Legea din 6 iulie 1893, în Italia – prin Legea denumită și *Rochetti* din 26 iulie 1904, în Spania – prin Legea din 19 martie 1908, în Ungaria – prin Legea XXXVI din 1908, denumită și *Novela Penală*, iar în Austria – prin Legea din 23 iulie 1920 [54, p. 161-163].

Instituția probațiunii, în opinia mai multor savanți, își are originea însă în sistemul anglo-saxon (Probation system) [18, p. 36]. Ea apare din sec. XIII în Anglia prin *recognizance* sau *binding over* (acest institut există în Anglia până în prezent), care tindea să evite sentința de condamnare, înlocuind-o printr-un contract între judecător și delincvent: ultimul era lăsat fără supraveghere și se angaja doar să respecte ordinea (*to keep the peace*) și să se supună anumitor condiții impuse de judecător [364, p. 113].

În SUA, probațiunea are ca origine acțiunea unui cizmar filantrop din Boston, John Augustus, care, începând cu 1841, și-a asumat obiceiul de a fi garantul bunei conduite a anumitor delincvenți, mai ales vagabonzi și bețivi [370, p. 588]. El a solicitat unei instanțe judecătorești să-i încredințeze un infractor care urma să fie condamnat, pentru a-i supraveghea conduita. Ca atare, judecătorul a suspendat pronunțarea sentinței și i-a impus lui Augustus să se prezinte din nou în instanță după o perioadă de timp, împreună cu infractorul, și să-i comunice informații referitoare la conduita delincventului, care, dacă își revizua comportamentul în acel interval de timp, judecătorul nu-i mai pronunța condamnarea, iar în caz contrar, dispunea condamnarea acestuia [158, p. 8]. În decursul următorilor ani, până la moartea sa în 1859, Augustus a salvat în Curtea din Boston în jur de 1800 de persoane [369, p. 566]. La început funcționând empiric, sistemul anglo-saxon al probațiunii a fost instituționalizat prin lege, întâi în SUA (Massachusetts Probation Act, 1878) și mai apoi în Anglia (First Offenders Act, 1887) [18, p. 36].

Astfel, la sfârșitul sec. XIX, în legislațiile penale ale mai multor state europene și nord-americe apar primele măsuri de substituție a detențiunii, iar în teoria dreptului penal se naște conceptul de *alternativă a detențiunii*. Începând cu mijlocul sec. XX, se dezvoltă alternativele privațiunii de libertate. Aceasta este faza a patra [370, p. 570].

Sub influența noilor curente criminologice și juridico-penale, în special teoria „apărării sociale” (F. Gramatica, Marc Ancel), această realitate juridică și socială a impus o reconsiderare a cadrului de sancțiuni penale, precum și identificarea unor căi noi, mai flexibile de adaptare a pedepselor la situația personală a infractorilor. Alături de unele instituții de individualizare judiciară a executării pedepsei, care stau la îndemâna judecătorului, cum sunt: suspendarea condiționată a executării pedepsei (simplă sau sub supraveghere), suspendarea pronunțării condamnării, dispensa de pedeapsă, executarea pedepsei la locul de muncă etc., au fost reglementate și anumite „substitute ale pedepsei”, denumite uneori și „alternative la pedeapsa închisorii” (Franța, Țările de Jos, Canada, SUA etc.) – adevărate mecanisme de natură să conducă la perfecționarea procesului de individualizare [85, p. 145].

În sfârșit, faza a cincea începe prin 1980-1990, venind din SUA prin pedepsele intermediare între privațiunea de libertate și probațiune (*intermediate punishments*) [370, p. 570], reieșind din ideea suprapopulării penitenciarelor – este vorba de intensificarea supravegherii unei persoane în așa mod încât punerea sub supraveghere să fie trăită de ea ca o pedeapsă privativă de libertate. În scopul soluționării problemei de supraîncărcare enormă a tuturor serviciilor de corectare, erau elaborate numeroase programe, care cuprind trei direcții: *supravegherea intensivă*, *arestul la domiciliu* cu utilizarea mijloacelor electronice de urmărire și *semidetențiunea* [292, p. 592]. Aceasta a dus la apariția unei noi penologii între supraveghere și pedeapsă, ale cărei instrumente de bază sunt probațiunea cu supraveghere intensivă, aresturile la domiciliu, serviciul în folosul comunității, detenția pe timp de noapte sau de zi, intervențiile-șoc constând în perioade foarte scurte de încarcerare, etc.

Așadar, nu trezește îndoieli faptul că una dintre tendințele de bază ale dezvoltării științelor juridico-penale și procesual-penale și a legislațiilor respective din perioada contemporană a devenit căutarea unor modalități optime de soluționare a conflictelor ce apar în legătură cu săvârșirea infracțiunilor de o gravitate redusă [262, p. 14]. Începând cu a doua jumătate a sec. XX, tendința dată a devenit atât de răspândită pe scară mondială și europeană, încât și-a găsit reflectare în documentele internaționale. În cadrul ONU, încă în 1980, Congresul al VI-lea cu privire la prevenirea criminalității și la comportamentul cu delincvenții a adoptat Rezoluția nr. 8, în care recomanda țărilor-membre ale ONU să lărgescă aplicarea sancțiunilor alternative detențiunii și să intensifice căutarea noilor tipuri de pedepse de substituție. Consiliul Europei și

ONU au început să elaboreze și să adopte documente îndreptate spre implementarea acestei practici în întreaga lume. Astfel, în 1981, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a recomandat statelor „de a înlocui (...) pedepsele în forma detențiunii pe termene scurte cu alte măsuri, care ar fi mai efective și n-ar contrazice principiilor pedepsei” [377, p. 9]. În 1986, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat Rezoluția *Unele măsuri privind alternativele detențiunii penitenciare* (Rezoluția CE 76, martie 1986). În această Rezoluție, Comitetul le-a recomandat statelor-membre să elaboreze diferite pedepse alternative și să cerceteze posibilitatea introducerii lor în legislațiile penale naționale.

La al șaptelea Congres al ONU, consacrat prevenirii criminalității și comportamentului cu delincvenții, care a avut loc la Milan în 1985, statele-membre au adoptat Rezoluția nr. 16, care accentua problemele diminuării numărului deținuților, acordării priorității măsurilor alternative de pedepsire și reintegrării sociale a delincvenților.

Act internațional de bază, care reglementa executarea pedepselor alternative detențiunii, au devenit așa-numitele *Reguli de la Tokio*, adoptate de Adunarea Generală a ONU în decembrie 1990. Ele descriu cerințele minimale necesare pentru asigurarea aplicării alternativelor detențiunii în limitele legii și fără încălcarea drepturilor persoanelor condamnate la astfel de măsuri. Scopul de bază al acestor reguli este asigurarea unei participări mai largi a comunității în realizarea justiției penale, mai ales în sfera comportamentului cu delincvenții [333, p. 384]. Importanța acestui act internațional constă în faptul că în el, în baza studierii evoluției legislațiilor naționale și practicii penitenciare, sunt declarate principiile de bază ale utilizării măsurilor neprivative de libertate, sunt fixate scopurile și sfera aplicării pedepselor de alternativă, sunt evidențiate etapele procedurii penale și enumerate sancțiunile care pot fi pronunțate în sentința judiciară, ordinea realizării lor, precum și supravegherea și comportarea cu delincvenții.

Un loc important în acest document îl ocupă problemele asigurării cu cadre a organelor și instituțiilor care execută pedepsele de alternativă. Sunt evidențiate aparte participarea organizațiilor obștești, a voluntarilor, care sunt privite ca „aport în apărarea intereselor societății”. O importanță aparte se acordă cercetărilor în domeniul comportamentului cu delincvenții. Se susține necesitatea elaborării programelor speciale privind perfecționarea institutelor juridico-penale indicate și aprecierea eficacității lor. Adunarea Generală a ONU, în rezoluția sa, a chemat țările-membre să dezvolte „cooperarea științifică între țări în domeniul aplicării regimului penitenciar, (...) să activeze investigațiile, pregătirea cadrelor, ajutorul tehnic și schimbul de informație, (...) să continue aplicarea metodelor comparative de cercetare și

să acordeze dispozițiile legislative în scopul lărgirii diapazonului posibilelor măsuri penitenciare și asistența aplicării lor (...)”.

Pentru statele europene, un analog al acestor reguli a devenit Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului Miniștrilor făcută statelor-membre relativ la *Regulile europene cu privire la măsurile și sancțiunile aplicate în comunitate* [204]. Această Recomandare a fost adoptată de către Consiliul Europei în 1992 și conține 90 de reguli, care completează Regulile penitenciare europene. Documentul recomandă insistent statelor-membre să stabilească un echilibru între apărarea societății și interesele victimei, resocializarea infractorului și respectarea standardelor internaționale.

Activitatea ONU și a Consiliului Europei, care recomandă și propagă aplicarea largă a alternativelor detențiunii, a dus la diminuarea treptată a cotei deținuților în multe țări ale lumii. De exemplu, în Belgia, spre mijlocul anilor '90, doar 26% dintre sentințe prevăd închisoarea, iar în Finlanda, 90% de sentințe conțineau o sancțiune de alternativă. În același timp, în Portugalia, detențiunea penitenciară era pronunțată în 45% de cazuri, ceea ce vorbește despre faptul că procesul dat nu decurge omogen.

Recurgerea la sancțiunile substitutive este unul dintre punctele forte ale politicii penale în majoritatea țărilor europene, precum și în cele din America de Nord. Promovarea sancțiunilor substitutive coincide, totodată, cu voința larg exprimată de a implica societatea civilă în executarea de către deținuți a sancțiunilor penale [85, p. 145].

Criza concepției tradiționale privind pedeapsa a dat naștere – în știință și în dreptul pozitiv – unor noi idei legate de reacția societății și a statului la infracțiuni, în general, și la cele de o gravitate redusă, în special [262, p. 13]. Știința penală modernă nu putea să rămână indiferentă la această situație, apărând necesitatea de a răspunde unui fenomen atât de complex cum este infracțiunea, nu numai cu un singur mijloc represiv – închisoarea, ci cu noi și variate forme care să completeze pedeapsa privativă de libertate sau să o substituie [85, p. 142].

Problema alternativelor la pedeapsa cu închisoarea a devenit deosebit de importantă în politicile penale europene începând cu a doua jumătate a sec. XX [85, p. 145]. J. Pradel susține că „anul 1975 marchează începutul pasiunii pentru aceste pedepse noi” [370, p. 585]. Aici trebuie să concretizăm că știința contemporană, atât în Europa, cât și în Republica Moldova, nu a elaborat încă o noțiune unică care ar cuprinde fenomenele studiate și care ar fi putut fi cercetată în calitate de instituție juridică cu un conținut determinat și clar oricărui specialist. Altfel spus, dacă nu există noțiunea, nu există nici instituția, ca urmare, aplicarea practică și chiar acceptarea legislativă a unor mecanisme ale justiției penale este în afara unei organizări instituționale [262, p. 17].

Aceasta, bineînțeles, nu înseamnă că la nivel de sisteme juridice naționale nu a avut loc o oarecare instituționalizare. De exemplu, liberarea de pedeapsa penală existentă în Republica Moldova reprezintă un institut bine conturat, deși nu e lipsit de anumite neajunsuri. Însă acest institut este într-o oarecare măsură mai larg, căci prevede liberarea nu numai de pedeapsa cu închisoarea, dar și de alte pedepse; totodată este mai îngust, deoarece nu include alternativele detențiunii care au statut de pedepse (ca, de exemplu, munca neremunerată în folosul comunității).

Problemele teoretice ale aplicării alternativelor detențiunii au o multitudine de aspecte. Este imposibil de a le prezenta în întregime, iar rezultatele cunoașterii lor depline nu pot fi utilizate practic, dacă nu vor fi cercetate aspectele juridico-penale, criminologice, sociologice, statistice, psihologice, pedagogice, teoretico-metodologice și, în sfârșit, logico-formale. Unele aspecte menționate au fost cercetate deja într-o măsură sau alta. Totuși, trebuie să menționăm că cea mai mare atenție o necesită aspectele penal și execuțional-penal ale aplicării alternativelor. Faptul dat este lesne de înțeles, căci fără aceasta practica lărgirii aplicării alternativelor detențiunii – în lumina politicii penale și execuțional-penale autohtone și a actelor juridice internaționale – va fi problematică.

Cu toate acestea, evidențiind importanța practică primordială a aspectelor penale și execuțional-penale, nu diminuăm valoarea celorlalte. În acest context este inevitabilă adresarea la aspectele teoretico-metodologice și logico-formale ale problemei. Considerăm că aceasta va favoriza abordarea și înțelegerea unică a cercetărilor în domeniu.

Definirea teoretică și concretizarea noțiunii „alternativa detențiunii” vor favoriza realizarea tuturor posibilităților de soluționare a sarcinilor practice. Determinarea acestei noțiuni va clarifica și va facilita realizarea cât mai deplină a principiilor nonambiguității și obiectivității în limbajul juridic, ceea ce minimum va simplifica aplicarea legii, iar în general – și aceasta este cel mai important – va diminua numărul greșelilor în aplicarea legii și va apropia conținutul sentinței judiciare de adevăr.

Fiecare noțiune este strâns legată de cuvinte, adică nu există noțiuni care nu ar fi exprimate prin cuvinte [301, p. 30]. Unicele cuvinte care leagă mecanismele naționale atât de diferite ale „noii politici penale” și permit de a efectua studiul lor corect sunt substantivele „alternativă” și „substitut”. Cuvântul „alternativă” provine de la cuvântul latin „alter” – *altul*. DEX-ul definește alternativa ca o posibilitate de a alege între două soluții, între două situații etc. care se exclud [88, p. 30; 89, p. 22]. Noțiunea „substitut” semnifică un produs, obiect etc. care înlocuiește alt produs, alt obiect etc., având (aproximativ) același rol.

Noțiunile date se apropie după sens, iar dacă facem abstracție de gramatică, coincid total din punct de vedere juridic, când sunt utilizate ca „substitute ale detențiunii” sau „alternative ale detențiunii”. Vom utiliza în cadrul lucrării ambii termeni, însă vom da preferință „alternativei”, ca fiind mai des utilizată în literatura de specialitate editată în diferite limbi, deci fiind mult mai răspândită.

În științele de orientare juridico-penale, tot mai des, în ultimul timp, anumite institute și fenomene se caracterizează ca alternativele altora [370, p. 584; 360; 262]. S-a creat chiar ceva ce unii savanți cu o anumită doză de ironie numesc „politică penală alternativă” [262, p. 18]. La o cercetare atentă, putem însă concluziona că este vorba despre „alternative” cu totul diferite: chiar dacă se intersectează undeva, în general totuși nu coincid.

Astfel, în literatura contemporană de specialitate putem evidenția: „alternativa urmăririi penale”; „alternativa pedepsei penale”; „alternativa detențiunii”. Primul termen este utilizat privitor la anumite modalități tradiționale de eliberare de răspundere penală [262, p. 8, 231], dar mai des așa sunt numite noile tipuri de soluționare a conflictelor penale, precum mediația [360, p. 14; 353, p. 362]. Al doilea termen se utilizează pentru determinarea alternativelor anumitor pedepse penale [275, p. 123]. Evident, acest termen este mai larg decât expresia „alternativa detențiunii”, căci vizează modalitățile de substituie a tuturor tipurilor de pedeapsă, nu numai a pedepsei cu închisoarea. Deci, avem de a face cu niște noțiuni subordonate, caracterizate prin aceea că volumul unei noțiuni este parte componentă a altei noțiuni, însă nu o epuizează [301, p. 37].

Astfel, obținem un fenomen interesant: orișice alternativă a urmăririi penale este și o alternativă a pedepsei și foarte eventual – alternativă a detențiunii, dar alternativele pedepsei și detențiunii nu pot fi, la rândul lor, recunoscute ca alternative ale urmăririi penale [262, p. 19]. Anume prin inexistența coincidenței inverse putem delimita aceste mecanisme juridice.

Situația devine mai clară dacă analizăm următoarele idei ale savantului rus L. V. Golovko. [262, p. 19-20]. Înainte de a pronunța sentința cu privire la pedeapsă, este necesar de a supune persoana urmăririi penale, iar înainte de a pronunța pedeapsa cu închisoarea, este la fel de necesar de a stabili că persoana este vinovată de comiterea infracțiunii și merită pedeapsa. Ne putem imagina trei etape. La prima dintre ele putem vorbi doar despre alternative ale urmăririi penale, deoarece aceste măsuri se aplică încă atunci când juridic nu s-a stabilit că persoana merită pedeapsa, fiind vinovată de comiterea infracțiunii. Dat fiind faptul că pedeapsa încă nu se discută, respectiv nu se discută nici alternativele ei, corespunzător nici alternativele detențiunii. Alternativele pedepsei apar la a doua etapă. Cercetarea penală este desfășurată și finalizată pe cale obișnuită, fără recurgerea la alternative, persoana este recunoscută vinovată de săvârșirea

infracțiunii, însă judecătoria, în condițiile existenței anumitor circumstanțe juridice, nu aplică o măsură reală de pedeapsă și nici nu încearcă să o determine, considerând că este oportun de a aplica o careva alternativă a pedepsei penale. În ceea ce privește alternativele detențiunii, acestea apar la etapa a treia. Aici deja nu numai că este precis finalizată cercetarea și persoana este recunoscută vinovată, dar și aplicarea și executarea reală a pedepsei sunt recunoscute de către judecată ad-hoc necesare și bine-venite. Dar reieșind din situația concretă, aplicarea alternativelor detențiunii pare a fi mai preferabilă decât pedeapsa cu închisoarea.

Despre alternativă în contextul dat putem vorbi doar atunci când aplicarea aceluia institut la care se referă alternativa este legală și posibilă din punct de vedere juridic. Astfel, sentința de achitare nu poate fi considerată alternativa pedepsei. Invers, dacă pedeapsa în cazul concret este legală, atunci aplicarea institutului ce o înlocuiește va deveni alternativa pedepsei. Deci, măsurile-alternative ale politicii penale reprezintă substitutele legale ale elementelor tradiționale de bază ale reacției statului la infracțiune, aplicabile legal în cazurile corespunzătoare de refuz de a utiliza alternativele sau în lipsa lor în sistemul juridic [262, p. 21]. Astfel, alternativa detențiunii reprezintă un institut penal nou, dezvoltat în sec. XX, destinat să substituie pedeapsa cu închisoarea – element tradițional al reacției statului la infracțiune.

Ca urmare, aplicarea practică a diferitor alternative conform unei reguli generale este dreptul organelor competente de stat, pe care ele îl realizează la latitudinea lor, reieșind din circumstanțele cazului. Legislatorul doar descrie condițiile și temeiurile aplicării „măsurilor-alternativă”, dar nu le impune organelor de aplicare a dreptului ca obligatorii. Cel puțin, aceasta este varianta „clasică” a alternativelor urmăririi penale, pedepsei și, bineînțeles, detențiunii.

Clarificând noțiunea de „alternativă” privitor la un șir de fenomene juridico-penale, accentuăm că în lucrarea dată se va pune accentul exclusiv pe alternativele detențiunii. Tindem să evidențiem, încă o dată, că orișice măsură de substituie poate fi considerată o alternativă a detențiunii doar dacă persoana a fost recunoscută vinovată de către judecată, meritând să i se aplice o pedeapsă severă, inclusiv pedeapsa cu închisoarea. Această afirmație ne va permite să delimităm alternativele detențiunii de așa institute și mecanisme juridico-penale precum: liberarea de răspunderea penală, unele modalități de liberare de pedeapsă, ca, de exemplu, prescripția executării sentinței judiciare, amnistia, grațierea, împăcarea.

Considerăm că este necesar de a aborda problema delimitării alternativelor detențiunii de însăși detențiunea. Nu putem ignora faptul că însăși pedeapsa cu închisoarea este extrem de diferențiată și în interiorul ei există astfel de modalități care, în esența lor, nu sunt legate cu izolarea condamnatului de societate [283, p. 14]. Este vorba despre sistemul „arestului la sfârșit de săptămână” [351, p. 230] sau „week-ends penal” [270, p. 586], existent în Belgia și

Portugalia; „semidetențiunea” italiană, care îl obligă pe condamnat să se afle cel puțin 10 ore pe zi în penitenciar și să se supună unui șir de restricții [270, p. 585-586], „semilibertatea” franceză cu un conținut analogic. Deci avem de a face cu un șir de pedepse care îmbină penitenciarul cu libertatea. În acest context ne punem întrebarea: Sunt oare aceste pedepse în esența lor niște modalități de executare a detențiunii sau sunt diferite de ea, constituind o alternativă a ei?

Într-un domeniu atât de important al științei dreptului penal precum este teoria pedepsei, nu este pe deplin elaborată o terminologie unanim acceptată, ceea ce complică mult discutarea acestor probleme [283, p. 13]. Diferiți savanți, analizând categoria evidențiată de pedepse, utilizează noțiuni diverse, ba mai mult decât atât – legislațiile penale ale diferitor țări, folosind aceleași noțiuni, le atribuie un conținut diferit. Savantul român Gh. Diaconu atribuie, de exemplu, semidetențiunea italiană (art. 55 din Legea nr. 689/1981 din 24 noiembrie 1981) la substitutele derivate din pedepsele complementare și o numește „sanțiune cu libertate controlată” [85, p. 146-147]; savantul rus A.A. Malinovski clasifică astfel de pedepse la grupa „reduceri de libertate” [303, p. 181-186], iar francezul J. Pradel preferă să le plaseze în grupa „pedepse vecine cu privațiunea de libertate”, subgrupul „pedepse legate de o instituție penitenciară” [370, p. 385-386]. Referitor la legislațiile penale de peste hotare, putem aduce următoarele exemple: legislația rusă, prin *reducere de libertate* înțelege întreținerea condamnatului într-un centru de corecție cu scopul de a-l atrage la muncă și a-l supune unei supravegheri stricte pe toată durata executării pedepsei [336, p. 103-104; 331, p. 357-362], iar legislația penală a Lituaniei – obligația de a nu părăsi localitatea și de a executa alte interdicții impuse de către judecată [335, p. 163-166].

Data fiind această diversitate de păreri și concepții, considerăm că cea mai efectivă modalitate de a soluționa problemele apărute este de a porni de la careva constante științifice – avem în vedere noțiunea privațiunii de libertate și trăsăturile ei de bază, conținutul cărora este elucidat aproximativ la fel de către majoritatea savanților-penaliști. Un suport esențial în determinarea conținutului noțiunii „alternativa detențiunii” îl vom obține prin aprecierea acelor neajunsuri ale detențiunii pe care tindem să le evităm utilizând substitutele.

În continuare vom lămurii de ce tema investigației este „Alternativele detențiunii în dreptul penal contemporan”, deși în cadrul lucrării au fost deja citați mulți savanți care utilizează termenul „alternativele *privațiunii de libertate*”. Împărtășim părerea savantului rus I. I. Foinițki, care consideră că libertatea umană constă din libertatea interioară sau spirituală și din libertatea activității exterioare. Statul deci, prin intermediul pedepsei, poate influența nemijlocit doar libertatea exterioară. Ea cuprinde libertatea deplasării, muncii, cuvântului, raporturilor și, în general, a întregii activități musculare a omului în

manifestările ei exterioare pozitive și negative, în provocarea a careva schimbări în lumea exterioară sau în abținerea de la ele. Sub influența ideii securității, pedepsele privative de libertate erau în general îndreptate împotriva libertății deplasării: vinovații erau închiși, exilați, deportați [341, p. 177-178]. Astfel, încă la sfârșitul sec. XIX, acest savant considera ca pedepse privative de libertate atât detențiunea, cât și deportarea și exilul.

Mai mulți cercetători contemporani împărtășesc această părere, însă într-o nouă viziune. Autorii manualului *Droit pénal général* – G. Stefani, G. Levasseur și B. Bouloc – deosebesc în categoria pedepselor „ce ating libertatea de deplasare” (*liberté d'aller et venir*) două grupuri: grupul pedepselor privative de libertate, care include analogii ale închisorii din RM, și grupul pedepselor ce restrâng libertatea, la care se referă interdicția de a părăsi teritoriul și interdicția de a se afla pe un anumit teritoriu [374, p. 448-453].

Din cele expuse mai sus sesizăm că în diferite epoci, în diferite țări și diferiți savanți au determinat diferit conținutul privațiunii de libertate. Cert este faptul că în grupul pedepselor privative de libertate întotdeauna era inclusă o modalitate de sancționare ce constă „în plasarea celui pedepsit într-o instituție de stat artificial construită” [341, p. 178]. În prezent, astfel de instituții sunt numite *penitenciare* și anume detenția condamnaților în ele a trezit atât de multe controverse în științele dreptului penal și execuțional-penal. În RM și în România, principala pedeapsă ce nimerește în categoria dată poartă denumirea de *închisoare*. Savanții români definesc pedeapsa cu închisoarea ca „măsură de constrângere ce constă în izolarea de societate a celui condamnat prin încarcerarea acestuia sub regimul prevăzut de Legea nr. 23/1969 privind executarea pedepselor” [26, p. 150].

În R. Moldova, legislatorul definește închisoarea în art. 70 CP RM: „Închisoarea constă în privarea de libertate a persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni prin izolarea impusă a acesteia de mediul normal de viață și plasarea ei, în baza hotărârii instanței de judecată, pe un anumit termen, într-un penitenciar”.

În opinia francezilor G. Stefani, G. Levasseur și B. Bouloc, privațiunea de libertate constă în „detențiunea individului încarcerat fără posibilitatea de a-și organiza viața separat de ai săi, de mediul său profesional etc.” [374, p. 448].

Așadar, printre trăsăturile principale ale pedepsei date sunt:

1. *Izolarea de societate a condamnatului*. Pe durata executării pedepsei, condamnatul nu poate întreține liber relații cu „ai săi”, cu mediul său profesional etc.

2. *Plasarea condamnatului într-o instituție penitenciară*. Deținutul este obligat să se afle într-un loc bine stabilit pe durata executării pedepsei. Acest loc diferă de domiciliul său permanent sau provizoriu.

3. *Condamnatului îi este impus un anumit regim, care îl împiedică să-și organizeze viața după bunul său plac.*

La o cercetare atentă, observăm că aceste trăsături sunt proprii și altor pedepse existente atât în Republica Moldova, cât și peste hotarele ei, chiar și reducerea de libertate în varianta rusă (conform legislației penale ruse, condamnatul, pe toată durata executării pedepsei, este obligat să se afle într-o instituție specializată „fără izolare de societate” – art. 53 CP al Federației Ruse), pe care unii savanți o consideră analogia detențiunii în colonii-așezări. Din aceste considerente, toate pedepsele și măsurile juridico-penale care posedă aceste trăsături nu vor putea fi considerate alternative ale detențiunii și, respectiv, nu vor fi cercetate în limitele lucrării date.

Prin *alternative ale detențiunii* vom înțelege, așadar, pedepsele și măsurile juridico-penale aplicate de către judecătoria persoanelor vinovate de comiterea infracțiunilor, pentru care se prevăd pedepse privative de libertate, menite să evite izolarea persoanelor de societate într-o instituție penitenciară și efectele negative legate de aceasta, păstrând totodată efectele coercitiv și educativ. În acest sens, nu suntem de acord cu opinia exprimată de O. Pop, precum „că instituțiile de drept care izolează delincvenții de lumea înconjurătoare, chiar și dacă această izolare ar fi doar de o zi, nu pot fi interpretate drept alternative în sensul strict al cuvântului” [184, p. 77].

Examinând legislațiile diferitor țări, J. Pradel enumera printre trăsăturile lor de bază și următoarele: ele deseori au un caracter contractual, necesitând acordul delincventului; ele au în general ca scop asigurarea asistenței delincventului și permiterea controlului comportamentului său; ele erau aplicate minorilor, înainte ca să fie prevăzute și pentru maturi (în unele țări, pedepsele de tipul probațiunii există doar pentru minori) [370, p. 585].

Odată ce am stabilit conținutul și trăsăturile alternativelor detențiunii, se impune și o sistematizare a acestora. Dată fiind apariția recentă a interesului față de substitutele detențiunii, puțini autori s-au preocupat serios de clasificarea lor, savanții-penaliști fiind interesați mai mult de sistematizarea tuturor pedepselor în general. Totuși, ținem să subliniem ca cea mai corectă și mai reușită sistematizare este efectuată de savantul francez J. Pradel. El a divizat alternativele detențiunii în două grupe mari, pe care apoi le-a împărțit în subgrupe. Vom accepta ca bază ideile sale:

a) *Pedepse vecine cu privațiunea de libertate:*

1. *Pedepsele legate de o instituție penitenciară.* Aici autorul plasează acele pedepse și măsuri care acordă condamnatului posibilitatea de a munci, de a întreține legături normale cu familia, petrecând doar un anumit timp în penitenciar. Este vorba despre pedepse ca semidetențiunea italiană, semilibertatea franceză și arestul la sfârșitul săptămânii.

2. *Pedepse nelegate de o instituție penitenciară.* Se au în vedere acele măsuri de constrângere care poartă elementele privațiunii de libertate. În categoria dată nimeresc arestul la domiciliu, supravegherea electronică, exilul, deportarea etc.

b) *Pedepse diferite de privațiunea de libertate:*

1. *Suspendarea detențiunii.* În această grupă intră atât pedepsele care prevăd suspendarea aplicării detențiunii (de exemplu, probațiunea pronunțată în țările anglo-saxone cu titlu de pedeapsă), precum și alte măsuri cu caracter juridico-penal (de exemplu, condamnarea condiționată, liberarea condiționată de pedeapsă penală etc.).

2. *Munca neremunerată în folosul comunității.*

3. *Pedepsele pecuniare.* Aici se includ, în primul rând, amenda și confiscarea averii.

4. *Interdicții și obligații diverse.*

a) Vom evidenția două subgrupe de interdicții:

- interdicții legate de o activitate profesională sau cvasiprofesională. Aici se includ: privarea de dreptul de a exercita o profesie, de a conduce autovehicolul etc.;

- interdicții nelegate de o activitate profesională sau cvasiprofesională. Din această subgrupă face parte, de exemplu, interdicția de a tulbura ordinea publică, existentă în dreptul penal anglo-american.

b) Printre obligații evidențiem repararea prejudiciului, existentă în unele țări ca pedeapsă de sine stătătoare (de exemplu, în Anglia începând cu 1972).

5. *Sancțiunile morale.* În grupul dat se includ mustrarea publică (actualmente exclusă din legislația penală a Republicii Moldova) sau scuza personală față de victimă, existentă în legislația penală germană.

Clasificarea dată cuprinde practic toate pedepsele neprivative de libertate existente în legislațiile penale ale diferitor țări. Acest fapt se lămurește prin aceea că fiecare dintre ele poate substitui detențiunea de diferit termen. Deci, putem diviza alternativele detențiunii după capacitatea lor de a substitui anumite termene de detențiune. Această problemă este rezolvată diferit în diferite țări, în funcție de tradițiile sistemelor naționale de drept și viziunile privind gradul de represiune al unor sau altor măsuri, de aceea vor fi cercetate mai detaliat în următorul capitol.

B. *Dezavantajele pedepsei cu închisoarea în fața alternativelor detențiunii penitenciare.*

Majoritatea legislațiilor penale folosesc pentru combaterea fenomenului infracțional un singur mijloc – pedeapsa, iar pe aceasta au redus-o la câteva modalități, dintre care doar una – închisoarea – a fost întrebuințată de legiuitor până la abuz [370, p. 412]. Pentru anumiți vinovați,

închisoarea este indispensabilă – această necesitate este recunoscută de către toți cei care se ocupă de deținuți [363, p. 154].

Împărtășim opiniile savantului A. A. Mamedov, care consideră că scopul general și final al pedepselor penale, inclusiv al celor privative de libertate, trebuie considerat „neutralizarea tuturor consecințelor negative ale infracțiunilor comise” [304, p. 23]. Rămâne să adăugăm că ele nu ar trebui să creeze alte urmări negative pentru societate. Însă la începutul mileniului trei, pedepsele privative de libertate se prezintă a fi neplăcute, dăunătoare pentru societate din mai multe puncte de vedere. În opinia noastră, laturile negative ale acestei pedepse pot fi divizate în două grupe:

1. *Factorii negativi generali* ce caracterizează detențiunea penitenciară din toate țările și din toate timpurile. Acestea sunt trăsăturile legate de esența acestei pedepse și nu pot fi reparate altfel decât prin aplicarea alternativelor închisorii.

2. *Factorii regionali*, care sunt condiționați de dezvoltarea unei comunități umane, precum: nivelul economic, care determină capacitatea statului de a asigura un regim de detenție corespunzător; nivelul legislativ, ce condiționează consacarea și realizarea drepturilor și obligațiilor tuturor participanților la executarea pedepselor penale; nivelul pregătirii profesionale al colaboratorilor serviciilor penitenciare etc. Acești factori diferă de la țară la țară: de exemplu, în Franța detențiunea penitenciară practic nu cunoaște asemenea aspecte negative, pe când în Republica Moldova ele sunt extrem de pronunțate. Specificul acestor factori constă în faptul că ei sunt reparabili în limitele sistemului penitenciar, fără a recurge obligatoriu la o lărgire esențială a aplicării alternativelor detențiunii, bineînțeles în condițiile promovării unei politici penitenciare eficiente de către stat.

Cu toate acestea, aplicarea substitutelor închisorii exclude însăși posibilitatea apariției multora dintre ele și simplifică neutralizarea celorlalte, mai ales în plan economic. De aceea, considerăm că, în condițiile în care aceste aspecte negative ale privațiunii de libertate există în Republica Moldova, ele pot fi cercetate în calitate de argumente în favoarea aplicării alternativelor detențiunii penitenciare.

Din **primul grup de factori negativi** evidențiem următorii:

1. În fața detențiunii penitenciare este pusă sarcina de a deprinde condamnatul, în perioada executării pedepsei, să ducă un mod de viață socialmente util, dar ca mijloc de atingere a ei se alege izolarea de societate, adică de acel mediu în care ei trebuie să se învețe să trăiască [332, p. 512]. Rămâne neclar faptul cum poate fi deprinsă persoana să locuiască într-un mediu de care ea a fost preliminar izolată. Nu se poate de separat infracțiunea de mediul social care o generează, nici de a separa de el persoana care o comite.

2. Din punctul de vedere al corectării infractorului, sarcina principală a închisorii este de a-l învăța să aibă un comportament licit. Ar fi logic ca el să fie plasat într-un mediu de persoane care prin comportamentul lor ar crea un model demn de urmat și o ambianță necesară pentru corecția condamnatului. În realitate are loc cu totul altceva: condamnatul este plasat printre alți infractori, uneori cu un comportament periculos. Din cauza unui contingent specific deținuți în ele, penitenciarele se transformă într-o ”școală a comportamentului criminal”, în ele având loc o transmitere intensivă a experienței și a deprinderilor infracționale, a atitudinii negative față de societate. Cum într-un mediu în care s-a concentrat la maximum ilegalitatea, mediu cu tradiții antisociale poate fi educat un cetățean cu comportament legal – la fel este o enigmă.

Istoria dezvoltării sistemelor penitenciare cunoaște cazuri în care influența criminogenă a mediului dat era exclusă în limitele penitenciarului, condamnații fiind permanent deținuți separat – în celule complet izolate. Însă pe lângă costul înalt al acestei metode, s-au accentuat problemele legate de starea de izolare a individului de societate. Un astfel de tratament are ca rezultat dezechilibrarea psihică, demoralizarea, ducând de multe ori la sinucideri. Aceste probleme există și în cazul detențiunii în comun, dar în situația izolării în celulă ele au caracter deosebit de pronunțat.

3. Penitenciarul contribuie atât la criminalizarea celor aflați în el, cât și în general la criminalizarea întregii societăți. În acest context, criminologii ruși menționează că 15% din populația Rusiei deja „au vizitat” penitenciarul [347, p. 174]. „Infecțați” de subcultura criminală, ei influențează negativ asupra mediului social, în primul rând asupra familiei, rudelor, prietenilor lor.

4. Munca deținuților a fost și rămâne o problemă complicată a realității penitenciare. Diferitele inovații în domeniul dat nu și-au atins scopul – în general, deținuții sunt lipsiți de posibilitatea de-a munci în corespundere cu profesia. Persoanele ce se află în penitenciare sunt rupte de activitatea normală de producere. Aceasta influențează negativ economia țării [347].

5. Realizarea pedepsei în forma privațiunii de libertate în conformitate cu criteriile și standardele contemporane prescrise și de actele internaționale în domeniu constituie o activitate extrem de costisitoare în comparație cu alternativele detențiunii.

6. Subcultura criminală, care organizează viața în penitenciar, împarte anumite roluri fiecărui deținut. Persoanele încarcerate se organizează, formează o ierarhie socială proprie, care în general nu este deloc orientată spre realizarea sarcinilor justiției penale, ci invers – opune rezistență înverșunată activității de corijare efectuate de serviciile penitenciare. În unele penitenciare din spațiul postsovietic, liderii neformali au o mai mare influență asupra comunității penitenciare decât chiar administrația instituției respective. Mulți specialiști apreciază fenomenul dat ca pe un rezultat al adaptării individului la noile condiții de viață: deținutul trebuie să se

înscris în tabloul general al penitenciarului, să-și ocupe unul dintre locurile propuse de sistemul dat. Savanții americani sunt de părere că, jucând anumite roluri, deținuții capătă posibilitatea de „a-și reduce suferințele” [292, p. 556]. Însuși penitenciarul determină modalitățile de comportament, deci comportamentul deținuților reprezintă un răspuns la condițiile închisorii.

7. Existența așa-numitei „criminalități penitenciare”, cauzele căreia majoritatea criminologilor le văd în însăși esența pedepsei date: deținuții „îmbibă” normele și valorile penitenciarului, care direct prescriu un comportament ilicit în calitate de normă de existență în închisoare. Majoritatea crimelor comise de condamnați (cu excepția evadărilor) o constituie aplicarea sancțiunilor neformale pentru încălcarea legilor penitenciare (73%). Indivizii care posedă un nivel de profesionalism criminal înalt se bucură de o stimă mai mare în mediul penitenciar. Astfel, viața în închisoare îi prescrie direct condamnatului să-și ridice nivelul de „măiestrie” criminală, pentru a ocupa o poziție mai favorabilă în cercul deținuților.

8. Cadrele serviciilor penitenciare reprezintă o problemă complicată nu doar în țara noastră. Și dacă în RM se simte mai acut lipsa profesioniștilor, atunci pe plan mondial problema poate fi caracterizată prin cuvintele lui F.M. Dostoevski: „Însăși închisoarea șterge diferențele dintre cei cărora le-a fost încredințată sarcina «corijării» infractorilor și cei ce urmează să fie corecțai”. Colaboratorii serviciilor penitenciare sunt ei înșiși expuși diferitelor influențe negative ale penitenciarului.

În SUA a fost efectuat un experiment, esența căruia a constat în faptul că un grup de studenți la colegiu au fost separați în „deținuți” și „paznici” și amplasați într-o „închisoare” experimentală. Preventiv ei au fost instruiți corespunzător rolurilor, îmbrăcați și echipați respectiv. Rezultatul a fost dramatic: experimental plănuisit să se desfășoare în decurs de două săptămâni a fost intrerupt peste șase zile, deoarece comportamentul „deținuților” și al „paznicilor” a devenit „patologic”. Câțiva dintre „deținuți” se plâneau de istovire fizică, depresie emoțională puternică, ură fără motiv. La „paznici” s-a constatat un înalt nivel de agresiune și negativism. Comportamentul unei treimi dintre ei a fost caracterizat ca „tiranic”. Câțiva dintre „paznici” au comunicat că aplicarea forței fizice le crea senzații deosebite. „Paznicii” cu un comportament bun cu timpul au început „să nu observe” comportamentul inuman și crud al colegilor săi. Astfel s-a demonstrat că comportamentul participanților la experiment este rezultatul influenței negative a atmosferei penitenciarului, iar aceasta influențează distructiv nu doar asupra deținuților, dar și asupra colaboratorilor serviciilor respective.

9. Penitenciarelor din toate țările și din toate timpurile le-au fost proprii un șir de fenomene negative, dintre care evidențiem nivelul înalt de suiciduri, autorăniirile, mortalitatea înaltă, revoltele sângeroase. În pofida măsurilor aplicate, crește numărul de sinucideri printre

condamnați [345, p. 319]. Dacă sinuciderile și revoltele se întâlnesc și în condiții de libertate, atunci autorăririle constituie un fenomen preponderent penitenciar. Cercetătoarea Cristiana Prip de la Direcția Generală a Penitenciarelor din România a realizat, în decursul primului semestru al anului 2001, un studiu în acest domeniu: și-au provocat răni 348 de bărbați, 65 de minori și 19 femei. În momentele de disperare și când sunt abandonați, deținuții își provoacă răni pe corp, înghit corpuri străine – cuie, ace, sârmă, cozi de linguri, termometre, lame – sau îngerează diverse substanțe toxice [106, p. 109].

Cu privire la detențiunea penitenciară de scurtă durată, autorii mai multor lucrări au remarcat că aceste pedepse scurte costă scump statului, nu resocializează condamnații, nu exclud recidiva [370, p. 584; 363].

În **grupul al doilea de factori negativi** am inclus acei factori care există preponderent în Republica Moldova:

1. Astăzi, penitenciarele RM se află într-o stare deplorabilă (din punct de vedere al condițiilor sanitare și de trai), ceea ce atrage după sine cauzarea unor suferințe deosebite condamnaților. Finanțarea sistemului penitenciar nu satisface nevoile cotidiene de întreținere a edificiilor, asigurarea materială și medicală a deținuților. Conform prevederilor legislației în vigoare, alimentarea zilnică a unui deținut în anul 2001 urma să fie efectuată în suma de 5 lei 60 bani, însă, reieșind din Planul de finanțare al DIP, rația alimentară zilnică reală a unui condamnat a constituit 2 lei 05 bani sau 41% din necesități. În consecință, în rația alimentară a condamnaților și deținuților au lipsit pastele făinoase, grăsimile de origine animală, carnea, peștele, produsele lactate. Deficitul de pături constituie 70%, de saltele – 50%, de plapume – 40% și de cearșafuri – 30% (conform buletinului informativ *Cunoaște-ți drepturile*, nr. 1/2002, p. 20).

2. Majoritatea penitenciarelor din Moldova sunt supraaglomerate, deși statisticile oficiale nu reflectă această situație ca fiind critică. Aceasta se lămurește prin faptul că normele spațiului locativ pentru condamnați în țara noastră (de la 2 la 4 m²), din care se reiese la determinarea supraaglomerării, sunt mai mici decât în medie în Europa (6 m²). Specialiștii deosebesc mai multe grupe de țări după acest criteriu: *prima grupă* o constituie țările în care proporția deținuților în condiții de supraaglomerare este mai mică de 30% – Austria, Croația, Danemarca, Finlanda, Macedonia, Norvegia, Olanda, Slovenia, Suedia; *a doua grupă* cuprinde statele în care cel puțin 2/3 din deținuți se află în condiții de supraaglomerare: Estonia – 100%, Bulgaria – 95%, România – 93%, Portugalia – 90%, Ungaria – 89%, Italia – 85%, Elveția – 57 % [106, p. 97].

Din punct de vedere psihologic, supraaglomerarea este trăită ca un sentiment înăbușitor de îngrămădire, cu efecte devastatoare: pierderea libertății de mișcare, creșterea stimulării prin mirosuri, voci, priviri care incomodează, imposibilitatea de a controla propriul spațiu de viață și de a prevedea desfășurarea evenimentelor, sentimentul de incomodare reciprocă, anularea relațiilor ierarhice în grupul de deținuți (nimeni nu respectă pe nimeni), abundă sentimentele negative (mânie, teamă, depresie), se diminuează toleranța în relațiile interpersonale, conduitele celorlalți sunt etichetate cu severitate. Din cauza creșterii numărului condamnaților în colonii, a scăzut brusc eficacitatea lucrului educativ. Coloniile nu mai reeducă și corectează condamnații – ele pur și simplu execută sentințele judiciare. Din câte vedem, fenomenul dat este unul de proporții, iar în condițiile creșterii permanente a criminalității se va accentua și mai tare, realizarea justiției prin intermediul penitenciarului devenind inumană și extrem de costisitoare.

3. URSS reușea să utilizeze munca condamnaților, fie chiar și nu în conformitate cu profesia deținuților. R. Moldova cu greu face față șomajului în rândurile populației de bună credință și, bineînțeles, nu este în stare să includă în procesul de muncă contingentul dat de persoane. În anul 2002, ca urmare a măsurilor întreprinse în vederea sporirii volumului producției industriale și agricole, indicele condamnaților antrenați în câmpul muncii a atins numărul de 1929 persoane, ceea ce constituie 26,3% din numărul total al deținuților – un procent extrem de mic pentru a asigura mersul normal al procesului de reeducare prin muncă. Situația nu s-a schimbat considerabil nici mai târziu: în 2004, acest număr atinge doar 2444 de deținuți.

4. Problema cadrelor calificate din serviciile penitenciare este extrem de acută în RM. Munca dată nu se bucură de o mare popularitate atât din cauza nocivității sale, cât și din motivul remunerării ne semnificative în comparație cu riscurile profesiei. În sistemul penitenciar, la 01.01.2003 completul constituia 780 de unități, din ele: 515 funcții atestate (ofițeri – 76, subofițeri – 439) și 265 angajați civili. Profesia dată nu este prestigioasă, iar guvernul nu este în stare să le acorde colaboratorilor sistemului penitenciar garanții sociale. Anterior ele erau compensate printr-un salariu mare (în Rusia prerevoluționară, colaboratorii penitenciarelor primeau un salariu triplu față de un ofițer de armată). Corupția a pătruns și în sistemul penitenciar. Luări de mită, operații ilegale cu substanțe narcotice, trafic de cartușe – iată doar o parte din crimele făptuite de ei.

Acestea nu sunt toate problemele cu care se confruntă sistemul penitenciar al RM și, în general, penitenciarele din întreaga lume, însă argumentele enumerate vorbesc clar în favoarea unor măsuri neprivative de libertate de realizare a răspunderii penale. Alternativele detențiunii penitenciare, bineînțeles, nu sunt lipsite și ele de anumite neajunsuri, pe care le vom analiza mai

jos, însă în ansamblu acestea nu sunt așa de multe și nu au un caracter atât de amplu și dăunător pentru realizarea scopurilor justiției penale.

C. Alternativele detențiunii penitenciare în politica penală a Republicii Moldova. Orice societate democratică trebuie să reconsidere în mod constant principiile sale de aplicare a justiției, a managementului resurselor penale și eficacitatea metodelor în ceea ce privește corectarea, reeducarea și resocializarea adecvată și corespunzătoare a infractorilor, precum și protejarea publicului. Astfel că, în cadrul investigațiilor consacrate politicii penale, atenția de obicei se concentrează nu asupra elaborării unor măsuri neprivative de libertate de influență asupra condamnaților, ci asupra problemelor criminalizării și decriminalizării anumitor fapte. Ca urmare, chiar dacă și există o anumită diversitate de opinii ale autorilor care au cercetat această problemă, în general, în știință s-a format, dacă nu un sistem, atunci o totalitate de principii și criterii ale criminalizării (decriminalizării) [288, p. 66; 338, p. 101-103; 266, p. 67-74; 257, p. 46-76; 294, p. 76-83; 291, p. 113; 270, p. 48; 272, p. 70-76].

Însă conținutul politicii penale nu se reduce doar la sfera criminalizării și decriminalizării. Expresia „politică penală” a fost folosită pentru prima oară la începutul sec. XIX, în manualul său de drept penal, de către penalistul german A. Feuerbach [365, p. 7]. Prima lucrare despre politica penală a fost scrisă de juristul german Henke și s-a numit *Handbuch des Kriminalrechts and des Kriminal politik (Manual de drept penal și politică penală)*. Cartea a fost editată în 1923 la Berlin [186, p. 118]. În știința dreptului penal, politica penală este de obicei determinată ca una dintre direcțiile de bază ale politicii de stat, în cadrul căreia se elaborează sarcinile de bază, principiile, direcțiile și scopul influenței juridico-penale asupra criminalității, precum și mijloacele de realizare a lor [323, p. 4-5; 250, p. 27; 265, p. 3; 311, p. 15; 288, p. 48; 270, p. 7, 10]. Definiția dată se referă la așa-numita „înțelegere în sens îngust” a politicii penale, care limitează conținutul ei cu aplicarea măsurilor juridice speciale de influență asupra criminalității în temeiul dreptului penal, procesual-penal și execuțional-penal, luând în considerație și elaborările criminologiei și criminalisticii.

Există, însă, și determinarea politicii penale în sens larg. De exemplu, M. I. Kovaliov și I. A. Voronin înțeleg prin politică penală direcția activității de stat privind realizarea măsurilor social-politice, economice și elaborarea mijloacelor juridico-penale optime în scopul lichidării criminalității în țară [279, p. 8, 15]. În corespundere cu o astfel de înțelegere a politicii penale, în conținutul ei se include aplicarea măsurilor cu caracter economic, ideologic și cultural, precum și măsurile de constrângere statală, în scopul influențării asupra criminalității. Definierea politicii penale în sens larg, ca o activitate a organelor puterii de stat ce include măsuri juridice și sociale,

este expusă în lucrările lui I. M. Galperin, A. A. Gzerțenzon, V. I. Kurleandski, P. N. Pancenko [258, p. 12, 27; 261, p. 179; 310].

După cum corect menționează unii savanți, politica juridico-penală determină conținutul legislației penale, deoarece anume principiile și tendințele politicii juridico-penale determină cercul faptelor considerate infracțiuni, cercul mijloacelor de constrângere statală admisibile în lupta cu criminalitatea și principiile de aplicare a lor [343, p. 3-4]. Acest tip al politicii determină direcțiile, scopurile și mijloacele luptei cu criminalitatea și se exprimă în legislația penală și în practica aplicării ei [264, p. 53]. Reieșind din cele expuse, putem face concluzia că orice proces de dezvoltare a legislației penale reprezintă totodată și un proces de realizare și transpunere în viață a politicii juridico-penale [305, p. 7].

Conținutul politicii juridico-penale include următoarele direcții de bază: determinarea principiilor influenței juridico-penale asupra criminalității, stabilirea cercului faptelor social-periculoase recunoscute drept infracțiuni (criminalizarea) și excluderea unor sau altor fapte din numărul infracțiunilor (decriminalizarea), stabilirea caracterului de pedepsire a faptelor socialmente periculoase (penalizarea) și a condițiilor de liberare de răspundere penală și de pedeapsă (depenalizarea) și altele legate de reglementarea practicii legislației cu privire la lupta cu criminalitatea și activitatea statului de prevenire a infracțiunilor [288, p. 50].

Este evident că politica juridico-penală se realizează atât în activitatea organelor de stat de creare a normelor de drept, cât și în activitatea lor de aplicare a acestor norme. Elaborată, pe plan normativ, de Parlamentul țării, politica penală este înfăptuită, în practică, de numeroase organisme – organe de stat, organizații politice și neguvernamentale, precum instanțele judecătorești, organele de urmărire penală (procurorul și organele de cercetare ale poliției), organe ale administrației locale, organizații de tineret și de femei, unitățile în care cei condamnați la închisoare, fără privare de libertate, execută pedeapsa aplicată [79, p. 8]. Considerăm că rolul principal revine aici activității de elaborare a normelor de drept, fiindcă legislatorul creează baza juridică de luptă cu criminalitatea. Anume în sfera creării normelor de drept este determinată criminalitatea și posibilitatea de pedeapsă, se stabilește și se diferențiază răspunderea penală. Elaborarea și lărgirea aplicării alternativelor detențiunii penitenciare are loc preponderent în procesul realizării politicii juridico-penale de către legislator. Anume această sferă a politicii penale reprezintă pentru noi un interes deosebit.

Politica penală a legiuitorului ar putea fi caracterizată ca arta de a crea și a perfecționa legile penale. Însă în acest caz dispăre granița dintre activitatea de creare a normelor în sfera dreptului penal și politica juridico-penală. Probabil că anume politica juridico-penală

accentuează atenția asupra dinamicii legislației, orientării ei spre anumite scopuri și evidențiază prioritățile în procesul legislativ.

La diferite etape ale dezvoltării societății, politica penală a legislatorului era caracterizată de anumite tendințe și priorități. Astfel, legislației penale autohtone din perioada sovietică îi erau proprii următoarele orientări de bază: prioritatea intereselor statului în fața intereselor personalității (de exemplu, conform CP al RSSM din 1961, omorul premeditat era pedepsit mai blând decât sustragerea averii de stat în proporții mari), exces de represiune (aplicarea largă a pedepsei capitale, privațiunii de libertate etc.), precum și tendința de a soluționa problemele sociale prin metodele dreptului penal. A. L. Țvetinovici caracteriza politica juridico-penală a acelei perioade ca fiind o politică bazată strict pe ideologie, având ca izvor anume ideologia violenței, caracterizată prin ideea înăspririi represiunii penale [342, p. 11-12; 343, p. 4-5, 7-8]. În ea se manifestă inumanitatea sistemului comunist, care era predispus spre înfricoșarea persoanei și, în esență, spre transformarea delincventului în dușmanul societății [347, p. 146].

Abuzul utilizării pedepsei cu închisoarea, deși nu în aceeași măsură ca în timpurile staliniste, era totuși condiționat și de rațiuni cu caracter economic: deținuții reprezentau o forță ieftină de muncă, aplicabilă în domeniile principale ale „construcției socialiste”.

În anii '90 ai secolului trecut a început să se formeze noua politică juridico-penală a R. Moldova. Ea era în general condiționată de schimbarea cursului politic al statului în alte domenii. Catalizator al creării unui sistem mai mult sau mai puțin clar al priorităților noii politici penale a devenit creșterea bruscă a criminalității și necesitatea unei reforme cardinale a legislației penale.

În politica juridico-penală contemporană nu se mai pune problema lichidării totale sau eradicarea absolută a fenomenului criminalității – idee care astăzi este deja una clar de natură utopică. Respectiv, politica penală deja nu tinde spre o luptă fără compromisuri cu criminalitatea într-un mod absolutist și rigid, prioritară fiind deja, în viziunile unor savanți, influența prin diverse măsuri asupra criminalității, în scopul micșorării ei [306, p. 25-26]. Trebuie de menționat că fundamentarea științifică adecvată a scopurilor politicii de reacționare la criminalitate este deosebit de importantă [347, p. 147]. Prevenirea și controlul criminalității pot fi privite ca scopuri ale politicii penale contemporane a Moldovei. O perspectivă reală în acest sens este construirea unui stat de drept în condițiile coexistenței cu criminalitatea ca și cu un rău inevitabil, ce presupune construirea unui proces de reacționare la criminalitate bazat pe principii civilizate.

În epoca reformelor, de la politica penală se cer recomandări practice pentru crearea noii legislații penale. În special, constatăm că în prezent dreptul penal trebuie bazat pe noi principii ideologice, în primul rând, pe recunoașterea priorității valorilor umane cu caracter general în fața

valorilor de grup, în fața celor de clasă; legislația penală trebuie să fie adusă în corespundere cu realitatea criminologică din țară. Subliniem necesitatea reducerii represiunii penale, atât pe calea revizuirii cuantumului sancțiunilor penale, cât și pe calea asigurării unui spectru larg de măsuri neprivative de libertate de realizare a răspunderii penale.

Astfel, lărgirea aplicării alternativelor detenției penitenciare este recunoscută drept principiu și direcție prioritară a reformei legislației penale autohtone. Elaborarea unei noi legislații penale trebuie concepută și realizată, în mod integral, în acord cu noile principii și exigențe ale statului de drept, în general, și ale administrării actului de justiție penală, în special [181, p. 37].

Să cercetăm locul, sfera lărgirii aplicării alternativelor detenției penitenciare în politica juridico-penală. După cum am menționat deja, conținutul politicii penale legislative nu se reduce doar la criminalizare și decriminalizare. O sferă importantă a acestei politici este *penalizarea* (adică stabilirea în lege a pedepsei) și *depenalizarea* (stabilirea în lege a temeiurilor în prezența cărora este posibil refuzul de la aplicarea pedepsei și chiar liberarea de răspundere penală pentru săvârșirea faptelor care continuă să fie prevăzute ca infracțiuni). Dintre instituțiile penale, pedeapsa de drept penal ocupă locul cel mai important în cadrul politicii penale, deoarece aplicarea corectă a acesteia de instanțele de judecată contribuie la realizarea unei eficiente politici penale a statului într-un interval de timp [79, p. 9]. Însă penalizarea /depenalizarea nu sunt prerogative exclusiv ale legislatorului și în aceasta constă deosebirea ei de procesul criminalizării /decriminalizării, care se realizează exclusiv de către legislator. Penalizarea cuprinde sfera aplicării dreptului: ea reprezintă procesul determinării măsurii concrete de răspundere pentru săvârșirea infracțiunii concrete, iar depenalizarea constituie procesul liberării persoanei concrete de pedeapsă sau răspundere penală pentru comiterea infracțiunii concrete.

Este evident că principiul lărgirii aplicării alternativelor detenției penitenciare acționează atât în sfera penalizării și depenalizării efectuate de către legislator, cât și în sfera aplicării dreptului de către organele respective de stat. Însă este absolut incontestabil faptul că, așa precum legea este puterea supremă într-un stat de drept, așa și politica penală a legislatorului este net superioară practicii aplicării dreptului, ba mai mult decât atât, o condiționează și o dirijează pe ultima. Astfel, există necesitatea unei studieri minuțioase a lărgirii aplicării alternativelor detenției penitenciare anume ca element component al politicii juridico-penale a legislatorului. Expresia de bază a activității legiuitorului în sfera dată este legislația penală.

Baza legislativă a luptei cu criminalitatea, formată în Republica Moldova în ultimul deceniu, cu greu poate fi caracterizată ca stabilă și adecvată cerințelor timpului. Până la intrarea în vigoare a CP RM din 2002, organele de aplicare a dreptului erau „legate” în activitatea lor de

CP din 1961, în care, în plus, permanent se introduceau modificări și completări menite măcar temporar să adapteze legea veche la noile relații și realități sociale. O astfel de instabilitate, necesitatea unor schimbări dese ale legislației penale bineînțeles că nu contribuiau unei practici consecutive de aplicare a dreptului. Reformele dese ale CP RM începând cu anii '90 ai secolului trecut și până în 2002, deși corespundeau necesităților sociale (astfel, de exemplu, a fost esențial modificat sistemul infracțiunilor contra proprietății, complet prelucrate infracțiunile economice), obiectiv contribuiau la dezacordarea continuă a normelor legii penale. Noile norme introduse nu rareori contraziceau alte dispoziții ale codului, atât după conținut, cât și după formă.

Se părea că odată cu adoptarea unui nou cod va fi asigurată stabilirea reglementării juridice, însă soarta CP RM a fost imprevizibilă. Deja în 2002, chiar după adoptarea lui, s-a creat o situație fără precedent. Încă până la intrarea CP în vigoare, se pregătea un proiect de lege cu privire la modificări și completări, care au schimbat esențial atât forma, cât și conținutul lui. Una dintre cauzele unei astfel de situații poate fi necorespunderea principială inițială a Codului realității din țară, stării social-politice și economice. Considerăm însă că această afirmație nu poate fi acceptată ca absolut corectă.

Noua legislație penală, în mare măsură, destul de reușit a lichidat lacunele penale care s-au creat datorită schimbării obiectului reglării juridice și din cauza apariției noilor tipuri și forme ale criminalității. La fel, din lege au fost excluse multe norme neîntemeiate criminologic. În noua lege au fost făcuți pași hotărâți în direcția deideologizării legislației, recunoașterii priorității valorilor general umane. S-au rezolvat și multiplele contradicții din interiorul CP, precum și dintre legea penală și Constituția RM, dintre legea națională și obligațiile internaționale ale Moldovei.

Bineînțeles, nu toate dispozițiile conceptuale au fost realizate în CP RM într-o formă optimă. Aici menționăm că, în condițiile unei întemeieri criminologice mai ferme a legislației, se observă un surplus al represiunii penale. Aceasta se referă și la Partea generală, în care sunt extrem de mărite limitele pedepsei cu închisoarea. Acest fapt a fost observat și de către unii savanți din Rusia, care consideră că în așa circumstanțe pedeapsa dintr-o măsură de corecție se poate ușor transforma în ceva diametral opus.

În CP se evidențiază clar tendința de a rezolva prin mijloacele dreptului penal anumite probleme sociale sau economice, cu care se confruntă RM. În acest context, legislatorul nu rareori urmează conștiința social-juridică cotidiană, fără a o aprecia critic, de pe poziții teoretico-științifice și practice.

În unele pături ale societății contemporane a RM se evidențiază clar nostalgia după „o mână puternică”, după sporirea represiunii penale. În mare parte, aceasta este manifestarea unei

„înăspriri” generale a societății, iar legislatorul deseori se lasă influențat de ea. Astfel, noile norme penale prevăd sancțiuni mult mai aspre pentru trafic de arme, infracțiuni economice.

Sigur, cu unele propuneri de înăsprire a sancțiunilor putem fi de acord (de exemplu, pentru trafic de arme). Însă totuși este necesar de a evita dezacordarea sistemului de sancțiuni și neîntemeierea criminologică și practică a lor. În acest context, înăsprirea majorității sancțiunilor nu poate fi considerată motivată. Ea nu corespunde nici orientărilor științei penale mondiale contemporane, nici posibilităților economice ale țării de a înfrunta o astfel de „avalanșă” a deținuților. Sancțiunile de drept penal nu pot acționa eficient decât dacă corespund principiilor fundamentale ale politicii penale și ale dreptului penal și dacă sunt guvernate de aceste principii.

Dreptul penal nu este o panacee a bolilor sociale și economice ale societății. El poate fi utilizat doar ca mijloc facultativ [300, p. 6]. Practica judiciară reală, în care predomină o astfel de modalitate aspră a pedepsei precum privațiunea de libertate, nu se acordă nici cu scopurile pedepsei declarate în lege: corectarea, reeducarea, prevenirea.

D. A. Șestakov menționează că severitatea excesivă a sistemului represiv se păstrează și în perioada postsovietică nu numai față de maturi, dar și față de minori [347, p. 146]. Concluziile savantului se bazează pe situația din Rusia, legislația penală a căreia este mai blândă în privința pedepsei cu închisoarea: maximumul acestei pedepse alcătuiește în Rusia și în RM 20 de ani (art. 70 CP al RM). Paradoxal, dar legislația penală a RM cu privire la această pedeapsă este mai aspră și decât legislația penală a URSS, în care se prevedea maximum 15 ani de privațiune de libertate. În plus la aceasta, fără a lua în considerație experiența negativă acumulată deja pe parcurs de două secole cu privire la detențiunea penitenciară de scurtă durată, legislatorul a introdus o nouă modalitate a pedepsei de acest tip – *arestul*, astfel mărinđ posibilitățile aplicării mai largi a pedepselor privative de libertate chiar și pentru infracțiunile ce nu prezintă un pericol social sporit – sfera tradițională de aplicare a modalităților neprivative de libertate ale pedepsei. În consecință, Moldova se află pe locul 12 după numărul de deținuți la 100000 de locuitori. Aparent, acest indice a început să scadă începând cu anul 2004, pe parcursul căruia a acționat doar CP. Însă dacă analizăm dinamica aplicării amnistiei, vom observa că această descreștere se datorează eliberării în conformitate cu actul de amnistie din anul 2004 a 1160 de deținuți – aproximativ 11% din cei care se aflau la moment în penitenciare.

Nu putem aprecia ca fiind corectă această poziție în condițiile în care „în prezent există o intensă preocupare pentru ca pedepsele de bază – închisoarea și amenda – să fie dublate de sancțiuni alternative, iar mijloacele de individualizare și de executare a pedepselor să fie diversificate, deoarece toate acestea, însoțite de efectuarea unei juste individualizări a

sanctiunilor penale, constituie singurul mijloc eficient pentru combaterea criminalității – obiectiv important al politicii penale” [79, p. 9].

Sporirea calității oricărei legislații, inclusiv a celei penale, presupune o prelucrare normativă optimă și întărirea în ea a dispozițiilor care ar asigura o „autodirijare”, „autodeservire” reușită a ei [251, p. 7]. Referitor la legislația penală, una dintre problemele de genul acesta este realizarea corectă a pedepsei stabilite prin sentința judecătii – condiție importantă a asigurării acțiunii mecanismului de apărare a dreptului. Noi considerăm incorectă politica execuțional-penală în cadrul căreia încălcările regimului de executare a pedepsei în penitenciar au ca rezultat aplicarea unor anumite măsuri de sancționare în cadrul acestei pedepse, iar încălcările regimului de executare a altor pedepse au ca urmare înlocuirea lor cu o altă pedeapsă. Avem în vedere prevederile alin. 7 art. 64 și alin. 3 art. 67 CP RM, conform cărora *amenda poate fi transformată în muncă neremunerată în folosul comunității*. Apreciind pozitiv faptul că legislatorul a prevăzut posibilitatea unei înăspriri treptate a pedepsei, totuși evidențiem necesitatea elaborării unor măsuri de sancționare și, respectiv, de stimulare în cadrul regimului de executare a fiecărui tip de pedeapsă, nu doar a pedepsei cu închisoarea.

Un al doilea moment este faptul că eschivarea cu rea-voință de la executarea detențiunii penitenciare (evadarea) legislatorul a considerat-o o infracțiune aparte, care este cercetată după toate normele respective procesual-penale și penale, iar în cazurile eschivării de la executarea pedepselor neprivative de libertate, acestea se înlocuiesc automat cu o pedeapsă mai aspră, conform proporțiilor stabilite în articolele legii penale menționate mai sus. Considerăm că *eschivarea cu rea-voință de la executarea acestor pedepse constituie și ea o faptă infracțională de sine stătătoare și este pasibilă de o pedeapsă penală aparte*. În acest context, propunem formularea în Partea specială a CP RM a unui nou articol, care să reglementeze acest gen de fapte. O astfel de reglementare ar exclude cu siguranță și cazurile în care instanțele de judecată substituie greșit pedeapsa amenzii sau muncii neremunerate în folosul comunității cu detențiune penitenciară.

Astfel, prin încheierea Judecătoriei mun. Bălți din 5 august 2002, lui T. V. măsura de pedeapsă stabilită prin sentința aceleiași judecătoriei din 04. 03. 2002, în baza alin. 1 art. 225.5 CP, în mărime de 25 salarii minime (450 de lei), conform redacției CP al RSSM din 1961, pe marginea demersului executorului judecătoresc al Direcției Bălți al Departamentului de executare a deciziilor judiciare din 31 mai 2002 i-a fost substituită cu privațiune de libertate pe un termen de 8 luni și 10 zile. Prin decizia Colegiului penal al Tribunalului Bălți din 25.09.2002 a fost respins ca nefondat recursul declarat de condamnatul T. V., cu menținerea încheierii instanței de fond din 05.08.2002, însă prin decizia Colegiului penal al CSJ a RM acesta a fost

admis, deoarece executorul judiciar nu a prezentat probe care ar confirma că T. V. s-a eschivat cu rea-voință de la achitarea amenzii [81]. Analogică a fost decizia Colegiului penal al CSJ a RM și în cazul lui L. A., care nu dispunea de surse bănești și nu era angajat în câmpul muncii, deoarece executorul judiciar nu a prezentat probe despre faptul că condamnatul nu are avere pentru a fi sechestrată [82].

Studierea problemelor legate de infracțiune și pedeapsă, iar mai precis – stabilirea cercului actelor infracționale și determinarea caracterului pedepselor, până nu demult se realiza în general pe căi paralele, practic fără a se intersecta [287, p. 51]. La etapa actuală de dezvoltare a politicii în sfera luptei cu criminalitatea, a apărut necesitatea stringentă de a uni aceste două direcții de investigare, de a găsi puncte comune între ele, de a crea o concepție unică a criminalizării și penalizării faptelor ca componentă a politicii penale a Republicii Moldova. Temelia acestui proces o constituie legătura dialectică dintre infracțiune și pedeapsă. Precum este imposibil să ne închipuim existența noțiunii de infracțiune lipsită de trăsătura sa esențială – pasibilitatea de pedeapsă, așa și pedeapsa este de neconceput fără infracțiune, căci derivă din ea [287, p. 51].

Stabilirea pasibilității de pedeapsă a faptelor social periculoase (criminalizarea) și determinarea pedepselor pentru ele (penalizarea) sunt legate între ele, precum două componente ale unuia și aceluiași proces. Volumul, caracterul, metodele și criteriile criminalizării influențează asupra proceselor de penalizare în aceeași măsură în care particularitățile penalizării au o influență inversă asupra proceselor stabilirii interdicției juridico-penale [287, p. 52]. Interdicțiile și sancțiunile trebuie să nu fie doar echilibrate între ele, dar și să fie acordate cu principiile politicii juridico-penale, cu întreg sistemul dreptului pozitiv.

În lumina celor expuse, considerăm ca fiind adecvată clasificarea infracțiunilor în art. 16 CP RM. Astfel, legiuitorul, punându-și în alin. (1) al art. 16 CP RM ca scop să efectueze o clasificare a infracțiunilor în funcție de caracterul și gradul lor prejudiciabil, în următoarele alineate ale aceluiași articol le subîmparte reieșind din cuantumul maxim al pedepsei, pe care tot el a stabilit-o deja în PS a legii penale. În baza la ce criterii au fost determinate mărimile și tipurile sancțiunilor pentru infracțiuni? Reiese oare din dispozițiile analizate că legislatorul s-a condus în acest proces complicat – al penalizării faptelor infracționale – doar de criteriul gradului prejudiciabil, fără a lua în considerație și alte criterii, precum, de exemplu, pericolul social al crimei și al infractorului? Prin efectuarea clasificării date, scării gradelor de prejudiciu al infracțiunii i s-a potrivit respectiv și scara gravității pedepselor.

Scopurile legii penale sunt enumerate în art. 2 CP RM: „Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea

teritorială a RM, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept. Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni”. Astfel, apărarea societății de noi infracțiuni este și un scop al legii penale, și un scop al pedepsei penale (alin. (2) art. 61 CP RM). Menționăm că acesta este scopul esențial, principal, asigurarea căruia justifică existența a însuși sistemului penal.

Stabilirea pedepsei în conformitate cu caracterul prejudiciabil al infracțiunii este absolut corectă, însă în limitele cât aceasta nu contravine umanismului legii penale. Împărtășim ideile savantului Ismailov I. A., care consideră că umanismul în sfera luptei cu criminalitatea, precum și în cadrul aplicării și executării pedepselor, deloc nu presupune tendința nelimitată spre micșorarea represiunii, ci înlăturarea surplusului ei, asigurarea utilității ei sociale, diferențierea [276, p. 284-285]. Principiul umanismului se exprimă prin acel minimum al represiunii care este compatibil cu sarcina apărării societății și membrilor ei de criminalitate și infractori și, dacă se stabilește că minimumul fixat nu corespunde situației, că sarcina apărării societății cere o anumită lărgire sau intensificare a influenței juridico-penale sau execuțional-penale, o astfel de activitate trebuie realizată neîntârziat.

Gradul prejudiciabil al infracțiunii, reieșind din prevederile art. 15 CP RM, se determina conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă. Adică legislatorul, la stabilirea asprimii pedepsei pentru o faptă infracțională sau alta, nu ia în considerație trăsăturile criminologice specifice categoriei date de crime și infractori, și în primul rând potențialul lor de recidivă în urma aplicării unei sau altei măsuri de influență juridico-penală. Mai mult decât atât, o astfel de poziție nu ține cont nici de datele științei execuțional-penale cu privire la eficacitatea aplicării anumitor tipuri de pedepse categoriilor concrete de infractori. Deci, într-o astfel de sferă a politicii juridico-penale a RM precum penalizarea faptelor infracționale se constată o insuficientă argumentare criminologică și practică a sistemului de pedepse, ceea ce are ca efect preponderent sporirea represiunii penale prin intermediul aplicării abuzive a detențiunii penitenciare.

Nu putem să nu invocăm aici exemplul altor state, care stabilesc ca criteriu de justificare a aplicării pedepsei cu închisoarea anume aspectele criminologice ale infracțiunii și capacitatea practică a măsurii date de a preveni recidiva. Astfel, art. 1 – *Limitarea aplicării pedepselor privative de libertate* – din Legea Justiției Penale a Angliei din a. 1991 permite de a aplica detențiunea penitenciară doar dacă: a) infracțiunea sau cumulul de infracțiuni au fost într-atât de serioase, încât doar această pedeapsă va fi echitabilă; b) infracțiunea este violentă sau poartă un caracter sexual și numai o astfel de pedeapsă va fi adecvată pentru apărarea societății de dauna serioasă pe care ea o pricinuieste [328, p. 42].

O astfel de poziție, fiind coordonată obligatoriu cu temeiurile de acordare a alternativelor detenției penitenciare, ar exclude și greșelile judiciare din domeniul pronunțării sentințelor de condamnare, care cu părere de rău se mai întâlnesc. Astfel, Judecătoria Botanica, prin sentința din 19 martie 2004, a condamnat cetățenii A. C. și P. C., în baza lit. a), b) alin. (2) art. 290 al CP pentru procurarea, purtarea și păstrarea repetată a armelor de foc de către un grup de persoane, la câte 5 ani de închisoare și, în baza art. 90 CP, executarea pedepsei a fost suspendată condiționat pe termen de probă de 3 ani. Era vorba despre două pistoale, un pistol-mitralieră, un aruncător de grenade, o grenadă, cartușe. Evident, decizia Colegiului penal al CSJ a RM a prescris executarea reală a pedepsei privative de libertate, luând în considerație pericolul social al faptei date [80].

Privitor la victime, sistemul vechi avea doar grijă de satisfacerea sentimentelor lor joshnice de răzbunare [347, p. 146]. Nici în prezent rolul victimei în procesul penal nu a fost semnificativ mărit în ce privește influența consecințelor ce survin pentru infractor ca rezultat al comiterii infracțiunii. A apărut doar posibilitatea de a se împăca cu delinquentul în cazul în care el a săvârșit o crimă prevăzută în capitolele II-VI ale PS, pe care legiuitorul a considerat-o drept infracțiune ușoară sau mai puțin gravă. Această inovație este revoluționară pentru dreptul penal autohton și permite infractorilor ce au comis delictе din categoria dată de a evita nu numai pedeapsa penală, dar și procesul penal. Victimei aici îi aparține rolul hotărâtor. Cu totul alta este situația în cazul în care crima nu nimerește în grupul dat sau victima nu dorește să se împăce: ea nu mai are nicio posibilitate să influențeze decizia judiciară. Cele expuse nu înseamnă că considerăm corect ca victima să determine măsura de pedeapsă – aceasta este sarcina specialiștilor, însă în cazul în care judecătoria de ultima instanță consideră ca adecvată aplicarea unei măsuri neprivative de libertate infractorului, legea nu-i acordă victimei nicio posibilitate de a-și asigura securitatea prin intermediul mijloacelor juridico-penale.

În conformitate cu Regulile Minime Standard ale ONU cu privire la măsurile nelegate de detenție penitenciară, organul judiciar, având posibilitatea de a alege dintr-un anumit număr de măsuri neprivative de libertate, trebuie să ia în considerație, la emiterea deciziei, necesitățile delinquentului, din punctul de vedere al reînțoarcerii acestuia la o viață normală în societate, interesele apărării societății și interesele victimei, cu care la necesitate trebuie să se consulte [202]. Cu totul alta este situația în Franța și Finlanda, țări în care statul achită serviciile avocatului pentru victimă, dacă aceasta nu dispune de mijloace financiare. Astfel, în proces participă atât avocații învinuiților, cât și cei ai victimelor.

2.2. Noțiunea, conceptul și formele de liberare de pedeapsa penală

Luând în considerație faptul că scopurile pedepsei penale, prevăzute în alin. (2) art. 61 CP RM, uneori pot fi atinse și fără executarea pedepsei în regim de detențiune, legiuitorul a prevăzut în CP o serie de instituții juridice ce oferă judecătorului posibilitatea de a libera persoana de pedeapsa penală. În legislațiile penale moderne, individualizarea juridiciară a pedepselor a fost completată însă și cu posibilitatea realizării unei individualizări a executării pedepselor, prin intermediul unor instituții care să permită instanțelor de judecată să aplice modalități de executare diferite, adaptabile gradului prejudiciabil al infracțiunii săvârșite și pericolozității concrete a făptuitorului. Așadar, fostul deținut, dar condamnat încă, care se află în condiții de resocializare, poate fi propus, în modul stabilit de lege, pentru liberare condiționată înainte de termen sau pentru comutarea părții neexecutate din pedeapsă. Condamnatul care se află în condiții de resocializare și care a încălcat regimul de deținere poate fi transferat, printr-o decizie a șefului centrului de reeducare, din aceste condiții la condiții inițiale de deținere. Este interzisă transferarea lui repetată la condiții de resocializare. Deși, după liberare, persoanele se consideră inferioare – sau se autoapreciază, cel puțin, ei în așa mod – celor care nu au fost pedepsite cu detențiune, deoarece în societate domină o opinie majoritară precum că detențiunea sau închisoarea este mai curând o universitate a infracționalității decât o școală a reeducării.

Așadar, închisoarea ca pedeapsă constă în privarea de libertate a condamnatului prin izolarea acestuia de societate și internarea în locurile de detenție penitenciară pe o durată stabilită de instanța de judecată în sentință [39, p. 92]. Însa termenele excesiv de lungi n-au contribuit nici la prevenția specială, nici la cea generală. Încă A. A. Jijilenci scria că „atât pedeapsa privativă de libertate de lungă durată, cât și cea pe viață omoară la condamnat stimulentele de a se corija”. Însă pe acele timpuri nu exista eliberarea condamnatului înainte de termen, iar condamnatul la privațiune de libertate pe un termen de lungă durată într-adevăr nu avea stimulentele de a se corija. Dar în anii '50 ai secolului XX această posibilitate exista, de aceea nu putem fi de acord cu părerea că termenul de lungă durată a fost exclus deoarece „omora stimulentele de corijare”. Astfel, academicianul V. N. Kudriavțev scrie: „Sociologul și juristul care prognozează comportarea persoanei concrete trebuie să înțeleagă clar că această prognoză poartă totdeauna un caracter relativ. Din această cauză, ei trebuie să fie mereu gata să-și reexamineze propunerile care nu s-au confirmat în realitate”.

Așadar, a devenit necesar de a „îmbogăți” legislația penală națională cu pedepse noi, neprivative de libertate, care să asigure atingerea scopurilor generale ale pedepsei: corijarea și resocializarea condamnatului, profilaxia crimei prin mijloace cât mai puțin costisitoare, respectându-se onoarea și demnitatea celor condamnați.

Fiind impuși de numărul în creștere al celor încarcerați, începând cu anii '50 ai sec. XX, juriștii occidentali au fost preocupați de elaborarea unei alternative privațiunii de libertate de durată scurtă și de durată mijlocie [371]. W. G. Van de Meersche, Procuror General la Curtea de Casare (Belgia), susținea: „(...) pedepsele cu închisoarea de scurtă durată, chiar și de durată mijlocie, în loc să prevină condamnatul, au foarte frecvent un efect coruptiv (...)” (W. G. Van de Meersche. *Reflection sur l'art de juger et l'exercice de la tribuneau judiciaire*. Le journal de tribunau, 1973). În același context, Rezoluția (76) 10 din 9 martie 1976 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei a recomandat introducerea alternativelor în sistemele pedepselor penale ale țărilor-membre, „pentru a contribui activ la reabilitarea delincventului prin acceptarea acestuia de a coopera la o muncă în mod voluntar”.

În cazul legii penale din RM, prin *liberare de pedeapsă penală* se înțelege „eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțial sau totală, a pedepsei pronunțate prin hotărârea instanței de judecată”. CP în vigoare determină 8 categorii de liberare de pedeapsă penală, aplicarea căroră presupune diferite temeiuri; pentru unele aceasta poate fi comporatarea condamnatului în timpul executării pedepsei, în cazul altora – starea sănătății persoanei în timpul executării pedepsei sau executarea efectivă a unui anumit termen din pedeapsă de către condamnat.

Majoritatea tipurilor de liberare de pedeapsă penală sunt aplicabile doar atunci când persoana a executat deja un termen oarecare sau o parte din el, stabilit în sentința de condamnare. Unele categorii însă presupun posibilitatea liberării de pedeapsă a unei persoane care a comis o infracțiune chiar în momentul judecării cauzei. Cu toate acestea, toate categoriile liberării de pedeapsă penală prevăzute de legea penală sunt caracterizate prin trăsături specifice comune.

În *primul rând*, instituția pe care o examinăm presupune liberarea anume de pedeapsă ca o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului. Faptul dat merită o deosebită atenție, deoarece recunoașterea persoanei drept vinovate de comiterea unei infracțiuni poate avea ca rezultat nu numai aplicarea pedepsei, ci și alte efecte juridice (aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical). Aplicarea liberării de pedeapsă penală nu eliberează persoana de alte consecințe juridice ale faptei săvârșite de ea, cum este, de pildă, obligația de a repara dauna materială cauzată.

În *al doilea rând*, realizarea liberării de pedeapsă penală depinde în general de anumite etape de desfășurare a procesului penal: ea este posibilă începând cu momentul pronunțării sentinței de condamnare și până în momentul executării totale a unei anumite etape de pedeapsă.

În *al treilea rând*, liberarea de pedeapsă penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune constituie competența exclusivă a instanței de judecată (spre deosebire de liberarea de

răspundere penală, care poate fi realizată, spre exemplu, de către procuror în cazul suspendării condiționate a urmăririi penale).

În al patrulea rând, chiar și prezența de facto a temeiurilor prevăzute de lege nu are drept consecință obligativitatea liberării condamnatului de pedeapsa penală. O excepție în acest sens există doar în cazurile prevăzute de alin. (1) al art. 95 CP RM (persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de boală psihică, ce o lipsește de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei) și alin. (1) al art. 97 CP RM (sentița de condamnare nu se pune în executare dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă). Dacă examinăm toate celelalte tipuri de liberare de pedeapsă penală prevăzute în cap. 9 al PG din CP, observăm că legiuitorul, în procesul descrierii categoriei liberării de pedeapsă, folosește absolut în toate cazurile expresiile: „poate dispune” (alin. 1 art. 90); „li se poate aplica” (alin. 1 art. 91); „poate pronunța o încheiere” (alin. 1 art. 92); „pot fi liberați de pedeapsă” (alin. 1 art. 93; alin. 1 art. 94 CP RM); „le poate amâna executarea pedepsei” (alin. 1 art. 96). În procesul examinării problemei privind utilitatea sau eficacitatea liberării, instanța urmează să se conducă, în afară de dispozițiile normei ce determină temeiul, ordinea și condițiile aplicării categoriei respective a liberării de pedeapsă, și de scopurile generale ale legii penale (art. 2 CP RM) și ale pedepsei penale (art. 61 CP RM).

În al cincilea rând, în procesul liberării de pedeapsă penală suferă modificări atât sentința de condamnare, cât și raporturile juridice reglementate de aceasta. În aceste situații, ca urmare a aplicării instituției date a dreptului penal, persoana poate fi liberată de executarea totală a pedepsei (art. 97 CP RM), poate fi liberată cu o anumită condiție (art. 90 CP RM) sau cu înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă sau cu o pedeapsă mai blândă (art. 92 CP RM).

Instituția liberării de pedeapsa penală include și posibilitatea liberării persoanei – în întregime sau parțial – și de pedeapsa complementară. În funcție de tipul liberării de pedeapsa penală, putem distinge și cercul persoanelor asupra cărora acestea pot fi aplicate. Unele categorii pot fi aplicate fără deosebire de subiect, adică asupra tuturor persoanelor care au săvârșit o infracțiune și care întrunesc condițiile prevăzute de lege (art. 90, 92, 94 CP RM), altele sunt aplicabile numai față de anumite categorii de persoane (de ex., femeile gravide și cele care au copii în vârstă de până la 8 ani – art. 96 CP RM; militarii – alin. (3) art. 95 CP RM; minorii – art. 93 CP RM).

În afară de temeiurile de liberare de pedeapsa penală prevăzute de art. 90–97 CP RM, legislația și practica penală reglementează și alte situații ce caracterizează de fapt aceeași instituție. Menționăm aici liberarea de pedeapsă penală ca rezultat al aplicării amnistiei (art. 107

CP RM), al grațierii (art. 108 CP RM), al modificării legii penale (alin. 1 art. 10 CP RM). Aceste categorii de liberare de pedeapsă penală reprezintă, de fapt, elemente ale altor instituții ale dreptului penal, fapt care a și determinat examinarea lor în cadrul capitolelor corespunzătoare (cap. I, XI din PG a CP). Pentru instituția dreptului penal pe care o examinăm este caracteristic și faptul că aceasta este reglementată de o bază normativă complexă. Temeiurile și condițiile liberării de pedeapsa penală, după cum s-a arătat anterior, sunt reglementate de normele dreptului penal (art. 90–97 CP RM), ordinea și procedura executării acesteia sunt prevăzute în legislația procesual-penală a RM (art. 188, 389, 394, 469–471, 486, 487, 491 CP RM), precum și în Codul de executare al RM (art. 169, 170, 278–291, 295).

Legislația penală în vigoare prevede și posibilitatea liberării condamnaților de pedeapsa penală numită. Aceasta înseamnă că dacă, la momentul examinării cauzei în judecată, persoana care a săvârșit o infracțiune și-a recunoscut vinovăția, a reparat prejudiciul cauzat și nu mai prezintă pericol pentru societate, ea poate fi liberată de executarea reală, parțială sau totală a pedepsei pronunțate prin hotărârea instanței de judecată. Liberarea de pedeapsa penală se aplică numai de către instanța de judecată și numai față de acele persoane care dau dovadă de corectare și reeducare. Deci persoanei i se determină o anumită pedeapsă reală și totodată ea este liberată de executarea ei. Legea penală (alin. 2 art. 89 CP) a stabilit câteva categorii de liberare de pedeapsa penală (a se vedea comentariul la art. 90-98 CP).

Prin *liberare de pedeapsa penală* se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală a pedepsei penale pronunțate prin hotărârea instanței de judecată (alin. 1 art. 89 CP). Potrivit alin. 2 art. 89 CP, liberarea de pedeapsă se efectuează prin: a) condamnarea cu suspendare condiționată a executării pedepsei; b) liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; c) înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă; d) liberarea de pedeapsă a minorilor; e) liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației; f) liberarea de executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave.

2.3. Forme de liberare de pedeapsa penală prevăzute de legislația penală a unor state europene în plan comparat

Metodele juridico-penale contemporane aplicabile ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni sunt necesare și chiar au un temei logic. Aceasta pentru că, pe parcursul mai multor secole, închisorile nu s-au dovedit a fi cel mai adecvat mijloc al corectării și reeducării persoanei ce se face vinovată de săvârșirea unei infracțiuni, mai cu seamă a unei infracțiuni de o categorie ușoară. O astfel de abordare o găsim și în prevederile legislațiilor penale europene contemporane. Așadar, dacă în cazul examinării unui caz penal sunt întrunite careva

circumstanțe care fac posibilă aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală, aceasta se aplică. Prin aceasta se urmărește atingerea scopului pus în fața legii penale și fără punerea în executare a pedepsei cu închisoarea sau, dacă aceasta a fost pusă în executare, scopul pedepsei penale poate fi atins și fără executarea de mai departe a pedepsei respective, condamnatul urmând a fi liberat condiționat.

Spre exemplu, dacă ne referim la legea penală **daneză**, este lesne de observat că instituția liberării de pedeapsa penală este prezentă și aplicabilă în situațiile în care se săvârșește o faptă penală. În acest context, legea penală daneză evocă 2 modalități de bază ale liberării, și anume: liberarea condamnatului sub cuvânt de onoare și suspendarea executării sentinței. Prima modalitate a liberării de pedeapsa penală poate fi aplicată în cazul în care condamnatul a executat 2/3 din pedeapsa cu închisoarea. Astfel, Ministerul Justiției sau persoana împuternicită trebuie să examineze posibilitatea liberării condamnatului sub cuvânt de onoare. Termenul executat al pedepsei respective nu trebuie să fie mai mic de 2 luni. Totodată, legiuitorul danez stabilește că liberarea de pedeapsă sub cuvânt de onoare poate fi aplicată și în cazul executării a 1/2 parte din termenul de închisoare, însă pentru unele cazuri excepționale. În același timp, legiuitorul a prevăzut, în alin. 3 §38 CP danez, că o astfel de liberare nu poate fi aplicată, dacă termenul de pedeapsă neexecutat este mai mic de 30 de zile.

Legea penală din Danemarca invocă și unele prevederi cu privire la specificul acestei modalități a liberării de pedeapsă sub cuvânt de onoare. Astfel, potrivit prevederilor §39, liberarea în cauză este una condiționată, urmată de un termen în care ea se desfășoară. Acest termen este de 3 ani, însă în cazul în care termenul de închisoare neexecutat depășește 3 ani, întinderea în timp a liberării condiționate sub cuvânt de onoare nu poate depăși termenul de 5 ani.

Din cele menționate observăm că liberarea sub cuvânt de onoare, care nu este altceva decât o liberare condiționată înainte de termen, reprezintă o instituție penală distinctă, din punctul de vedere al condiției de liberare, față de o astfel de instituție similară prevăzută de legi penale (spre exemplu, a RM – art. 91 CP RM, a Federației Ruse – art. 79 CP al FR sau a Ucrainei – art. 81 CP al Ucrainei). Această deosebire constă în aceea că în prevederile legii penale a țărilor menționate nu se specifică un termen de probă de 3 sau 5 ani, cum este în cazul prevederilor penale ale CP danez, dar se stabilește că, în perioada termenului rămas neexecutat din pedeapsă, condamnatul trebuie să respecte anumite cerințe, ceea ce poate duce la anularea acestei măsuri și la trimiterea spre executare a pedepsei neexecutate conform sentinței de condamnare.

În același timp, condamnaților liberați potrivit prevederilor §38 din CP danez li se pot stabili careva obligații în conformitate cu §57, ce se referă la: domiciliu, muncă, învățătură,

petrecerea timpului liber sau întreținerea relațiilor cu anumite categorii de persoane, reținerea de la consumul băuturilor alcoolice, substanțelor narcotice, urmarea unui curs de tratament de alcoolism sau narcomanie, unui curs de tratament psihiatric sau a deciziilor luate de Serviciul Probațiune etc. Totodată, liberarea condamnatului sub cuvânt de onoare poate fi revocată în cazul în care sunt încălcate obligațiile stabilite față de persoana condamnatului sau în cazul săvârșirii unor fapte penale sau de o altă categorie, potrivit prevederilor al. (2), (4) §40 din CP danez.

O altă modalitate a liberării de pedeapsa penală, potrivit legii penale daneze, este suspendarea executării sentinței. Astfel, conform prevederilor §56, aceasta are loc atunci când instanța de judecată consideră că nu este rațional să se aplice o pedeapsă penală față de cel vinovat. Reieșind din prevederile acestui paragraf, legiuitorul a instituit 2 situații juridice: suspendarea executării sentinței prin amânarea determinării pedepsei penale și suspendarea executării sentinței de condamnare prin amânarea executării pedepsei stabilite [110, p. 49]. Termenul de probă în ambele cazuri este de 3 ani, însă în unele cazuri speciale proba nu poate depăși termenul de 5 ani. O prevedere specială, în acest sens, este stabilită de legiuitor în §58 din CP danez, care enunță că, în cazul în care va fi recunoscut ca necesar, să se aplice imediat pedeapsa penală legată de privarea de libertate, însă informațiile cu privire la personalitatea condamnatului necesită o suspendare a executării sentinței; în acest caz, se vor aplica prevederile §56 CP danez. Astfel, legiuitorul din Danemarca stabilește că instanța va putea hotărî ca o parte din pedeapsa meritată, ce nu va depăși 6 luni, să fie executată nemijlocit, iar partea neexecutată să fie suspendată. În aceleași prevederi ale §58 se invocă posibilitatea aplicării în termenul suspendat a pedepsei amenzii, chiar dacă aceste pedepse nu sunt prevăzute ca sancțiuni la fapta penală săvârșită.

Modalități similare ale liberării de pedeapsa penală sunt stipulate și în legea penală din **Elveția**. În acest sens poate fi invocată instituția liberării condiționate, prevăzută de §38 din CP elvețian, sau instituția condamnării condiționate, prevăzută de §41 CP elvețian, care, de fapt, reflectă principiul umanismului condiționat de liberarea de pedeapsa penală sau de executarea pedepsei penale stabilite de instanța de judecată. Ambele modalități ale liberării de pedeapsa penală se referă la liberarea de pedeapsa cu închisoarea silnică sau închisoarea simplă. Astfel, potrivit prevederilor §35 CP elvețian, închisoarea silnică variază între 1 an și 20 de ani, iar închisoarea simplă, potrivit prevederilor §36 CP elvețian – între 3 zile și 3 ani.

Revenind la posibilitatea liberării condiționate potrivit prevederilor §38 CP elvețian, putem menționa că aceasta se poate acorda condamnatului de către organul competent după executarea a 2/3 din termenul de pedeapsă, dacă comportamentul acestuia este unul ireproșabil. Astfel, în

privința condamnaților la detenție pe viață această șansă este acordată după executarea a 15 ani de închisoare. Specificul acestei instituții constă în aceea că, atât în cazul liberării condiționate a condamnatului care execută o pedeapsă cu închisoarea, cât și în cazul liberării condiționate a condamnatului la detenție pe viață, legiuitorul stabilește un termen de probă la liberare. Acest termen de probă, în cazul celor condamnați la închisoare, variază de la 1 la 5 ani. Iar în cazul celor condamnați la detenție pe viață proba este de 5 ani. În ambele cazuri, organul competent poate pune în sarcina condamnatului liberat condiționat careva obligații ce trebuie să fie respectate; în caz contrar, încălcarea acestora poate duce la revocarea măsurii în cauză. În același timp, legiuitorul elvețian stabilește, în §38, că, în cazul în care organul competent ia decizia de refuz în vederea întoarcerii condamnatului în instituția penitenciară, organul în cauză îl preîntâmpină, punând în sarcina acestuia noi obligații, precum și continuându-i termenul de probă cu cel mult jumătate din cel stabilit inițial.

În ce privește condamnarea condiționată potrivit §41 CP elvețian, sunt de menționat următoarele: această modalitate a liberării de pedeapsa penală este acordată persoanei în cazul în care condamnarea la privațiune de libertate nu va depăși 18 luni și caracteristica condamnatului în acest sens, adică comportamentul lui anterior aplicării acestei instituții penale, însă pe o perioadă ce nu depășește 5 ani. Astfel, dacă condamnatul, anterior săvârșirii infracțiunii, a executat o pedeapsă cu închisoarea silnică sau cu închisoarea simplă, condamnarea condiționată nu-i poate fi aplicată. Termenul de probă variază în această situație de la 2 la 5 ani. În același timp, legiuitorul elvețian stabilește, în §41, și prevederi cu referire la revocarea acestei instituții în urma săvârșirii de către cel condamnat condiționat a unei infracțiuni sau contravenții, sau dacă nu a respectat obligațiile puse în sarcina lui. Dacă aceasta are loc, atunci instanța de judecată poate prelungi termenul de probă cu jumătate din cel stabilit inițial, iar dacă condamnatul, în perioada de probă, are un comportament ireproșabil, respectă obligațiile puse în sarcina sa, execută pedepsele complementare, organul competent al cantonului șterge din registrul de evidență a antecedentelor penale înscrierea cu privire la hotărârea de condamnare.

În **Spania**, în cazul emiterii hotărârii de liberare condiționată, instanța poate stabili, alături de supraveghere în calitate de condiție obligatorie, tratamentul în centre medicale speciale, interzicerea aflării într-un loc anume sau obligația aflării într-un loc determinat. În marea majoritate a cazurilor, nerespectarea condițiilor stabilite au drept consecință revocarea liberării condiționate înainte de termen de executarea pedepsei.

În **Anglia**, înainte de termen pot fi liberate de executarea pedepsei persoanele care au fost condamnate la întemnițare pe termen sau cu detențiune pe viață. Liberarea înainte de termen este posibilă cu respectarea următoarelor condiții: condamnatul a avut un comportament decent și a

executat cel puțin 2/3 din termenul pedepsei. Liberarea condiționată înainte de termen, însă, este posibilă dacă condamnatul a executat nu mai puțin de 1/3 sau un an de închisoare.

Temei pentru liberarea condiționată înainte de termen, în afară de comportamentul decent în timpul executării pedepsei, sunt suficientele considerări privind același comportament după liberare. Supravegherea persoanei este încredințată agentului de probațiune. În cazul încălcării prescripțiilor, liberarea condiționată este revocată de către organele interne, iar persoana este reînțoarsă în instituția penitenciară, pentru a executa pedeapsa în continuare.

Spre deosebire de prevederile engleze, legislația **americană** cunoaște doar *liberarea condiționată înainte de termen*, cu unele mici deosebiri. Astfel, potrivit legislației federale, liberarea condiționată este posibilă dacă sunt prezente trei condiții:

- dacă legea nu interzice liberarea condiționată a persoanelor care au săvârșit anumite infracțiuni (se interzice liberarea persoanelor condamnate la detențiune pe viață, pentru omor agravat, viol sau tentativă de evadare; în unele state se stabilește plafonul maxim pasibil de liberare înainte de termen, de exemplu, închisoare până la 35 de ani);

- dacă condamnatul a ispășit un termen anume din pedeapsă (termenul care constituie temeiul liberării condiționate este minimul stabilit de sentință; în caz de nestabilire, termenul se determină reieșind din proporțiile indeterminate în sentință).

- dacă organul care este înzestrat cu dreptul de a soluționa cazul recunoaște că un condamnat anume s-a comportat decent și va fi apt, după liberare, să respecte prescrierile (până la ascultarea cazului de liberare condiționată, condamnatul trebuie să întocmească un plan de acțiuni realizat după liberare, în care urmează a se indica locul aflării lui, persoanele cu care va contacta și, în general, ce mod de viață va duce) [328].

Liberarea condiționată nu este revocată, dacă se respectă: 1 – nesăvârșirea unor noi infracțiuni; 2 – îndeplinirea altor obligații, prevăzute pentru persoanele față de care s-a aplicat probațiunea.

Liberarea condiționată înainte de termen este decisă de către *birourile de liberare condiționată*. Fiecare persoană liberată astfel este pusă în supravegherea biroului local, care deține toate informațiile despre persoana în cauză. De asemenea, problema reînțoarcerii persoanelor liberate în instituțiile penitenciare se soluționează de către același organ.

Practic, aceleași condiții de liberare condiționată înainte de termen sunt stipulate și în legislațiile altor state, cu unele trăsături specifice. În **Germania**, de exemplu, pe lângă două condiții obligatorii de liberare condiționată înainte de termen (condamnatul trebuie să ispășească 2/3 din termenul privațiunii de libertate și să existe considerații precum că nu va mai comite o altă infracțiune), este necesară și a treia – acordul condamnatului la liberare. Se stabilește liberarea și în

caz de privațiune de libertate pe viață. La liberare, legea prevede că trebuie să se ia în vedere și alte circumstanțe: personalitatea condamnatului, modul anterior de viață al acestuia, comportamentul în timpul executării pedepsei, condițiile de viață pe care le va urma etc. Ca excepție, în unele cazuri se admite liberarea condiționată când condamnatul nu a executat 2/3 din pedeapsă, dar nici mai puțin de șase luni. Această formă de liberare necesită respectarea acelorași condiții, fiind stabilit același termen de încercare, cu numirea unui agent de supraveghere.

Legislația **franceză**, însă, fixează că liberarea condiționată înainte de termen de executarea pedepsei poate avea loc numai în rezultatul unui *act de amnistie* sau *grațiere*.

Temeiul de bază al liberării este prezența unor informații suficiente și clare despre readaptarea socială a condamnatului. Mai există și alte condiții prevăzute în legislațiile altor state. Dreptul de a libera îi aparține instanței responsabile de aplicarea pedepsei (dacă termenul privațiunii de libertate este de până la cinci ani) sau la propunerea aceleiași instanțe, ținând cont și de părerea comisiei de executare a pedepsei și a ministrului justiției (în restul cazurilor).

Aplicarea liberării condiționate înainte de termen este însoțită de condiții deosebite, de măsuri de influență și control, menite să asigure resocializarea condamnatului. Termenul de aplicare a acestora este stabilit în hotărârea despre liberare. Revocarea liberării este posibilă în baza acelorași temeiuri indicate în contextul altor prevederi.

Prevederi specifice referitoare la tipul dat de liberare conține Codul penal al **Japoniei**. În primul rând, liberarea condiționată înainte de termen este posibilă: din închisoare pentru condamnarea la privațiune de libertate însoțită de munci obligatorii sau fără acestea; din arestul la domiciliu sau din casele de muncă (se instaurează persoanele care nu sunt apte să achite sumele de amendă). În al doilea rând, liberarea o dispun organele administrative în prezența unor condiții: comportamentul adecvat al condamnatului; executarea a 2/3 din termenul pedepsei. Este posibilă revocarea liberării condiționate și reînțoarcerea persoanei, pentru a-și ispăși pedeapsa definitiv.

Conform Codului penal al **României**, acordarea liberării condiționate este atributul exclusiv al instanței de judecată (la inițierea și propunerea comisiei de la locul executării pedepsei de către condamnat), care verifică îndeplinirea condițiilor cerute de lege pentru aceasta. Îndeplinirea condițiilor legale de către condamnat pentru liberarea condiționată nu creează pentru acesta un drept, ci doar o vocație, fiind lăsată la aprecierea instanței, care trebuie să-și formeze convingerea că reeducarea condamnatului se realizează și fără executarea restului de pedeapsă în penitenciar [38, p. 174].

În cazul unor circumstanțe anume, liberarea condiționată poate fi revocată sau menținută. Se constată însă cu certitudine că, dacă liberarea condiționată este rezultatul unui act de grațiere sau amnistie, nu poate fi inițiat un proces de revocare a acesteia.

Aceleași rațiuni și contexte care au condus la instituirea liberării condiționate din executarea pedepsei cu închisoarea se regăsesc și în cazul liberării condiționate din executarea detențiunii pe viață.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

1. În dreptul penal, diferențierea răspunderii penale este apreciată ca elaborare la nivel de lege a unei astfel de varietăți de măsuri juridico-penale, care ar corespunde în mare măsură multitudinii de tipuri de infracțiuni și persoane care le-au comis.

2. Aplicarea practică a diferitor alternative conform unei reguli generale este dreptul organelor competente de stat, pe care ele îl realizează la latitudinea lor, reieșind din circumstanțele cazului. Legiuitorul doar descrie condițiile și temeiurile aplicării „măsurilor de alternativă”, dar nu le impune organelor de aplicare a dreptului în calitate de obligatorii. Aceasta este varianta „clasică” a alternativelor urmăririi penale, pedepsei și, bineînțeles, detențiunii.

3. Este necesar de a cerceta problema delimitării alternativelor detențiunii de însăși detențiunea.

4. În diferite epoci, în diferite țări și diferiți savanți au tratat diferit conținutul privațiunii de libertate.

5. Printre trăsăturile principale ale pedepsei privative de libertate sunt: izolarea de societate a condamnatului (pe durata executării pedepsei, condamnatul nu poate întreține liber relații cu „ai săi”, cu mediul său profesional etc; plasarea condamnatului într-o instituție penitenciară (deținutul este obligat să se afle într-un loc bine stabilit pe durata executării pedepsei; acest loc diferă de domiciliul său permanent sau provizoriu; condamnatului îi este impus un anumit regim, care îl împiedică să-și organizeze viața după bunul său plac.

6. Lărgirea aplicării alternativelor detențiunii penitenciare este recunoscută drept principiu și direcție prioritară a reformei legislației penale autohtone.

7. Considerăm neadecvată clasificarea infracțiunilor în art. 16 din CP al Republicii Moldova.

8. Prin *liberare de pedeapsa penală* se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală a pedepsei penale pronunțate prin hotărârea instanței de judecată.

3. REGLEMENTĂRI DE DREPT PRIVIND INSTITUȚIA LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ ÎNAINTE DE TERMEN

3.1. Evoluția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pe plan intern și pe plan internațional

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, după afirmațiile lui Garraud și Listz, a luat naștere, în mod obscur, în coloniile australiene. Când deportarea încă era în vigoare în Anglia, avându-se în vedere cheltuielile necesare pentru întreținerea infractorilor deportați în coloniile australiene, s-a admis ca criminalilor mai puțin periculoși să li se acorde „iertare condiționată”, care îi obliga a se stabili definitiv în colonie și a nu o părăsi, iar criminalilor care meritau această favoare pentru buna lor purtare – să li se acorde un bilet de concediu revocabil, permițându-li-se a se angaja în colonii [186].

Din combinarea celor două procedee practice în colonii – iertare condiționată și punere în libertate provizorie prin bilet de concediu – a luat naștere instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. După executarea a 3/4 din pedeapsă, condamnatul era liberat condiționat, iar durata libertății supravegheate era egală cu restul neefectuat din durata pedepsei. Dacă în acest interval de timp condamnatul nu săvârșea o altă faptă, liberarea devenea definitivă; în caz contrar, se revoca.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost propusă în Franța de Bonneville de Marsangy în *Institution Complementaires du Regime Penitenciare* (Paris, 1847), ca o măsură de natură a îmbunătăți regimul pedepselor privative de libertate.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost preluată și de legislațiile altor state europene, dintre care se pot menționa Anglia, care a adoptat-o sub denumirea de „tickets of leave”, Portugalia, Germania și altele.

Pentru prima oară, o reglementare mai amplă liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen i s-a dat în Franța, printr-o lege din 1885, numită *Legea mijloacelor de prevenire a recidivei*, care a fost însă deficitară sub aspectul regimului disciplinar și al modului de supraveghere a celor liberați condiționat. Mai târziu, un decret dat în această materie, în 1952, a pus bazele comitetelor de asistență a celor liberați, pentru ca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen să nu constituie numai o recompensă pentru buna conduită a condamnatului, ci să apară ca o veritabilă măsură de reclasare socială a acestuia.

În dreptul român, liberarea condiționată a fost introdusă prin Legea de organizare a închisorilor din 1874, însă numai pentru minori, cu caracter de generalitate fiind introdusă abia prin Legea penitenciarelor din 1929. CP din 1936 (articolele 41–44) prevedea liberarea condiționată ca ultimă etapă a regimului progresiv al executării pedepsei cu închisoarea.

Instituția a fost în vigoare până în 1950, când a fost înlocuită cu liberarea înainte de termen, care consta în punerea în libertate necondiționată înainte de termen a condamnatului, pe baza muncii prestate și cu condiția bunei conduite în timpul executării pedepsei.

Ea a fost mai amplu reglementată prin Decretul nr. 7207 din 1956 și a rămas în vigoare până la 1 ianuarie 1969, când acesta a fost abrogat, și a fost reintrodusă prin punerea în vigoare a noului Cod penal, instituția liberării condiționate. S-a considerat că liberarea condiționată este preferabilă liberării înainte de termen. Prin Legea nr. 140/1996, instituția liberării condiționate a fost modificată în sensul măririi fracțiunilor de pedeapsă pe care condamnatul trebuie să le execute, pentru a obține liberarea condiționată.

Pentru Moldova, un moment deosebit în evoluția dezvoltării istorice a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, pe plan intern, l-a prezentat adoptarea, la 24.03.1961, a Codului penal al RSS Moldovenești, cu modificările și completările ulterioare.

În conformitate cu alin. 1 al art. 51 din Codul penal al RM în redacția din 1961, persoanelor condamnate la privațiune de libertate, celor condamnate la privațiunea de libertate cu suspendarea executării pedepsei și cu atragerea obligatorie la muncă, celor condamnate la muncă corecțională sau repartizate într-un batalion disciplinar ori într-un preventoriu de educație prin muncă, precum și persoanelor eliberate condiționat din locurile de deținere cu atragerea obligatorie la muncă în conformitate cu art. 52² din acest cod, cu excepția persoanelor, enumerate în art. 51¹ din cod, li se poate aplica eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă prin altă pedeapsă mai blândă. Alin. 2 al aceluiași articol prevedea că: eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată condamnatului, numai dacă, printr-o purtare exemplară și printr-o atitudine cinstită față de muncă, el a dovedit că s-a corectat.

Pentru realizarea mai efectivă a scopurilor pedepsei penale, prin Ucazul din 31 iulie 1970, Codul penal al RM din 1961 a fost completat cu art. 51¹, conform căruia se interzice în genere aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen față de unele categorii de condamnați. Mai mult ca atât, prin Legea din 07.12.2000, art. 51 din Codul penal al RM în redacția din 1961 a fost modificat complet, având în continuare un nou cuprins: „Persoana care execută pedeapsa privativă de libertate sau persoana care este repartizată într-un batalion disciplinar poate fi eliberată condiționat de pedeapsă înainte de termen în cazul în care instanța de judecată va considera că pentru corijarea acesteia nu este nevoie de executarea integrală a pedepsei stabilite”. Iar art. 51¹ CP vechi a fost exclus tot prin legea nominalizată, cercul persoanelor cărora nu li se aplica această categorie de liberare de pedeapsă penală fiind reglementat în același articol 51. Art. 51 în prima redacție prevedea și înlocuirea pedepsei prin

alta mai blândă, însă după modificare observăm că aceasta lipsește, stipulând numai eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, prima fiind introdusă printr-un alt articol – 42¹, sub denumirea de „înlocuirea pedepsei”. Aceasta deoarece eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen constituie o categorie a liberării de pedeapsă penală, pe când, înlocuirea pedepsei prin alta mai blândă nu constituie.

În condițiile art. 343 CPP RM din 1961, eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, în cazurile prevăzute la art. 51 CP din 1961, se aplica de către instanța de judecată de la locul de executare a pedepsei de către condamnat, la propunerea organului responsabil de executarea pedepsei. Dacă instanța de judecată respingea cererea de eliberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, examinarea cererii repetate putea avea loc după expirarea a șase luni din ziua pronunțării încheierii de respingere.

Dezvoltarea istorică a reglementărilor cu privire la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pe teritoriul RM a continuat până în zilele noastre, ajungându-se la adoptarea CP din 18.04.2002, intrat în vigoare la 12.06.2003 (la art. 91).

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are un caracter deosebit de complex, lucru ce conduce implicit la existența unor trăsături de asemănare cu alte instituții de drept penal, care contribuie, de asemenea, la individualizarea pedepsei în faza de executare. Un act de clemență al puterii de stat, ce are ca urmare înlăturarea parțială sau totală a executării pedepsei sau comutarea acesteia în alta mai ușoară, este *grațierea*, care se aseamănă într-o oarecare măsură cu liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. În acest context, cel grațiat se consideră că a executat pedeapsa la data când apare actul de grațiere, fiind considerat în cazul grațierii totale liberat definitiv. În ceea ce privește persoana grațiată, nu orice conduită ilicită ulterioară va atrage implicit readucerea acesteia în penitenciar pentru a-și executa restul de pedeapsă.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are însă o asemănare mai mare cu *grațierea condiționată*, atunci când aceasta „intervine după începerea executării și privește restul de pedeapsă”. Și în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, și în cazul grațierii condiționate, condamnatul este condiționat de îndeplinirea unor obligații în viitor. Astfel, grațiatul nu are voie să mai săvârșească o nouă infracțiune în perioada restului de pedeapsă rămas neexecutat din pedeapsa din care a fost eliberat înainte de termen.

Unele acte de clemență însă impun și anumite condiții, cum ar fi privitoare la faptul că grațierea nu se acordă recidiviștilor, celor care au săvârșit un anumit gen de infracțiuni ori celor care au un anumit quantum de pedeapsă de executat, în acest caz ambele instituții se aseamănă în cea mai mare măsură în ceea ce privește menținerea lor în viitor, dar pe durate de timp diferite.

Ambele instituții sunt revocabile, săvârșirea unei noi infracțiuni după acordarea uneia sau alteia ducând implicit și la executarea restului de pedeapsă ce rămăsese neexecutat.

O altă asemănare a celor două instituții este aceea că atât liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, cât și grațierea condiționată au ca efect înlăturarea executării pedepsei principale. Există totuși o deosebire între ele: grațierea condiționată produce efecte și asupra pedepselor accesorii, în sensul că acestea nu se mai execută, pe când liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu anulează acțiunea acestora pe durata pedepsei rămasă de executat până la împlinirea ei. Ambele instituții pot avea efecte și asupra pedepselor complementare, dacă în hotărârea judecătorească sau în actul de grațiere se prevede expres acest fapt. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen și grațierea nu sunt incompatibile, ambele fiind instituite în favoarea condamnatului și nu poate fi aplicată decât ceea care este mai favorabilă pentru condamnat.

Tribunalul Suprem al României, în compunerea prevăzută de art. 39 alin. 2 și 3 din Legea nr. 58/1968, arată că „situația juridică a celui liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen intrată în puterea lucrului judecat este mai favorabilă pentru condamnat decât grațierea condiționată, care, în cazul neîmplinirii condiției îi agravează în mod vădit situația”.

A accepta punctul de vedere contrar adoptat anterior de practica judiciară și literatura juridică de specialitate înseamnă că, în situația în care vreunul din decretele de grațiere ar conține prevederi referitoare la înlăturarea de la beneficiul clemenței a celor care au mai beneficiat de această instituție, deci tocmai a celor ce au avut comportări care nu justifică liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, ar însemna ca aceștia să nu poată beneficia de o asemenea grațiere posterioară. Ambele instituții sunt de drept penal material și nu au un pronunțat caracter stimulat și preventiv [71, p. 21]. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se aseamănă cu o altă instituție de drept penal, și anume *suspendarea condiționată a executării pedepsei* (art. 90 CP al RM). Aceasta reprezintă unul din mijloacele de individualizare a sancțiunii penale, pus la dispoziția judecătorului alături de cele prevăzute de legislația penală, care îi permite acestuia să se pronunțe și asupra modului de executare a pedepsei stabilite, iar liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen constituie o modalitate a executării pedepsei cu închisoarea, însă în stare de libertate.

Asemănarea constă în aceea că atât pedeapsa suspendată, cât și restul de pedeapsă rămas neexecutat în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se execută în stare de libertate. Trebuie de specificat, însă, că dacă liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se aplică numai celor condamnați definitiv, acordarea suspendării condiționate se referă la inculpatul dedus judecății. În ceea ce privește condițiile în care se aplică cele două instituții cu

referire la faptă, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată pentru orice infracțiune, pe când condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei (alin. (4) art. 90 CP RM) nu poate fi aplicată persoanelor „care au săvârșit infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave, precum și în cazul recidivei”. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, precum și suspendarea condiționată a executării pedepsei constituie o vocație, și nu un drept. În acest context se poate menționa că orice persoană trimisă în judecată ori care se află în executarea unei pedepse cu închisoarea, atunci când întrunește condițiile necesare prevăzute de lege, are dreptul să ceară instanței să examineze posibilitatea suspendării executării pedepsei sau a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Un alt aspect important îl constituie faptul că, în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei, instanța de judecată stabilește un termen de probă, care este direct stipulat de prevederile alin. (2) art. 90 CP și constituie de la 1 an la 5 ani. În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată nu stabilește un termen de probă, acesta considerându-se termenul rămas neexecutat din pedeapsa stabilită în sentința de condamnare.

În ceea ce privește persoana infractorului, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi acordată și în condițiile în care acesta a mai beneficiat anterior de această instituție, deci se poate concluziona că are un caracter de *repetabilitate*, pe când suspendarea executării pedepsei se poate aplica numai dacă infractorul nu a mai fost anterior condamnat la pedepse privative de libertate sau cel puțin la acel moment să nu aibă condamnări nestinse (s.n.).

Ambele instituții au un caracter dublu condiționat – de acordare și de menținere, cu deosebirea că cea din urmă instituție este mult mai restrictivă, atât în privința condițiilor anterioare, cât și a celor posterioare, aceea de a nu săvârși din nou o infracțiune în perioada termenului de încercare și de a-și îndeplini obligațiile civile.

În ceea ce privește efectele celor două instituții, trebuie de specificat că aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei presupune că, pe lângă pedeapsă, se suspendă și efectul pedepselor accesorii, al celor complementare, precum și al oricărei alte capacități, decăderi sau interdicții ce rezultă din pedeapsă, pe când în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se suspendă numai restul neexecutat din pedeapsa principală [71, p. 22]. Alin. (5) art. 90 CP prevede că, în caz de condamnare cu suspendare condiționată a executării pedepsei, pot fi stabilite pedepse complementare.

Ca și în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei, la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată poate stabili un șir de obligațiuni pentru condamnat în baza art. 90 alin. (6) și art. 91 alin. (2) CP, ca cele de a nu-și schimba domiciliul fără consimțământul organului competent; să nu frecventeze anumite locuri;

să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică; să acorde o susținere materială familiei victimei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță sau să îndeplinească alte obligații care pot contribui la corectarea sa.

În ceea ce ține de revocare, ambele instituții au un caracter facultativ sau obligatoriu, în funcție de natura infracțiunii săvârșite în perioada liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sau a termenului de încercare. Efectele revocării însă sunt diferite, și anume în ceea ce privește suspendarea condiționată a executării pedepsei; în cazul revocării, atât pedeapsa revocată, cât și cea aplicată pentru infracțiunea comisă în termenul de încercare se execută după sistemul calculului aritmetic, pe când la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen acestea se contopesc în raport de cuantumul pedepsei, subzistând recidiva postcondamnatorie. Suspendarea condiționată a executării pedepsei produce efecte definitive, în sensul că, nerevocată ori anulată fiind pedeapsa, condamnatul este reabilitat de drept, pe când în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen acest efect nu se produce.

3.2. Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen: criterii și aprecieri de dispunere

În ceea ce privește eliberarea condiționată a persoanei deja deținute în detenție, instanța de judecată se conduce după următoarele criterii:

1) *Executarea efectivă a unei părți din pedeapsa cu închisoarea* în legătură cu executarea unei părți din pedeapsa respectivă, legiuitorul distinge mai multe situații. Desigur, pentru a-și atinge scopul, liberarea condiționată trebuie să intervină după executarea unei fracțiuni de pedeapsă semnificative în regim penitenciar, iar această fracțiune trebuie diferențiată în funcție de caracterul și de gradul prejudiciabil al faptei reținute în sarcina condamnatului. Astfel, legiuitorul prevede anumite fracțiuni în cazul în care infractorul este condamnat la pedeapsa închisorii pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, alte fracțiuni când este vorba de săvârșirea unei infracțiuni grave, altele pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave și, în fine, alte fracțiuni în unele cazuri speciale. Potrivit alin. (4) al art. 91 CP RM, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă condamnatul, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 18 ani, a executat efectiv:

a) *cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave*; b) *cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave*; c) *cel puțin trei pătrimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și din pedeapsa aplicată persoanei anterior liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, dacă liberarea*

condiționată de pedeapsă înainte de termen a fost anulată în condițiile alin. (8) al art. 91 CP RM. Necesitatea executării efective a unei anumite părți din pedeapsă se justifică prin aceea că trebuie să fie verificată corectarea condamnatului, verificare posibilă numai într-un anumit interval de timp, inițial stabilit de legiuitori, în care condamnatul se află în penitenciar.

Un regim mai favorabil a fost creat pentru condamnații minori (potrivit legii, persoanelor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani), în privința cărora, conform alin. (6) al art. 91 CP RM, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă aceștia au executat efectiv: *cel puțin 1/3 din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave; cel puțin 2/3 din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.*

2) *Comportarea condamnatului în timpul executării pedepsei*, executarea efectivă a unei părți din pedeapsa stabilită condamnatului este doar una dintre condițiile liberării condiționate. Pentru a avea posibilitatea aplicării instituției date, condamnatul trebuie să demonstreze că s-a schimbat radical, că s-a corectat, că a operat o schimbare fundamentală în atitudinea sa față de valorile sociale. Această condiție, deși nu este menționată expres în art. 91 CP RM, ea se deduce din întreaga reglementare a instituției liberării condiționate, deoarece liberarea condiționată nu este un drept al condamnatului, ci o facultate recunoscută instanței de a dispune o asemenea măsură atunci când, din datele dosarului, își formează convingerea că nu mai este necesară executarea ulterioară, deplină a pedepsei. Instanța trebuie să facă o analiză proprie, generală asupra situației condamnatului și a profilului său moral (social), în funcție de care apreciază că detențiunea poate să înceteze, că este posibilă, din acest moment, reintegrarea în societate.

În literatura de specialitate s-a menționat, în acest context, că liberarea condiționată nu trebuie acordată, întotdeauna, în mod automat după executarea efectivă a unei părți din pedeapsă, ci numai dacă, în urma unei cercetări amănunțite a modului de comportare al condamnatului în timpul executării pedepsei, instanța își face convingerea că corectarea condamnatului este posibilă și fără executarea efectivă a întregii pedepse. În cazul anulării liberării condiționate, persoana va urma să execute, pe lângă pedeapsa pronunțată pentru noua infracțiune, și partea pedepsei rămase neexecutată din momentul când i s-a acordat liberarea condiționată. Așadar, instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este stipulată direct în CP RM, în special în prevederile art. 91. Conform articolului menționat: „Persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate, care au participat la executare și care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art. 253 CE, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau

amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară”. Prin Legea RM nr. 53-XVI din 13.03.2008, prevederile art. 91 alin. 1 au suferit o modificare – s-au completat cu o condiție suplimentară, și anume: persoanele condamnate pot fi liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen doar dacă în perioada executării pedepsei au participat la munci remunerate sau neremunerate.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este o instituție complementară regimului de executare a pedepsei cu închisoarea și constă în liberarea celui condamnat înainte de expirarea duratei închisorii pronunțate de instanță, după executarea unei părți din durata pedepsei, dacă a dat dovadă de străduință în muncă, a fost disciplinat și a dat dovezi temeinice de îndreptare, cu condiția să nu săvârșească din nou o infracțiune până la îndeplinirea duratei pedepsei de a cărei executare a fost eliberat.

Dacă s-a respectat condiția de a nu săvârși o nouă infracțiune în intervalul de timp ce a mai rămas până la îndeplinirea duratei pedepsei pronunțate de instanță, liberarea devine definitivă. Dacă, dimpotrivă, săvârșește în acest interval de timp o altă infracțiune, va trebui să execute și restul de pedeapsă din prima condamnare, care se va contopi cu pedeapsa aplicată pentru cea de a doua infracțiune.

În această materie, cu referință la divergențele apărute în practica aplicării de către instanțele de judecată a unor prevederi ce reglementează executarea *efectivă* a termenului de pedeapsă, prin prisma aplicării art. 91 Cod penal și art. 238, 265 Cod de executare, se cer unele explicații. Aceste ambiguități și confuzii erau condiționate anume de lipsa unei recomandări în acest sens, a unei note explicative referitoare la noțiunea de „executare efectivă”. Pe perioada închisorii, condamnatul este antrenat în diverse munci remunerate, pentru care, conform codului de executare, beneficiază de facilități, și anume de *compensarea privilegiată a zilelor de muncă* (o zi de muncă se consideră ca două executate). Atunci când instanțele aplicau art. 91 Cod penal, nu se ținea cont de aceste compensări privilegiate ale zilelor de muncă și evident că hotărârile instanțelor erau diferit adoptate. Unii le luau în considerație, alții nu, preponderent la cei mai mulți li se refiza.

Pe atunci erau trei puncte de vedere în acest sens: părerea DIP-ului, care susținea luarea în considerație a zilelor privilegiate de muncă, părerea instanțelor și procurorilor (care era împărțită – unii susțineau, alții nu) și a treia părere – aplicarea întocmai a legii. Pentru a soluționa aceste distorsiuni, la 14.11.2008, Plenul CSJ a emis o hotărâre care, în alin. 2, spune:

„Potrivit art. 257 și 285 Cod de executare (în redacția nouă – art. 238 și 265), în termenul de pedeapsă a închisorii executat efectiv se include și termenul calculat în rezultatul compensării privilegiate a zilelor de muncă, calcul efectuat și aprobat prin ordinul șefului penitenciarului”.

Prin urmare, art. 91 alin. 4 Cod penal, „liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă condamnatul, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 18 ani, a executat efectiv (...)”, se aplică cu compensarea privilegiată a zilelor de muncă. Modalitatea de compensare privilegiată a zilelor de muncă se aplică conform Instrucțiunii cu privire la procedura compensării privilegiate a zilelor de muncă din contul duratei pedepsei, aprobate prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 298 din 08.08.2007.

Rămâne însă un subiect deschis forța juridică a HP al CSJ în calitate de izvor de drept, majoritatea cercetătorilor fiind de părerea că ele nu sunt izvoare de drept și poartă doar un caracter de recomandare, informare; rămâne deci la discreția judecătorului, ținându-se cont de anumite principii: independența judecătorului etc.

Trebuie să menționăm că unii autori au combătut instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Astfel, Carrara (în citarea lui Ion Tanoviceanu [186, p. 305]) afirma: „Nu trebuie să se obțină îndreptarea osânditului făgăduindu-i bunuri momentane sau scutire de pedeapsa meritată, și mai puțin încă trebuie să se prefere îndreptarea aparentă, pericolul real al societății. Pedeapsa nu trebuie să fie decât pedeapsă. Blândă – da, dreaptă, dar adecvată trecutului și inamovibilă, pentru ca să nu se schimbe faptele posterioare. Un infractor îndreptat cu prețul ușurării pedepsei meritate este o îndemnare la comiterea unor infracțiuni, este un scandal public”. Acestei afirmații emise de Carrara i-au fost aduse critici, în sensul că pedeapsa nu constituie o răsplată pentru fapta comisă, așa încât, dacă cel condamnat a dat dovadă de îndreptare, el trebuie eliberat. „Greutatea e însă de a fi siguri că osânditul s-a îndreptat, căci după cum s-a observat, cei mai buni deținuți nu sunt uneori cei mai buni liberați, ci cei mai abili prefăcuți”. De aceea, Civoli e de părerea că nu trebuie să ne uităm atât de mult la comportarea în închisoare, căci „cei mai buni încarcerați sunt cei mai buni îndârjiți recidiviști”.

Alți autori pledează în favoarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. De exemplu, Berner [186, p. 308] laudă instituția respectivă și răspunde celor care o critică, afirmând că ea „stabilește pedeapsa”, că prin liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen pedeapsa nu este știrbită, deoarece pedeapsa nu este ceva fix și bine măsurat.

Grație liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, individul liberat, având sabia lui Damocles deasupra lui, are interes ca să se poarte bine, pentru a nu i se revoca liberarea. În același timp, el se deprinde cu viața liberă și scutește societatea de acea tranzacție dificilă de la

închisoare la libertate, pe care penaliștii au numit-o „le lendemain de la peine”, adică „a doua zi după ieșirea din închisoare”.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este complementară regimului de executare a pedepsei cu închisoarea, funcționează ca o modalitate de executare a unei părți din pedeapsa privativă de libertate și de reclasare socială, înlesnind celui condamnat trecerea de la regimul de executare efectivă a pedepsei respective în locul de detenție la regimul de libertate, dacă prin munca conștiincioasă și conduita sa exemplară dovedește că s-a îndreptat. Legitimitatea existenței acestei instituții juridice o constituie faptul că în acele cazuri, în care există indicii suficiente că pedeapsa privativă de libertate aplicată condamnatului și aflată în curs de executare și-a atins scopul înainte de expirarea ei, dispăre necesitatea executării integrale, în regim de închisoare, a acestei pedepse. Condamnatul liberat condiționat este considerat ca fiind în executarea pedepsei, deoarece timpul petrecut în stare de libertate, până la expirarea duratei pedepsei stabilite prin hotărârea de condamnare, intră în calculul acestei durate. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se efectuează pe baza unor date obiective privind-l pe condamnat (capacitatea de muncă, vârstă etc.).

Este o individualizare condiționată în special de dezideratul de a nu comite alte infracțiuni. Ea se face conform unor dispoziții legale, în care se prevăd condiții exprese de acordare (partea din pedeapsă ce trebuie executată, organele care o propun, organele care o acordă – organele judiciare, efectele juridice etc.). Scopul executării pedepsei, potrivit legislației penale, este formarea unei atitudini corecte față de muncă, față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială.

În anumite cazuri, funcția reeducativă a pedepsei se poate realiza înainte de executarea ei integrală, prin privare de libertate și, ca atare, condamnații respectivi pot fi liberați condiționat, dacă sunt întrunite anumite condiții legale. Această posibilitate constituie un stimulent important pentru reeducarea lor (art. 59-61 CP al României și art. 25-28 Legea nr. 23/1969). Actualmente, liberarea condiționată este reglementată la art. 99-106 din Codul penal din 17 iulie 2009 (Legea nr. 286 din 2009).

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este o instituție de drept penal material (substanțial) complementară regimului executării pedepsei cu închisoarea la un loc de deținere, pe care o pot dispune instanțele de judecată cu privire la orice condamnat. Ea este deci o formă de înlăturare condiționată a continuării executării pedepsei, deoarece condițiile trebuie îndeplinite atât înainte de a fi acordată, cât și pentru a deveni definitivă. Ea este un mijloc de individualizare administrativă a executării pedepsei închisorii la locul de deținere.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are avantajul că se efectuează în faza de executare a pedepsei cu închisoarea, când condamnatul este sub observația administrației penitenciarului, care îl poate cunoaște mai bine și mai profund după conduita lui, după muncă și după unele semne reale de îndreptare. Pentru acordarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, nu se ține seama de gravitatea infracțiunii pentru care persoana a fost condamnată, de durata pedepsei cu închisoarea și nici dacă aceasta a fost pronunțată cu ocazia condamnării sau în urma comutării detențiunii pe viață, nefiind condiții cerute de lege.

După părerea cercetătorului I. Fondor [101], instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se referă la o anumită categorie de condamnați, și anume la condamnați care, după executarea unei părți din pedeapsă, dau dovadă de bună conduită, fiind discutabil dacă mai apare utilă executarea în continuare, în penitenciar, a pedepsei cu închisoarea până la expirarea duratei acesteia. Pentru acești condamnați, s-a găsit soluția liberării înainte de expirarea termenului pedepsei, nemaifiind necesară executarea integrală a pedepsei în penitenciar. Pentru aceasta este necesar ca ei să îndeplinească condițiile privind executarea unei părți din pedeapsă și să dea dovezi de îndreptare; dacă sunt realizate aceste condiții, condamnații sunt eliberați sub condiția unei bune purtări (adică necomiterea de infracțiuni până la expirarea termenului de executare) și după obținerea liberării, urmând ca, în caz contrar, să fie readuși în penitenciar pentru executarea restului de pedeapsă. În acest mod este reglementată instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Liberarea se acordă în mod facultativ, dacă sunt îndeplinite și constatate de către instanță condițiile legale, fără ca ea să constituie un drept al condamnatului. Conform verificărilor ce țin de aplicarea față de condamnați a instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, reglementată de art. 91 din Codul penal al RM, s-a constatat că, pe parcursul anului 2005, comisiile penitenciarelor au examinat 1334 de materiale despre persoanele în privința cărora putea fi examinată întrebarea privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen [165, p. 505].

Din numărul total de materiale examinate au fost caracterizați pozitiv 1088 (81,6%) condamnați, iar 246 (18,4%) – negativ. Din cei caracterizați pozitiv, comisia administrativă a penitenciarului la 41 de condamnați le-a refuzat prezentarea materialelor în instanța de judecată. Astfel, în penitenciarul nr. 17, Rezina, din 49 de condamnați caracterizați pozitiv la 23 le-a refuzat prezentarea materialelor în instanța de judecată.

În total, în instanțele de judecată au fost prezentate materialele a 1051 condamnați cu caracteristică pozitivă. Instanțele au eliberat 1026 deținuți (în anul 2004 – 1031), iar la 25 le-a fost refuzat acest lucru din diverse motive. De asemenea, administrația penitenciarelor a examinat

posibilitatea prezentării materialelor în instanțele de judecată referitor la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în privința a 246 de condamnați care se caracterizează negativ. Din numărul respectiv de condamnați, oficial li s-a refuzat la 239, iar 12 condamnați au insistat să fie prezentați în instanță, materialele fiind expediate în judecată și 9 din aceștia au fost eliberați.

Conform CPP, CE și Constituției RM, fiecare cetățean are dreptul la apărare. De acest drept au profitat și 44 condamnați care se caracterizau pozitiv, adresându-se în instanțele de judecată. Instanțele, examinând materialele dosarelor personale ale condamnaților, au eliberat de la executarea pedepsei 34 deținuți.

În pofida cifrelor îmbucurătoare privind cei eliberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, analizând practica aplicării sancțiunii alterative menționate, s-a depistat totuși și unele neajunsuri în această activitate, ce influențează negativ asupra întregului proces educativ. Există cazuri de examinare nedetaliată a hotărârilor judecătorești. Pe parcursul anului 2005, în unele penitenciare din RM au fost prezentate incorect materialele în instanța de judecată. Astfel, au fost prezentate la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen și eliberate persoane ce nu corespundeau cerințelor stabilite de legislație pentru acordarea liberării respective. Motivul a fost acela că în dosarele personale ale condamnaților menționați au fost anexate copiile deciziilor Curții de Apel care nu corespundeau deciziilor în partea ce ține de indicarea termenului de pedeapsă, iar administrația penitenciarului nu a întreprins măsuri de interpelare a copiilor deciziilor în baza cărora materialele au fost prezentate incorect .

În majoritatea instituțiilor penitenciare ale RM, odată cu pregătirea condamnaților pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, se depistează cazuri în care aceștia nu sunt incluși în activități de reintegrare socială. Nu se explică esența liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, care prezintă un act de încredere din partea statului. Condamnații nu sunt preîntâmpinați despre consecințele comiterii – pe parcursul termenului de pedeapsă neexecutată – a unei noi infracțiuni.

Se depistează cazuri când în caietele de lucru individual-educativ cu condamnații nu se completează rubrica *Măsuri de pregătire pentru eliberarea din detenție* și nu este posibil de verificat ce s-a întreprins la acest capitol. De asemenea, în caietele respective lipsesc mențiuni care ar confirma că șeful de sector, asistentul social și psihologul, au întreprins acțiuni orientate spre pregătirea condamnatului către liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. În discuțiile individuale cu condamnații care se liberează condiționat de pedeapsă înainte de termen nu li se explică obligațiunile lor de a fi luați în evidență la subdiviziunile teritoriale ale Departamentului de Executare al MJ, nu se stabilește unde vor locui aceste persoane după liberare, posibilitățile lor de încadrare în câmpul muncii, legăturile sociale cu rudele apropiate

etc. Se înregistrează cazuri când în caietele de lucru individual-educativ cu condamnații nu sunt indicate toate sancțiunile și mențiunile aplicate acestora, lipsesc certificatele de mențiuni și sancțiuni.

Nu se efectuează calitativ pregătirea materialelor pentru comisia administrativă. Deseori, în dosarele personale ale condamnaților liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen lipsesc caietele de lucru individual-educativ, fapt ce defavorizează obiectivitatea și calitatea activității de pregătire a condamnatului pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. De asemenea, lipsesc informații despre mențiunile și sancțiunile aplicate condamnatului în perioada executării pedepsei. În caracteristicile și în certificatele despre sancționare (menționare) nu se ține cont de sancțiunile suspendate sau stinse. Multe caracteristici întocmite pentru condamnații ce urmează a fi liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen sunt formale, tipice și nu reflectă imaginea social-psihologică a personalității concrete.

În fine, este necesar de menționat că responsabilitatea pentru eficacitatea activității educative ce ține de pregătirea condamnaților pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se atribuie tuturor colaboratorilor instituțiilor penitenciare, în special conducerii subdiviziunii.

Multitudinea măsurilor juridico-penale, luate în privința celor care săvârșesc o faptă penală, reprezintă, întâi de toate, pârgھیile prin care statul asigură ordinea de drept, în același timp însă, urmărește un șir de obiective care ar asigura ordinea respectivă. În acest sens, legea penală operează cu un șir de instituții aplicate în funcție de comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei cu închisoarea. Totodată, este de menționat că termenul închisorii stabilit de instanța de judecată nu reflectă întotdeauna cu exactitate aprecierea perioadei necesare în care este posibilă o corectare sau reeducare a unei persoane condamnate. Aici suntem în prezența a două situații: aprecierea termenului detenției cu închisoarea este tratat fie prea exagerat, fie insuficient pentru corectarea și reeducarea condamnatului. Or, dacă admitem că termenul de detenție la care a fost condamnată persoana nu este suficient, suntem în prezența competenței inadecvate a personalului instituțiilor penitenciare. Cât privește, însă, exagerarea termenului detenției unei persoane condamnate, putem menționa următoarele: legea penală soluționează această problemă prin intermediul instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Această situație este condiționată însă de atitudinea persoanei condamnate față de ulterioara reintegrare socială, atitudinea față de muncă și respectarea normelor de conviețuire în penitenciar, potrivit legislației în vigoare. Așadar, se poate întâmpla ca scopul pedepsei penale să poată fi atins și în timpul executării pedepsei cu închisoarea, generând astfel o posibilă resocializare a condamnatului înainte de termen.

Importanța a acestei instituții penale, după cum se menționează în literatura de specialitate, rezultă din faptul că liberarea condiționată a persoanei condamnate la închisoare o separă de mediul penitenciar, care, oricât de bine ar fi organizat, tot mai exercită o influență negativă asupra tuturor condamnaților, îndeosebi asupra celor primari. V. Dobrinou și Gh. Costache susțin ideea că ținerea unei persoane timp îndelungat într-un penitenciar nu este de natură a o determina să urmeze calea cea dreaptă la punerea sa în libertate [95, p. 11]. În același timp, instituția în cauză reprezintă un factor stimulator pentru starea de spirit a deținuților și constituie practic un act de clemență acordat de legiuitor tuturor persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate [72, p. 31].

Problema liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost abordată cu decenii în urmă, fiind generată de creșterea nivelului criminalității și revoltelor în penitenciare, care a și impus majoritatea statelor să reconsidere, în fond, problema închisorilor, care întâmpina multe greutăți privind realizarea drepturilor condamnaților. Astfel, statele-membre ale Consiliului Europei au fost nevoite să facă unele schimbări majore în sistemul de detenție, axând principalele schimbări pe ideea că deținuții trebuie tratați, în orice împrejurare, ca oameni care se impun a fi recuperați. În urma acestor evenimente produse în anii '70, a avut loc o schimbare de poziție față de problemele invocate, astfel generând o liberalizare a regimului penitenciar, care ulterior a influențat măsurile juridico-penale ca alternative la detenția penitenciară.

Totodată, după cum susțin unii autori autohtoni în literatura de specialitate, grație implementării prevederilor și recomandărilor internaționale privind tratamentul deținuților, sistemul penitenciar național a cunoscut o liberalizare esențială, care eficientizează procesul educativ cu condamnații în condiții de izolare de societate și care contribuie la o mai bună resocializare a acestora [159, p. 4]. Spre exemplu, printre prevederile Anexei II la Recomandarea nr. 22 (2002) a Comitetului de Miniștri către statele-membre privind îmbunătățirea aplicării normelor europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare se regăsește eliberarea condiționată din închisoare urmată de supraveghere [100]. Astfel, din prevederile Recomandării în cauză rezultă intenția statelor comunității europene de a insera în legislațiile naționale măsurile și sancțiunile neprivative de libertate. Inserția acestor măsuri se datorează, de fapt, scopului urmărit de comunitatea europeană în acest sens.

Așadar, potrivit prevederilor cap. II, p. 3 din Anexa la Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la liberarea condiționată, se declară că liberarea condiționată are ca scop asistența deținuților de a trece de la viața penitenciară la viața supusă legilor în comunitate prin condițiile post-eliberare și supraveghere, care promovează și contribuie la siguranța publică și reducerea infracțiunilor în comunitate. Totodată, în cap. II p. 4

al Recomandării este invocat argumentul ce se referă la existența unei astfel de măsuri. Astfel, prevederile în cauză denotă că, pentru a reduce efectele dăunătoare ale închisorii și a promova reintegrarea deținuților, conform condițiilor care urmăresc garantarea siguranței comunității din afară, legea trebuie să facă accesibilă liberarea condiționată pentru toți deținuții condamnați, inclusiv deținuții pe viață.

Prin prisma retrospectivă a aplicării acestei instituții penale de către instanțele de judecată din RM se observă următoarele date statistice: în anul 2005, Oficiile de executare din RM au luat în evidență în total 935 de condamnați în privința cărora s-au aplicat prevederile art. 91 CP RM, în anul 2006 – 908 condamnați, printre care 2 minori, în 2007 – 1352 condamnați și 25 minori, în perioada ianuarie–iulie 2008 – 1311 condamnați, printre care 10 minori (date statistice ale Departamentului de executare a Ministerului Justiției al RM privind evidența condamnaților cu aplicarea pedepselor penale, nonprivative de libertate, pe anii 2005-2007, ianuarie–iulie 2008). Astfel, după cum se vede, aplicarea art. 91 CP RM se face destul de des, cu atât mai mult că condamnații care sunt liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen sunt tot mai mulți pe parcursul ultimilor ani. Îndicii respectivi demonstrează că acești condamnați au avut un comportament acceptabil în mediul penitenciar și au dat dovadă că pot fi reintegrați în societate înainte de termen. În asemenea condiții, ar fi necesar de determinat ce reprezintă totuși instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen reprezintă o realizare a principiului umanismului în dreptul penal. Specificul acesteia constă în liberarea persoanei care execută un anumit tip de pedeapsă de la executarea de mai departe a acesteia, în prezența anumitor condiții și prin respectarea unor obligații de către cel liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen. Astfel, această formă de liberare poate fi atât condiționată, cât și una necondiționată. Dacă în timpul părții neexecutate din pedeapsă condamnatului i se pune în sarcină să îndeplinească anumite obligații stabilite de instanța de judecată, atunci acestea devin unul din motivele pentru care condamnatul la încălcarea acestora poate fi trimis să execute partea din pedeapsa neexecutată stabilită prin sentința de condamnare. Or, dacă în privința sa nu sunt stabilite anumite obligații, condamnatul urmează să se reintegreze în societate, fără a fi limitat prin acestea.

Totodată, în viziunea autorilor I. Suceavă și Gh. Constantin, instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen are o însemnătate social-juridică independentă, determinată de un șir de circumstanțe: ea este chemată să contribuie la atingerea scopului pus în fața pedepsei penale ca mijloc de schimbare a moravurilor condamnatului [216, p. 307] sau, după cum susține autorul P. Zidaru, ea este percepută ca o executare atenuantă a ultimei părți a pedepsei, deci

numai ca o schimbare a regimului execuțional [240, p. 216]; or, după cercetătorul C. Osadci, instituția vizată este văzută ca o individualizare administrativă, ce se referă la durata executării efective a pedepsei [170, p. 123], Cea din urmă teză asupra liberării condiționate de pedeapsă o putem susține parțial, deoarece aceasta privește atât durata executării efective a pedepsei penale cu închisoarea, cât și regimul de executare a pedepsei în cauză. Însă dacă pornim pe ideea că o astfel de liberare de pedeapsa penală privește o schimbare evidentă a regimului de detenție într-un regim liber, în afara penitenciarului, însă cu careva restricții, obligații, atunci o putem considera ca atare.

Opinia lui P. Ponta, R. Nemeș, M. Mitroi cu referire la instituția liberării condiționate are un înțeles mai clar, deoarece ei susțin că aceasă instituție reprezintă un mijloc de individualizare administrativă a pedepsei, ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere mai înainte de executarea în întregime a pedepsei, cu îndeplinirea anumitor condiții [166, p. 123]. În viziunea lui L. Barac, instituția liberării condiționate funcționează ca o modalitate de executare a unei părți din pedeapsa privativă de libertate și de reintegrare socială, înlesnind celui condamnat trecerea de la regimul de executare efectivă a pedepsei cu închisoarea la locul de deținere, la regim de libertate [11, p. 239]. Autorul N. Giurgiu susține că liberarea condiționată are drept efect reducerea șederii condamnatului în regim de detenție, dacă acesta demonstrează că s-a îndreptat mai înainte de executarea integrală a pedepsei, constituie un mijloc de stimulare a condamnaților la silință în muncă, disciplină și grabnică îndreptare [108, p. 636]. În opinia autorului, pentru majoritatea condamnaților liberați de pedeapsă din locurile de detenție, în primul rând pentru cei care urmăresc a nu săvârși pe viitor infracțiuni, liberarea este o dorință, un scop, dar și o problemă. Liberarea nu numai că restabilește statutul de persoană liberă, ci și atrage după sine lărgirea considerabilă a rolurilor sociale și a funcțiilor ei, de la îndeplinirea cărora a fost înlăturată prin izolare de societate; de exemplu, rolul de membru al familiei cu toate obligațiile și grijile sale, membru al colectivului de muncă etc. Pe bună dreptate enunță cercetătorul I. Oancea că liberarea condiționată are avantajul său, pentru că liberarea înainte de executarea întregii pedepse se efectuează în faza de executare, când condamnatul este sub observația administrației penitenciarului, care-l poate cunoaște mai bine după conduita lui, după muncă și după unele semne reale de corijare [161, p. 169]. Totodată, se consideră că de o astfel de liberare condamnatul poate beneficia doar dacă instanța de judecatăva ajunge la concluzia că corectarea este posibilă fără executarea de mai departe a pedepsei.

Legea penală leagă liberarea de pedeapsă penală înainte de termen cu gradul de pericol pe care îl reprezintă condamnatul pentru societate. Dacă gradul de pericol este redus, atunci executarea reală sau în continuare a pedepsei este irațională. Caracteristicile specifice instituției

liberării de pedeapsă penală înainte de termen sunt: aplicarea acesteia pentru un număr nelimitat de infracțiuni, indiferent de gravitatea lor; liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată doar după emiterea hotărârii judecătorești cu executarea ulterioară a unei porțiuni din pedeapsă; dacă persoana condamnată se liberează de executarea de mai departe a pedepsei, ea se consideră ca având antecedente penale.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este reflectată în art. 91 din CP RM. Respectiv, această modalitate de liberare de pedeapsa penală înainte de termen este posibilă doar în urma respectării anumitor condiții stabilite expres în articolul nominalizat. În alin. (1) art. 91 CP RM este specificat că: persoanele care execută pedeapsa cu închisoarea, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate, care au participat la executare și care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art. 253 CE, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei.

În același timp, în alin. (2) art. 91 CP RM sunt prevăzute anumite obligații în cazul acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să îndeplinească întocmai obligațiile prevăzute la alin. (6) art. 90 CP RM: să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent; să nu frecventeze anumite locuri; să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toximanie sau o boală venerică; să acorde o susținere materială familiei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță. Spre exemplu, dacă privim în aspect comparat spectrul obligațiilor ce pot fi stabilite în sarcina condamnatului liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen, vedem că, în cazul liberării de pedeapsă sub cuvânt de onoare, instituție similară după conținut cu cea prevăzută de art. 91 CP RM, potrivit prevederilor §38; §57 CP danez, se stabilesc, în afara obligațiilor stipulate în legea penală a Republicii Moldova, și obligații ce țin de învățatură, de petrecerea timpului liber și întreținerea unor relații cu anumite categorii de persoane etc. [224, p. 81-82].

Dacă ne referim la prima condiție ce urmează a fi întrunită în cazul liberării condiționate, este de remarcat că condamnatul trebuie să execute o pedeapsă sub forma închisorii. Tipul penitenciarului nu are importanță, deoarece condiția respectivă reflectă tipul pedepsei penale. Cea de-a doua condiție constă în repararea integrală a daunei cauzate prin infracțiune. Această condiție exprimă asigurarea din partea statului că condamnatul va repara cu siguranță prejudiciul cauzat victimei infracțiunii. Spre exemplu, cererea lui V.D. Tcaci, care a fost condamnat prin sentința Judecătoriei Anenii Noi din 04.10.2004 în baza art. 186 alin. (2) lit. a), d) 200/1(1961),

84, 85 CP RM la 5 ani 6 luni închisoare în penitenciar de tip semiînchis, i-a fost respinsă de instanța de judecată, deoarece *nu a reparat prejudiciul cauzat în urma săvârșirii infracțiunii* [14]. Într-o altă situație, lui Musteață I. P, condamnat la 12 ani privațiune de libertate prin decizia Curții de Apel a RM din 15.03.2001, pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 123/1, 15-123/1, 209 alin. (2), art. 39 CP RM (1961), i s-a acceptat demersul reprezentantului penitenciar nr. 9 DIP MJ RM de către instanța de judecată, deoarece s-a constatat că se caracterizează pozitiv, are stimulări, este antrenat în câmpul muncii și *prejudiciul cauzat prin infracțiune este reparat*. Un alt exemplu: în ordine de recurs s-a admis cererea lui Ipatii A. V., în baza art. 120 alin. 4 CP (în redacția Legii din 24.03.1961) condamnat la 10 ani privațiune de libertate în colonie cu regim înăsprit, deoarece a fost recuperată paguba materială cauzată prin infracțiune.

Așadar, condiția cu referire la repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii își are consecința sa în cazul examinării posibilității liberării condiționate a persoanei condamnate. Dacă repararea prejudiciului a avut loc, în concordanță cu respectarea celorlalte condiții ale liberării, potrivit prevederilor art. 91 CP RM, persoana condamnată va putea beneficia de o liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, iar dacă nu, persoana condamnată nu va putea beneficia de o astfel de liberare. Însă această condiție, din păcate, este percepută diferit în literatura de specialitate. Astfel, unii autori susțin că repararea integrală a daunei cauzate prin săvârșirea infracțiunii reflectă comportamentul exemplar al condamnatului.

Nu suntem de acord pe deplin cu aceasta, deoarece repararea integrală a daunei cauzate prin săvârșirea infracțiunii poate reflecta nu atât comportamentul condamnatului, cât posibilitatea acestuia de a repara prejudiciul cauzat victimei infracțiunii. Într-un caz, persoana condamnatului poate să aibă posibilitate să repare integral dauna cauzată prin săvârșirea infracțiunii, însă să nu o facă, iar în alt caz poate să dorească, dar să nu aibă posibilitatea să o facă. Spre exemplu, dacă persoana în mediul penitenciar, din anumite considerente (vârstă înaintată, sănătate șubredă, venitul mic de la contul de peculiu etc.), nu poate acoperi această daună, însă comportarea acesteia este ireproșabilă, ea nu va putea beneficia de o astfel de liberare condiționată din cauza imposibilității recuperării acestui prejudiciu. Astfel, considerăm că acordarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen nu trebuie să fie condiționată de faptul imposibilității persoanei de a acoperi prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii, din cauza mediului în care se află, care nu acordă o posibilitate reală de a repara întregul prejudiciu. Condiția cu referire la repararea prejudiciului ar trebui să fie percepută ca o obligație impusă condamnatului în termenul rămas neexecutat, în conformitate cu alin. (2) al art. 91 CP al RM, prin care repararea daunelor cauzate prin săvârșirea infracțiunii poate fi pusă în sarcina condamnatului *în termenul stabilit de instanță*. Astfel, repararea daunei va putea fi invocată de instanța de judecată în

perioada rămasă neexecutată, iar nerespectarea acesteia putând fi sancționată cu anularea liberării condiționate.

Așadar, considerăm că prevederile legale, în acest sens, urmează a fi modificate: în conținutul alin. (1) art. 91 CP al RM este bine-venită sintagma: „... care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate”. Este, în viziunea noastră, și o satisfacere particulară a Protocolului 2 CEDO. Or condiția dată rămâne a fi respectată și în perioada de după liberare, în partea de pedeapsă ce a rămas neexecutată, însă sub supravegherea serviciului de probație până la împlinirea deplină a termenului închisorii.

În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen prezintă interes deosebit condiția cu referire la executarea muncilor remunerate și celor neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție, condiție reflectată în art. 253 CE RM. În același timp, merită a fi menționat și faptul că o astfel de condiție a apărut după modificările recente operate în CP al RM, la alin. (1) art. 91 CP RM, ca urmare această condiție face ca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen să fie aplicată doar persoanelor care îndeplinesc și condițiile art. 253 CE RM. Astfel, condamnatul urmează a beneficia de o astfel de instituție a liberării de pedeapsă penală doar în cazul în care, alături de celelalte condiții prevăzute de legea penală, execută în timpul ispășirii pedepsei închisorii anumite munci neremunerate sau remunerate. Așadar, legea execuțională prevede în articolul menționat că astfel de munci pot fi atât remunerate, cât și neremunerate, specificând că cele remunerate se referă la cele de producție, ținându-se cont de aptitudinile condamnatului și posibilitățile privind specialitatea, iar cele neremunerate se referă la îngrijirea și amenajarea penitenciarului și a teritoriului, cele de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de deținere. Condamnatul prestează munci neremunerate în afara orelor de muncă, care nu pot depăși mai mult de 2 ore pe zi și mai mult de 10 ore pe săptămână. Deși legea penală prevede această condiție ca una obligatorie de a fi îndeplinită pentru a putea beneficia de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, vom specifica că art. 253 CE RM stabilește și condițiile în care astfel de munci pot fi îndeplinite sau prestate, acestea fiind categoria muncilor, starea sănătății condamnaților, vârsta lor, dacă sunt minori sau femei etc.

Reieșind din faptul că muncile neremunerate sau remunerate, de categoria celor menționate, nu pot fi prestate de fiecare condamnat, ajungem la concluzia că prevederile alin. (1) art. 91 CP RM nu reflectă o realitate obiectivă. Unii autori [222, p. 66] susțin că este absurd ca toate persoanele condamnate, care doresc să fie liberate condiționat înainte de termen, concomitent să fie antrenate în câmpul muncii în timpul executării pedepsei, deoarece penitenciarele sunt supraaglomerate. Așadar, această condiție prevăzută de legea penală și

execuțional-penală este una bine-venită, dar nu atât de aplicabilă în practică. Condamntul nu poate sta în rând după locul ce se va elibera într-un detașament de deservire sau să aștepte când va fi necesară intervenția sa la munca neremunerată sau remunerată în penitenciarul în care își ispășește pedeapsa, fie la cererea sa, fie prin antrenarea acestuia de către administrația penitenciarului, deși termenul de excutare a cuantumului necesar din pedeapsă este îndeplinit, are o comportare exemplară, a pășit pe calea corectării și poate fi reintegrat în societate înainte de termenul de executare completă a pedepsei cu închisoarea. În ce ne privește, considerăm că *munciile desfășurate în cadrul penitenciarului nu constituie munci forțate*, ci mijloace de corectare și reeducare, chiar și potrivit concepției CEDO (s.n.).

Apare întrebarea: Această prevedere urmărește, de fapt, limitarea aplicării acestei instituții față de condamnații care pot fi integrați în societate înainte de termen sau scopul de a complica cât mai mult executarea pedepsei închisorii? Evident că nu este acceptabilă o astfel de idee. Considerăm că această condiție, deși pare a fi una reușită, nu de fiecare dată poate fi concepută ca una care ar determina faptul sau temeiul corectării unei persoane condamnate. Executarea unor munci neremunerate sau remunerate ar fi un indicator al pășirii pe calea corectării, dar nicidecum un temei pentru a fi liberată persoana înainte de termen. În același timp, o persoană condamnată poate avea una sau mai multe încălcări de regim, ca urmare a cărora a fost sancționat și participă activ la acele munci, iar altă persoană, deși nu participă la anumite munci în penitenciar, nu are sancțiuni pentru încălcarea regimului de executare, astfel ne vom pomeni într-o situație când o astfel de condiție nu ar acoperi totalitatea cazurilor întâlnite în practică.

De fapt, această prevedere cu referire la îndeplinirea muncilor neremunerate sau remunerate în penitenciar în timpul executării pedepsei cu închisoarea, *în calitate de condiție obligatorie pentru a putea beneficia de o liberare condiționată înainte de termen*, nu se întâlnește în alte legi penale ale statelor din vecinătatea RM. Astfel, ne permitem să susținem că modificările operate la alin. (1) art. 91 CP RM nu sunt reușite și urmează să fie reformulate, pentru a da posibilitate instanței de judecată să aprecieze faptul pășirii pe calea corectării și oportunitatea resocializării condamnatului înainte de termen. Propunem deci următoarea modificare a alin. (1) art. 91 CP RM: „Persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, de pedeapsa complementară”.

În ce privește condiția legală cu referire la posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei, este de constatat că aceasta ține strict de aprecierea instanței de judecată, după propria sa convingere că o astfel de posibilitate urmează a fi acordată. În literatura

de specialitate se susține ideea că argumentul folosit în fundamentarea posibilității reducerii pedepsei în faza de executare este acela că, după mulți ani de la aplicarea pedepsei, deținutul este o persoană distinctă de cea din momentul condamnării [205, p. 341]. Considerăm că o astfel de idee poate fi acceptată, deoarece trecerea unui interval de timp în executarea pedepsei cu închisoare face ca persoana să se schimbe din punct de vedere comportamental și, ca urmare, se poate stabili care este oportunitatea sau ineficiența duratei pedepsei penale stabilite prin sentința de condamnare. Desigur, comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei penale cu închisoare se schimbă în timp, reieșind din mediul penitenciar în care trăiește, însă acesta poate fi atât unul acceptabil și adecvat reintegrării, cât și unul inacceptabil. Concluzia că persoana condamnată pentru corectarea sa nu mai are nevoie de executarea de mai departe a pedepsei trebuie să se întemeieze pe o apreciere multilaterală a faptei săvârșite, a personalității vinovatului și, nu în ultimul rând, pe comportamentul acestuia în timpul executării pedepsei. Totodată, subliniem că datele ce atestă faptul comportării exemplare a condamnatului se elucidează prin lipsa încălcărilor regimului de executare a pedepsei și prin atitudinea cinstită față de muncă

În opinia autorilor Gh. Nistoreanu și A. Boroș, îndreptarea constă în formarea la condamnat a calităților morale care să excludă posibilitatea comiterii unor noi infracțiuni. Sunt considerate dovezi temeinice de îndreptare participarea efectivă la activitatea de educație civică și moral-creștină, modul de executare a unor sarcini care nu se remunerează, interesul manifestat pentru calificarea sau recalificarea profesională, buna comportare la locul de deținere etc. [164, p. 310]. Unele din dovezile temeinice enunțate urmează să fie luate în considerație la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Spre exemplu, V. A. Cotună, condamnat la 03.05.2006 prin sentința Judecătoriai Orhei în baza art. 217 alin.1 CP RM la 1 an închisoare în penitenciar de tip închis, la demersul administrației penitenciarului nr. 9 DIP MJ RM, la data de 11 aprilie 2007, instanța de judecată a admis liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, motivând prin faptul că condamnatul a executat % din termenul de pedeapsă, este caracterizat satisfăcător, are stimulări și este antrenat în câmpul muncii. Un alt exemplu: A. A. Pahom, fiind condamnat prin sentința Judecătoriai Soroca din 13.12.2001 în baza art. 95 alin. 2 CP RM (1961) la 8 ani privațiune de libertate cu ispășirea pedepsei în colonie cu regim înăsprit și în privința căruia s-a aplicat amnistia prin încheierea Judecătoriai Buiucani din 29.06.2006 cu reducerea pedepsei cu 1/3, ce constituie 1 an 9 luni 14 zile, a fost liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen în baza încheierii Judecătoriai Buiucani din 01 februarie 2007 la demersul administrației penitenciarului nr. 9. Argumentul instanței de judecată a fost următorul: condamnatul a executat mai mult % din termenul de pedeapsă stabilit prin sentința de judecată,

caracteristica satisfăcătoare, încălcările de regim stinse, prezența stimulărilor, lucrează la sectorul așezare, are calculul privilegiat al zilelor de muncă.

Reieșind din exemplele aduse, susținem pe deplin ideea că dovezi temeinice la aplicarea liberării condiționale de pedeapsă înainte de termen pot fi buna comportare a condamnatului în timpul executării pedepsei și participarea sa în cadrul penitenciarului la executarea muncilor neremunerate sau remunerate. Desigur, comportamentul în cauză denotă o vădită dorință a persoanei condamnate de a păși pe calea corectării. Cu regret, procesul de corijare a condamnaților în instituțiile penitenciare din R. Moldova lasă de dorit, din cauza metodelor învechite cu care operează colaboratorii penitenciarelor, precum și a mediului penitenciar nefavorabil, suprapopulat de condamnați care au propriile convingeri, tendințe, atitudini morale, ce au determinat săvârșirea infracțiunii pentru care au fost condamnați. După cum susțin L. Caciamac, V. Zaharia, N. Canțer, D. Postu, mediul penitenciar face dificil procesul de cultivare a calităților morale, deoarece micromediul instituției penitenciare se manifestă ca un factor social-psihologic negativ, care diminuează eficacitatea influenței educative asupra condamnaților [40, p. 17].

Determinând aceste neajunsuri ale sistemului penitenciar, putem concluziona că necesitatea de îmbunătățire a condițiilor de executare a pedepsei cu închisoarea, precum și a dotării tehnico-materiale devine una stringentă, în vederea corectării și resocializării condamnaților. Totodată, pentru îndeplinirea acestor sarcini este necesară implementarea unor programe de asistență psihosocială în penitenciare. Fără astfel de programe nu se mai poate vorbi de o reeducare sau corectare a comportamentului infracțional sau de o reintegrare socială adecvată a persoanei care își ispășește o pedeapsă cu închisoarea. De aceea, este nevoie ca în cadrul penitenciarelor activitățile educative să se bazeze preponderent pe anumite programe educativ-culturale și de asistență a deținuților care urmează să se libereze. Astfel, după cum menționează V. Toncoglaz, eficiența programelor educative va fi măsurată prin numărul deținuților reveniți în închisori, numărul de crime săvârșite în locurile de detenție, numărul persoanelor, care încalcă regimul stabilit și numărul încălcărilor de regim [231, p. 86]. Or, după cum susțin autorii A. Vulpescu, N. Canțer, D. Postu, I. Adam, executarea pedepsei nu-și atinge scopul reeducativ în cazul în care deținuții nu participă la diverse activități menite să modifice comportamentul infracțional [239, p. 110].

Legea penală nu specifică ce factori anume urmează a fi luați în considerație de instanța de judecată la aprecierea posibilei corectări a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. De asemenea, această libertate a aprecierii de multe ori poate crea situații confuze în aplicare sau o aplicare neuniformă de către instanțele de judecată a liberării condiționate de pedeapsă înainte de

termen, reieșind din poziția subiectivă a instanței. Drept exemplu în acest sens poate servi respingerea recursului declarat de către condamnatul A. A. Focșan cu privire la liberarea condiționată, prin care Colegiul penal al Curții de Apel a luat în considerație la respingere: crima pentru care execută pedeapsa condamnatul care este deosebit de gravă, faptul că a fost recunoscut violator fraudulos al regimului, deși condamnatul a executat % mai mare din termenul de pedeapsă stabilit prin sentința de condamnare, este angajat la muncă, sancțiunea este stinsă cu privire la declararea condamnatului ca violator fraudulos al regimului. Așadar, respingerea recursului condamnatului A. A. Focșan nu pare a fi argumentată, cu atât mai mult la examinarea în recurs a posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, Colegiul penal al Curții de Apel a luat în calcul sancțiunea care a fost stinsă în privința condamnatului, precum și considerentul că infracțiunea este deosebit de gravă, deși legea penală nu interzice aplicarea liberării condiționate față de condamnații care au săvârșit astfel de infracțiuni.

Într-un alt exemplu, diferit de cel enunțat mai sus, instanța de judecată consideră posibilă corectarea condamnatului fără executarea pedepsei pe deplin și în care sancțiunile pentru încălcările de regim sunt stinse, este dat prin încheierea instanței de judecată a sectorului Buiucani din 01 februarie 2007 privind admiterea demersului penitenciarului nr. 9 al DIP MJ RM cu privire la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnatului A. V. Lițcan, care a fost condamnat prin sentința Judecătorei Ciocana în baza art. 186 alin. 2 lit. b), c) 85 CP RM la 5 ani 1 lună de închisoare. În acest caz, instanța a argumentat că condamnatul a executat fracțiunea din pedeapsă stabilită prin lege, sancțiunile de regim sunt stinse, a lucrat în atelierul de cusut încălțăminte și că are o stimulare.

O apreciere subiectivă a instanței de judecată, reieșind din conținutul evaziv al alin. 1 art. 91 CP RM, care acordă o libertate în apreciere a posibilității corectării condamnatului fără executarea deplină a pedepsei penale stabilite prin sentința de condamnare, se poate vedea și într-un alt caz. Astfel, D.F. Bunescu a fost condamnat la 24.07.2001 prin sentința Judecătorei Ciocana, în baza art. 121 alin. 2, p. 1, 2, 7 CP RM, art. 121, art. 119 alin. 2 și conform art. 39 CP RM (1961) i s-a stabilit pedeapsa definitivă de 11 ani închisoare cu ispășirea pedepsei în colonie de tip înăsprit. La data de 03.12.2004, Judecătoria Bender, pe baza art.10 p.e) a legii RM din 16.07.2004 i-a redus termenul, stabilindu-i pedeapsa de 9 ani 1 lună 16 zile. Ulterior, administrația penitenciarului nr. 9 a înaintat un demers de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnatului D.F. Bunescu pe motivul că a executat 2/3 din termenul de pedeapsă, se caracterizează pozitiv, încălcări de regim nu are, stimulări nu are și că lucrează în atelierul de cusut încălțăminte. Instanța de fond a respins demersul fără niciun temei, menționând că condamnatul a executat fracțiunea corespunzătoare, că nu are încălcări, pagubă materială, dar,

în final, este prematur să fie liberat condiționat. În ordine de recurs, condamnatul a atacat încheierea în cauză a instanței de fond în care Curtea de Apel Chișinău a admis recursul condamnatului din următoarele considerente: condamnatul se caracterizează pozitiv, nu are pagubă materială, n-are mențiuni, nu are încălcări de regim, lucrează în atelierul de încălțăminte, a ispășit mai mult de 3/4 din pedeapsa stabilită pentru comiterea infracțiunii, de aceea Colegiul penal al Curții de Apel consideră că condamnatul D.F. Bunescu a pășit pe calea corijării și merită să fie liberat condiționat înainte de termen de la pedeapsa neispășită, fiindcă el cade sub incidența art. 91 CP RM.

Putem conchide din cele relatate că, în practica judiciară, prevederile art. 91 CP RM se aplică neuniform din cauza interpretărilor confuze ale prevederilor legale în acest sens sau din caracterul ambiguu al unor condiții. În special, aceasta se referă la poziția instanței de judecată față de condiția posibilă corectării a condamnatului fără executarea pedepsei penale. Claritate, din păcate, nu există, iar aceasta ne duce la gândul că aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ține mai mult de aspectul subiectiv al instanței, dar nu de cel obiectiv și legal. Pentru a înlătura caracterul confuz al prevederilor alin. (1) art. 91 CP RM cu privire la aprecierea de către instanța de judecată a posibilă corectării a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei penale, propunem în calitate de lege ferenda următoarea completare a alin. (1) art. 91 CP RM: „posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei urmează a fi stabilită reieșind din comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei. La momentul examinării posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen condamnatul trebuie să nu aibă încălcări de regim sau sancțiunile aplicate pentru aceste încălcări să fie stinse”.

Ținem să menționăm că o particularitate esențială a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen rezidă și în însemnătatea mare a condiției care se referă la partea din pedeapsă ce urmează a fi executată. Această condiție se realizează: a) în funcție de categoria condamnatului și b) în funcție de categoria infracțiunii pe care condamnatul a săvârșit-o. Astfel, partea din pedeapsă ce urmează a fi executată ține, mai întâi de toate, de faptul dacă condamnatul este matur sau minor, sau este condamnat la detenție pe viață.

Condamnații maturi, pentru a beneficia de o liberare condiționată de pedeapsa penală înainte de termen, trebuie să respecte și cerința privind termenul de pedeapsă executat. Astfel, potrivit prevederilor alin. (4) art. 91 CP RM, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată numai după ce condamnatul, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani, a executat efectiv: cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, adică aceștia săvârșit o infracțiune

care poate fi pedepsită cu închisoare pe un termen de până la 5 ani; cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave (pentru care, conform sancțiunii articolului respectiv, vinovatul poate fi pedepsit cu închisoare pe un termen de până la 15 ani); cel puțin trei pătrimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave (pentru care se aplică pedeapsa cu închisoare până la 30 de ani ori detențiunea pe viață), precum și din pedeapsa aplicată persoanei anterior, liberate condiționat înainte de termen de pedeapsă, dacă liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a fost anulată în baza condițiilor prevăzute la alin. (8) art. 91 CP RM.

Pentru persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață, liberarea condiționată de pedeapsă poate fi acordată potrivit prevederilor alin. (5) art. 91 CP RM, dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare.

Termenele ce urmează a fi executate de condamnați pentru a putea beneficia de o liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen diferă de la stat la stat. De exemplu, termenele ce urmează a fi executate de condamnați, potrivit prevederilor art. 79 CP FR, se rezumă la: nu mai puțin de o treime din termenul de pedeapsă fixat pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă; nu mai puțin de jumătate din termenul de pedeapsă fixat pentru o infracțiune gravă; nu mai puțin de două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru o infracțiune deosebit de gravă, trei pătrimi din termenul de pedeapsă stabilit persoanei care anterior a fost liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen, dacă a fost revocată în temeiul prevăzut de alin. 7 art. 79 CP FR, iar pentru cei condamnați la detenție pe viață – după executarea a 25 de ani privațiune de libertate. De asemenea, persoana condamnată la detenție pe viață trebuie să dovedească prin comportamentul său, în timpul executării pedepsei, că nu mai este nevoie să execute mai departe pedeapsa detenției pe viață.

Conform vechiului CP român, art. 59, liberarea condiționată se poate aplica după ce condamnatul a executat cel puțin $\frac{2}{3}$ din durata pedepsei cu închisoarea (ce nu depășește 10 ani) ori $\frac{3}{4}$ (în cazul închisorii care depășește 10 ani). În cazul în care fracțiunea din pedeapsă se consideră executată pe baza muncii, liberarea condiționată poate fi acordată după executarea efectivă a cel puțin jumătate din durata pedepsei, când aceasta nu depășește 10 ani, și cel puțin $\frac{2}{3}$, când pedeapsa este mai mare de 10 ani. În cazul infracțiunilor din culpă, potrivit prevederilor art. 59¹ CPR, condamnatul poate fi liberat condiționat înainte de executarea în întregime a pedepsei, după ce a executat jumătate din durata pedepsei în cazul închisorii care nu depășește 10 ani sau cel puțin $\frac{2}{3}$ în cazul închisorii mai mari de 10 ani, iar în cazul executării fracțiunii din pedeapsă pe baza muncii, liberarea condiționată poate fi aplicată numai după

executarea 1/3 din durata pedepsei, când aceasta nu depășește 10 ani, și cel puțin jumătate, când pedeapsa este mai mare de 10 ani.

Persoanele condamnate la detențiune pe viață pot fi liberate condiționat, în mod excepțional, după executarea efectivă a 20 de ani de detențiune, dacă sunt silitoare în muncă, disciplinate și dau dovezi temeinice de îndreptare, ținându-se seama de antecedentele lor penale. Condamnatul trecut de vârsta de 60 de ani pentru bărbați și 55 de ani pentru femei poate fi liberat condiționat după executarea efectivă a 15 ani de detențiune, dacă sunt îndeplinite și celelalte condiții menționate. Pedeapsa se va considera executată dacă în termen de 10 ani de la liberare cel condamnat nu a săvârșit din nou o infracțiune. Dacă în acest interval a comis din nou o infracțiune, instanța, ținând seama de gravitatea acesteia, poate dispune fie menținerea liberării condiționate, fie revocarea. În caz de revocare, cel liberat condiționat va executa pedeapsa detențiunii pe viață sau restul până la 25 de ani (în funcție de vârstă), contopit cu pedeapsa stabilită pentru noua infracțiune [126, p. 640-642].

Actualmente, în noul CP român din 17 iulie 2009 (Legea nr. 286 din 2009), conform prevederilor art. 99, liberarea condiționată în cazul detențiunii pe viață va putea fi dispusă dacă: cel condamnat a executat efectiv 20 de ani de detențiune și a avut o bună conduită pe toată durata executării pedepsei, a îndeplinit integral obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, afară de cazul când dovedește că nu a avut nici o posibilitate să le îndeplinească și, respectiv, instanța are convingerea că persoana condamnată s-a îndreptat și se poate reintegra în societate. Iar de la data liberării condiționate, condamnatul este supus unui termen de supraveghere de 10 ani. Este obligatorie prezentarea motivelor de fapt ce au determinat acordarea liberării condiționate și atenționarea condamnatului asupra conduitei sale viitoare și a consecințelor la care se expune, dacă va mai comite infracțiuni sau nu va respecta măsurile de supraveghere, ori dacă nu va executa obligațiile ce îi revin pe durata termenului de supraveghere.

În ceea ce privește liberarea condiționată în cazul închisorii, aceasta va putea fi dispusă în corespundere cu prevederile art. 100 (intitulat *Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii*) dacă: cel condamnat a executat cel puțin două treimi din durata pedepsei, în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, sau cel puțin trei pătrimi din durata pedepsei, dar nu mai mult de 20 de ani, în cazul închisorii mai mari de 10 ani. Totodată, dacă cel condamnat se află în executarea pedepsei în regim semideschis sau deschis, a îndeplinit integral obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, afară de cazul când dovedește că nu a avut nici o posibilitate să le îndeplinească și, respectiv, instanța are convingerea că persoana condamnată s-a îndreptat și se poate reintegra în societate.

Totodată, la alin. 2 al art. menționat se remarcă faptul că în cazul condamnatului care a împlinit vârsta de 60 de ani, se poate dispune liberarea condiționată, după executarea efectivă a jumătate din durata pedepsei, în cazul închisorii ce nu depășește 10 ani, sau a cel puțin două treimi din durata pedepsei, în cazul închisorii mai mari de 10 ani, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în alin. (1) lit.b) – d). Iar în calculul fracțiunilor de pedeapsă prevăzute în alin. (1) se ține seama de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate. În acest caz, liberarea condiționată nu poate fi dispusă înainte de executarea efectivă a cel puțin jumătate din durata pedepsei cu închisoarea, când aceasta nu depășește 10 ani, și a cel puțin două treimi, când pedeapsa este mai mare de 10 ani.

În calculul fracțiunilor de pedeapsă prevăzute în alin. (2) se ține seama de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate. În acest caz, liberarea condiționată nu poate fi dispusă înainte de executarea efectivă a cel puțin 1/3 din durata pedepsei închisorii, când aceasta nu depășește 10 ani, și a cel puțin jumătate, când pedeapsa este mai mare de 10 ani. Iar intervalul cuprins între data liberării condiționate și data împlinirii duratei pedepsei constituie termen de supraveghere pentru condamnat.

În conformitate cu prevederile art. 81 CP al Ucrainei, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se aplică față de cel condamnat reieșind din categoria infracțiunii săvârșite și comportamentul în timpul executării pedepsei. Astfel, condamnatul poate beneficia de o astfel de liberare după executarea nu mai puțin de 1/3 din termenul de pedeapsă, stabilit de instanța de judecată pentru o infracțiune ușoară, mai puțin gravă sau în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență; 2/3 în cazul săvârșirii unei infracțiuni intenționate grave, unei infracțiuni din imprudență deosebit de grave sau în cazul în care condamnatul a mai executat anterior o pedeapsă cu închisoarea pentru o infracțiune intenționată și care până la momentul stingerii sau anulării antecedentelor penale a săvârșit o nouă infracțiune; nu mai puțin de 3/4 din pedeapsa penală aplicată de instanța de judecată pentru o infracțiune intenționată deosebit de gravă sau pentru condamnații care au beneficiat de o astfel de liberare, anterior, și în termenul rămas neexecutat au săvârșit o nouă infracțiune.

Potrivit CP al Republicii Kazahstan, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se poate aplica pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave, după executarea nu mai puțin de jumătate din termenul de pedeapsă, prevăzut de instanța de judecată. Pentru infracțiunile grave se poate aplica instituția indicată după executarea a 2/3 din termenul de pedeapsă stabilit de instanța de judecată, însă pentru infracțiunile deosebit de grave – numai după executarea nu mai puțin de 3/4 din termenul de pedeapsă, fixat de instanța de judecată. Persoanele condamnate la detenție pe viață pot fi liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen numai dacă instanța de judecată va

considera că nu mai este necesar de a executa în continuare pedeapsa, dacă condamnatul a executat mai mult de 25 de ani de închisoare și nu are încălcări în ultimii 3 ani de executare a pedepsei. Totodată, prin Hotărârea Judecătorei Supreme a Kazahstanului nr. 20 din 13.12.2001, se indică faptul că posibilitatea liberării condiționate înainte de termen a persoanelor condamnate este întemeiată pe totalitatea datelor ce atestă comportamentul său exemplar. Astfel, prin acest comportament se are în vedere respectarea tuturor normelor legale, regulilor de conviețuire, normelor morale, respectarea tuturor normelor regimului de executare a pedepsei penale, îndeplinirea cu desăvârșire a obligațiilor de muncă, respectarea regulilor de securitate, atitudinea corespunzătoare față de utilaje, materiale și instrumente etc.

În Germania, liberarea înainte de termen poate fi aplicată de judecată dacă: condamnatul a ispășit două treimi din pedeapsa privativă de libertate; există suficiente dovezi că persoana condamnată nu va mai comite pe viitor noi infracțiuni; condamnatul este de acord să fie liberat înainte de termen [34, p. 96-97]. În cazul condamnării făptuitorului pentru prima oară la pedeapsă privativă de libertate, care nu depășește 2 ani, condamnatul poate beneficia de această liberare după executarea a jumătate sau nu mai puțin de 6 luni din pedeapsa stabilită. Cât privește liberarea de pedeapsa penală înainte de termen a persoanelor condamnate la detenție pe viață, este de menționat că în §57 din CP german se prevede această posibilitate doar după executarea a 15 ani și numai dacă nu mai este necesar să se execute această pedeapsă, reieșind din aprecierea generală a faptei comise, a personalității persoanei condamnate, a evoluției sale în timpul executării pedepsei.

În Codul penal spaniol, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este posibilă, dacă condamnatul, potrivit prevederilor art. 90, este stabilit în regimul penitenciarului de categoria a 3-a; a executat 3/4 din termenul de pedeapsă stabilit; manifestă un comportament exemplar și în privința lui există un pronostic individual de resocializare, efectuat de experții judiciari de supraveghere. În același timp, în ordine de excepție se poate aplica o astfel de liberare și după executarea a 2/3 din termenul de pedeapsă, în cazul în care sunt întrunite condițiile nominalizate și dacă au contribuit la dezvoltarea nivelului de muncă, cultură și a altor activități. La eliberare se pot pune în sarcina condamnatului anumite reguli de comportare ulterioară liberării. O prevedere importantă în Codul penal spaniol este cea stipulată la art. 92, care declară: condamnații care au împlinit vârsta de 70 de ani sau urmează să o împlinească în termenul de executare a pedepsei, dacă sunt temeieri, pot fi liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, cu excepția executării de către ei a 3/4 sau a 2/3 din pedeapsă. Este o abordare legală, în viziunea noastră, demnă de urmat și cu o conotație corespunzătoare principiului umanismului (s.n).

Așadar, fracțiunea din pedeapsa ce urmează a fi executată de condamnat reprezintă un temei juridic destul de important alături de celelalte. Acest lucru poate fi confirmat prin exemplul următor: Gh. Mârza a fost condamnat, prin sentința Judecătorei Basarabeasca din 31.10.2005, în baza art. 317 alin. 1, 85 CP RM (condamnat anterior în baza art. 273 CP RM), la 4 ani 6 luni închisoare în penitenciar de tip închis, cu calcularea termenului ispășirii pedepsei de la 31.10.2005 și computarea termenului arestării preventive de la 27.09.2005 până la 31.10.2005. La cererea condamnatului, a fost solicitată liberarea condiționată pe motiv că a ispășit termenul de pedeapsă ce permite aplicarea art. 91 CP RM. Instanța de judecată a considerat cererea neîntemeiată din următoarele motive: pedeapsa pentru infracțiune în ultima sentință se atribuie la categoria infracțiunilor grave, condamnatul Gh. Mârza nu a executat 2/3 din termenul de pedeapsă stabilit prin sentință, a comis o infracțiune în timpul ispășirii pedepsei și nu a respectat procedura înaintării cererii în instanța de judecată. Astfel, instanța de judecată a respins cererea despre liberarea condiționată a condamnatului.

Alt exemplu este cazul condamnatului Ș. P. Ciurea în baza art. 186 alin. (2), art. 85 CP RM, la 9 ani privațiune de libertate. Prin încheierea Judecătorei Buiucani din 8.05.2007 a fost respinsă prezentarea administrației penitenciarului nr. 16 privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnatului. Ulterior, încheierea nominalizată a fost atacată în recurs de către condamnat. Colegiul penal al Curții de Apel, însă, a respins recursul declarat de condamnat din următoarele motive: în baza art. 85 CP RM, condamnatului i s-a adăugat parțial la pedeapsa numită partea neexecutată a pedepsei aplicate prin sentința Judecătorei Ciocana din 2.02.1996, prin care Ș. P. Ciurea a fost condamnat pentru infracțiunea prevăzută de art. 123/1 CP RM (din 1961), deci, pentru a fi liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen în conformitate cu art. 91 CP RM, condamnatul trebuie să ispășească 6 ani 9 luni, însă el, de fapt, a ispășit mai puțin decât acest termen. Astfel, Colegiul penal al Curții de Apel a respins ca nefondat recursul condamnatului împotriva încheierii Judecătorei Buiucani din 8.05.2007.

Deși prin prevederile alin. (4) art. 91 CP RM se stabilește că posibilitatea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen poate avea loc numai în urma executării efective a unei părți din termenul de pedeapsă penală stabilit de instanța de judecată, aceasta însă poate avea loc și înainte de executarea unor astfel de termene din pedeapsă, reieșind din prevederile art. 257 CE RM, care stabilește ordinea de compensare privilegiată a zilelor de muncă. În acest sens, poate servi ca exemplu încheierea judecătorească a Judecătorei Buiucani din 21 martie 2007, ce se referă la condamnatul V. N. Caraman, care a fost liberat condiționat înainte de termen cu calcularea privilegiată a zilelor de muncă în suma de 75 zile. Astfel, în ședința de judecată de la data de 21 martie 2007 s-a constatat că condamnatul a executat mai mult din

termenul pedepsei penale, stabilit prin sentința de condamnare din 23.03.05 în baza art. 188 alin. (2) lit. „e” CP RM la 7 ani închisoare, i s-a redus termenul pedepsei cu 1/2 prin încheierea Judecătorei Buicani din 27.07.05 pe baza art. 10 lit.”c” din Legea RM privind amnistia din 30.07.2004, are calculul privilegiat al zilelor de muncă în contul duratei pedepsei în sumă de 75 zile, a fost caracterizat pozitiv, încălcări de regim nu are, are o stimulare, este angajat în câmpul muncii. Prezentarea înaintată de reprezentantul penitenciarului a fost susținută de condamnat și apărătorul său, iar procurorul a concluzionat că condamnatul poate fi liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen, deoarece întrunește condițiile prevederilor art. 91 CP RM.

Este de remarcat că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu exclude aplicarea ei și în privința altor categorii de persoane care au fost condamnate la o altă pedeapsă penală, mai aspră decât închisoarea. Astfel, potrivit prevederilor alin. (5) art. 91 CP RM, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată și în privința persoanelor condamnate la detențiune pe viață. Aplicarea liberării condiționate față de astfel de condamnați va avea loc numai în cazul în care instanța de judecată va constata că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă cel condamnat a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare.

Multitudinea opiniilor existente în literatura de specialitate cu privire la posibilitatea acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen persoanelor condamnate la detențiune pe viață denotă interesul și importanța acestei posibilități atât teoretic, cât și practic. Totodată, opiniile respective sunt variate, pornind de la poziția reticentă a acordării unei astfel de posibilități și până la acceptarea existenței unei astfel de liberări. Astfel, conform autorului V. Moraru, aplicarea unei astfel de liberări, chiar și după executarea unui astfel de termen de închisoare, nu ar contribui la atingerea scopului pedepsei penale, introducerea în CP a acestei oportunități fiind absolut nejustificată [160, p. 26]. Or detențiunea pe viață nu relevă scopul pedepsei, deoarece efectul educativ al acestei detenții se diminuează chiar după primii ani de executare, ca urmare acești deținuți își pierd deprinderile specifice oamenilor liberi, se înrăiesc, devin introvertiți, nu-și mai controlează sentimentele, își pierd simțul reponsabilității, au crize de identitate, devin dependenți de instituția penitenciară sau săvârșesc tentative de fugă ori de sinucideri, pentru a scăpa de oribila și denigranta închisoare [142, p. 30].

Într-o altă ordine de idei, apariția acestei instituții și pentru deținuții condamnați la detențiune pe viață reprezintă mai întâi o speranță să ajungă din nou în libertate, apoi un determinant al comportamentului în timpul executării pedepsei [70, p. 210]. Desigur, la prima vedere ar părea absurdă o astfel de acordare a liberării de pedeapsă pentru persoanele condamnate la detențiune pe viață, noi însă considerăm nejustificată această poziție, deoarece nu

credem că scopul pedepsei penale nu poate fi atins din considerentul că legea penală prevede detențiunea pe viață. Dacă o astfel de poziție ar fi acceptată, atunci care este însemnătatea supravegherii acestor persoane condamnate la detenție? Drept argument aducem prevederile alin. 2 din Anexa la Recomandarea Consiliului de Miniștri către statele-membre cu privire la managementul de către administrația penitenciară a condamnaților pe viață și a celor pe termen lung, care stipulează că unul dintre scopurile supravegherii deținuților pe viață este sporirea și îmbunătățirea posibilităților pentru deținuți de a fi reintegrați cu succes în societate și să beneficieze de o viață conform legii după eliberare. Așadar, din prevederile invocate rezultă că ideea acceptării atingerii scopului pedepsei detenției pe viață nu este exclusă.

Chiar dacă detenția pe viață ca pedeapsă, la prima vedere, nu urmărește o finalitate ca reeducarea și corectarea condamnatului, aceasta este combătută prin prevederile legale prevăzute în alin. (5) art. 91 CP RM, care determină că o astfel de corectare este posibilă. În același timp, considerăm că această posibilitate duce la evitarea inoculării în creierul condamnatului la detenție pe viață a scopului evadării, care, de altfel, îl poate determina la săvârșirea unor infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave [222, p. 64]. În concluzie, susținem ideea că o astfel de posibilitate a liberării de pedeapsa penală pentru persoanele condamnate la detenție pe viață poate fi acceptată, în vederea înlăturării producerii unor urmări grave precum infracțiunile sau suicidele. Totodată, ar fi o măsură de stimulare a corectării condamnatului la detenție pe viață, dându-i *o speranță la o reintegrare socială*, chiar dacă este atât de târzie (s.n).

Cât privește condamnații minori, aceștia urmează să se bucure de o tratare mai delicată din partea statului, reieșind din politica penală dusă în privința lor, cu atât mai mult că această categorie de deținuți este reflectată în mai multe acte internaționale care determină regulile de tratament respective. Condamnații minori în RM își ispășesc pedeapsa cu închisoarea în penitenciarele pentru minori, excepție făcând și persoanele în vârstă de până la 21 ani, în privința cărora instanța de judecată a hotărât, la demersul instituției penitenciare, să execute mai departe pedeapsa în penitenciarul pentru minori. Prevederile art. 91 CP RM se aplică și față de minori, însă, potrivit alin. (6) al aceluiași articol, instituția respectivă poate fi aplicată doar în cazul în care a fost executată efectiv o anumită parte din pedeapsă, diferită de cea specificată pentru maturi. Astfel, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată minorilor numai dacă au executat efectiv: cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave; cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.

În acest sens, amintim și Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). În partea a V-a a acestor reguli (art. 28; 28.1; 28.2) se comentează că în cazul în care sunt prezente circumstanțe care permit eliberarea condiționată a delincventului minor, autoritatea corespunzătoare va face un recurs în acest sens. Aceasta poate avea loc doar demonstrându-se că au perspective serioase de reintegrare chiar și delincvenții care par a fi periculoși în momentul plasării lor în instituția penitenciară.

Această instituție se va acorda sub rezerva îndeplinirii satisfăcătoare a condițiilor specifice de autoritățile interesate, într-o perioadă de probă prevăzută de hotărâre. Totodată, pregătirea de eliberare a minorilor privați de libertate trebuie să înceapă din prima zi de ispășire a termenului de pedeapsă. O evaluare deplină a riscurilor și a necesităților trebuie să constituie un prim pas spre planul de reintegrare, care îi pregătește pe infractori într-o manieră coordonată cu necesitățile lor, care țin de educație, angajare în câmpul muncii, venituri, sănătate, loc de trai, supraveghere, familie și mediu social.

Reieșind din faptul că pregătirea de liberare a minorilor privați de libertate trebuie să înceapă din prima zi de aflare a acestora în locurile de reclusiune, este necesar, în acest sens, ca să se inițieze chiar de la bun început un plan de resocializare, care urmează a fi realizat prin intermediul unei instruiți adecvate. Pregătirea minorilor trebuie să se bazeze atât pe educația (cultura) generală a acestora, cât și pe instruirea profesională care, de fapt, va ajuta minorul condamnat după liberare să se reintegreze mai ușor în societate. Instruirea generală a minorului, precum și pregătirea profesională, urmează a fi făcută fie simultan, fie succesiv, reieșind din vârsta acestuia, cultura lui generală și termenul de detenție. În același timp, reușita integrării condamnaților minori în societate depinde până la urmă de posibilitatea acestora de angajare sau de continuarea studiilor, dacă aceasta este posibil reieșind din posibilitățile financiare ale familiei sale.

În opinia cercetătorului O. Brezeanu, minorii delincvenți trebuie realmente să învețe să muncească, să fie obișnuiți cu constrângerile, pe care trebuie să le admitem atunci când în joc sunt interese majore. Să-i facem să înțeleagă că în momentul în care primești ceva, trebuie să începi să plătești. Minorii delincvenți și tinerii trebuie să poată să învețe carte și să muncească, astfel prin reeducare și reintegrarea socială ar găsi sensul vieții și, în același timp, s-ar realiza o destructurare a experienței persoanelor supuse reeducării, formate prin repetarea acelorași greșeli, și s-ar ieși din zona banalului, în care se trăiește comod [33, p. 18-19]. După cum susține N. Cuznețova, aplicarea acestei instituții rămâne la latitudinea instanței de judecată, reieșind din

două criterii: *scopurile pedepsei penale și asigurarea încrederii populației în respectarea legalității.*

Totodată, este menționat faptul că persoana fiind liberată de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, prin încheierea sa, produce anumite efecte juridice, precum și generează o activitate a instituțiilor penitenciare, a organelor de executare (oficiile de executare) privind liberarea condiționată de pedeapsa penală înainte de termen a persoanelor condamnate. Instituțiile penitenciare transmit, prin interpelări directe, informații referitoare la persoanele care urmează a fi eliberate din locurile de detenție, iar oficiul de executare îl ia în evidență pe condamnat după ce primește încheierea privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen de la instanța de judecată [190, p. 11]. Astfel, cu realizarea activităților de supraveghere, asistență și consiliere a persoanelor eliberate din locurile de detenție este abilitat la nivel local oficiul de executare, prin intermediul secțiilor de probațiune [189, p. 36]. Când privește controlul asupra militarilor eliberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, acest rol îl exercită, potrivit prevederilor alin. (7) art. 91 CP RM, comandamentul militar.

Propunerea de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen se face de către administrația locului de deținere, formată printr-o comisie, după adoptarea unei hotărâri în acest sens. Comisia înființată în penitenciar este constituită potrivit prevederilor alin. (4) al art. 238 CE RM și este prezidată de șeful penitenciarului. În comisie sunt incluși reprezentanți ai serviciilor: de securitate, regim și supraveghere, juridic, de educație, psihologic, reprezentanții administrației publice locale, ai asociațiilor obștești, precum și reprezentanți ai autorității tutelare, în cazul minorilor. Potrivit alin. 449 din Statutul executării pedepsei de către condamnați [213], una din competențele comisiei penitenciare vizate constă în propunerea prezentării condamnaților pentru eliberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată. Propunerea respectivă se depune, în termen de 5 zile de la data adoptării hotărârii, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află locul de deținere.

În cazul în care administrația locului de deținere sau comandamentul militar, după caz, refuză să propună liberarea condiționată înainte de termen, condamnatul poate înainta un demers pentru liberare nemijlocit în instanța de judecată. Dacă instanța de judecată va respinge cererea condamnatului sau demersul penitenciarului privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în privința condamnatului, ea va fi obligată să argumenteze prin hotărâre a sa refuzul de aplicare a instituției indicate mai sus. Cu alte cuvinte, se poate spune că persoana condamnată va avea posibilitatea să înainteze un demers, în vederea liberării, în mod repetat după înlăturarea motivelor de fapt și/sau de drept invocate de instanță la respingerea demersului (art. 287 CE

RM), ceea ce denotă faptul că înaintarea demersului repetat nu este legat de un termen expres stabilit de lege.

În Legea execuțional-penală a FR, în art. 175 este stipulat că atunci când instanța de judecată refuză aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, prezentarea repetată în instanță a propunerii liberării se va putea face doar după expirarea unui termen de 6 luni. Însă în privința persoanelor liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen și a persoanelor limitate de libertate, dacă au fost trimiși de a executa pedeapsa în continuare, ulterior pot fi propuși de a fi liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen numai după expirarea a cel puțin unui an de zile de la emiterea hotărârii de revocare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. În ce privește persoanele condamnate la detențiune pe viață, acestea pot fi propuse repetat de a fi liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen numai după expirarea a cel puțin 3 ani de la emiterea hotărârii instanței de judecată privind refuzul de liberare. Astfel de prevederi, cu referire la anumite termene expres stabilite de lege, privind prezentarea repetată a cererii sau demersului de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen nu sunt prevăzute de CE RM. Prevederile art. 287 CE RM se referă la o astfel de situație, însă cu o condiție: înlăturarea motivelor de fapt și/sau de drept invocate de instanță la respingerea demersului.

CP RM prevede unele cazuri în care instanța de judecată, prin hotărârea sa, poate să anuleze liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnatului și să-l trimită în instituția penitenciară pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat. În acest sens autorul A.H. Papor susține că există temeuri *facultative* de anulare (încălcarea condițiilor stabilite de instanța de judecată, săvârșirea unei infracțiuni din imprudență în termenul neexecutat) și temeuri *obligatorii* de anulare (săvârșirea unei infracțiuni intenționate în termenul neexecutat din pedeapsă). Susținem pe deplin afirmațiile autorului în cauză, care reies chiar din prevederile legale. Astfel, la lit. a) alin. (8) art. 91 CP al RM se prevede că dacă în termenul de pedeapsă rămas neexecutat condamnatul încalcă ordinea publică, pentru care i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, sau se eschivează intenționat de la îndeplinirea îndatoririlor cu care a fost însărcinat de instanța de judecată la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celor liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat. Prin încălcarea ordinii publice, pentru care condamnatului i-a fost aplicată o sancțiune administrativă și care permite instanței de judecată să anuleze liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, trebuie de înțeles încălcările care mărturisesc că condamnatul, prin comportarea sa, a înșelat încrederea instanței de judecată, spre

exemplu: a săvârșit un act de huliganism neînsemnat, a manifestat nesupunere cu rea-voință cerințelor colaboratorilor de poliție, a întrebuințat băuturi alcoolice în locuri publice, a apărut în locuri publice în stare de ebrietate etc.

Drept eschivare cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată, la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, se consideră eschivarea cu rea-voință, fără niciun temei, de la executarea obligațiilor puse în sarcina celui liberat condiționat de către instanța de judecată. Exemple de neexecutare a obligațiilor impuse de instanța de judecată sunt: schimbarea domiciliului fără consimțământul organului competent, frecventarea anumitor locuri interzise, ignorarea cursului de tratament, nerepararea daunelor cauzate în termenul stabilit de instanță etc. De asemenea, la discreția instanței de judecată rămâne anularea sau menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în cazul în care condamnatul săvârșește din imprudență o nouă infracțiune. Atunci când condamnatul liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen săvârșește cu intenție o nouă infracțiune, instanța de judecată aplică prevederile art. 85 CP RM, regula cumulului de sentințe, prin care se adaugă, în întregime sau parțial, la pedeapsa aplicată prin noua sentință partea neexecutată a pedepsei stabilite prin sentința anterioară.

Unul din motivele anulării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen poate fi săvârșirea unei infracțiuni noi. Din prevederile lit. b), c) alin. 8 art. 91 CP RM rezultă că instanța de judecată hotărăște anularea sau menținerea liberării condiționate a pedepsei înainte de termen în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență, în acel termen al pedepsei rămas neexecutat, în același timp, se stipulează că în cazul anulării condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei pentru o infracțiune din imprudență se aplică regula cumulului de sentințe, prevăzută de art. 85 CP RM. Totodată, vocația instanței de judecată în privința menținerii sau anulării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pentru situațiile în care în termenul rămas neexecutat săvârșește condamnatul o infracțiune intenționată, nu este admisă în prevederile alin. (8) art. 91 CP RM, ceea ce motivează faptul că, de fiecare dată, pentru astfel de situații se aplică regula cumulului de sentințe, generând o anulare în ordine obligatorie cu cumulara pedepselor.

Este clar că în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență, dacă instanța hotărăște aceasta, sau în cazul săvârșirii unei infracțiuni intenționate pe parcursul termenului neexecutat al pedepsei de persoanele liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, potrivit prevederilor alin. (8) art. 91 CP RM, aplică regula cumulului de sentințe.

Este important de menționat prevederile de la lit. c) art. 91 CP RM, în care se stabilește că instanța de judecată, dacă va hotărî anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen

în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență, atunci va aplica regulile cumulului de sentințe, potrivit art. 85 CP RM. Așadar, dacă pentru cazurile de săvârșire a unei infracțiuni intenționate în termenul rămas neexecutat condamnatului liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen urmează să i se stabilească o pedeapsă cumulată în condițiile cumulului de sentințe, potrivit prevederilor art. 85 CP RM, atunci pentru situațiile când este vorba despre o infracțiune din imprudență acest lucru este la discreția instanței de judecată. Or, dacă o astfel de abordare ar fi acceptată pentru situațiile săvârșirii unei infracțiuni din imprudență în termenul rămas neexecutat, oare care ar fi însemnătatea și importanța prevederilor art. 85 CP RM, care stabilește clar că, în cazul în care înainte de executarea completă a pedepsei condamnatul, dacă săvârșește o nouă infracțiune, instanța de judecată adaugă, în întregime sau parțial, la pedeapsa aplicată prin noua sentință partea neexecutată a pedepsei stabilite de sentința anterioară? În același timp, menționăm că persoana liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen nu a executat pedeapsa până la urmă și a fost liberată condiționat, efectul definitiv al acesteia producându-se în momentul expirării duratei pedepsei, dacă în termenul neexecutat a avut o comportare corespunzătoare și nu a încălcat ordinea publică, îndeplinind obligațiile impuse de instanța de judecată și nu a săvârșit noi infracțiuni. Astfel, dacă condițiile liberării condiționate menționate vor fi respectate, liberarea condiționată se transformă în una definitivă, nefiind posibilă revenirea la executarea pedepsei penale stabilite în sentința de condamnare, în pofida faptului că se va considera că termenul de pedeapsă a fost executat.

Așadar, vedem că discreția instanței de judecată la aplicarea prevederilor art. 85 CP RM în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență în termenul rămas neexecutat de către cel liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen nu este pe deplin argumentată, venind în contradicție cu regulile cumulului de sentințe. Totodată, considerăm că menținerea liberării condiționate de pedeapsă pentru persoanele care au săvârșit o infracțiune din imprudență în termenul de probă ar determina existența a două sentințe de condamnare cu două scopuri, ce ar îngreuna executarea acestora, sau este greu de închipuit dacă și după menținerea acestora, fiind în prezența a două sentințe de condamnare ce trebuie executate, de cel condamnat se mai săvârșește o altă infracțiune din imprudență și așa mai departe. În acest caz, ar trebui să fie două și mai multe sentințe de condamnare în executare de sine stătătoare? Considerăm că nu este suficient de acceptabilă o astfel de abordare, de aceea recurgem la prevederile art. 85 CP al RM.

Reieșind din cele menționate, venim cu următoarele propuneri de lege ferenda: prevederile lit. b) alin. (8) art. 91 CP RM să fie excluse, iar prevederile lit. c) alin. (8) art. 91 CP RM să aibă următoarea formulare legală: „condamnatul săvârșește cu intenție o nouă infracțiune, instanța de

judecată îi stabilește pedeapsa în condițiile art. 85 CP RM”. Deși am putea fi criticați pentru cele susținute mai sus, considerăm că anume această abordare ar fi una mai umanistă.

Din cele expuse anterior conchidem că instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este modalitatea liberării de pedeapsa penală, ce se aplică în situația în care condamnatul a reparat integral dauna cauzată de infracțiune, a participat la munci neremunerate sau remunerate, potrivit prevederilor art. 253 CE RM, precum și dacă printr-o comportare exemplară pe care a avut-o în timpul executării pedepsei nu mai are nevoie de a executa mai departe pedeapsa stabilită de instanța de judecată. Deși la prima vedere ar părea că legea este mai mult decât perfectă, se poate observa că în practică ea se aplică neuniform, deoarece dispozițiile art. 91 CP RM, privite dintr-un alt punct de vedere, întrunesc prevederi evazive la compartimentul ce ține de aprecierea subiectivă a instanței de judecată a posibilei corectări a condamnatului fără executarea pedepsei penale sau contrazicerile legale în ce privește repararea daunei cauzate prin săvârșirea infracțiunii, ceea ce satisface cerințele Protocolului 2 CEDO. Totodată, aprecierea posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen o face instanța de judecată, reieșind din analiza necesității liberării sau menținerii condamnatului în instituția penitenciară. Dreptul instanței de judecată de a aplica instituția liberării condiționate înainte de termen se va materializa prin faptul că instanța va aprecia datele reale despre personalitatea condamnatului și condițiile pe care trebuie să le întrunească acesta la momentul liberării condiționate, printr-o încheiere motivată ce urmează a fi argumentată. Astfel, lacunele în acest sens vor putea fi înlăturate, operând modificările legale necesare, asupra cărora ne-am expus și care au fost urmate de propuneri de lege ferenda.

Ne vom opri și asupra *probațiunii sentențiale*, pe care o considerăm relevantă pentru problema discutată și care este abordată pe larg în teza de doctor în drept a cercetătorului O. Rusu, intitulată *Resocializarea penitenciară și postpenitenciară a persoanelor supuse execuțional penal, cum este pregătirea pentru eliberare a persoanelor condamnate la închisoare și resocializarea lor*, dar și în cea a lui Gheorghe Suit, intitulată *Pregătire pentru eliberarea și resocializarea persoanelor condamnate la privarea de libertate*. Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen presupune în sine și o pregătire anterioară pentru eliberarea și resocializarea persoanelor condamnate la închisoare, constituie propriu-zis probațiunea penitenciară relevantă. Însă, după noi, în acest sens va fi și una postpenitenciatră (s.n), care ar include activități de asistență și conciliere a condamnaților la pedeapsa închisorii, or, conform prevederilor Legii cu privire la probațiune nr. 8-XVI din 14 februarie 2008 (publicată în Monitorul Oficial nr. 103-105/389 din 13.06.2008), aceste instituții sunt reglementate de 2 articole:

- Articolul 11. Probațiunea penitenciară. În cadrul probațiunii penitenciare, și anume în perioada de pregătire către liberare, se elaborează și se aplică persoanelor aflate în locurile de detenție programe de educație civică, etică și morală, de instruire profesională, de muncă educativă.

- Articolul 12. Probațiunea postpenitenciară. Probațiunea postpenitenciară are drept scop acordarea de asistență și de susținere persoanelor eliberate din locurile de detenție, reintegrarea lor socială, în conformitate cu legislația în vigoare.

Astfel, reiese că pregătirea condamnaților la închisoare pentru eliberare ține de sarcina instituțiilor penitenciare, iar de resocializarea lor după eliberare din detenție se ocupă Oficiul Central de Probațiune, precum și subdiviziunile sale teritoriale, conform art. 15 din Legea menționată mai sus.

Respectiv, Codul de executare la art. 204 – *Dispoziții generale privind executarea pedepsei închisorii* – stipulează: ”(1) Executarea pedepsei și supravegherea comportamentului condamnaților nu trebuie să întrerupă legăturile lor cu soțul, rudele și alte persoane apropiate, precum și cu societatea civilă. (2) În penitenciar se creează serviciul de probațiune, care își desfășoară activitatea în conformitate cu prezentul cod, cu Statutul executării pedepsei de către condamnați și cu alte acte normative”. Art. 218 – *Contactele cu serviciul de probațiune penitenciară și cu reprezentanții asociațiilor obștești* – prevede: „Administrația penitenciarului favorizează contactele condamnaților cu serviciul de probațiune penitenciară și reprezentanții asociațiilor obștești, care pot acorda asistență medicală, juridică sau psihologică condamnaților, precum și pot contribui la adaptarea și reintegrarea lor socială”.

Serviciul de probațiune este instituit în temeiul alin. (2) art. 223 din Codul de executare și are drept scop crearea, menținerea și dezvoltarea relațiilor condamnaților cu familia sau rudele acestora, identificarea factorilor relevanți care ar conduce la: reabilitarea deținutului, prevenirea comiterii în viitor a unor infracțiuni, pregătirea deținutului pentru eliberare (la termen sau liberare condiționată înainte de termen), dezvoltarea și consolidarea abilităților sociale, cognitive sau de autocontrol ale deținutului, utilizarea în mod constructiv a timpului petrecut în penitenciar, informarea factorilor care decid liberarea condiționată înainte de termen despre comportamentul deținuților, posibilitățile de resocializare și reabilitare a acestora. Serviciul de probațiune va depune toate diligențele în scopul creării relațiilor de colaborare cu asociațiile obștești care pot acorda consiliere și asistență deținuților, contribuind la adaptarea și reintegrarea lor în societate. Numărul de personal al serviciului de probațiune penitenciară este stabilit de către Ministrul Justiției pentru fiecare penitenciar în parte, în funcție de numărul-limită de condamnați prevăzut pentru instituția respectivă. Drepturile, obligațiile și competențele

serviciului de probațiune sunt reglementate de Regulamentul privind activitatea serviciului de probațiune, aprobat prin ordinul directorului general al Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

Totuși, nici Legea cu privire la probațiune din 2008, nici Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 297-XIV din 24.02.99, nici Hotărârea nr. 827 din 10.09.2010 privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune, nici Regulamentul privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune nu identifică un astfel de serviciu de probațiune. Ținând cont de prevederile Codului de executare, considerăm că ar fi trebui să se propună modificarea acestor Legi în vederea instituirii serviciului penitenciar de probațiune, care ar fi creat și ar acționa în cadrul penitenciarelor.

3.3. Condiții de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen

După cum am menționat deja, la art. 91 CP RM este prevăzută posibilitatea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen cu anumite condiții. Această modalitate de liberare de pedeapsă penală este în esență un act de stimulare a condamnaților care au pășit pe calea corectării și reeducării, au dovedit că s-au corectat și merită a fi eliberați. Este, de asemenea, o metodă de încurajare și a altor persoane condamnate care își execută pedeapsa în aceeași instituție.

Reiterăm, deci, că în art. 91 alin. (1) CP este specificat că persoanelor ce execută pedeapsa cu închisoare, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate, care nu au refuzat și au participat la executarea muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de lapedeapsa complementară [147, p. 336-337]. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se acordă dacă sunt întrunite și constatate de către instanța de judecată condițiile cerute de lege, din care să rezulte că cel condamnat s-a corectat și că poate să se reintegreze în viața socială. Aceste condiții sunt: *executarea unei anumite părți din pedeapsă; condamnatul trebuie să execute munci remunerate sau neremunerate; condamnatul să fie disciplinat; să dea dovezi temeinice de îndreptare.*

1. ***Executarea unei anumite părți din pedeapsă.*** Potrivit legii, de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen poate beneficia doar condamnatul care a executat o parte din

pedeapsa sa. Se are în vedere faptul că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen își poate atinge scopul numai dacă se verifică o anumită perioadă activitatea și comportamentul condamnaților, ori o asemenea verificare este posibilă numai dacă pedeapsa este pusă în aplicare și mai ales dacă se execută cel puțin o parte din pedeapsă. Executarea unei părți din pedeapsa cu închisoarea este de bază și dacă aceasta nu este îndeplinită, nu se poate trece la examinarea celorlalte condiții pe care le prevede legea în vederea acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Condiția executării unei părți din pedeapsă este prevăzută în CP RM, alineatele 4 și 5 ale art. 91. Conform acestora, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă condamnatul, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 18 ani, a executat efectiv: a) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; b) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave; c) cel puțin trei pătrimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și din pedeapsa aplicată persoanei anterior liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, dacă liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a fost anulată în condițiile alin. (8) art. 91 CP.

Totodată, persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață pot fi liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă aceste persoane au executat efectiv cel puțin 35 de ani de închisoare.

Comparativ cu CP RM din 1961, art. 51, care prevedea în cazul persoanelor condamnate la detențiune pe viață executarea efectivă a cel puțin 25 de ani privațiune de libertate, observăm că legiuitorul a mărit termenul necesar de executare efectivă a pedepsei în cazul detențiunii pe viață, acest fapt, posibil, fiind datorat necesității de a pedepsi cât mai aspru persoanele condamnate pentru săvârșirea unor infracțiuni excepțional de grave sau pentru prevenirea și dispariția dorinței unor indivizi de a mai săvârși asemenea infracțiuni.

La alin. (6) art. 91 CP RM se prevede că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată minorilor, dacă aceștia au executat efectiv: a) cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; b) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave; c) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.

Prin urmare, legea penală stabilește, în mod categoric, că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată numai după ce condamnatul a executat efectiv o

parte concretă din termenul de pedeapsă stabilit de instanța de judecată, fără nicio excepție. Astfel, înainte de termenul indicat la alin. (4) și (6) art. 91 CP, condamnatul nu poate fi liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen. După cum rezultă din textele de lege prezentate mai sus, cel condamnat poate beneficia de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termenul pedepsei stabilite dacă în timpul aflării în locurile privative de libertate este caracterizată pozitiv.

Conform art. 91 alin. (4) lit. b) CP RM, „liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată dacă condamnatul a executat cel puțin 2/3 din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave”. După cum s-a stabilit în ședința de judecată, condamnatul Oleg Briculischi a executat mai mult de 2/3 din termenul stabilit prin sentință. Din dosarul personal al condamnatului reiese că dânsul este caracterizat pozitiv, încălcări nu are. Conform art. 91 CP RM, art. 469-471 CPP RM, instanța de judecată a dispus admiterea demersului administrației SRPL DIP MJ cu privire la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în conformitate cu art. 91 CP RM a condamnatului O. Briculinschi.

În afară de cele expuse, legea penală prevede că termenul pedepsei executate sub formă de închisoare sau de trimitere într-o unitate militară disciplinară nu poate fi mai mic de 6 luni, iar sub formă de arest nu poate fi mai mic de 3 luni.

Menționăm că CP nu limitează aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Ținând cont de acest fapt, refuzul de a aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen din motive ce nu țin de corectarea condamnatului în cursul executării pedepsei este legal. Însă aplicarea acestei liberări este dreptul, și nu obligația instanței de judecată. Aceasta înseamnă că persoana condamnată nu poate să ceară instanței de judecată liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen numai din motivul că el consideră că s-a corectat și a executat efectiv termenul prevăzut de lege [147, p. 339].

Legislația română stipulează faptul că partea executată depinde de durata pedepsei cu închisoarea care se execută, fie că este cea pronunțată de instanță, fie că ea a fost redusă în urma grațierii sau a unei legi mai blânde (art. 14 și 15 CP al României), sau că din ea s-a scăzut reținerea ori arestarea preventivă (art. 88-89 CP al României). Aceasta nu înseamnă că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen s-ar putea obține chiar în cursul arestării preventive, înainte ca hotărârea de condamnare să fi rămas definitivă. Se va lua în considerare și timpul cât condamnatul a executat o perioadă din pedeapsă la locul de muncă, dacă ea a fost revocată și se continuă executarea la un loc de deținere. Durata celor două forme de executare se cumulează, deoarece reprezintă o executare efectivă (art. 86 CP al României). Potrivit art. 59, alin. (1), partea din pedeapsă ce trebuie executată variază în funcție de quantumul pedepselor aplicate și de

natura infracțiunii săvârșite. Ca regulă generală, în conformitate cu dispoziția din articolul citat, partea de pedeapsă ce trebuie executată este mai mică în cazul pedepsei până la zece ani și este mai mare în cazul pedepsei peste zece ani. Mai exact, în cazul unei pedepse până la zece ani, condamnatul trebuie să execute cel puțin două treimi, iar în cazul unei pedepse peste zece ani, condamnatul trebuie să execute cel puțin trei pătrimi. În cazul comiterii unei infracțiuni în timpul executării pedepsei, se aplică dispozițiile art. 39 alin. (2) CP al României, dacă sunt îndeplinite condițiile recidivei, sau cele ale art. 40 CP al României (pluralitatea intermediară).

Astfel, fiind întrunite aceste condiții, instanța a dat o hotărâre nelegală când a respins propunerea de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, motivând că fracțiunea de pedeapsă executată – conform articolului 59 alin. (1) CP al României – este insuficientă pentru reeducarea celui condamnat, în raport cu „natura infracțiunii”, deoarece un asemenea criteriu nu este cerut de lege. S-a susținut și punctul de vedere contrar.

O situație interesantă existentă în CP RM este problema aplicării instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pentru deținuții condamnați la detențiune pe viață. În cazul acestei categorii de deținuți, zilele câștigate ca urmare a muncii prestate nu pot fi luate în calcul la scurtarea perioadei din fracția minimă de executat, silința acestora în muncă – în cazul în care sunt folosiți la muncă, fiind luat în calcul doar ca un element aleatoriu la comportamentul avut de deținut pe durata executării pedepsei. Refuzul deținutului condamnat la detențiune pe viață de a munci poate conduce însă la eliminarea condiției privitoare la „străduință în muncă” și poate conduce implicit la amânarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Din cele prezentate mai sus rezultă cu claritate că, indiferent de modul în care a fost săvârșită infracțiunea (cu intenție, premeditată sau din culpă) și indiferent de quantumul pedepsei pe care legiuitorul o aplică pentru săvârșirea infracțiunii respective, pentru a beneficia de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, cel condamnat trebuie să execute efectiv o anumită perioadă din pedeapsa stabilită de actele normative.

Stabilirea perioadei efective din pedeapsă ce trebuie executată are drept scop în principal preîntâmpinarea posibilității ca un condamnat să se elibereze după un interval de timp prea scurt de la începerea executării pedepsei, chiar dacă a obținut rezultate bune în muncă, interval care ar fi însă insuficient pentru a se putea considera ca realizată activitatea de resocializare și îndreptare a condamnatului.

Trebuie specificat că durata din pedeapsă care poate fi luată în calcul ca fiind executată pe baza zilelor realizate câștig ca urmare a muncii prestate este diferențiată, aceasta depinzând de silința și hărnicia condamnaților în prestarea muncii la care sunt puși. În susținerea ideii de mai sus se poate arăta faptul că există situații în care condamnații la aceeași pedeapsă pot fi eliberați

condiționat de pedeapsă înainte de termen la date diferite, deși ambii au început pedeapsa la aceeași dată, au aceeași pedeapsă, au prestat munci și au fost străduitori în muncă, însă zilele realizate câștig prin munca prestată au fost diferite la număr. Aceasta este posibil ca urmare a faptului că pentru prestarea anumitor munci se acordă procente de îndeplinire a normelor de muncă prestată de către acesta în perioada arestului preventiv [71, p. 51].

Astfel, legislația R. Moldova prevede faptul că: „Condamnatului care nu încalcă regimul de deținere și îndeplinește conștiincios sarcinile de producție i se pot compensa privilegiat 3 zile din durata pedepsei cu 2 zile de muncă, iar condamnatului antrenat la lucrări subterane sau la lucrări în condiții grele și nocive de muncă, potrivit listei de munci și profesii aprobate de Guvern – 3 zile din durata pedepsei cu o zi de muncă. Calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă se efectuează lunar și se aprobă de către șeful penitenciarului” [51].

2. **Condamnatul trebuie să execute munci remunerate sau neremunerate.** Conform prevederilor art. 253 CE RM: „(1) Condamnatul poate fi antrenat la muncă ținându-se seama de starea lui fizică și psihică, constatată de către medic. (2) Condamnatul poate fi antrenat la munca social utilă remunerată în producție, ținându-se cont de aptitudinile lui și, în măsura posibilității, de specialitate. (3) Condamnatul poate fi antrenat la munci neremunerate. Muncile neremunerate sunt lucrările de îngrijire și amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de întreținere. La munca neremunerată condamnatul este, de regulă, antrenat în afara orelor de lucru, cel mult 2 ore pe zi, însă nu mai mult de 10 ore pe săptămână. (4) Condamnații care au împlinit vârsta de pensionare și condamnații invalizi de gradele I și II sunt antrenați la muncă la dorință”. Îndeplinirea acestei condiții se deduce: a) din felul în care condamnatul își îndeplinește obligația de a munci; b) din rezultatele obținute în muncă; c) din atitudinea sa față de regulile de disciplină a muncii; d) din dorința de a-și completa cunoștințele generale și profesionale. Condiția de a munci, conform prevederilor legale, nu prezintă o obligație.

Atenționăm asupra faptului că art. 257 CE RM menționează direct că persoana condamnată „poate” fi antrenată la muncă. De aici reiese că ea *nu este obligată să muncească*, munca fiind ceva complementar. Totuși, e de menționat faptul că o atitudine sânguincioasă, silința în muncă, o calitate înaltă a muncilor prestate reprezintă mari avantaje pentru condamnat în vederea acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Străduința în muncă se va aprecia după felul în care condamnatul respectă obligația de muncă, după muncă zi de zi, muncă susținută și muncă de calitate [236, p. 94]. Această condiție este îndeplinită și atunci când, în unele perioade ale executării pedepsei, nu a realizat norma de muncă din motive ce nu-i sunt imputabile condamnatului (de ex., motiv de boală) [16, p. 287].

Când condamnatul este bolnav și nu a putut fi folosit la muncă, această condiție se rezumă doar la *dovezi temeinice de disciplină*. Dacă a fost folosit la muncă o anumită perioadă, va trebui ca în acea perioadă să fi manifestat disciplină și silință în muncă. Cei care din motive obiective nu sunt folosiți decât la unele activități gospodărești necesare la locul de deținere, buna lor comportare va putea fi dedusă din felul în care au adus la îndeplinire aceste însărcinări.

În practica judiciară română s-a susținut [35, p. 50] că nerealizarea noremlor de muncă în unele perioade ale executării pedepsei din motive care nu sunt imputabile condamnatului, atâta vreme cât sunt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de art. 59 CP al României, nu poate duce la respingerea cererii de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen. Faptul antrenării condamnaților la muncă nu poate fi considerat ca sclavie sau altă formă de tortură. Documentele internaționale cu privire la munca forțată prevăd în mod expres condițiile în care aceasta nu poate fi considerată sclavie, muncă forțată sau obligatorie.

Astfel, Convenția nr. 29/1930 a OIM [69], cu referire la cele menționate mai sus, constată că nu poate fi considerată muncă forțată sau obligatorie „munca sau serviciile prestate de un individ ca urmare a unei condamnări pronunțate printr-o hotărâre judiciară, cu condiția ca această muncă sau serviciu să fie executată sub controlul și sub supravegherea autorităților publice și ca respectivul individ să nu fie cedat sau pus la dispoziția particularilor, companiilor sau persoanelor juridice”.

La 12.02.1987 a fost adoptată Recomandarea nr. R(87)3 a Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare, în care se recomandă locurile și condițiile în care deținuții pot fi folosiți la muncă, stipulându-se că: „Munca va fi asigurată de administrația închisorii în propriile ateliere și/sau ferme, precum și în cooperare cu persoane (întreprinzători) particulari dinăuntrul sau din afara instituției”. Cu toate că munca persoanei condamnate se află în baza filosofiei penitenciare și este una dintre principalele activități, se știe că nu poate fi asigurată un loc de muncă permanent tuturor deținuților. De altfel, Regulile Minime ale ONU încearcă să găsească un echilibru între folosirea constructivă a tipului deținuților și ocrotirea lor împotriva exploatării ca o sursă ieftină și abundentă de forță de muncă.

Pentru a putea fi liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen, condamnatul trebuie să presteze o muncă utilă, prin care se înțelege activitatea desfășurată de acesta potrivit aptitudinilor sale fizice și capacităților profesionale, după un program de lucru bine determinat și cu respectarea tuturor celorlalte norme.

Conform *Recomandării metodice pentru perfectarea dării de seamă conform formei nr. LS-IFLP* a Serviciului pentru lucrul educativ al DIP MJ RM, refuzul condamnatului de la munca socialmente utilă reprezintă o încălcare frauduloasă a ordinii stabilite în executarea pedepsei. În

acest context, este necesar de luat în considerație motivul și scopul refuzului. Refuzul de la munca în folosul societății se exprimă prin faptul că condamnatul, fiind asigurat cu lucru luând în considerație capacitatea sa de muncă, nu dorește să muncească. Refuzul de la munca socialmente utilă se exprimă în mod deschis, adică condamnatul refuză nemotivat să iasă la lucru. Nu se consideră refuz de la lucru dacă motivul va fi boala, ce exclude posibilitatea de a executa munca necesară, lipsa materiei prime, a instrumentelor, echipamentului etc. În ceea ce privește silința în muncă, ca una dintre cerințele ce sunt luate în calcul la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, trebuie avute în vedere și raporturile juridice care se nasc în procesul de reeducare prin muncă. În acest context, munca utilă trebuie privită sub două aspecte, și anume: munca utilă pentru societate și munca utilă ce are efecte educaționale pentru condamnat.

În ceea ce privește conceptul privind utilitatea muncii pentru societate, aceasta este privită ca acea activitate productivă realizată într-o întreprindere, instituție, societate sau agent economic de către condamnat, pe baza unor contracte încheiate între administrația penitenciarului și beneficiarul respectiv, și care este salariată în funcție de norme și tarife de încadrare stabilite pentru ramura de activitate din care face parte unitatea beneficiară. Munca utilă pentru societate a condamnaților nu trebuie privită numai din perspectiva unei munci intelectuale sau fizice efectiv desfășurate, ci sub aspectul activității de organizare și asigurare a condițiilor necesare desfășurării acestor munci în condiții de deplină siguranță.

Precizăm că, la calculul fracțiilor de pedeapsă ce trebuie executate, sunt anumite activități cu caracter permanent gospodăresc ce trebuie desfășurate în unitate pentru bunul mers al instituției și care ar putea fi considerate ca nefiind o muncă utilă pentru societate, de exemplu: muncile desfășurate de bucătari, frizeri, electricieni, fochiști și alte activități. Aceste activități, nu pot fi considerate ca fiind executate în afara societății, întrucât acestea asigură condițiile de funcționare în bune condițiuni a unităților, nefiind remunerate.

Un alt aspect sub care trebuie privită munca desfășurată de condamnat este cel al utilității acesteia pentru viața și reeducarea celui care a încălcat legea. În acest context, munca pe care o prestează un condamnat îi formează unele deprinderi și trăsături de comportament ce conduc la disciplinarea lui, îi creează o ordine firească a lucrurilor și trebuie să îl determine să realizeze că în libertate singura modalitate de a-și asigura existența este aceea de a presta o muncă utilă, determinându-l astfel să nu mai săvârșească o altă infracțiune. Atitudinea condamnatului față de muncă trebuie să se manifeste pe întreaga perioadă a folosirii sale la muncă și nu doar sporadic, deoarece dacă un condamnat reușește în permanență să își depășească normele de muncă, să realizeze produse de foarte bună calitate, să facă economii sau să raționalizeze procese de producție, toate acestea conduc inevitabil la crearea convingerilor Comisiei de propuneri pentru

liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen că persoana respectivă s-a reeducat prin munca pe care a prestat-o și că, dacă îndeplinește și celelalte condiții prevăzute de lege, poate fi luată în discuție în vederea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Așadar, faptul că în perioada executării pedepsei un deținut este silitor în muncă demonstrează manifestarea de voință a acestuia de a se îndrepta și creează convingerile necesare care – dacă nu a făcut-o numai pentru a facilita obținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen – vor duce la liberare și reintegrare în societate.

3. **Condamnatul trebuie să fie disciplinat.** Alături de fracția pe care o are de executat și silința în muncă, un alt element ce este luat în calcul la aplicarea instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este acela al disciplinării condamnatului.

Disciplina unui condamnat pe timpul executării pedepsei este circumscrisă pe fondul conduitei pe care orice cetățean, indiferent de statutul pe care îl are, trebuie să o aibă față de normele de conviețuire socială, dar mai ales pe conduita obligatoriu de urmat pe care un condamnat trebuie să o aibă față de normele speciale instituite de lege și regulamentele interioare.

Disciplina la care este supus un condamnat în timpul executării pedepsei poate fi privită sub dublu aspect, și anume comportamentul pe care trebuie să-l aibă orice cetățean față de normele morale și sociale sau față de o altă persoană, indiferent de statutul pe care-l are; comportamentul pe care trebuie să-l aibă un condamnat ce derivă din obligațiile pe care le are pe timpul executării unei pedepse și care reies din regulamentele specifice, cum ar fi, de exemplu, obligația de a executa dispozițiile date de personalul penitenciarului, obligația de a purta ținuta penală, obligația de a se supune perchezițiilor ori de câte ori este nevoie etc. Această condiție presupune ca cel care execută pedeapsa privativă de libertate în penitenciar să respecte regulamentul de ordine interioară, de la care să nu aibă abateri pe toată durata de timp cât s-a aflat în penitenciar. Astfel, disciplina condamnatului înseamnă comportare respectuoasă cu superiorii, cu îndrumătorii și supraveghetorii, comportare colegială și atitudine tolerantă față de alți deținuți și respectarea programului și al orarului zilnic.

În modul stabilit de CE și de Statutul executării pedepsei de către condamnați, condamnatului îi pot fi aplicate următoarele sancțiuni disciplinare: a) mustrare; b) antrenarea, pe rând, la îngrijirea și amenajarea încăperilor și/sau a teritoriului penitenciarului; c) încarcerarea: condamnatului deținut în penitenciarul de tip deschis sau semiînchis – pe un termen de până la 15 zile; a condamnatului deținut în penitenciarul de tip închis – pe un termen de până la 20 zile; a femeii condamnate sau minorului condamnat – pe un termen de până la 7 zile (aceste sancțiuni disciplinare nu pot fi aplicate femeilor

gravide și femeilor cu copii sugari, conform alin. 5 art. 265 CE RM)); d) transferarea condamnatului din regimul de deținere de resocializare în regimul comun.

Condamnatului care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire i se poate aplica, în calitate de sancțiune disciplinară, interdicția de a locui în afara teritoriului penitenciarului. Condamnatul care, în timpul executării pedepsei, a admis repetat abateri disciplinare grave sau a fost recunoscut vinovat de săvârșirea unei infracțiuni intenționate este declarat violator al regimului de deținere. Condamnatul violator al regimului de deținere execută pedeapsa în regimul inițial de deținere și nu poate fi transferat în regimul comun sau în regimul de resocializare.

Aplicarea uneia sau alteia din sancțiunile enumerate mai sus nu ține întotdeauna numai de gravitatea faptei săvârșite și de fiecare dată se are în vedere persoana și conduita acesteia ori starea în care se află la data săvârșirii abaterii. În acest context, după cum este specificat și în textul de lege, abaterea disciplinară săvârșită de o femeie gravidă în timpul executării pedepsei cu închisoarea, deși poate fi de aceeași gravitate cu cea săvârșită de un condamnat-bărbat, nu poate fi pedepsită cu aceeași severitate ca cel de al doilea.

La aplicarea unei măsuri sancționatoare, tot ca aspect de individualizare, pot fi luate în calcul vârsta condamnatului, gravitatea abaterii săvârșite, locul unde s-a produs, gravitatea abaterilor săvârșite anterior, frecvența acestora etc.

În practica română s-a decis ca în cazul în care condamnatul săvârșește abateri de la disciplină repetate în timpul executării pedepsei, nedemonstrând astfel dovezi temeinice de îndreptare, cererea sa de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen nu este întemeiată, deoarece nu sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de lege pentru luarea acestei măsuri. De asemenea, în ceea ce privește comportarea condamnatului, ea trebuie să se mențină pe tot timpul când acesta se află în penitenciar, adică până la punerea sa efectivă în libertate [16, p. 247]. Dacă în perioada scursă de la data întocmirii procesului-verbal de către comisie și până la soluționarea cererii condamnatul săvârșește acte din care rezultă că procesul de reeducare nu a fost realizat, instanța de judecată, pe baza noilor dovezi, în recurs, este în măsură să dispună respingerea propunerii și să fixeze un nou termen pentru înnoirea cererii.

4. **Condamnatul trebuie să dea dovezi temeinice de îndreptare.** Aceasta constituie o altă condiție necesară pentru acordarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și privește, de asemenea, comportarea condamnatului în timpul executării pedepsei, dar anume sub aspectul redresării sale morale. În amplul proces de reeducare a condamnatului, acesta nu poate fi privit doar sub aspectul prestării unei munci utile pentru societate și al comportării disciplinare, ci și sub aspectul schimbării comportamentului acestuia și a redresării sale morale.

Dovezi temeinice de îndreptare sunt avute în vedere din momentul arestării și până la data când este pus în discuția Comisiei de propuneri pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, deci inclusiv în perioada arestului preventiv, care întotdeauna se deduce din perioada de executare.

Îndreptarea condamnatului urmărește atingerea scopului prevenirii speciale, formarea la condamnat a calităților morale care să excludă posibilitatea comiterii de către acesta a unor noi infracțiuni.

Reeducarea condamnaților reprezintă o acțiune de formare a unor trăsături morale pozitive de înlăturare din conștiință a concepțiilor vechi, greșite: lipsa unor sancțiuni, preocuparea și rezultatele obținute în activitatea de completare a studiilor obligatorii și pentru calificarea profesională [101, p. 46-47]; bună conduită față de ceilalți deținuți, renunțarea la unele deprinderi rele (băutură, certuri, indisciplină), bune rezultate în muncă, plata despăgubirilor civile, bună purtare la locul de muncă, participare la acțiuni organizate în penitenciar, regretul pentru acțiunea săvârșită, atitudine corectă față de victimă, promisiuni sincere că după eliberare va ajuta să repare unele urmări rele ale faptei sale.

Cât privește aprecierea dacă condamnatul a dat dovezi temeinice de îndreptare, se ia în vedere și comportarea bună avută de acesta cât timp a fost arestat preventiv. Există însă și o anumită categorie de deținuți care, cunoscând foarte bine condițiile de bază pe care trebuie să le îndeplinească pentru a putea fi luați în discuția Comisiei de propuneri pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, *pozează* în a avea o conduită bună numai atunci când se apropie de momentul discutării în cadrul comisiei.

Practica judiciară a demonstrat aspectul menționat mai sus în activitatea zilnică în cadrul penitenciarelor cu deținuți recidiviști, fără a fi nevoie de prea multe argumente. Problema stabilirii dovezilor temeinice de îndreptare revine deopotrivă Comisiei de propuneri pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, cât și instanței de judecată. Astfel, dacă o persoană a avut multe condamnări pentru aceeași infracțiune, comisia, dar și instanța poate considera că durata de timp petrecută în detenție nu a fost suficientă pentru a crea convingerea temeinicilor dovezi de îndreptare. Concluzionând, putem menționa că dovezile temeinice de îndreptare sunt acele elemente de fapt, date, stări ce privesc trăsăturile morale ale celui aflat în detenție și care exprimă o conduită statornică bună, iar cel condamnat a dobândit un minim de reguli de comportare.

Se ține seama și de antecedentele penale ale condamnatului, în sensul că vor obține mai ușor liberarea cei care nu au antecedente. CP RM din 24 martie 1961, art. 51, alin. 11 prevedea expres că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen de pedeapsă nu se aplică

recidiviștilor deosebit de periculoși, precum și persoanelor anterior eliberate înainte de termen prin amnistie sau grațiere ori eliberate condiționat de pedeapsă înainte de termen care au comis din nou infracțiuni intenționate în decursul părții neexecutate a pedepsei. Actualul CP RM nu prevede direct anumite restricții în vederea liberării condiționate înainte de termen a unor categorii de condamnați.

În art. 59 CP al României se prevede că, în prezența condițiilor menționate și „ținându-se seama și de antecedentele penale”, condamnatul poate fi eliberat condiționat. În lege nu se prevede că cel condamnat are antecedente penale și că ar fi exclus de la eliberare condiționată, ci numai că trebuie să se țină seama de ele. Se are în vedere că realizarea condițiilor în ansamblu atestă că cel condamnat s-a îndreptat, astfel că prin acordarea ei se va contribui la întărirea eficienței pedepsei și a efectului ei preventiv general. Fără a constitui o condiție a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, antecedentele penale ale condamnatului este o situație de care, potrivit art. 59 alin. (1) CP al României, trebuie să se țină seama la acordarea liberării condiționate.

Această situație va trebui luată în considerație și în sensul că: a) cei condamnați fără antecedente penale vor obține mai ușor liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen decât cei cu antecedente penale, b) recidiviștii sau cei cu antecedente penale vor obține liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen numai după o examinare mult mai riguroasă a comportării lor la locul de deținere, aceștia vor trebui să dea dovadă de o disciplină și străduință deosebite în muncă, de vădită și temeinică îndreptare, relevate de numeroasele recompense obținute. Se va avea în vedere și natura infracțiunii săvârșite anterior, respectiv dacă este sau nu infracțiune de același fel, ceea ce reflectă sau nu o anumită perseverență infracțională; dacă a mai beneficiat sau nu de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen etc. [35, p. 51]. Potrivit legislației penale române, la calcularea fracțiunilor de pedeapsă, de cel puțin 2/3 sau 3/4, se ține cont de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca fiind executată pe baza muncii prestate, deoarece timpul în care a lucrat se socotește mai avantajos în funcție de natura și randamentul activității efectuate.

Pentru a nu fi avantajați cei cu forță fizică mai mare ori cei obișnuiți cu asemenea munci și pentru a preîntâmpina posibilitatea liberării la un interval prea scurt de la începerea executării pedepsei, care ar fi insuficient pentru o reeducare temeinică, se prevede o condiție specială – executarea efectivă a unei părți din durata pedepsei (alin. 2 art. 59 CP al României). Faptul că în trecutul unei persoane există multiple condamnări pentru același gen de infracțiuni sau pentru infracțiuni diferite, conduce la concluzia că aceasta trebuie ținută mai mult timp în detenție pentru îndreptare și reeducare și e necesară folosirea de metode și procedee diversificate în

vederea realizării scopului prevăzut de lege. Instanța de judecată, în momentul în care judecă cererea de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, ținând cont de existența antecedentelor penale, în cazul în care respinge cererea, trebuie neapărat să stabilească un nou termen când deținutul poate reveni cu o nouă cerere.

În cazul în care instanța de judecată va lua în calcul antecedentele penale, aceasta trebuie să țină cont de următoarele criterii: când au fost condamnările anterioare; dacă deținutul este sau nu recidivist; cuantumul pedepselor ce i-au fost aplicate în funcție de gravitatea faptelor; natura infracțiunilor săvârșite; în ce perioadă au fost executate pedepsele; dacă au apărut acte de amnistie sau grațiere; dacă a intervenit prescripția sau reabilitarea.

Deși deținutul are antecedente penale, Comisia de propuneri pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are obligația să analizeze și să înscrie în procesele-verbale toate datele necesare în vederea realizării unei imagini de ansamblu asupra trecutului infracțional al persoanei, dar mai ales asupra comportării și atitudinii acesteia la locul de deținere și în special dacă, prin exemplul său și modul de comportare, a contribuit la reeducarea celorlalți condamnați [71, p. 67].

3.4. Modalități de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen potrivit reglementărilor din legislația penală a altor state

3.4.1. Modul de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen prevăzut de legislația altor state

Anglia și Țara Galilor. Populația penitenciară se ridică în Anglia și Țara Galilor la 66000 deținuți. Potrivit ultimei cercetări a Home Office asupra listei populației penitenciare în lume, doar Portugalia, din toate țările UE, are o rată a încarcerării mai mare decât cea din Marea Britanie.

Toți deținuții, cu excepția celor condamnați pentru infracțiuni foarte grave, pot fi eliberați după executarea a jumătate din pedeapsă. Un deținut condamnat la închisoare de până la 12 luni poate fi liberat din penitenciar fără supraveghere după ce a executat jumătate din pedeapsă. Deținuții cu pedepse cuprinse între 1 și 4 ani sunt eliberați după executarea unei jumătăți din pedeapsă și sunt supravegheați până la împlinirea a 3/4 din totalul pedepsei.

Acest program de liberare se numește *liberare condiționată automată*. Astfel, dacă un infractor este condamnat la 3 ani de închisoare, el va executa efectiv 18 luni în penitenciar, după care va fi supravegheat timp de 9 luni (până la împlinirea % din pedeapsă). Chiar și după expirarea termenului de % din pedeapsa totală, deținutul este totuși într-o perioadă de „risc”.

Dacă recidivează în acest interval de 9 luni (diferența dintre % din pedeapsa totală și pedeapsa totală, deci 1/4), instanța poate impune infractorului să execute diferența neexecutată, la care se adaugă pedeapsa pentru noua infracțiune.

Deținutul condamnat la închisoare mai mare de 4 ani poate solicita să fie eliberat condiționat până la împlinirea a 2/3 din totalul pedepsei, după ce a executat jumătate din pedeapsă. După împlinirea termenului de 2/3 din totalul pedepsei, deținutul poate fi liberat condiționat în cadrul unui program numat *liberare condiționată discreționară* (Discreționar/Conditional Release). Astfel, dacă un infractor a fost condamnat la 6 ani de închisoare, el poate fi liberat condiționat după trei ani, pentru o perioadă de maximum un an. Ulterior, el poate fi subiectul programului de liberare condiționată discreționară pentru 6 luni, după care poate fi considerat în perioada de probă până la împlinirea sentinței de 6 ani impuse de către instanță. Dacă nu va fi selectat în programul de liberare condiționată, deținutul va executa 4 ani de închisoare, după care va fi liberat în programul de liberare condiționată discreționară pentru 6 luni. Toți cei eliberați prin aceste programe sunt supravegheați de către serviciile de probațiune.

Dacă fostul deținut nu respectă condițiile stabilite la momentul liberării condiționate, nu este sesizată instanța, ci Serviciul de liberare condiționată din Home Office, care are autoritatea necesară să dispună trimiterea persoanei înapoi în închisoare.

În această fază procesuală, ofițerii de probațiune lucrează atât cu deținuții și familiile acestora, cât și cu victimele infracțiunilor foarte grave și familiile lor. Serviciul de probațiune trebuie să informeze victima și familia acesteia ori de câte ori se pune în discuție liberarea condiționată a unui deținut, în acest sens, ofițerul de probațiune poate să viziteze victima și s-o informeze asupra consecințelor acestei liberări. Sentimentele și perspectiva victimei sunt cuprinse într-un raport de liberare condiționată care va fi întocmit de către ofițerul de probațiune și transmis la Serviciul de liberare condiționată din Home Office.

În mod tradițional, serviciile de probațiune ofereau și asistență postpenală. Acest serviciu era obligatoriu pentru serviciul de probațiune și voluntar pentru deținuți, în prezent, chiar dacă asistența postpenală a rămas obligatorie, sunt doar câteva servicii de probațiune care încă mai oferă astfel de servicii. Serviciile de asistență acordată persoanelor eliberate din penitenciar și familiilor acestora sunt mai degrabă create de către organizațiile neguvernamentale, cum ar fi NARCO (National care and Resettlement of Offenders – Asociația pentru asistența infractorilor).

Danemarca. Utilizarea condițiilor pe durata supravegherii a devenit, în Danemarca, din ce în ce mai frecventă în ultimii ani. Există două grupuri speciale care se disting de restul celor supravegheați. Majoritatea supravegheților provin, totuși, din suspendările executării pedepselor și din liberările condiționate.

În cazul încălcării condițiilor de la liberarea condiționată când nu a fost comisă o nouă infracțiune, instanța poate (art. 40 (2) CP): a)- să avertizeze; b)- să impună noi condiții sau să extindă perioada de probă până la maximum acesteia prevăzut de art. 39 CP; c)- în condiții speciale, condamnatul poate fi rechemat în închisoare pentru a-și executa în întregime pedeapsa.

Autoritatea în cazul liberațiilor condiționat aparține Ministerului Justiției (Departamentului de Penitenciare și Probațiune), și nu ca în cazul încălcării condițiilor stabilite la suspendarea executării pedepsei, când autoritatea de revocare este instanța. Departamentul de Penitenciare și Probațiune nu va lua nici o decizie (art. 40 (2) CP danez) fără a-i acorda liberatului condiționat oportunitatea de a se apăra și fără ca ofițerul de probațiune să fie consultat.

Decizia Departamentului cu privire la sancțiune se va baza pe o evaluare atentă care va avea în vedere, printre altele, gravitatea încălcării condițiilor cum ar fi, de exemplu, dacă încălcarea condițiilor predispune liberatul condiționat la recidivă [6, p. 78]. Departamentul va lua în considerație, de asemenea, dacă este suficientă aplicarea prevederilor art. 40 (2) CP sau dacă riscul de recidivă este atât de mare încât liberatul condiționat trebuie încarcerat.

Olanda. Orice persoană-subiect al unei sentințe cu pedeapsa cu închisoarea mai mare de șase luni este în drept să fie eliberat după ce efectuează șase luni plus o treime din ceea ce rămâne. Eliberarea înainte de termen este un privilegiu, de la introducerea sa (ca și liberarea condiționată) în anul 1886, fiind singura posibilă pentru cei care aveau un comportament bun în perioada detenției, până la momentul în care a fost transformată într-un drept al tuturor deținuților, în anul 1987. Motivele sunt acelea că devenise din ce în ce mai neclar care sunt criteriile pentru eliberarea înainte de termen și lipsa spațiului în celule.

Eliberarea înainte de termen este necondiționată, nu presupune o perioadă de probă și nu poate fi revocată. În cazuri excepționale, eliberarea înainte de termen poate fi refuzată, de exemplu în cazurile unui comportament foarte rău sau a unei tentative de evadare. Puterea de a refuza eliberarea înainte de termen aparține diviziei penitenciare a Curții de Apel din Arnhem. Numai instanța poate lua această decizie la cererea procurorului, într-un proces public.

Durata totală a sentinței cu închisoarea poate fi redusă din mecanismul de eliberare înainte de termen descrisă mai sus sau printr-o liberare condiționată generală. Puterea acestei liberari condiționate aparține Coroanei, adică Regelui și ministerelor sale. Modalitățile pentru acordarea acestei liberări condiționate sunt formulate de lege [6, p. 144].

Israel. Instituția liberării condiționate înainte de termen este reglementată prin Legea cu privire la liberarea condiționată înainte de termen din instituțiile de detenție. Legea stabilește diferite proceduri de liberare în funcție de termenul de detenție prevăzut în sentință, și anume:

- condamnatul sentința căruia prevede pedeapsa cu închisoarea nu mai mică de 3 luni și nu mai mare de 6 luni este în drept să depună o cerere specială de liberare condiționată înainte de termen șefului instituției penitenciare, după executarea efectivă a 2/3 din pedeapsă;

- condamnatul sentința căruia prevede pedeapsa cu închisoarea ce depășește termenul de 6 luni, cu excepția celor care execută pedeapsa detențiunii pe viață, este în drept să depună o cerere de liberare condiționată înainte de termen, după executarea efectivă a cel puțin 2/3 din pedeapsă, unei comisii speciale de liberare condiționată înainte de termen. Drept temei pentru liberare condiționată servește dovada că cel condamnat nu este periculos pentru societate;

- condamnatul sentința căruia prevede pedeapsa cu închisoarea ce depășește termenul de 25 de ani, cu excepția celor care execută pedeapsa detențiunii pe viață, este, la fel, în drept să depună o cerere de liberare condiționată înainte de termen, chiar dacă încă nu a fost executat efectiv termenul de 2/3 din pedeapsă, unei comisii speciale de liberare condiționată înainte de termen.

Deținutul condamnat la detențiune pe viață este în drept să se adreseze cu cerere de liberare condiționată comisiei speciale de liberare condiționată înainte de termen. Temei pentru liberare condiționată servește dovada că cel condamnat nu este periculos pentru societate. Comisia poate libera condiționat deținutul înainte de termen dacă există încheierea medicilor privind starea foarte rea a sănătății condamnatului, adică este pe patul de moarte, sau din încheierea medicală reiese că menținerea condamnatului în continuare în detenție ar duce, în mod inevitabil, la decesul acestuia.

Comisia, luând hotărârea de liberare condiționată înainte de termen, ia în considerație următorii factori: 1. Gravitatea infracțiunii și circumstanțele săvârșirii ei. 2. Conținutul ordonanțelor de învinuire, adresate condamnatului. 3. Antecedentele penale. 4. Ședințele comisiilor de eliberare. 5. Comportamentul condamnatului în locurile de detenție. 6. Dacă este vorba de o persoană dependentă de droguri, atunci dovada tratării acesteia. 7. Atitudine pozitivă față de muncă în locurile de detenție. 8. Încheierile serviciilor instituțiilor penitenciare, poliției și ale procuraturii privind persoana condamnatului etc.

Legea prevede expres un șir de categorii de infracțiuni, pentru care liberarea condiționată înainte de termen este posibilă doar în baza încheierilor serviciilor instituțiilor penitenciare și a celor sociale. În asemenea categorie intră, spre exemplu, infracțiunile legate de violența în familie.

Una dintre condițiile liberării condiționate înainte de termen constă în faptul că, în perioada de liberare condiționată, condamnatul nu va mai săvârși o infracțiune pentru care se prevede pedeapsa cu închisoarea pe un termen ce depășește 3 luni. Această condiție este valabilă din

momentul liberării condamnatului până la expirarea termenului prevăzut în sentința de condamnare. Dacă, în această perioadă de timp, persoana a mai săvârșit o infracțiune, la termenul rămas neexecutat i se va adăuga și termenul pentru noua infracțiune.

Decizia șefului instituțiilor penitenciare sau cea a comisiei pentru liberarea condiționată înainte de termen poate fi atacată în instanța de judecată – în raza căreia se află penitenciarul – de către condamnat sau de către consultantul juridic guvernamental; încheierea instanței de judecată teritoriale poate fi atacată în instanța ierarhic superioară, dacă este acordul judecătorului instanței teritoriale sau a celei ierarhic superioare. Comisia este alcătuită din patru persoane, și anume: judecător; doi membri numiți de către ministrul justiției, care au experiență de muncă nu mai mică de 5 ani în domeniul criminologiei, asistenței sociale, psihologiei, psihiatriei sau în domeniul învățământului; un ofițer al serviciului instituțiilor penitenciare.

Termenul pentru care este formată asemenea comisie este de 4 ani. Comisia specială de liberare condiționată înainte de termen, formată pentru persoanele condamnate la detențiune pe viață, este alcătuită din trei persoane: judecătorul instanței de judecată teritoriale; judecătorul instanței ierarhic superioare; o persoană numită de către ministrul justiției, care are experiență de muncă nu mai mică de 10 ani în domeniul criminologiei, asistenței sociale, psihologiei, psihiatriei sau în domeniul învățământului.

Republica Cehă. În această țară, odată ce o jumătate din pedeapsa cu închisoarea a fost executată, instanța poate libera condiționat un infractor, dacă acesta a dat dovadă de îndreptare, a respectat toate regulile, se poate considera că nu mai comite alte infracțiuni sau a fost depusă o garanție că el va continua să își schimbe comportamentul infracțional (art. 61-64 CP ceh).

Odată ce a liberat condiționat un deținut, instanța poate stabili o perioadă de probă pentru acesta de la 1 an la 7 ani sau poate pune fostul deținut sub supravegherea SPM (Serviciul de Probațiune și Mediere). Infractorul este obligat să coopereze cu ofițerii de probațiune, iar regulile privind supravegherea și informarea periodică a instanței sunt identice cu cele în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei sub supraveghere sau cu scutirea condiționată de pedeapsă sub supraveghere. Actualmente, SPM alcătuiește un ghid de practică pentru centrele de probațiune și mediere sau pentru penitenciare, pentru a pregăti deținuții în vederea liberării condiționate sub supraveghere.

Un alt grup profesional implicat în aplicarea liberării condiționate este reprezentat de organizațiile care oferă serviciile incluse în pachetul de condiții la liberare. SPM este responsabil cu supravegherea modului în care foștii deținuți își respectă condițiile și cu coordonarea activității organizațiilor implicate în oferirea serviciilor. Deținuții liberați condiționat pot recurge, dacă doresc, la serviciile curatorilor sociali și ale curatorilor pentru tineri.

Estonia. Art. 44 CP al Estoniei permite liberarea condiționată (pe cuvânt) cu supraveghere a unui deținut care a demonstrat un comportament excelent și o atitudine responsabilă față de muncă. Ca alternativă, perioada de detenție neexecutată poate fi înlocuită cu o pedeapsă mai ușoară [6, p. 223].

Liberarea condiționată (pe cuvânt) înainte de termen sau înlocuirea cu o pedeapsă mai ușoară a pedepsei rămase neexecutate poate fi aplicată după ce condamnatul a executat cel puțin o jumătate din pedeapsa impusă sau, dacă pedeapsa este mai mare de trei ani, atunci cel puțin două treimi din sentință trebuie să fie executată. Termenul de executare pentru liberarea condiționată (pe cuvânt) reprezintă partea de pedeapsă neexecutată până la trei ani cu îndeplinirea condițiilor descrise mai sus.

Art. 76 CP al Estoniei prevede că dacă o persoană a comis o infracțiune de categorie secundară (mai puțin gravă) sau o infracțiune de primă categorie (mai gravă) prin neglijență, instanța poate elibera deținutul condiționat (pe cuvânt) dacă a executat până la acea dată cel puțin o jumătate, dar nu mai puțin de șase luni din pedeapsă. O persoană condamnată pentru comiterea cu intenție a unei infracțiuni de primă categorie (mai gravă) poate fi liberată pe cuvânt după executarea a cel puțin două treimi din pedeapsă. Perioada de supraveghere va dura până la împlinirea termenului de executare a pedepsei, dar nu mai puțin de un an. Cel liberat condiționat (pe cuvânt) va constitui subiectul supravegherii conduitei potrivit art. 75 din CP eston.

Potrivit actului normativ menționat, dacă o persoană a fost condamnată la detențiune pe viață, instanța o poate libera condiționat dacă a executat cel puțin treizeci de ani; perioada acestei condiționări va fi de cinci până la zece ani.

Rusia. Conform legislației penale ruse, eliberarea înainte de termen din locurile de detenție poate avea loc în mai multe modalități: 1) grațiere; 2) amnistie; 3) liberare condiționată înainte de termen; 4) 5) eliberare în legătură cu starea sănătății.

Dreptul de a depune o cerere privind liberarea condiționată înainte de termen, în Federația Rusă, îl are: 1) administrația penitenciarului, 2) condamnatul, 3) avocatul condamnatului sau reprezentantul său legal (pentru persoanele minore, în calitate de reprezentant legal pot prezenta părinții acestora sau tutorele).

Rudele condamnatului major nu au dreptul de a interveni cu o cerere de liberare condiționată înainte de termen.

Cererea de liberare condiționată înainte de termen este transmisă instanței de judecată în raza teritorială în care se află penitenciarul. Hotărârea instanței de judecată se ia nemijlocit de către judecătorul care examinează cauza unei infracțiuni de primă categorie (mai gravă). La pregătirea procedurii de liberare condiționată înainte de termen trebuie luate în considerație

particularitățile concrete ale instituției penitenciare în care își ispășește pedeapsa condamnatul. Decizia de liberare condiționată înainte de termen este emisă de către instanța de judecată și principalul document în baza căruia se ia hotărârea este caracteristica condamnatului în locurile de detenție.

Liberarea condiționată înainte de termen poate fi acordată deținutului în privința căruia există temeiuri de a considera că corectarea lui poate avea loc și în afara instituției penitenciare. Cu toate acestea, persoana liberată condiționat de pedeapsă penală poate fi liberată și de pedeapsa complementară. Aplicând liberarea condiționată înainte de termen, instanța de judecată este în drept, în conformitate cu art. 73 alin. 5 CP al Federației Ruse, să ceară de la liberat respectarea anumitor obligațiuni pe parcursul termenului rămas neexecutat. Aceste obligațiuni au drept scop corectarea persoanei liberate condiționat.

Controlul asupra persoanelor liberate condiționat înainte de termen se efectuează de către inspectoratul de execuție penală al organelor de interne, iar în privința militarilor – de către comandamentul unităților militare.

Motiv pentru liberare condiționată înainte de termen poate servi convingerea instanței de judecată că corectarea condamnatului de mai departe este posibilă în afara instituțiilor penitenciare. Despre corectarea persoanei deținute se judecă în baza comportamentului acesteia în timpul executării pedepsei în instituțiile penitenciare: a) prin respectarea regulilor de ordine interioară a penitenciarului; b) atitudinea acesteia față de muncă și studii; c) atitudinea față de organele administrației penitenciarului și față de alți condamnați etc.

Condiție obligatorie pentru liberarea condiționată înainte de termen de pedeapsă penală este executarea efectivă a unei anumite părți din pedeapsa stabilită de către instanța de judecată. Durata necesară a fi executată este stipulată în art. 79 CP al Federației Ruse în funcție de gravitatea infracțiunii săvârșite. Astfel, este necesară: executarea efectivă a cel puțin 1/3 din pedeapsa stabilită de către instanța de judecată pentru săvârșirea infracțiunilor ușoare sau medii; nu mai puțin de jumătate din pedeapsa stabilită pentru o infracțiune gravă; nu mai puțin de 2/3 din pedeapsa stabilită pentru o infracțiune deosebit de gravă și pentru persoana care anterior a mai fost liberată condiționat înainte de termen, dacă condițiile liberării au fost anulate în baza alin. 7 art. 79 din CP al FR.

Persoanele care ispășesc pedeapsa cu detențiune pe viață pot fi liberate condiționat înainte de termen după executarea efectivă a cel puțin 25 ani de închisoare, dacă instanța de judecată consideră că pentru corectarea condamnatului nu mai este nevoie de executarea întregii pedepse stabilite în sentința de condamnare. Liberarea condiționată înainte de termen poate fi acordată persoanei condamnate la detențiune pe viață doar dacă se constată că aceasta, pe parcursul

ultimilor trei ani de detenție, nu a avut careva încălcări grave. Persoana care în timpul ispășirii pedepsei detențiunii pe viață a mai săvârșit o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, nu poate fi înaintată pentru liberare condiționată înainte de termen.

Legislația penală rusă stabilește faptul că, indiferent de gravitatea infracțiunii săvârșite, termenul de executare efectivă a pedepsei stabilite de către instanța de judecată nu poate fi mai mic de 6 luni.

Noile modificări în legislația Rusiei obligă administrația instituțiilor penitenciare să inițieze singure procedura liberării condiționate înainte de termen în cazul în care există toate condițiile necesare pentru inițierea acesteia. În asemenea cazuri, se întemeiază o comisie specială, formată doar din colaboratorii instituției penitenciare, hotărârea acesteia având caracter consultativ (pentru instanța de judecată). Concluziile comisiei respective sunt transmise instanței de judecată împreună cu dosarul personal și caracteristica deținutului. Instanța de judecată, examinând materialele dispuse, poate, după caz, refuza sau libera condiționat persoana de pedeapsa penală, cu sau fără stabilirea unor obligațiuni, nerespectarea cărora duce, în mod inevitabil, la revocarea liberării condiționate înainte de termen.

Art. 175 CE al Federației Ruse prevede faptul că condamnatul în privința căruia poate fi inițiată procedura de liberare condiționată înainte de termen, precum și avocatul acestuia (reprezentantul său legal), este în drept să se adreseze cu o cerere de liberare condiționată înainte de termen nemijlocit în instanța de judecată. Cererea trebuie să conțină date care ar demonstra faptul că nu mai este nevoie de executarea întregii pedepse stabilite în sentința de condamnare, deoarece condamnatul a reparat integral sau parțial prejudiciul cauzat prin infracțiune sau într-un alt mod și-a corectat fapta sa, regretă mult cele săvârșite, precum și alte date care ar confirma corectarea condamnatului. Cererea de liberare condiționată înainte de termen este înaintată de către condamnat în instanța de judecată prin intermediul administrației instituției penitenciare.

Organele administrației penitenciarului sunt obligate, în termen de 10 zile de la primirea cererii de liberare condiționată înainte de termen, să o înainteze în instanța de judecată împreună cu caracteristica celui care solicită liberarea respectivă. În caracteristică trebuie să fie indicate datele despre comportamentul persoanei în penitenciar, atitudinea acesteia față de muncă și învățatură în timpul executării pedepsei, atitudinea față de fapta săvârșită, precum și încheierea administrației penitenciarului despre necesitatea aplicării liberării condiționate înainte de termen.

În momentul în care condamnatul a executat efectiv termenul necesar pentru inițierea procedurii liberării condiționate înainte de termen, administrația instituției penitenciare este obligată, în termen de o lună, să examineze această chestiune și să emită o hotărâre privind acordarea sau refuzul acordării condamnatului liberării condiționate înainte de termen.

În cazul refuzului de către instanța de judecată de a acorda liberarea condiționată înainte de termen, depunerea unei noi cereri de liberare condiționată poate avea loc nu mai devreme de scurgerea a 6 luni de zile din momentul emiterii de către instanța de judecată a hotărârii privind refuzul acordării liberării.

În cazul refuzului de către instanța de judecată de a acorda liberarea condiționată înainte de termen persoanei care își ispășește pedeapsa detențiunii pe viață, depunerea unei noi cereri de liberare condiționată poate avea loc nu mai devreme de scurgerea a trei ani de zile din momentul emiterii de către instanța de judecată a hotărârii privind refuzul acordării liberării condiționate înainte de termen.

Revocarea liberării condiționate înainte de termen poate avea loc în următoarele cazuri:

1) dacă persoana liberată condiționat înainte de termen, în perioada de timp rămasă neexecutată, a încălcat în mod grosolan ordinea publică, pentru care fapt a fost sancționată administrativ; nu respectă sau se eschivează, în mod intenționat, de la obligațiunile stabilite de către instanța de judecată;

2) dacă persoana liberată condiționat înainte de termen a mai săvârșit o infracțiune intenționată;

3) dacă persoana liberată condiționat înainte de termen a săvârșit o infracțiune din imprudență, problema privitor la păstrarea sau revocarea liberării condiționate va fi soluțioantă de către instanța de judecată.

3.4.2. Evoluția reglementărilor cu privire la modurile și modalitățile de liberare condiționată de pedeapsă penală înainte de termen în legislația penală din România

În cele ce urmează vom face o expunere a evoluției în timp a legislației sau a dreptului român cu privire la liberarea condiționată, instituție care a fost introdusă prin Legea de organizare a închisorilor din 1874, însă numai pentru minori, cu caracter de generalitate fiind introdusă abia prin Legea penitenciarelor din 1929.

CP de la 1936 prevedea liberarea condiționată ca ultima etapă a regimului progresiv al executării pedepsei cu închisoarea. Instituția a fost în vigoare până în 1950, când a fost înlocuită cu liberarea înainte de termen, care consta în punerea în libertate necondiționată înainte de termen a condamnatului pe baza muncii prestate și cu condiția bunei conduite în timpul executării pedepsei. Ea a fost mai amplu reglementată prin Decretul nr. 720 din 1956 și a rămas în vigoare până la 1 ianuarie 1969, când a fost abrogat, și a fost reintrodusă, prin punerea în vigoare a noului Cod penal, instituția liberării condiționate. S-a considerat ca liberarea condiționată este preferabilă liberării înainte de termen. Prin Legea nr. 140 din 1996, instituția

liberării condiționate a fost modificată în sensul măririi fracțiunilor de pedeapsă pe care condamnatul trebuie să le execute pentru a obține liberarea condiționată.

Scopul executării pedepsei, potrivit legii penale române vechi (la art. 52 alin. 2 CP), se menționa că este formarea unei atitudini corecte față de muncă, față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială. În anumite cazuri, funcția reeducativă a pedepsei se poate realiza înainte de executarea ei integrală, prin privare de libertate și, ca atare, condamnații respectivi pot fi eliberați condiționat, dacă sunt întrunite anumite condiții legale. Această posibilitate constituie un stimulente important pentru reeducarea lor (art. 59-61 CP și art. 25-28 din Legea nr. 23/1969).

Liberarea condiționată este o instituție de drept penal material (substanțial) complementară regimului executării pedepsei cu închisoarea la un loc de deținere, pe care o pot dispune instanțele de judecată cu privire la orice condamnat. Ea este deci o formă de înlăturare condiționată a continuării executării pedepsei, deoarece condițiile trebuie îndeplinite atât înainte de a fi acordată, cât și pentru a deveni definitivă. Ea este un mijloc de individualizare administrativă a executării pedepsei cu închisoarea la locul de deținere. Liberarea condiționată are avantajul că se efectuează în faza de executare a pedepsei respective, când condamnatul este sub observația administrației penitenciarului, care îl poate cunoaște mai bine și mai profund după conduita lui, după munca și după unele semne reale de îndreptare.

Pentru acordarea liberării condiționate, nu se ține seama de gravitatea infracțiunii pentru care persoana a fost condamnată, de durata pedepsei cu închisoarea și nici dacă aceasta a fost pronunțată cu ocazia condamnării sau în urma comutării detențiunii pe viață, nefiind condiții cerute de lege. După părerea cercetătorului I. Fondor [101, p. 210], instituția liberării condiționate se refera la o anumită categorie de condamnați, și anume la condamnații care, după executarea unei părți din pedeapsă, dau dovadă de bună conduită, fiind discutabil dacă mai apare utilă executarea în continuare, în penitenciar, a pedepsei cu închisoarea până la expirarea duratei acesteia. Pentru acești condamnați s-a găsit soluția liberării înainte de expirarea termenului pedepsei, nemaifiind necesară executarea integrală a pedepsei în penitenciar. Pentru aceasta este necesar ca ei să îndeplinească condițiile privind executarea unei părți din pedeapsă și să dea dovezi de îndreptare. Dacă sunt realizate aceste condiții, condamnații sunt eliberați sub condiția unei bune purtări (adică necomiterea de infracțiuni până la expirarea termenului de executare) și după obținerea liberării, urmând ca, în caz contrar, să fie readuși în penitenciar pentru executarea restului de pedeapsă. În acest mod este reglementată instituția liberării condiționate. Liberarea se

acordă în mod facultativ, dacă sunt îndeplinite și constatate de către instanță condițiile legale, fără ca ea să constituie un drept al condamnatului.

A. Condițiile cerute de lege pentru a se putea acorda liberarea condiționată în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție:

1. *Condamnatul să execute o parte din pedeapsă*, considerată ca necesară pentru a se putea aprecia ca s-a îndreptat. Partea executată depinde de durata pedepsei cu închisoarea care se execută, fie că este cea pronunțată de instanță, fie ca ea a fost redusă în urma grațierii sau a unei legi mai blânde (art. 14 și 15 din vechiul Cod penal român), sau că din ea s-a scăzut reținerea ori arestarea preventivă (art. 88-89 din vechiul Cod penal român). Aceasta nu însemna că liberarea condiționată s-ar putea obține chiar în cursul arestării preventive, înainte ca hotărârea de condamnare să fi rămas definitivă. Se va lua în considerare și timpul cât condamnatul a executat o perioadă din pedeapsă la locul de muncă, dacă ea a fost revocată și se continuă executarea la un loc de deținere. Durata celor două forme de executare se cumulează, deoarece reprezintă o executare efectivă (art 86 din vechiul Cod penal român). Potrivit art. 59, alin. 1 din vechiul Cod penal român, partea din pedeapsă ce trebuia executată variază în funcție de cuantumul pedepselor aplicate și de natura infracțiunii săvârșite. Ca regula generală, partea de pedeapsă ce trebuie executată este mai mică în cazul pedepsei până la zece ani și mai mare în cazul pedepsei peste zece ani. Mai exact, în cazul unei pedepse până la zece ani, condamnatul trebuia să execute cel puțin două treimi, iar în cazul unei pedepse peste zece ani – cel puțin trei pătrimi. În cazul comiterii unei infracțiuni în timpul executării pedepsei se aplica dispozițiile art. 39 alin. 2 din vechiul Cod penal român, dacă sunt îndeplinite condițiile recidivei, sau cele ale art. 40 din vechiul Cod penal român (puritatea intermediară).

2. *Condamnatul să fie silitor în muncă*, fapt ce se va aprecia după felul cum respecta obligația de muncă, după munca zi de zi, munca susținută și munca de calitate. Această condiție este îndeplinită și atunci când, în unele perioade ale executării pedepsei, nu a realizat norma de muncă din motive ce nu-i sunt imputabile condamnatului.

3. *Condamnatul să fie disciplinat*, adică să respecte regulamentul de ordine interioară, de la care nu a avut abateri pe toată durata de timp cât s-a aflat în penitenciar. Astfel, disciplina condamnatului înseamnă comportare respectuoasă cu îndrumătorii și supraveghetorii și respectarea programului și a orarului zilnic. Este disciplinat și acela care susține și ajută alți condamnați în muncă și în toată activitatea. Dacă a avut abateri repetate, nu este întemeiată cererea de liberare.

4. *Condamnatul să dea dovezi temeinice de îndreptare*. Despre un condamnat se poate susține că dă dovezi temeinice de îndreptare atunci când are o comportare care, în comparație cu

trecutul lui, reprezintă o îmbunătățire evidentă, cum ar fi: respect și ascultare față de conducerea penitenciarului, bună conduită față de ceilalți deținuți, renunțarea la unele deprinderi rele (băutura, certuri, indisciplina), bune rezultate în muncă, plata despăgubirilor civile, buna comportare la locul de muncă, participare la acțiuni organizate în penitenciar, regretul pentru acțiunea săvârșită, purtare corectă față de victimă, promisiuni sincere ca după eliberare va ajuta să repare unele urmări rele ale faptei sale. Iar în art. 59 din vechiul Cod penal român se prevedea că, în prezența condițiilor menționate și ținându-se seama și de antecedentele penale, condamnatul poate fi eliberat condiționat. În lege nu se prevede că cel condamnat are antecedente penale și că ar fi exclus de la eliberare condiționată, ci numai că trebuie să se țină seama de ele. Se are în vedere că realizarea condițiilor în ansamblu atestă că cel condamnat s-a îndreptat, astfel că prin acordarea ei se va contribui la întărirea eficienței pedepsei și a efectului ei preventiv general. La calcularea infracțiunilor de pedeapsă, de cel puțin 2/3 sau 3/4, se tine seama de partea din durata pedepsei ce putea fi considerată, potrivit legii, ca fiind executată pe baza muncii prestate, deoarece timpul în care a lucrat se socotește mai avantajos în funcție de natura și randamentul activității efectuate. Pentru a nu fi avantajați cei cu forța fizică mai mare ori cei obișnuiți cu asemenea munci și pentru a preîntâmpina posibilitatea liberării la un interval prea scurt de la începerea executării pedepsei, care ar fi insuficient pentru o reeducare temeinică, se prevede o condiție specială, și anume executarea efectivă a unei părți din durata pedepsei (alin. 2 art. 59 din vechiul Cod penal român).

Propunerea de liberare condiționată se face de către comisia ce funcționează în cadrul fiecărui penitenciar (art. 27 din Legea nr. 23/1969), care încheie un proces-verbal. Condamnatul se poate adresa și direct instanței. Atâta vreme cât cel condamnat a îndeplinit condițiile din art. 59 din vechiul Cod penal român, instanța nu poate respinge propunerea sau cererea de liberare condiționată pe motivul că cel condamnat a fost sancționat pentru săvârșirea unei infracțiuni grave și că infracțiunea executată este insuficientă pentru reeducare; gravitatea faptei se reflectă atât în încadrarea juridică a acesteia – implicit, deci, asupra pedepsei legale și a celei concrete aplicate de instanță. Criteriul menționat mai sus nu face parte din condițiile legale. De asemenea, nici mențiunea că nu a fost recompensat niciodată, ceea ce ar dovedi că nu a dat dovezi temeinice de îndreptare, deoarece această condiție se referă la comportarea în general a condamnatului în perioada executării pedepsei. Când se constată ca nu sunt întrunite condițiile pentru a fi liberat, se fixează un termen pentru reexaminarea situației acestuia, care nu poate fi mai mare de un an (art. 28 din Legea 23/1969).

Liberarea condiționată se poate acorda și atunci când condamnatul nu se află încarcerat pentru executarea pedepsei independent de voința sa în momentul formulării și soluționării

cererii de liberare condiționată. Aceasta deoarece în art. 59 CP nu se prevede ca cel condamnat să se afle efectiv în executarea pedepsei în momentul formulării cererii de liberare condiționată. Astfel că, deși starea de deținere este de natura liberării condiționate, nu este totuși de esența ei. În speță s-a reținut că durata arestării preventive și timpul cât cel condamnat a fost efectiv deținut în executarea pedepsei, la care se adaugă și timpul considerat executat ca urmare a muncii prestate, depășește cu mult infracțiunea de pedeapsa ce urma să fie executată efectiv, fiind aproape egală cu pedeapsa aplicată. În cazul pedepselor ce nu se contopesc, fiindcă operează cumulum aritmetic, se execută ambele pedepse. De exemplu, când a avut loc revocarea suspendării condiționate a executării pedepsei (alin. 1 art. 83 din vechiul Cod penal român) sau a suspendării executării pedepsei sub supraveghere (art. 86 alin. 2 din vechiul Cod penal român), ori în caz de evadare (art. 39 alin. 3 din vechiul Cod penal român). În asemenea situații calculul infracțiunilor de pedeapsă executate se face în raport de totalul pedepselor (art. 59 alin. 3 și 4 din vechiul Cod penal român).

B. Liberarea condiționată în cazuri speciale în reglementarea liberării condiționate.

S-a ținut seama de anumite cazuri speciale, fie de cazul unor infracțiuni mai grave, cum sunt infracțiunile împotriva statului, fie în cazul unor condamnați speciali (minori, bătrâni etc.). Pentru obținerea liberării condiționate în primul caz se pun condiții mai severe, în cazul al doilea se pun condiții mai ușoare. Condamnați pentru unele infracțiuni grave: este cazul cu infracțiunile contra statului, infracțiuni contra avutului public, infracțiunea de omor, infracțiunile contra păcii și omenirii și infracțiunile prin care s-a produs o pagubă importantă economiei naționale (art. 60 alin. 1 din vechiul Cod penal român).

Pentru cei condamnați la asemenea infracțiuni, în primul rând se cere mai multă severitate și, în al doilea rând, însăși perioada de îndreptare și reeducare trebuie să fie mai lungă, deci și rămânerea lor la locul de deținere trebuie să fie mai lungă. Condamnatul care din cauza stării sănătății sau din alte cauze nu a fost niciodată folosit la muncă ori nu mai este folosit, fiindcă nu se poate utiliza toată forța de muncă existentă la un moment dat în penitenciar, poate fi liberat condiționat dacă îndeplinește și celelalte condiții arătate în art. 59 din vechiul Cod penal român și condiția prevăzută la art. 60 alin. 1.

Când cei condamnați în timpul minorității ajung la vârsta de 18 ani, precum și condamnații trecuți de 60 de ani, bărbați, și peste 55 de ani, femei, se are în vedere condiția lor fizică, ușurându-le regimul. Astfel, fiind scutiți de a munci, li se acordă înlesniri la obținerea liberării, care este legată de cuantumul pedepsei ce trebuie executată. Acestei categorii de condamnați nu i se mai cere executarea efectivă a unei cote-părți din pedeapsă (alin. 2 art. 59 din vechiul Cod penal român) atunci când la calculul infracțiunilor (de 1/3 dacă pedeapsa este până la zece ani

sau 1/2 când depășește zece ani) s-a ținut seama de partea din durata pedepsei considerată ca executată în urma muncii prestate. Trebuie însă să îndeplinească celelalte condiții, adică să fi fost silitori în muncă și disciplinați atâta timp cât au muncit și să dea dovezi temeinice de îndreptare. De asemenea, se aplică dispozițiile art. 59 alin. 3 și 4 din vechiul Cod penal român (pedepse care nu se contopesc și durata pedepsei pe care o execută).

Liberarea condiționată în cazul infracțiunilor săvârșite din culpă (art. 59 din vechiul Cod penal român): avându-se în vedere că faptele din culpă sunt mai puțin periculoase decât cele intenționate, legiuitorul prevede termene mai scurte pentru a putea dispune liberarea. În acest caz, liberarea va avea loc dacă s-a executat cel puțin jumătate din durata pedepsei în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, sau cel puțin 2/3 în cazul închisorii mai mari de 10 ani, dacă îndeplinește și celelalte condiții prevăzute în art. 59 alin. 1 din vechiul Cod penal român. Se va ține seama și în cazul în care condamnatul a muncit. Când pedeapsa ce se execută a rezultat din concursul între infracțiuni comise din culpă și infracțiuni intenționate, se aplică dispozițiile din art. 59 din vechiul Cod penal român.

Aplicarea dispozițiilor referitoare la ansamblul condițiilor liberării. În practica judiciară au fost cazuri când liberarea condiționată a fost acordată după îndeplinirea cu precădere a condiției executării infracțiunii de pedeapsă prevăzute de lege, fără a se ține seama în suficientă măsură și de îndeplinirea celorlalte condiții de lege. Mai mult, liberarea condiționată s-a pronunțat imediat după executarea minimumului infracțiunii cerut de lege. Astfel de hotărâri au fost criticate de instanțele superioare. În alte situații, instanțele de judecată au examinat îndeplinirea condițiilor liberării, ținând seama numai de condițiile existente în momentul când s-a formulat propunerea (cererea) liberării. De multe ori însă condamnatul, după ce s-a făcut propunerea, își schimbă atitudinea (nu mai muncește, comite abateri de la disciplină, aplicându-i-se sancțiuni disciplinare), ca urmare, condițiile liberării nu mai sunt întrunite în raport cu momentul soluționării cererii (propunerii).

Calculul fracțiunii de pedeapsă ce trebuie executată. În lege sunt prevăzute fracțiunile din pedeapsa care trebuie executate după felul infracțiunilor săvârșite. În cazul unor infracțiuni mai ușoare (calomnie, furt, vătămări corporale etc.), aceste fracțiuni sunt mai mici (jumătate sau două treimi). În cazul unor infracțiuni mai grave (trădare, omor, furt în paguba avutului obștesc etc.), fracțiunile prevăzute în art. 60 din vechiul Cod penal român sunt mai mari (două treimi sau trei pătrimi). În cazul în care se săvârșește o singură infracțiune, fie una mai ușoară, fie una mai gravă, calculul fracțiunii se va face după prevederile art. 59 și 60 din vechiul Cod penal român, după felul infracțiunii.

C. **Efectele liberării condiționate** pot fi *imediate* sau *definitive*: cele imediate constau în liberarea de îndată a condamnatului, cele definitive – numai după ce expiră intervalul de timp echivalent cu restul pedepsei ce urma să fie executat și dacă nu s-a săvârșit în acest interval o nouă infracțiune. Când se îndeplinesc aceste condiții, care au efect extinctiv, pedeapsa se consideră executată (art. 61 alin. 1 din vechiul Cod penal român).

D. **Efectele în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni.** Dacă de la liberare și până la împlinirea duratei pedepsei, condamnatul comite o nouă infracțiune, intenționată sau din culpă, liberarea fie se va menține, fie se va revoca. Revocarea este deci *facultativă* sau *obligatorie*.

Revocarea este facultativa, putându-se menține liberarea, când infracțiunea nouă comisă nu prezintă un grad de pericol ridicat datorită conținutului ei legal sau concret, încât ar atrage fie pedeapsa amenzii, fie executarea pedepsei cu închisoarea la locul de muncă. Instanța poate însă revoca liberarea când, reieșind din situația concretă, consideră că ea nu se mai poate menține. În acest caz se poate aplica un spor de până la 5 ani la pedeapsa rezultată în urma contopirii.

Revocarea este obligatorie în cazul comiterii unei infracțiuni contra siguranței statului, infracțiuni de omor, contra păcii și omenirii, unei infracțiuni săvârșite cu intenție, care a avut ca urmare moartea unei persoane, sau a unei infracțiuni prin care s-au produs consecințe deosebit de grave (art. 61 alin. 2 din vechiul Cod penal român).

Aplicarea instituției liberării condiționate a condamnaților până la Legea nr. 140/1996. Această instituție se va aplica în continuare față de condamnații la pedeapsa cu închisoarea pentru faptele penale comise înainte de data de 14.11.1996, data publicării Legii nr.140/1996 în MO al României.

Astfel, dispozițiile CP, existente anterior modificărilor, prevăd, pe lângă anumite criterii, și executarea în mod obligatoriu a unor fracțiuni.

Pentru infracțiuni *comune* se prevede că:

- în cazul închisorii a cărei durată nu depășește 10 ani, fracțiunea obligatorie de executat este o treime din durata pedepsei, iar fracțiunea totală (în care se includ și zilele câștigate prin muncă) – jumătate din durata condamnării;

- în cazul închisorii a cărei durată este mai mare de 10 ani, fracțiunea obligatorie de executat este jumătate din durata pedepsei, iar fracțiunea totală – două treimi din durata condamnării;

În cazul infracțiunilor *grave*, prevăzute de art. 60 CP, fracțiunile de executat sunt:

- atunci când pedeapsa cu închisoarea nu depășește 10 ani, fracțiunea obligatorie este de 1/2 din durata pedepsei, iar fracțiunea totală este de 2/3;

- atunci când pedeapsa cu închisoarea este mai mare de 10 ani, fracțiunea obligatorie este de 2/3, iar fracțiunea totală este de 3/4 din condamnare.

Cei condamnați în timpul minorității, când ajung la vârsta de 18 ani, precum și condamnații trecuți de vârsta de 60 ani pentru bărbați și de 55 ani pentru femei, pot fi eliberați condiționat, după executarea unei părți din durata pedepsei, în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, sau a unei treimi în cazul închisorii mai mari de 10 ani, dacă îndeplinesc celelalte condiții prevăzute de art. 59 alin. 1 CP.

Ca urmare a modificărilor și completărilor aduse CP prin Legea nr. 140 din 05.11.1996, instituția liberării condiționate a condamnaților a suferit schimbări esențiale în ceea ce privește condițiile de aplicare. Astfel, dacă prin vechea reglementare se avea în vedere, în principal, natura infracțiunilor comise (contra avutului public, contra siguranței statului, omucideri, alte infracțiuni), prin noua reglementare se urmărește *factorul intențional* al comiterii faptei penale.

Fracțiunile de pedeapsă ce trebuie executate de către cei condamnați se socotesc și în noile condiții în raport de durata pedepselor aplicate de către instanțele de judecată (sub 10 ani, peste 10 ani, detențiune pe viață) și vârsta deținuților (majori, minori, bătrâni).

De reținut că, datorită modificărilor aduse instituției liberării condiționate prin Legea nr. 140/1996, cea mai mare parte a condamnaților trebuie să execute cwantumuri mai mari ale fracțiunilor din durata pedepselor pentru a fi supuși discuției comisiilor de propuneri pentru liberare condiționată, în comparație cu cei care beneficiază de vechea reglementare. Există însă și un cwantum restrâns de condamnați care au comis infracțiuni din culpă și care trebuie să execute fracțiuni mai mici în raport cu celelalte categorii de deținuți.

Cu excepția art. 55 alin. 1 și a art. 60 alin. 2 CP, toți condamnații trebuie să realizeze două fracțiuni pentru a putea beneficia de liberare condiționată. Între cele două fracțiuni, respectiv cea obligatorie și cea totală, există o legătură implicită. Astfel, pentru a fi analizat în comisie, un condamnat trebuie să execute efectiv fracțiunea obligatorie, diferența dintre cele două fracțiuni putând fi câștigată ca urmare a unei activități prestate și normate într-un cadru legal.

Partea din pedeapsă ce trebuie executată pentru a fi analizat în comisia de propuneri pentru liberare condiționată trebuie înțeleasă în sensul că fracțiunea totală trebuie să fie îndeplinită prin executare efectivă (când condamnatul nu a câștigat o perioadă ca urmare a muncii prestate) ori prin executare efectivă și câștigată prin muncă (atunci când condamnatul a câștigat o perioadă ca urmare a muncii prestate), indiferent la care articol din lege și la care variantă de calcul se încadrează pedeapsa aplicată persoanei private de libertate.

În ceea ce privește *condamnații minori*, care cad sub incidența art. 60 alin. 2, sensul textului de lege este acela că analiza lor în comisie are loc la împlinirea vârstei de 18 ani. Dacă la

împlinirea vârstei de 18 ani deținutul minor a realizat fracțiunea prevăzută de lege pentru categoria sa, acesta va fi analizat în vederea acordării liberării condiționate. În cazul în care la împlinirea vârstei deținutul minor nu a realizat fracțiunea prevăzută de lege pentru condamnații minori, el va fi analizat în comisie la realizarea fracțiunii corespunzătoare deținutului majori. Atunci când condamnatul minor, ținând cont de pedeapsa pe care o are de executat, a realizat fracțiunea de pedeapsă prevăzută de lege pentru condamnații majori înainte de împlinirea vârstei de 18 ani, el va fi analizat în comisie la împlinirea acelei fracțiuni.

În ceea ce privește *condamnații majori* care cad sub incidența art. 60 alin. 2 CP, fracțiunile de pedeapsă ale acestora sunt verificate la împlinirea vârstelor de 60 de ani pentru bărbați și 55 de ani pentru femei, în sensul împlinirii lor potrivit prevederilor legale. Dacă aceste fracțiuni au fost împlinite, condamnații sunt analizați în comisie, iar dacă nu au fost împlinite, aceștia vor fi analizați în comisie la împlinirea acelor fracțiuni.

În conformitate cu dispozițiile CP, condamnații care sunt străduitori în muncă, disciplinați și dau dovezi temeinice de îndreptare, ținându-se seama de antecedentele lor penale, pot fi liberați condiționat înainte de executarea în întregime a pedepselor cu închisoarea. În același timp, una din condițiile esențiale prevăzute de CP este executarea în totalitate a unei anumite părți din durata pedepsei (fracțiunii), mărimea acestor fracțiuni de pedeapsă fiind însă diferențiată de natura infracțiunilor săvârșite, durata pedepselor cu închisoarea aplicate de către instanțele de judecată și vârsta celui condamnat.

În conformitate cu Legea 275/2006, liberarea condiționată se acordă potrivit procedurii prevăzute în CPP, la cererea persoanei condamnate sau la propunerea comisiei pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate.

Comisia pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, cu participarea judecătorului delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate în calitate de președinte, propune liberarea condiționată, ținând seama de fracțiunea din pedeapsă efectiv executată și de partea din durata pedepsei care este considerată ca executată pe baza muncii prestate, de conduita persoanei condamnate și de eforturile acesteia pentru reintegrarea socială, în special în cadrul activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, al instruirii școlare și al formării profesionale, de responsabilitățile încredințate, de recompensele acordate, de sancțiunile disciplinare aplicate și de antecedentele sale penale.

Propunerea comisiei de admitere a liberării condiționate, cuprinsă într-un proces-verbal motivat, împreună cu documentele care atestă mențiunile cuprinse în procesul-verbal, se

înaintează judecătoriei în a cărei circumscripție se află locul de deținere și se comunică persoanei condamnate.

În cazul în care comisia constată că persoana condamnată nu întrunește condițiile pentru a fi liberată condiționat, în procesul-verbal fixează un termen pentru reexaminarea acestei situații, care nu poate fi mai mare de un an. Totodată, comisia comunică procesul-verbal persoanei condamnate și îi aduce la cunoștință acesteia, sub semnătură, că se poate adresa direct instanței cu cerere de liberare condiționată.

Când persoana condamnată se adresează direct instanței, cerând liberarea condiționată, odată cu cererea se trimite și procesul-verbal întocmit de comisia pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, împreună cu documentele care atestă mențiunile cuprinse în acesta. În vederea soluționării cererii de liberare condiționată a persoanei condamnate sau a propunerii formulate de comisie, instanța poate consulta dosarul individual al persoanei condamnate.

De reținut că procesul-verbal întocmit de comisie este un act administrativ care nu constituie decât un aviz consultativ, propunerile comisiei nefiind obligatorii pentru instanța de judecată.

Ca urmare a modificărilor și completărilor aduse în vechiul Cod penal român prin Legea nr. 140 din 05.11.1996, se aplică două variante ale instituției liberării condiționate a condamnaților. Astfel, calcularea fracțiunilor ce trebuie executate de către cei condamnați se face, după caz, potrivit prevederilor anterioare ale Codului penal cu privire la liberarea condiționată sau ale reglementărilor instituite prin *Legea nr. 140/1996*.

Stabilirea variantei corecte a dispozițiilor legale de care urmează să beneficieze condamnații se realizează în raport de data săvârșirii infracțiunii: cei care au comis infracțiunea înainte de 14.11.1996, data intrării în vigoare a *Legii nr. 140/1996*, vor beneficia de varianta anterioară, iar celor care au săvârșit infracțiunea începând cu această dată, li se aplică varianta instituției liberării condiționate modificată și completată de legea sus-menționată.

În cazurile în care un deținut are de executat mai multe pedepse cu închisoarea care nu sunt contopite, iar acestea se încadrează la articole diferite din vechiul Cod penal român privitoare la liberarea condiționată, fracțiunile de pedeapsă se calculează pentru fiecare mandat de executare a pedepsei cu închisoarea, apoi se însumează.

În cazul în care instanța de judecată revocă beneficiul grațierii condiționate ori condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei ca urmare a săvârșirii unei noi infracțiuni, deținutul va executa – pe lângă pedeapsa ce i se aplică pentru infracțiunea săvârșită – și restul rămas neexecutat din pedeapsa grațiată ori cea suspendată condiționat.

Dacă infracțiunile au fost săvârșite înainte și după 14.11.1996 și se încadrează la articole diferite ale CP referitoare la liberarea condiționată, fracțiunile de pedeapsă se calculează separat pentru fiecare condamnare, în raport de natura infracțiunilor comise și durata pedepselor cu închisoarea ce trebuie executate, apoi se însumează [169, p. 112-126].

Pedeapsa se consideră executată dacă, în intervalul de timp de la liberare și până la împlinirea duratei pedepsei, cel condamnat nu a săvârșit din nou o infracțiune. Dacă în același interval cel liberat a comis din nou o infracțiune, instanța, ținând seama de gravitatea acesteia, poate dispune fie menținerea liberării condiționate, fie revocarea. În acest din urmă caz, pedeapsa stabilită pentru infracțiunea săvârșită ulterior și restul de pedeapsă ce a mai rămas de executat din pedeapsa anterioară se contopesc, putându-se aplica un spor până la 5 ani.

Revocarea este obligatorie în cazul în care fapta săvârșită este o infracțiune contra siguranței statului, o infracțiune contra păcii și omenirii, o infracțiune de omor, o infracțiune săvârșită cu intenție care a avut ca urmare moartea unei persoane sau o infracțiune prin care s-au produs consecințe deosebit de grave.

În noul CP român din 17 iulie 2009 (Legea 286 din 2009), condițiile liberării condiționate sunt expuse la art. 99 referitor la cazul detențiunii pe viață, iar în ceea ce privește liberarea condiționată în cazul închisorii, va putea fi dispusă în corespundere cu prevederile art. 100, intitulat *Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii*, unde la alin.(2) există remarca că se va ține seama de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate. Respectiv, intervalul cuprins între data liberării condiționate și data împlinirii duratei pedepsei constituie termen de supraveghere pentru condamnat.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

1. Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost propusă în Franța de către Bonneville de Marsangy, în lucrarea sa *Institution Complementaires du Regime Penitenciar*, Paris, în 1847, ca o măsură de natură a îmbunătăți regimul pedepselor privative de libertate.

2. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are un caracter deosebit de complex, lucru ce duce implicit la existența unor trăsături de asemănare cu alte instituții de drept penal, care contribuie, de asemenea, la individualizarea pedepsei în faza de executare.

3. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca o categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere înainte de executarea deplină a pedepsei, cu condiția ca până la împlinirea duratei

acesteia să nu mai săvârșească infracțiuni sau delict administrative, să nu se eschiveze cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată.

4. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este o instituție complementară regimului de executare a pedepsei cu închisoarea și constă în liberarea celui condamnat înainte de expirarea duratei închisorii pronunțate de instanță, după executarea unei părți din durata pedepsei, dacă a dat dovadă de străduință în muncă, a fost disciplinat și a dat dovezi temeinice de îndreptare, cu condiția să nu săvârșească din nou o infracțiune până la îndeplinirea duratei pedepsei de a cărei executare a fost eliberat.

5. Liberarea se acordă în mod facultativ, dacă sunt îndeplinite și constatate de către instanță condițiile legale, fără ca ea să constituie un drept al condamnatului. Astfel, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen este modalitatea de liberare de pedeapsa penală, care are efectul reducerii executării pedepsei penale și reintegrării sociale, dacă corectarea condamnatului este posibilă, în viziunea instanței de judecată, fără executarea deplină a pedepsei.

6. Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este modalitatea liberării de pedeapsa penală ce se aplică în situația în care condamnatul a reparat integral dauna cauzată de infracțiune, a participat la munci neremunerate sau remunerate, potrivit prevederilor art. 253 CE RM, precum și dacă printr-o purtare exemplară pe care a avut-o în timpul executării pedepsei nu mai are nevoie de a executa mai departe pedeapsa stabilită de instanța de judecată.

4. STATUTUL JURIDIC AL CONDAMNATULUI ȘI PROCEDURA DE ACORDARE A LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSĂ PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN

4.1. Modificarea condițiilor de deținere pe parcursul executării pedepsei ca rezultat al corectării condamnatului

Obiect de studiu al criminologiei penitenciare este personalitatea deținutului care săvârșește infracțiuni în perioada de detențiune, precum și a legităților care determină comportamentul infracțional. Criminologia penitenciară este preocupată deci nu de personalitatea deținutului în genere, ci doar a celorla dintre ei care săvârșesc infracțiuni în perioada de detențiune.

Impactul detenției asupra individului se resimte în mod dramatic prin limitarea drastică a spațiului de mișcare și a organizării timpului oricărui deținut. Aceasta înseamnă necesitatea impusă de regulamentul instituției penitenciare a elaborării unor noi conduite legate de spațiu și de timp, radical diferite de cele ale unui individ uman în libertate. Reducerea perimetrului de mișcare duce la apariția unor fenomene ancestrale teritoriale, unui comportament al individului de apărare a teritoriului propriu, care se manifestă printr-o exagerată protecție sau apărare a spațiului personal. Deși fenomenele legate de teritoriu se manifestă și în condițiile vieții obișnuite, după definiția lui Anthony Storr, și omul este o ființă teritorială, mai ales în spațiile supraaglomerate (orașe aglomerate, blocuri etc.), unele fenomene de agresivitate se observă relativ rar, căci individul învață să-și stăpânească impulsurile agresive generate de prezența uneori supărătoare a altor indivizi sau grupuri de indivizi. Însă în condițiile detenției, fenomenele de teritorialitate devin exacerbate și suscită o agresivitate mărită.

Frustrarea este resimțită mai ales pe planul timpului. Organizarea impusă și, în general, foarte monotonă a timpului, programul zilnic sever reglementat, timpul liber, atât cât este, fiind și el impus mai cu seamă în primele perioade ale detenției, provoacă sentimentul de frustrare continuă și, în consecință, mărește agresivitatea deținutului. La sporirea sentimentului de frustrare duce și renunțarea forțată la o seamă de obiecte de uz personal, a căror lipsă este mereu resimțită.

Șocul încarcerării, contactul cu subcultura carcerală în scurtă vreme îl fac pe deținut să-și formeze (nu neapărat în mod explicit) o nouă viziune asupra propriei persoane și să elaboreze o „strategie de supraviețuire”.

Încă în urmă cu decenii, criminologul canadian D. Clemmer a semnalat fenomenul de prizonizare, definit ca „socializarea” la cultura devenită a deținuților, proces prin care deținutul ajunge să adopte și să împărtășească punctul de vedere al încarceraților, și mai grav chiar – să se supună influenței liderilor negativi din penitenciar. În această „lume” a infractorilor se afirmă

lideri negativi, aceștia își recrutează locotenenți, se înconjoară de simpatizanți, îi subjugă pe cei mai slabi fizic ori psihic, realizând o ordine interioară a penitenciarelor care scapă supravegherilor ori care uneori este folosită de aceștia pentru a ține sub control efectivele foarte mari, în condițiile în care personalul este puțin, slab pregătit și dotat tehnic, când conducerea este slabă și carieristă, dorind mai mult liniștea penitenciarelor decât rezolvarea reală a problemelor. Astfel apar și în penitenciare clanuri care domină viața din închisoare, rivale între ele și care se luptă pentru supremație, care profită de situația grea a închisorilor și de permanenta criză a sistemului penitenciar, pentru a aduce de afară regulile crimei organizate. De asemenea, apar rețele de distribuție a drogurilor, căi de corupere a cadrelor, a medicilor, a judecătorilor, în scopul punerii în libertate condiționată, întreruperea pedepsei pe caz de boală, internarea în spitale, acțiuni care se fac cu scopul săvârșirii infracțiunii de evadare. Toate aceste sfidări ale legii nu se pot face fără foarte mulți bani, avantaje ori șantaj – mijloace clasice ale crimei organizate.

Referitor la deținuții din penitenciar, autorul Tiberiu Prună, în lucrarea *Psihologie judiciară* (1994), ne spune că acești tipuri sunt niște personalități care se disting printr-o structură psihologică marcată de o anumită specificitate. Între altele, cercetările au evidențiat prezența cvasiuniversală a următoarelor însușiri: impulsivitate mărită, agresivitate sporită, egocentrism exacerb, tendință de opozabilitate accentuată, indiferență afectivă generalizată și imagine negativă a lumii din afară.

După cum ne arată savanții Bujor V. și Bejan O., orice crimă există numai ca un act cu un caracter volitiv și îndreptat spre realizarea unui interes sau spre satisfacerea unei necesități. Astfel, comportamentul ilicit al deținuților se explică prin faptul că și în acest mediu social mic predomină anumite interese, care urmăresc realizarea unor scopuri bine determinate.

Plasat la origine într-o ambianță naturală, plină de amenințări și dificultăți, ființa umană a căutat să li se opună, întru crearea unor condiții adecvate de viață, ajungând astfel la formarea societății. Prin urmare, ambiantei naturale i se suprapune acum un nou mediu – cel social, care se caracterizează prin legi și condiții de existență specifice.

Cercetătorii V. Bujor și O. Bejan subliniază că criminalitatea, ca una dintre patologiile sociale, pune în pericol însăși existența sistemului social penitenciar, introduce în el elemente ce-l dezorganizează și-l dezechilibrează, subminând cele mai importante condiții de existență a mediului penitenciar. În același timp, criminalitatea are ca funcție indicarea contradicțiilor și disfuncțiilor în viața organismului social, fiind un fel de indicator al stării societății la etapa dezvoltării istorice.

Pentru a vorbi despre *tipurile de criminalitate penitenciară*, ne vom referi mai întâi la trăsăturile și dimensiunile fenomenului de criminalitate. În ansamblul formelor particulare de devianță, delincvență, criminalitatea are gradul cel mai ridicat de pericolozitate socială, deoarece afectează cele mai importante relații și valori sociale și încalcă regulile și normele morale sau juridice care orientează comportamentele indivizilor din penitenciar.

În consecință, studiul juridico-penal al criminalității penitenciare solicită și o analiză criminologică și psihologică complementară, cu ajutorul căreia să se poată identifica și explica motivele generale și individuale care generează această formă de devianță specială. Iar cunoașterea criminalității penitenciare ca un fenomen social trebuie să cuprindă cunoașterea structurii ei, a părților componente, a categoriilor de crime.

Analizând infraționalitatea, autorii V. Bujor, M. Lașcu menționează că specificul criminalității penitenciare se manifestă atât prin tendințe și legități, cât și prin infracțiunile încadrate în acest tip de criminalitate. Astfel, o parte dintre deținuți, încă de la intrarea în penitenciar, iar alții chiar din momentul arestării, sunt preocupați de găsirea unor modalități prin care să-și ușureze regimul executării pedepsei. Ei caută ca, prin toate mijloacele posibile, să-și asigure condiții de viață cât mai ușoare, să se sustragă – uneori cu orice risc – de la regimul executării pedepsei, inclusiv prin săvârșirea unor fapte care, prin gravitatea lor, întrunesc elementul constitutiv al unor infracțiuni.

Așadar, pentru penitenciar hotărâtoare în prezent este activitatea organizatorică și educațională, munca practică pentru asigurarea sporirii eficienței educaționale a întregii activități desfășurate în mediul penitenciar și pentru prevenirea recidivei sau multirecidivei. Obligatorie este soluționarea tuturor problemelor economice și sociale cu care se confruntă viața detențională, obligație ce a format și trebuie să formeze în continuare conținutul rolului activ subordonat finalității unice a întregului proces de executare a sancțiunilor în regim de detenție – educarea celor condamnați în vederea reintegrării lor sociale.

Cu toate acestea, de-a lungul anilor, practica din acest domeniu a demonstrat că buna desfășurare a raporturilor execuțional-penale a fost periclitată de o serie de evenimente negative ce-și au originea într-un întreg complex cauzal.

După cum menționează, în unul din articolele sale, profesorul Gh. Gladchi, cauzele și condițiile comportamentului infrațional individual sunt următoarele: 1) orientarea antisocială a unor anumite persoane; 2) condițiile mediului în care s-au format aceste orientări; 3) diferite situații concrete de viață care, interacționând cu trăsăturile personalității, generează acțiuni criminale. După conținutul lor, cauzele poartă un caracter predominant social-psihologic, iar condițiile lor pot fi diferite, spre exemplu, în penitenciar deținuții duc o viață conform subculturii

care există în aceste instituții. Subcultura la care aparține individul poate să-i formeze acestuia astfel de calități cum ar fi egoismul de grup, agresivitatea, nesocotința și lipsa spiritului de răspundere de dragul unor satisfacții de scurtă durată etc., care pot, de asemenea, deveni cauze ale comiterii infracțiunilor.

Fenomenele menționate trebuie să-și găsească locurile corespunzătoare și în structura relațiilor din mediul de viață al penitenciarului în ansamblu. Astfel, primul grup de fenomene – *orientările antisociale* – aparțin sferei conștiinței mediului ambian din penitenciar, iar al doilea și al treilea grup de fenomene – *condițiile mediului ambian din penitenciar*, care a format orientările antisociale, și *situațiile de viață* – se includ predominant în cadrul sferei existenței în mediul ambian al penitenciarului.

Viața cotidiană în penitenciare presupune desfășurarea, uneori monotună, a unui șir întreg de activități care se derulează pe ore, minute și care sunt conduse permanent, îngrădind libera mișcare a condamnaților. Din considerente de securitate și pază, acțiunile condamnaților aproape în totalitate sunt supravegheate ori păzite, dar oricum sunt săvârșite crime prin diferite moduri chibzuite de deținuți.

Condamnații sunt în situația de a-și pierde intimitatea, de a fi controlați direct, de a fi percheziționați corporal în totalitate, de a nu putea să se exprime liber, de a se comporta după standarde pe care, de cele mai multe ori, le detestă ori nu le acceptă. Lipsa unor atribute ale libertății, traiul în colectivități de infractori, restricțiile permanente, lipsa celor dragi și apropiați, îndelungata izolare în camere suprapopulate creează pentru cei mai mulți dorința – mai mult ori mai puțin manifestată – de a scăpa de acest fel de viață, de a face tot ce este posibil pentru reîntoarcerea în societate, unii recurgând la săvârșirea infracțiunii de evadare pentru realizarea acestui scop, motivul fiind dorința de a fi în libertate și cât mai departe de viața din penitenciar.

Cei mai mulți dintre condamnați aleg calea executării pedepsei așa cum sunt stabilite regulile penitenciare. Pentru a ieși din închisoare, respectiv, se conformează de bunăvoie ori de nevoie la regimul impus, încearcă să obțină maximum de facilități pe care le oferă legea și regulamentul închisorii, participă la toate programele organizate în penitenciar, participă la muncă oricât de grea li se pare aceasta, pentru a-și ispăși cât mai repede pedeapsa și a părăsi penitenciarul [29].

Alți condamnați consideră că este normal să facă tot ce este posibil să scape de închisoare, de regimul aplicat și de restricțiile inerente pedepsei prin eludarea prevederilor legale, prin înșelarea vigilenței organelor de pază, prin coruperea acestora, prin atragerea altor condamnați spre diverse activități negative, aceasta făcând-o ca pe o distracție ori ca o răzbunare împotriva societății, considerând că aceasta le aduce prestigiu în fața celorlalți condamnați, ba

chiar și în societatea din „afară”, care admite ingeniozitatea infractorilor, chiar dacă nu acceptă faptele infracționale. Există ”glorie” și în comiterea unor fapte negative de tipul: cine a evadat din cea mai grea temniță, cine a comis cele mai multe crime, cine a evadat de cele mai multe ori, cine a produs cele mai mari răzvrătiri sau cele mai mari incendii etc.

Există în penitenciare și condamnați care nu mai au nimic de pierdut, printre aceștia numărându-se cei care sunt la începutul unei pedepse foarte mari, de 20-25 de ani, ori condamnații la detențiune pe viață. Alte categorii sunt recidiviștii ale căror condamnări executate trec de multe ori de două, trei decenii, infractorii care de obicei nu pot rezista în libertate mai mult de o lună-două, viața lor fiind numai în penitenciare, condamnații care în viața liberă nu mai au pe nimeni, nici o rudă, sau pe care rudele i-au renegat pentru faptele lor, condamnații bolnavi de diferite boli incurabile, ori de mai multe boli psihice grave, care, atunci când se ivește ocazia, încearcă să se coalizeze, ca să obțină tot felul de facilități ori să se răzbune împotriva personalului, ori sistemului penal, social, cultural etc. [184, p. 39-45].

În cele mai multe penitenciare care dețin categorii de deținuți cu pedepse mici și de o pericolozitate redusă, dar care vin în contact cu condamnați cu mare experiență infracțională, cu o malefică posibilitate de influențare a celorlalți, trebuie să existe reguli de protecție a unor condamnați care devin victime sigure ale colectivităților. Astfel, deținuții cu comportamente sexuale deviate, homosexuali ori lesbiene, devin victime ale condamnaților din camerele unde sunt cazați; deținuții cu diverse infirmități sunt adesea transformați în victime ale agresiunilor sexuale, în ținta bătăii de joc a colectivelor de condamnați. Deținuții tineri ori minori pot fi atrași cu ușurință spre acțiuni în bandă, pot deveni victime ale răzbunărilor colective, ale violurilor colective etc. Astfel, victimele respective se transformă în persoane cu o conduită antisocială, cu tendințe criminale de răzbunare împotriva membrilor și liderilor acestor grupuri. Dintre aceștia nu se aleg lideri negativi, dar de cele mai multe ori ei sunt cei manipulați de clanuri pentru a ieși în față, respectiv pentru a deveni inițiatori formali ai unor acte de tulburare a ordinii, ai răzvrătirii, incendiilor, exploziilor, deoarece ei sunt obișnuiții închisorilor, știu că nu se pot libera, dar în schimb pot obține unele avantaje de la liderii negativi. În astfel de condiții apar și ideile de săvârșire a infracțiunilor, iar deținuții care au pedepse foarte mari își motivează comportamentul lor delincvent sau criminal anume prin acest fapt, lor nu le vor mai fi pasă dacă au să fie condamnați.

Dacă administrația penitenciară poate să aleagă o conduită legală și regulamentară în raport cu categoriile bine definite de condamnați, indiferent de gradul lor de pericolozitate, existând modalități practice de lucru, pază și supraveghere a lor, mai dificil sunt de abordat categoriile sau persoanele care de obicei nu se manifestă negativ, își reprimă conduitele

neconforme cu cerințele oficiale, dar în anumite momente produc situații de criză deosebit de grave, cum ar fi îmbolnăvirile voluntare, suicidul, greva foamei, dezechilibre ca urmare a consumului de droguri, folosirea unor otrăvuri, substanțe halucinogene și băuturi alcoolice, precum și dese agresivități care pot duce la îmbolnăvire ori moarte. Acești condamnați sunt împinși spre astfel de manifestări din cauze de o diversitate înimaginabilă, dar pe care le-am categorisi în: specificul vieții din penitenciar, nedreptatea din mediul penitenciar, lipsa unor condiții normale de detenție, asuprirea din partea altor condamnați, comportamente deviate determinate de izolare etc.

Stabilirea răspunderii pentru faptele penale săvârșite reprezintă un moment important, cu semnificație majoră în cadrul procesului de readaptare la viața socială a condamnaților. Convingerea asupra înevitabilității pedepsei, întărită de aplicarea în concret a legii penale, are o neîndoieabilă importanță inhibitorie și preventivă. În vederea realizării integrării sociale ulterioare a condamnatului, acesta este supus, prin constrângere, unui proces de reclamare socială întemeiat pe obligația de a presta o activitate productivă, corelată cu alte activități educative. Privarea persoanei de libertate și izolarea ei socială este un factor puternic ce contribuie la modificarea comportamentului acesteia. Psihicul fiecărei persoane reacționează în mod diferit la schimbările în cauză. Pot fi evidențiate simptomele psihologice de bază ale comportamentului persoanei în aceste situații extrem de încordate și stresante. Aflarea în penitenciar, în mod inevitabil, este însoțită de ruperea bruscă a mersului obișnuit al vieții, despărțirea individului de rude, de persoanele apropiate, ani sortiți unei vieți grele. De asemenea, adaptarea la condițiile penitenciarului se complică din cauza unor astfel de fenomene cum ar fi: conflictele interpersonale frecvente, atitudinea răuvoitoare a anturajului, brutalitatea tratamentului, condițiile precare de trai, subcultura criminală, presiunile permanente din partea personalului și a liderilor de grup. Totodată, la deținut se acutizează și defectele sale personale.

Primele 2-3 luni este perioada adaptării inițiale, care se deosebește printr-o stare psihică deosebit de încordată a condamnatului. În această perioadă are loc ruina dureroasă a stereotipurilor de viață, se reduce brusc satisfacerea necesităților obișnuite, individul este foarte sensibil la ostilitatea noului micromediu, deseori apar stări emoționale de conflict. Simțul disperării devine un fundal negativ permanent al conștiinței persoanei. Următoarea perioadă ține de modificarea sistemului de valori al condamnatului, de acceptarea unor valori ale micromediului, elaborarea strategiei și tacticii de comportare în noile condiții. Se caută posibilități de supraviețuire. Mai degrabă sau mai târziu, condamnatul se supune „legilor închisorii”.

Aceste „legi” sunt simple și crunte, sancțiunile lor sunt primitive și uniforme – mutilări, bătăi, iar uneori chiar și lipsirea de viață. Severitatea lor reiese din condițiile cumplite ale vieții din penitenciar. Sistemul interdicțiilor și limitărilor din penitenciar determină organizarea social-psihologică a micromediului de aici pe o anumită albie. Și cu cât mai severe sunt condițiile regimului penitenciar, cu atât mai severe sunt legile vieții sălășluitoarelor săi.

S-a stabilit că aflarea mai mult de cinci ani în condițiile severe ale penitenciarului provoacă schimbări ireversibile în psihicul persoanei. La cei care au executat pedepse cu termene mari, mecanismele adaptării sociale se dovedesc a fi într-atât de dereglate, încât fiecare al treilea are nevoie de ajutorul psihoterapeutului sau chiar al psihiatrului. Izolarea din mediul penitenciar, posibilitățile extrem de limitate de satisfacere a necesităților vitale, reglementarea istovitoare a comportamentului, monotonia umiltoare a ambianței, violența și batjocurile colegilor de celulă, iar în unele cazuri și ale personalului penitenciar, inevitabil formează trăsături negative de caracter. Deformările de personalitate, în multe cazuri, devin ireversibile. Aflarea în locurile de detenție, condițiile precare de viață năruie ultima nădejde de conciliere a condamnatului cu societatea. Perceperea mediului extern ca fiind unul străin și detestabil trece la nivel subconștient. Se fixează definitiv directiva antisocială. Noțiunile de *rușine*, *morală*, care ar fi trebuit reanimate, dispar definitiv din conștiința condamnatului. Chinul aflării forțate în condiții de gloată duce la primitivizarea persoanei, la vulgarizarea sa excesivă, la scăderea bruscă a autoaprecierii critice, la pierderea respectului de sine și a rămășițelor de identificare socială.

Nivelul scăzut al bunăstării din societatea noastră se resimte mult mai acut în locurile de detenție. Mulți deținuți sunt sortiți să se îmbolnăvească de tuberculoză și de alte boli cronice. Asistența medicală este mizeră. Dar sărăcia materială este incomparabil agravată prin sărăcia spirituală, mizeria relațiilor interumane, înjosirea zilnică a demnității persoanei. În penitenciar se salvează doar acel care poate să-și păstreze lumea sa lăuntrică, evitând conflictele acute cu lumea externă. În rândrândul condamnaților (deținuților) sunt persoane care au pierdut sistemul de valori, mulți din ei suferă de autism, de diverse anomalii psihice – psihopați, nevrotici, persoane cu o autoreglare psihică extrem de scăzută. Aceste persoane necesită în mod categoric un regim medico-reabilitațional și psihoterapeutic. În fața detențiunii penitenciare este pusă sarcina de a deprinde condamnatul să ducă un mod de viață social util, dar ca mijloc de atingere a acestui scop se alege izolarea de societate, adică de acel mediu în care el trebuie să se învețe să trăiască. Rămâne neclar – cum poate fi deprinsă persoana să locuiască într-un mediu de care ea a fost preliminar izolată.

Lista cea mai scurtă și, deocamdată, preliminară a problemelor închisorii reclamă necesitatea intensificării procesului de reorganizare a activității sistemului penitenciar pe

principiile moderne ale unanismului și drepturilor omului. Potrivit legii penale, pedeapsa este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții ale drepturilor lor [110, p. 88].

În plan psihologic, prin *corijarea condamnatului* înțelegem corecția psihologică a persoanei, corectarea unor defecte psihoregulatorie a personalității condamnatului, schimbarea radicală a sistemului de valori al persoanei criminalizate. A reeduca infractorul înseamnă a realiza o restructurare lăuntrică profundă a sa, a-i schimba personalitatea, a-i forma un stil nou de viață socialmente adaptat. Dar este oare posibilă realizarea acestor sarcini numai prin pedeapsă? Persoana nu poate fi formată și, cu atât mai mult, nu poate fi corijată prin intimidare, osândă, constrângere brutală directă. Aceeași pedeapsă acționează în mod diferit asupra diferitor persoane. Va avea un efect pozitiv doar acea pedeapsă care va fi percepută de către individ ca fiind una echitabilă.

În acest context, un rol important îl poate avea *cunoașterea de sine*. Anume în procesul cunoașterii de sine condamnatul poate ajunge la concluzia că nimeni nu este vinovat de condamnarea și privarea sa de libertate. Fiindu-i dificil să recunoască astfel de stări grele și dureroase, el caută cauza nenorocirilor sale în afară, încercând să învinuiască societatea și statul. Bariera de bază în calea resocializării infractorului este cea a autoanalizei sale morale. Infractorul înrăit este un individ cu criză de autoanaliză morală, cu o conștiință morală atrofiată. Criza autoanalizei morale nu este doar un viciu individual. Această deformare psihică a personalității are o bază socială vastă. Deceniile trecute ale istoriei noastre au fost practic insensibile la problemele sufletești ale personalității, categoriile morale au fost trecute în rândul celor secundare, pe primul plan fiind „pregătirea politică”.

În aceste condiții de „luptă”, puțini intenționează să se ocupe de corijarea infractorilor. Din contra, persoana tinde să fie brutală, dură, gata de luptă. Iar cele ce țin de dramele sufletești și tragediile din viața anterioară, după ei, este mai bine de a fi eliminate, autojustificate, date uitării [25, p. 236]. Astfel, se fixează și se conservează toate structurile psihologice, caracteristice pentru personalitatea infractorului. Are loc ispășirea pedepsei și a inițierii cu subcultura criminală, nu însă și resocializarea infractorului. Mai mult decât atât, persoana se criminalizează în continuare. În aceasta și constă paradoxul închisorii.

Pentru ca actualele instituții penitenciare să devină instituții de resocializare a condamnaților, este necesară reorganizarea lor principială și îndestularea cu cadre calificate din punct de vedere psihopedagogic. În prezent, sistemul penitenciar al RM se află în continuu proces de reformare, având drept scop apropierea de standardele internaționale. În soluționarea

acestor sarcini, un rol primordial îi revine *psihologiei penitenciare moderne*, care este știința despre mecanismele psihice interne de autoreorganizare a persoanei.

Menirea psihologiei penitenciare constă, în primul rând, în minimizarea influenței negative a mediului penitenciar asupra condamnaților, în formarea unei atitudini adecvate față de pedeapsă și infracțiune și, de asemenea, în pregătirea condamnaților pentru adaptarea socială după liberare. Cunoștințele în domeniul psihologiei au o importanță deosebită pentru diferite categorii de funcționari ai instituțiilor penitenciare, cărora în activitatea lor le revine să aprecieze acțiunile și faptele condamnaților. Cea mai mare parte din timpul său de muncă personalul acestor instituții comunică nemijlocit cu condamnații. La baza multor conflicte dintre colaboratori și condamnați, precum și a exceselor de grup, stă pregătirea profesională insuficientă a unor colaboratori ai instituțiilor penitenciare. Din cauza nepriceperii de a stabili un contact psihologic suferă deseori atât condamnații, cât și colaboratorii. Perioada îndelungată de activitate a lor în penitenciar, de regulă, contribuie la deformarea personalității. Acest fapt invocă necesitatea efectuării unei munci psihocorecționale și a unei pregătiri psihologice speciale a personalului instituțiilor penitenciare pentru comunicarea cu condamnații. Astfel, cunoașterea psihologiei permite personalului, pe de o parte, a-i înțelege pe condamnați și a-i influența, iar pe de altă parte, a-și controla propriile acțiuni.

Interacționând cu persoana, este necesar de a o examina în contextul sistemului relațiilor de grup. Persoana întotdeauna reprezintă un anumit grup mic. Grupul, comunitatea deținuților determină comportamentul membrilor săi. Realizând funcția de pedeapsă, instituțiile penitenciare trebuie să formeze condamnaților capacitatea de a trăi în condiții de autoorganizare. Aflarea îndelungată a individului în condițiile unei reglementări și supravegheri totale a modului de viață inhibă mecanismul de autoreglare psihică și, în fond, face persoana inaptă pentru o viață ulterioară la libertate, în aceste condiții apare procesul, aproape ireversibil, de regres al personalității. Condamnatul este limitat în posibilitățile de comunicare, din cauza mediului închis, el este nevoit să-și edifice relațiile cu alte persoane decât cele cu care și-ar dori. În mediul care îl înconjoară pot fi întâlnite persoane cu orientare morală diferită, atât pozitivă, cât și negativă.

La schimbarea mediului social, persoana tinde să se adapteze anume la acel micromediu, pozițiile sociale ale căruia corespund cu ale lui. Persoana și anturajul său social trebuie examinate ca un sistem adaptiv: sistemul de valori ale persoanei în mare parte determină caracterul anturajului său social. După cum remarcă I.S. Kon, „individul preferă să comunice cu acei oameni, atitudinea cărora față de el este apropiată de conștiința sa”. Persoana este nevoită să-și coordoneze comportamentul său cu cerințele și interesele grupurilor referente, care au o

influență determinantă asupra comportamentului său. Nedorința de a se supune cerințelor acestor grupuri conduce inevitabil la conflicte interpersonale și la izolare psihologică a condamnatului.

Corijarea infractorului, în condițiile izolării de societate, poate fi realizată cu succes doar în cazul în care aceasta este organizată ca un proces orientat spre corecția psihologiei persoanei private de libertate, ținând cont de recomandările și legitățile psihopedagogice. Din cele relatate reiese cerința de optimizare a procesului de corijare printr-o fundamentare psihopedagogică maximă. Aceeași cerință trebuie avută în vedere și în cazul aplicării față de condamnați a măsurilor restrictive, care, de asemenea, creează anumite premise pentru corijarea lor.

În fața personalului instituțiilor penitenciare stau sarcinile dificile de diagnosticare a defectelor de personalitate, de elaborare a unor programe fundamentale pentru corectarea acestor defecte, de prevenire a multiplelor influențe negative ale închisorii, care tradițional contribuie la criminalizarea personalității. Soluționarea problemelor dificile de diagnosticare și psihocorecție a unor categorii aparte de condamnați este în putere doar specialiștilor respectivi în domeniul psihologiei resocializante, care posedă cunoștințe speciale în domeniile psihologiei, sociologiei și pedagogiei penitenciare.

Considerăm că, în cadrul executării pedepsei privative de libertate, este rațional de a utiliza tot arsenalul de mijloace psihologice de influențare. Ne raliem autorilor care consideră că față de toți infractorii, inclusiv față de cei mai periculoși, trebuie să se aplice o influență psihopedagogică complexă care, în esență, trebuie să devină una psihoterapeutică. Această muncă trebuie să fie efectuată individual, ținând cont de particularitățile de personalitate. Totodată, este necesar, într-o îmbinare rezonabilă, de a utiliza și activități în grup.

Munca psihologică cu diferite categorii de condamnați are specificul său. Căutarea „elementului slab” din calea vieții persoanei are o importanță principală pentru întreprinderea măsurilor adecvate în scopul prevenirii faptelor antisociale. În viziunea noastră, este necesar a acorda o atenție deosebită condițiilor de formare psihospirituală a personalității. De cele mai multe ori, cauzele activității infracționale zac în psihicul condamnatului, iar o influență corectă asupra sa poate avea un efect resocializant considerabil.

Caracterizând personalitatea condamnatului, în primul rând trebuie atrasă atenția asupra unor astfel de calități individuale, cum ar fi: caracterul, aptitudinile, predispozițiile, trăsăturile volitive. Aceste trăsături psihofiziologice formează temelia prin care se reflectă factorii externi, determinând comportamentul persoanei.

O analiză complexă a trăsăturilor psihosociale ale personalității nu poate fi efectuată fără caracterizarea emoțiilor și senzațiilor condamnaților. *Emoțiile* reprezintă una dintre funcțiile esențiale ale activității neuropsihice ale omului. Ele reprezintă în sine retrăirea subiectivă a

influențării externe și țin de funcția cognitivă a creierului. În sfera emoțională sunt evidențiate emoțiile elementare (foamea, setea etc), senzațiile, afectele, pasiunile, stările de spirit. *Pasiunile* reprezintă o stare emoțională durabilă și stabilă, care se formează pe parcursul unui termen îndelungat, orientând toate gândurile persoanei asupra unei singure ținte. Cu toate acestea, pasiunile nu suprimă complet voința persoanei, însă, într-o oarecare măsură, orientează activitatea sa. Pasiunile pot fi împărțite convențional în *pozitive* și *negative*. În comunicarea cu condamnații trebuie să se țină cont de astfel de pasiuni pozitive cum sunt muzica, lectura, teatrul, filmul, creația etc. În același timp, este necesară o abordare atentă a manifestărilor negative cum sunt alcoolul, narcomania, jocurile de cărți și alte vicii.

Este indiscutabil faptul că alcoolismul are o influență negativă asupra sferei psihosociale a persoanei. Acționând asupra sistemului nervos central, alcoolul dezlănțuie în om cele mai josnice sentimente și năzuințe, acutizează astfel de calități cum ar fi răutatea, spiritul răzbunător, cruzimea. Pe măsura evoluării alcoolismului se produc și schimbări în sfera emoțională care se exteriorizează prin variația dispoziției, slăbiciune emoțională.

O daună și mai mare o cauzează psihicului uman *narcomania*. Consecințele acestei „ciume a sec. XX”, dar și a sec. XXI, sunt monstruoase. Pe lângă faptul că înșiși condamnații sunt exponenții unei personalități degradate, narcomanii mai generează și urmași, care, fiind generația viitorului, din start suferă de devieri psihice.

O problemă nu mai puțin importantă a resocializării condamnaților este faptul că în rândul lor sunt și multe persoane cu trăsături psihopatice de caracter. La ei se referă indivizii care suferă de psihopatii, nevroze, urmări secundare ale traumei craniului etc.

Deoarece în penitenciarele RM se înregistrează un nivel înalt al agresivității și violenței în mediul condamnaților, în prezent se implementează *Programul de reducere a violenței în mediul condamnaților*. Scopul Programului este dezvoltarea abilităților de soluționare a situațiilor de conflict, în vederea alcătuirii unui plan personalizat de prevenire a violenței.

Așadar, fiecare din trăsăturile și calitățile persoanei influențează asupra personalității sale. Adunându-se pe parcursul vieții, împreună ele formează *caracterul persoanei*. Caracterul nu poate fi considerat, într-o măsură deplină, ca fiind înăscut, cu toate că are legătură cu particularitățile genetice ale individului; el se formează, în special, în procesul vieții și activității omului, adică în anumite condiții sociale. Cunoscutul psiholog Rubinștein S. spunea: „Omul singur participă la formarea caracterului său. Nu există nimic mai absurd și fals ca îndreptățirea faptelor rele ale persoanei, făcând trimitere la caracterul său dificil, ca și cum caracterul ar fi ceva înăscut și predeterminat în mod fatal. Persoana participă la formarea caracterului său și singură poartă răspundere pentru sine”.

O influență anumită asupra individului o are indiscutabil și societatea în care trăiește și activează acesta. Aflarea persoanei un timp îndelungat în afara mediului obișnuit generează unele schimbări psihologice, iar procesul de revenire la viața cotidiană evoluează cu atât mai ușor, cu cât se ține cont de aceste schimbări. Astfel, atât colaboratorii sistemului penitenciar, cât și ceilalți membri ai societății trebuie să trateze cu atenție particularitățile personalității acestora și acest fapt va permite ca procesul de resocializare a condamnaților să evolueze mai ușor.

O altă manifestare a umanismului poate fi organizarea întregului sistem penal pe coordonatele unei cât mai largi individualizări a răspunderii penale și a sancțiunilor de drept penal, chiar dacă limitele acestora pot fi temporar înăsprite, pentru combaterea unor fapte penale extrem de grave [108, p. 46]. Condamnatul care se află în condiții obișnuite de deținere poate fi propus, în modul stabilit de lege, pentru a fi eliberat condiționat înainte de termen sau pentru a i se comuta partea neexecută din pedeapsă. Condițiile de resocializare prevăd pregătirea condamnaților pentru a fi eliberați și a trăi în condiții de libertate. În aceste condiții sunt transferați, cu 6 luni înainte de eliberare, condamnații care se corijează. Modificarea condițiilor de deținere a condamnaților în procesul executării pedepsei este una din direcțiile de organizare a unui sistem corecțional eficient. Societatea este cointerесată în aceea ca persoanele care au săvârșit infracțiuni și au fost supuse unor pedepse echitabile să se corecteze în locurile de detenție în termene cât mai scurte.

Se constată că unii condamnați, pe parcursul executării pedepsei, se schimbă, dând dovadă de bună purtare și disciplină, de străduință în muncă. Alții, dimpotrivă, nu muncesc, nu dau dovadă de îndreptare. Individualizarea pedepsei reflectă esența politicii penale de concepere a pedepselor, de aplicare și de executare a acestora, având ca finalitate o pedeapsă corespunzătoare pericopului social concret, precum și circumstanțelor privind persoana infractorului. Individualizarea pedepsei, ca instituție, se regăsește în evaluarea generică principală a tuturor modalităților obiective de producere a unei infracțiuni, a criteriilor după care actul uman e considerat a fi un act criminogen, în treptele de evaluare și gradare a pericolului social al tuturor actelor infracționale, în posibilitatea prevenirii acestor acte prin aplicarea unor pedepse penale corespunzătoare, în forma de executare a pedepselor, în consecințele ulterioare executării pedepsei și evaluarea acestora pe plan socioindividual (formă de individualizare legală), în aplicarea concretă a pedepsei, pentru fiecare caz în parte, după aprecierea circumstanțelor reale și personale (formă de individualizare judiciară a pedepsei).

Din sfera principiilor și până la cele mai concrete cazuri, individualizarea răspunderii penale străbate următoarele etape în realizarea sa: individualizarea legală, etapa individualizării judiciare și cea a individualizării administrative. E necesar ca regimul de deținere în penitenciar

să se diferențieze și să se desfășoare pe faze, și anume de la faze mai severe spre faze mai puțin severe, în funcție de comportarea și munca condamnaților; cei cu comportare bună să aibă posibilitatea de a trece de la o fază mai grea spre o fază mai ușoară și, în final, să ajungă la liberarea condiționată. Drept urmare, în istoria executării pedepsei cu închisoarea s-a înscris un nou regim de deținere – *regimul de deținere progresiv*, care constă în deținerea, la început, în regim celular și, în măsura îndreptării și a comportării bune a condamnatului, trecerea la deținerea în comun, apoi la o fază intermediară, un fel de semilibertate, iar la urmă – trecerea la liberarea condiționată.

Bazându-se pe principiile regimului de deținere progresiv, legislația execuțional-penală a RM prevede că executarea pedepsei de către condamnați se bazează pe două cerințe importante ale regimului: diversificarea condițiilor de deținere în funcție de tipul penitenciarului stabilit de instanța de judecată și pe schimbarea condițiilor de executare a pedepsei.

Totodată, principiul individualizării executării pedepsei și a măsurilor corecționale cere schimbarea condițiilor de deținere a condamnaților în funcție de comportarea lor și de atitudinea manifestată față de muncă, de gradul de corijare.

CE RM prevede condiții diferite de deținere a condamnaților în unul și același penitenciar, transferarea în care poate schimba esențial statutul juridic al condamnatului. Totodată, modificarea condițiilor de deținere prin transferarea condamnatului într-o instituție penitenciară de alt tip, care era prevăzută de legislația execuțional-penală anterioară (art. 69 alin. 3 CE al sancțiunilor de drept penal al RM din 22.06.1993), nu mai este prevăzută de legislația actuală.

Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de executare al Republicii Moldova, în cadrul fiecărei categorii de penitenciare enumerate în art. 72 CP RM este prevăzută crearea unor sectoare izolate cu diferite regimuri de deținere. Conform art. 219 alin. (2) CE RM, indiferent de categoria penitenciarului, condamnații execută pedeapsa în mod succesiv în trei regimuri de deținere: *inițial*, *comun* și *de resocializare*. Totodată, aplicarea față de condamnat a condițiilor unui regim de deținere mai sever, particular sau select nu se admite. Fiecare regim de deținere este diferit nu doar unul față de altul, dar este diferit și în funcție de categoria penitenciarului.

În funcție de comportamentul condamnaților, de predispunerea lor de a se supune cerințelor regimului, sunt prevăzute de lege diferite modalități de atenuare a regimului: dreptul la deplasare fără escortă sau însoțire; deplasările de scurtă durată în afara penitenciarului. Legislația penală prevede posibilitatea liberării condamnatului de pedeapsă înainte de termen (art. 91 CP al RM), înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art. 92 CP al RM) etc.

Conform art. 219 alin. (4) CE RM, transferarea condamnatului dintr-un regim de deținere într-un alt regim de deținere în cadrul aceluiași penitenciar se efectuează în temeiul hotărârii comisiei înființate în penitenciar. Comisia penitenciarului este un organ colegial prezidat de șeful penitenciarului. În componența comisiei se includ reprezentanți ai serviciilor: de securitate, regim și supraveghere, juridic, evidență specială, educație, psihologic, asistență socială, probațiune penitenciară, medical și de producere ale penitenciarului, precum și reprezentanți ai autorităților administrației publice locale, autorității de tutelă și curatelă din localitatea dislocării penitenciarului și ai asociațiilor obștești.

Comisia penitenciarului este creată în scopurile: eficientizării procesului de educare, reeducare și resocializare a condamnaților, racordării practicii punerii în executare a pedepselor penale privative de libertate la cadrul legislativ, precum și mării flexibilității de schimbare a regimului de detenție al condamnaților [213, p. 449]. La transferarea condamnatului se iau în considerare caracterizările personalității lui cuprinse în dosarul personal, inclusiv privind participarea lui la programe de studii și socioeducative. Comisia nu este în drept să-i stabilească condamnatului un regim de detenție mai favorizat, dacă acesta are sancțiuni disciplinare nestinse. Hotărârile comisiei penitenciarului sunt aplicate prin ordinul șefului penitenciarului.

Transferarea condamnatului de la un regim de deținere în altul, în calitate de sancțiune disciplinară sau ca efect al recunoașterii acestuia drept violator al regimului de detenție, se efectuează în baza ordinului șefului penitenciarului de aplicare a sancțiunii respective. Condamnații declarați violatori ai regimului sunt transferați din regimul comun și de resocializare de detenție la regim inițial. Transferul repetat al condamnaților în regim comun de detenție se efectuează la expirarea termenului de acțiune a ultimei sancțiuni disciplinare. Transferul repetat al condamnaților la regim de resocializare nu se efectuează.

Decizia privind transferarea sa de la un regim de deținere la altul, precum și dintr-un penitenciar într-un alt penitenciar de același tip poate fi contestată de către condamnat în modul stabilit de CE RM. În corespundere, însă, cu art. 469 CPP, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen (art. 91 CP) la faza de punere în executare și de executare a hotărârilor judecătorești este de competența judecătorului de instrucție. Izolarea celulară individuală, care constituie prima fază de executare a pedepselor de izolare și care nu depășește maximum de 2 ani în general și de 3 ani pentru recidiviști, nu este absolută. Izolatul primește zilnic vizita factorilor administrativi, mai ales a celor cu rol educativ-moralizator, ba mai mult, el părăsește celula sa pentru a lua parte la lecțiile ce se predau în comun în școală, pentru a lua parte la serviciul religios, pentru a primi vizitele la care are dreptul. Această izolare nu poate avea în niciun caz inconveniențele de care a fost, pe drept cuvânt, învinovățită atunci când, din cauza

forme absolute în care a fost aplicată, a putut provoca grave turburări mintale, cunoscute sub numele de "psihoză de închisoare".

Așa cum se aplica, acest regim avea mai mult un caracter de izolare morală sub tăcere, el neîntrerupând contactul cu viața, dar evitând în schimb influențele care ar putea împiedeca reculegerea morală și liniștea necesară acestei reculegeri. Minorii din instituțiile de corecție pot obține liberarea condiționată în aceleași condiții ca și majorii, ei fiind încredințați în acest caz persoanelor apropiate, tutorilor, societăți de patronaj etc., care au îndatorirea să informeze în permanență comisia de supraveghere despre modul comportării minorului liberat condiționat. Minorul poate beneficia de o sentință în care să se prevadă liberarea sa condiționată după executarea a 2/3 din pedeapsă. Dar se poate ca, în schimb, sentința de condamnare să prevadă că, după executarea pedepsei, minorul să fie internat într-un institut de corecție.

În *Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților*, termenului „regim” îi corespunde termenul „tratament”, care „trebuie să aibă ca scop, atât cât permite durata condamnării, de a crea în ei voința și aptitudinile care să le dea posibilitatea ca, după liberarea lor, să trăiască respectând legea și satisfăcându-și nevoile. Acest tratament trebuie să fie de natură a le menaja respectul față de ei înșiși și a le dezvolta simțul de răspundere” [4].

Detenția pe viață se poate aplica numai în calitate de pedeapsă principală. Ea se deosebește de pedeapsa cu închisoarea prin faptul că condamnatul nu poate fi liberat. Totuși, legislația admite liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în cadrul detențiunii pe viață, în cazul în care instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 35 de ani de închisoare (art. 91 alin. (5) CP al RM). [20, p. 393]. ESTE LA P. 165

În doctrina penală s-a recunoscut, pe bună dreptate, că măsurile de alternativă pentru privațiunea de libertate pot fi eficiente în cazul infracționalității reduse. O condiție sine qua non trebuie respectată – aceste măsuri urmează să fie aplicate ori de câte ori se comite o astfel de infracțiune, în plus, în asemenea situații ele sunt mult mai eficiente decât pedepsele privative de libertate [151]. În a doua jumătate a sec. XX, politica penală a luat poziția de susținere a pedepselor-alternative privațiunii de libertate. În afară de ideile umaniste care au fost înaintate pe parcursul multor ani, au apărut și idei pragmatice referitoare la cheltuielile pe care le suportă statul deținând sistemul penitenciar. Au fost elaborate acte internaționale ale ONU și ale Consiliului Europei care se referă la alternativele detenției, cum ar fi, spre exemplu: Pactul internațional cu Privire la Drepturile Civile și Politice, Regulile Standard de Tratament al Deținuților, aprobate de Primul congres al ONU cu privire la preîntâmpinarea criminalității și tratamentul deținuților, Rezoluția a VIII-a a Congresului VI al ONU cu privire la

preîntâmpinarea criminalității și tratamentul infractorilor, care se referă la diferite alternative. De asemenea, trebuie menționat și Congresul al VII-lea al ONU privind prevenirea infracționalității și tratamentul infractorilor, care a aprobat Rezoluția nr. 16 privind reducerea numărului de deținuți, alternativa pedepsei cu închisoarea și integrarea socială a infractorilor, precum și Rezoluția 45/110 a ONU care a adoptat Regulile Minimale Standardizate asupra unor măsuri care nu sunt legate de deținere (regulile de la Tokyo), aprobate la 14 decembrie 1990 [202].

Potrivit art. 8 al Regulilor de la Tokyo, instanțelor li se recomandă să aplice următoarele pedepse alternative: muștrare publică, pedeapsă condiționată sau suspendare condiționată a pedepsei cu închisoarea, sancțiuni morale, împăcarea între infractor și victimă, arestul la domiciliu, tratament obligatoriu ambulatoriu sau instituționalizat al infractorilor dependenți de substanțe psihotrope, liberarea condiționată din locurile de detenție și supravegherea judecătorească, munca în folosul comunității și alte măsuri care nu sunt legate de detenție.

În 1986, la întrunirea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei a fost aprobată Rezoluția privind câteva măsuri de alternativă la pedeapsa cu închisoarea. Această Rezoluție recomandă guvernelor statelor-membre să aplice alternativele la pedepsele privative de libertate, în perspectiva unei eventuale încorporări a acestora în Codul penal. În țările din Occident au fost întreprinse diferite încercări de a introduce alternativele în legislațiile naționale și de a convinge instanțele să le aplice. În prezent, alternativele se aplică atât în faza de până la pronunțare, cât și după pronunțarea sentinței. De exemplu, în Anglia sau Irlanda, la pronunțarea sentinței pot fi aplicate un șir de alternative, cum ar fi: amenzile, compensările în favoarea părții vătămate, transmiterea pentru probațiune și altele; în Franța, prin Legea din 10 iunie 1983, a fost introdusă o alternativă destul de efectivă, și anume munca în folosul comunității. Introducerea acestei alternative a adus anumite rezultate: au fost pronunțate 3600 de ordine, iar în 1994 – 21.127 mii de ordine privind aplicarea muncii în folosul comunității, ceea ce constituie 5% din toate sentințele pronunțate.

Menționăm că creșterea represiunii penale nici pe de parte nu dă acele rezultate care au fost preconizate sau care sunt necesare societății. În acest context, în literatura de specialitate se menționează că suprapopularea închisorilor creează nu numai probleme de ordin social, adică imposibilitatea reeducării, dar și unele probleme esențiale de natură economică, deoarece numărul mare de deținuți impune necesitatea construirii unor noi închisori, angajarea noului personal etc., fapt ce condiționează cheltuieli enorme.

În cazul pedepselor privative de libertate, o problemă majoră care apare ține de diferențierea acțiunii corecționale și deținerea separată a condamnaților de un grad divers de pericolozitate. Acestea trebuie să se înlăptuiască în instituții și comisii de clasificare, create pe

lângă penitenciare, membrii cărora vor aprecia personalitatea fiecărui condamnat și vor elabora recomandări pentru programele educative individuale. În componența acestor comisii, care ar determina regimul de detențiune al condamnaților și se vor preocupa de problemele vizând studiile de cultură generală și tehnico-profesională, plasarea în câmpul muncii a acestora, trebuie să fie incluși specialiști de diferite profesii: juriști, medici, sociologi, educatori, profesori, lucrători ai unor servicii speciale. Faptul acesta va permite o analiză detaliată a capacităților și aptitudinilor fiecărui condamnat, grație cărora va deveni posibilă prognozarea particularităților de comportare a condamnatului respectiv.

4.2. Procedura de acordare a liberării condiționate înainte de termen

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată condamnaților care au executat efectiv o parte de pedeapsă, stabilită de art. 91 CP, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care este condamnat, ținând cont de comportarea acestuia în timpul executării pedepsei, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei [58].

Procedura de pregătire și prezentare în instanța de judecată a documentației persoanelor condamnate la pedeapsa privativă de libertate, care execută pedeapsa în penitenciarele RM, privind aplicarea liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen este reglementată de legislația în vigoare și de Instrucțiunile speciale ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare a Ministerului Justiției.

În cazul executării de către condamnat a părții termenului de pedeapsă stabilit de legislație, administrația locului de detenție adoptă, în conformitate cu prevederile alin. (1) art. 286 CE, în termen de o lună, o hotărâre privind propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau privind refuzul în acest sens.

Administrația instituțiilor penitenciare este obligată să explice condamnaților la momentul oportun prevederile alin. (3) art. 286 CE, care prevede dreptul acestora de a înainta un demers pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nemijlocit în instanța de judecată. Pentru fiecare condamnat care întrunește condițiile menționate (a executat efectiv o parte din pedeapsă, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care este condamnat și a avut un comportament decent în timpul executării pedepsei), șeful de sector întocmește o caracteristică, în care trebuie să expună informație detaliată despre condamnat, precum și recomandări referitor la stabilirea pentru acesta a unor obligațiuni, conform alineatului (6) art. 90 CP, pentru executarea termenului de pedeapsă rămas neexecutat. Printre obligațiunile posibile de stabilit condamnatului, instanța de judecată îl poate obliga: să nu-și schimbe domiciliul fără

consimțământul organului competent; să nu frecventeze anumite locuri; să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică; să acorde susținere materială familiei victimei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță; să îndeplinească alte obligații care pot contribui la corectarea sa. Caracteristica este semnată de șeful de sector pentru lucrul educativ, este coordonată cu șeful adjunct al penitenciarului și aprobată de șeful penitenciarului.

Examinarea cazului despre posibilitatea propunerii condamnatului deținut în penitenciar pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se efectuează de către comisie. Comisia penitenciarului se constituie și funcționează în conformitate cu prevederile alin. (4) art. 238 CE și cu Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Din componența comisiei fac parte reprezentanți ai administrației penitenciarului, ai administrației publice locale, ai asociațiilor obștești, specialiști în domeniul psihologiei și, după caz, alte persoane. În cazul minorilor în, comisie vor fi incluși și reprezentanți ai autorității tutelare [51]. Ședința comisiei penitenciarului se desfășoară cu participarea condamnatului cazul căruia se cercetează. Ea este convocată pe măsura parvenirii documentației condamnaților, perfectate corespunzător, însă nu mai rar de o dată pe lună. Ședința se consideră în vigoare, dacă la aceasta a participat nu mai puțin de jumătate din numărul de persoane din componența comisiei. Documentația condamnaților, necesară instanței de judecată pentru soluționarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, este perfectată de către secția evidență specială a penitenciarului.

La comisie se prezintă dosarul personal al condamnatului cu anexarea următoarei documentații: caracteristica condamnatului pentru întreaga perioadă de executare a pedepsei; copia ultimului certificat de atestare a condamnatului; caietul de lucru individual-educativ cu condamnatul; decizia instanței de judecată despre întreruperea tratamentului, dacă condamnatului i s-a aplicat măsuri de tratament medical forțat, sau certificat medical despre starea sănătății.

Totodată, după necesitate, poate fi prezentat și calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă. Controlul efectuat de către organele Departamentului Instituțiilor Penitenciare al MJ a arătat că uneori gradul de corijare a condamnatului, menționat în caracteristică, este dubios. Astfel, dacă condamnatul, pe parcursul unor ani de zile, sistematic comitea încălcări grave de disciplină, refuza de a se angaja în câmpul muncii, iar cu un an înainte de termenul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen s-a liniștit și a încetat să comită încălcări, aceasta nu este temei pentru a concluziona despre faptul că condamnatul merită liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. Deseori, comisia administrativă refuză

prezentarea condamnatului în instanța de judecată pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, fără ca să explice motivul acestei decizii. Acest fapt, la rândul său, se reflectă negativ asupra situației operative în instituție și sporește numărul mare de petiții adresate în diferite instanțe.

Opinia privind posibilitatea propunerii pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau refuzul propunerii se expune personal de către membrii comisiei în lipsa condamnatului. Hotărârea definitivă asupra acestei chestiuni se adoptă de către șeful penitenciarului (președintele comisiei) în baza votului deschis al membrilor comisiei. Hotărârea comisiei se aduce la cunoștința condamnatului sub semnătură. La ședința comisiei se întocmește un proces-verbal, care este semnat de președintele și secretarul comisiei. În baza deciziei comisiei, secretarul perfectează hotărârea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau despre refuzul prezentării.

Documentația prezentată comisiei pentru examinarea posibilității aplicării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sau despre refuzul prezentării, de asemenea extrasul procesului-verbal al comisiei penitenciarului, în partea ce ține de condamnatul respectiv, se anexează la dosarul personal al acestuia. În cazul emiterii hotărârii pozitive privind propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, conform alin. (2) art. 286 CE, propunerea se depune, în termen de 5 zile de la data adoptării hotărârii respective, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află locul de deținere.

În cazul în care liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen i se refuză, condamnatului i se comunică motivul refuzului. Examinarea repetată în cadrul comisiei a cazului ce ține de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se efectuează cu condiția înlăturării motivelor ce au servit refuz anterior al comisiei, ținând cont de atitudinea condamnatului față de muncă sau studii pe parcursul executării pedepsei și de atitudinea acestuia față de infracțiunea comisă. Procedura de examinare trebuie să fie efectuată de la început.

În cazul în care instanța de judecată respinge propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, depunerea repetată a propunerii respectiv în instanța de judecată poate avea loc numai în cazul înlăturării motivelor de fapt și/sau de drept invocate de instanță la respingerea propunerii [51]. În situația în care comisia a emis o hotărâre privind refuzarea propunerii în instanța de judecată pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, însă condamnatul s-a folosit de dreptul său de a se adresa nemijlocit cu un demers în instanța de judecată pentru liberare, în ședința instanței de judecată penitenciarul este reprezentat de către juristul instituției sau de o altă persoană delegată de șeful penitenciarului.

În propunerea condamnatului pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se indică datele persoanele despre condamnat, suplimentar fiind menționată următoarea informație: antecedentele penale; termenul de executare a pedepsei penale; date ce caracterizează comportamentul acestuia; participarea la programe educative sau programe de instruire generală și/sau profesională; atitudinea față de munca socialmente utilă; atitudinea față de infracțiunea comisă. În baza acestei informații se face o concluzie despre posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. În cazul stabilirii pentru condamnat și a unor pedepse complementare, se expune părerea referitor la anularea acestora. Prezentarea condamnatului pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se efectuează de către secretarul comisiei penitenciarului și este semnată de șeful penitenciarului. În instanța de judecată se înaintează propunerea respectivă, la care se anexează dosarul personal al condamnatului, alte documente ce confirmă temeiul propunerii și, după caz – calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă.

Prezentarea este examinată de către instanța de judecată de la locul de executare a pedepsei, conform procedurii stabilite de CPP. S-a arătat în practica judiciară, în mod just, faptul că, chiar în situația în care se constată ca fiind îndeplinite toate condițiile de acordare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța nu este obligată să acorde această liberare, deoarece instituția în cauză nu este un drept al condamnatului, ci doar o vocație, nu constituie o obligație pentru instanță, ci doar o facultate. Dacă instanța își formează convingerea că reeducarea condamnatului se poate obține fără a mai exersa restul de pedeapsă în penitenciar, adică este convinsă că în viitor condamnatul nu va săvârși alte infracțiuni, în prezența condițiilor de admisibilitate instanța de judecată va acorda liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen.

Decizia instanței de judecată despre liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen prevenită în instituția penitenciară se anunță condamnatului sub semnătură. Executarea deciziei date se efectuează după intrarea acesteia în vigoare. În certificatul de eliberare din detenția persoanei respective se indică data și decizia instanței de judecată, precum și partea termenului de pedeapsă penală neexecutată. În situația în care condamnatul se adresează direct instanței, este necesar ca la dosar să existe un proces-verbal încheiat de comisia de propuneri ori de conducerea penitenciarului, în care să se arate datele privind condamnarea, durata executată, conduita condamnatului, antecedentele penale și orice alte date de natură a ajuta la formarea convingerii instanței, într-un sens sau altul. În situația în care condamnatul s-a adresat direct instanței, după ce comisia din penitenciar a hotărât să nu-l propună pentru liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, instanța nu poate stabili pentru reînnoirea cererii un termen mai lung decât cel

fixat de comisie, fiindcă în felul acesta i s-ar crea o situație mai grea condamnatului care o formulat cererea [35, p. 56].

Procedurile de punere în libertate anticipată implică investigarea dovezilor juridice și practice ale acestei acțiuni, chiar și în cazul condamnaților la pedeapsa cu detențiunea pe viață. Ele sunt practici obișnuite aproape în toate țările europene. Deși în această practică intervin autoritățile juridice, decizia finală revine adesea șefului statului. Condițiile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen variază considerabil de la o țară la alta. Procedurile de punere în libertate condiționată sunt, în consecință, începute de autoritățile însărcinate cu aplicarea pedepselor, cu avizul executivului, sau la cererea celui interesat.

Examinările regulate, imparțiale, detaliate ale posibilităților unui condamnat la închisoare pe viață de a beneficia de punerea în libertate condiționată trebuie să îndeplinească directivele fundamentale și să țină seama de următorii factori: a) data pentru liberare va fi fixată din timp; b) procedurile de punere în libertate trebuie să permită intervenția personală a condamnatului; c) procedurile de punere în libertate trebuie să fie supuse dreptului la apel, în cazul în care această punere în libertate a fost refuzată în mod repetat.

Procedurile care preced liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, precum și procedurile ce urmează să fie luate pot fi duse la bun sfârșit în instituțiile cu regim semideschis. Aceste instituții pot avea un rol important în ultimele faze ale reintegrării sociale a deținutului condamnat cu pedeapsa la închisoare.

Rămânem conștienți de faptul că nicio procedură de evaluare nu poate să garanteze că deținutul liberat nu va recidiva. De aceea, un rol important îl au agenții supraveghetori și de probațiune. În special, la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este necesar de acordat atenție următoarelor aspecte: explicarea pentru deținuți a rolului și procedurii de aplicare a alternativei pedepsei privării de libertate; manifestarea obiectivității de apreciere a nivelului de corijare și meritul aplicării față de aceste persoane a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen; respectarea strictă a procedurii de prezentare pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; exercitarea măsurilor socioeducative de pregătire a deținuților pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, orientate spre majorarea eficacității reintegrării sociale, etc.

Perioada care urmează după liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu trebuie să fie considerată ca unica pentru a permite urmărirea delincvenților condamnați cu pedeapsa închisorii. Ea trebuie să prevadă posibilitatea de a oferi tuturor interesaților o asistență adaptată unei susțineri sociale adecvate. Pentru ca deținuții liberi să-și reia viața normală,

relațiile lor sociale și ajutorul postpenitenciar de care vor beneficia sunt de o importanță deosebită [35, p. 58].

4.3. Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen și revocarea liberării condiționate

A. Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. În literatura de specialitate există mai multe tipologii ale personalității infractorilor supuși privării de libertate, și anume în conformitate cu clasificarea realizată de secretariatul celui de-al VI-lea Congres al Națiunilor Unite, la care s-a pus în discuție problema prevenirii crimelor și a tratamentului delincvenților, au fost diferențiate mai multe categorii [206].

Dacă vorbim de criminalii socializați într-un mediu criminal, aceștia posedă orientări antisociale ferme, împărtășesc valorile subculturii criminale, de regulă au un comportament echilibrat, nu prezintă dificultăți de adaptare la noile condiții. În raport cu această categorie este nevoie de manifestarea profesionalismului, convingerilor și directivelor sociale pozitive, corectitudinii, tactului. Imaginea educatorului trebuie să se impună prin calități pozitive. Efectul resocializării constă în afirmarea unor valori sociale pozitive, care le-ar oferi adolescenților din categoria dată posibilitatea de manifestare într-un mod nou, în conformitate cu normativitatea socială și juridică.

Personalitatea deținutului prezintă un univers uman specific, marcat de contradicții și frustrare. Soarta îi aduce pe acești oameni în penitenciar după comiterea unei încălcări grave a normelor colectivității, mulți din ei prezentându-se ca persoane neadaptate social, incapabile să se integreze în comunitatea umană, să-i asimileze valorile, să-și subordoneze instinctele și trebuințele normativității general acceptate. Trecutul lor este marcat de o moralitate defectuoasă, prezentul – de pierderea alternativelor, a libertății deciziilor, perspectiva este îndepărtată și neclară. De fapt, fiecare deținut o așteaptă, calculând zilele, așteptând momentul eliberării.

Referitor la o pedeapsă concretă și regimul capătă un conținut concret, care este determinat de particularitățile pedepsei. Regulile regimului se realizează mai deplin în locurile de detenție, ele reglementează tot modul de viață al condamnaților, atât în timpul lor liber, cât și în procesul de muncă. Ele cuprind toate sferele de viață și activitate ale condamnaților aflați sub controlul administrației.

Întrucât regimul fixează ordinea interioară în penitenciare, care cuprinde și anumite revendicări de asigurare a ordinii de drept la întreprinderile și obiectele de producție ale altor departamente, normele lui se referă și la cetățenii care vizitează penitenciarele (reprezentanții

clerului, rudele condamnaților, reprezentanții organizațiilor obștești, angajații civili). Aceste persoane trebuie să respecte ordinea stabilită în penitenciare, la obiectele lor de producție și regulile privind relațiile cu condamnații.

Regulile regimului se realizează nu numai pe teritoriul penitenciarului și la obiectele lui de producție. Așadar, la ispășirea privațiunii de libertate regimul reglementează întreg modul de viață al condamnaților, toate direcțiile activității administrației instituțiilor de corecție. În cazul ispășirii pedepselor neprivative de libertate, totalitatea elementelor de bază care constituie conținutul regimului minimalizează esențial numărul, volumul limitărilor în drepturi ale condamnaților. Reflectând restricțiile, regimul executării pedepsei conține totodată și un șir de elemente care, după caracterul lor, nu constituie măsuri de constrângere. Ele pot fi apreciate ca norme de comportare în societate, obligatorii pentru orice om în fiecare colectiv.

Influența pedepsei are un caracter complex și se realizează prin aplicarea față de condamnați a întregii totalități de limitări, stabilite de regimul executării pedepsei. Aplicarea acestor limitări de drepturi nu e un scop în sine, destinația lor constă în a asigura executarea corespunzătoare a pedepsei, conform sarcinilor acestei ramuri a legislației. Aceste restricții în drepturi se aplică în calitate de influență psihopedagogică asupra condamnaților cu scopul corectării lor și prevenirii comiterii de către ei a unor noi infracțiuni. Realizarea restricțiilor este caracteristică pentru executarea tuturor pedepselor, dar volumul lor depinde de pedeapsa concretă. Privațiunea cetățeanului de un drept pe o bază subiectivă atrage după sine limitarea totalității celor mai însemnate pentru el valori sociale – libertatea de deplasare, de comunicare, legăturile sociale, posibilitatea de a se folosi de numeroase drepturi civile. Toate acestea sunt în esența pedepsei, pentru ca deținuți să simtă o remușcare în conștiința sa pentru faptele sale, care sunt negative societății.

Vom aborda drepturile și îndatoririle ex-condamnatului care a beneficiat de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. După cum am văzut, din prevederile legale rezultă că, pentru a beneficia de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, un condamnat pedepsit cu închisoarea trebuie să execute o anumită fracțiune din pedeapsă, precum și să îndeplinească condiții prevăzute de lege. Iar când instanța de judecată i-a acordat liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, aceasta devenind o certitudine, persoana respectivă capătă statutul de condamnat în stare de liberare condiționată. Deși sunt liberi, în această perioadă cei liberați condiționat au un statut aparte față de cei care sunt liberați definitiv, deosebindu-i în mod evident de această din urmă categorie. CP nu prevede în mod expres drepturile și îndatoririle pe care le are un liberat condiționat, ele deducându-se din principiile generale care rezultă din aplicarea instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Drepturile persoanei liberate condiționat se împart în două categorii: drepturi generale și drepturi specifice. Din categoria *drepturilor generale* ce i se recunosc unui liberat condiționat sunt toate drepturile pe care le are un cetățean liber, cu excepția: dreptului de a-și stabili domiciliul unde dorește; dreptului de a nu fi sub controlul vreunei autorități în perioada de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen; dreptului de a beneficia în continuare de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, chiar dacă în timpul ei a avut o comportare necorespunzătoare, până la limita săvârșirii unei infracțiuni.

Drepturile specifice sunt cele care decurg indirect din reglementarea și condițiile de aplicare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, care se referă în principal la: dreptul ca munca prestată în timpul detenției să îi fie considerată ca perioadă executată din durata pedepsei; dreptul minorilor, al persoanelor în vârstă, al celor nefolositori la muncă și al celor condamnați pentru infracțiuni săvârșite din culpă de a se putea libera condiționat înainte de termen după executarea unor fracții din pedeapsă mai mici decât cele normale; dreptul de a se adresa instanței de judecată direct cu cerere pentru a solicita liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; dreptul de a practica meseria avută anterior sau de a ocupa funcția pe care a avut-o înainte de executarea pedepsei dacă, prin hotărâre judecătorească, nu s-a dispus altfel; perioada de timp cât este liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen să îi fie considerată ca parte din durata pedepsei; dreptul celui liberat condiționat înainte de termen de pedeapsă penală să i se considere pedeapsa executată în întregime, dacă în perioada cât a fost în libertate nu a mai comis o nouă infracțiune.

Obligațiile. În perioada de libertate condiționată, condamnatul are, pe lângă celelalte obligații specifice unei persoane în stare de libertate, o obligație specială, și anume aceea de a nu săvârși o nouă infracțiune, pentru ca la expirarea duratei respective să i se poată considera pedeapsa executată. Nerespectarea acestei îndatoriri poate duce, în mod inevitabil, la revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și atrage după sine rearestarea.

Efectele liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sunt de două feluri: imediate și definitive. *Efectul imediat* al măsurii este punerea în libertate a celui condamnat, care este provizorie și condiționată, în sensul că este dată pe un anumit termen, până la îndeplinirea duratei pronunțate de instanță, iar menținerea ei este condiționată de obligația celui liberat de a nu săvârși o nouă infracțiune în tot acest interval de timp. Pedeapsa nu se consideră stinsă la data liberării, ci ași continuă cursul până la expirarea intervalului ce a mai rămas din durata ei. În cazul săvârșirii unei noi infracțiuni și a revocării liberării, condamnatul va fi obligat la executarea restului de pedeapsă, fără a se deduce partea petrecută în stare de libertate. Continuându-se pedeapsa principală, își continuă cursul și pedepsele complementare ce decurg din pedeapsa principală.

Efectele definitive se produc la expirarea intervalului de timp ce a mai rămas de executat, dacă se îndeplinește condiția de a nu se săvârși o nouă infracțiune, starea de libertate condiționată se transformă în liberare definitivă. Din acest moment începe executarea pedepsei complementare în cazul pronunțării sale. Tot din acest moment începe să curgă termenul de reabilitare. De asemenea, începe executarea unor măsuri de siguranță (dacă s-au pronunțat) care succed executării pedepsei cu închisoarea, cum sunt interzicerea de a se afla în anumite localități, interzicerea unei funcții sau profesii etc.

B. Revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Rămânerea definitivă a hotărârii de punere în liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen a unei persoane condamnate coincide cu punerea efectivă în libertate a acesteia. Perioada de timp pe care persoana o mai are de parcurs până la expirarea efectivă a duratei pedepsei la care a fost condamnată se consideră ca fiind o *libertate provizorie* sau, așa cum stipulează textul de lege, *condiționată*. Pentru ca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen să devină efectivă, persoana care beneficiază de instituția aceasta are obligația ca în perioada respectivă să dea dovadă de o comportare corespunzătoare și să nu mai comită o nouă infracțiune. În cazul în care până la trecerea efectivă a perioadei respective nu a mai comis nici o infracțiune, el este considerat că și-a executat în întregime pedeapsa, libertatea devine deplină, nemaifiind provizorie, și el se poate bucura de capacitate deplină de exercițiu și de toate drepturile, încetând acțiunea asupra sa a efectelor pedepselor accesorii. Până la împlinirea însă a duratei pedepsei, asupra persoanei respective mai poate acționa un alt efect juridic, și anume acela al *revocării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen*.

Astfel, legea penală prevede unele cazuri când instanța de judecată, prin hotărârea sa, poate să anuleze liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a condamnatului și să-l trimită în instituția penitenciară pentru a executa termenul de pedeapsă rămas neexecutat. La alin. (8) art. 91 CP RM se prevede că dacă, în termenul de pedeapsă rămas neexecutat: condamnatul încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, sau se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celor liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat [147, p. 339].

În continuare, la alin. (8) art. 91 CP RM e stipulat că dacă în termenul de pedeapsă rămas neexecutat condamnatul săvârșește *din imprudență* o nouă infracțiune, anularea sau menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se decide de către instanța de judecată. Iar

dacă condamnatul săvârșește *cu intenție* o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabilește pedeapsa conform regulilor unui cumul de sentințe (în condițiile art. 85 CP RM). După aceleași reguli se aplică pedeapsa și în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni din imprudență, dacă instanța de judecată anulează liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen.[147, p. 340].

Prin încălcarea ordinii publice, pentru care condamnatului i-a fost aplicată o sancțiune administrativă și care permite instanței de judecată să anuleze liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, trebuie de înțeles așa încălcări care mărturisesc că condamnatul, prin comportarea sa, a înșelat încrederea instanței de judecată, spre exemplu: a săvârșit un act de huliganism neînsemnat, urmat de sancționarea lui, a manifestat nesupunere cu rea-voință cerințelor colaboratorilor de poliție, a întrebuințat băuturi alcoolice în locuri publice, a apărut în locuri publice în stare de ebrietate etc.

Totodată, se consideră, pe bună dreptate, că așa abateri administrative ca încălcarea regulilor de vânătoare, de pescuit, de circulație a mijloacelor de transport etc. nu pot servi ca motiv pentru anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Drept eschivare intenționată de la îndeplinirea îndatoririlor cu care cel condamnat a fost însărcinat de către instanța de judecată se consideră eschivarea cu rea-voință, fără niciun temei, de la exercitarea îndatoririlor stabilite de judecată, de exemplu: și-a schimbat, fără consimțământul organului competent, domiciliul, frecventează locurile interzise, nu trece cu rea-voință cursul de tratament, nu acordă susținere materială familiei etc. [147, p. 340; 71, p. 97].

Dacă instanța de judecată anulează liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, atunci, potrivit regulii generale, condamnatul trebuie să execute toată partea neexecutată din pedeapsă.

Deci, dacă în perioada liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, persoana care a beneficiat de această instituție săvârșește o nouă infracțiune, instanța de judecată, în funcție de gravitatea faptei comise și ținând cont de considerentele de individualizare a faptei, având în vedere pericolul social pe care aceasta îl prezintă, poate dispune menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sau revocarea acesteia. Cu alte cuvinte, facultatea ce se acordă instanței în cele prezentate mai sus constă fie în revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, fie în menținerea acesteia.

Pentru a se putea revoca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, se cer a fi întrunite următoarele condiții: a) infracțiunea săvârșită să prezinte un pericol special ridicat; b) momentul săvârșirii infracțiunii să fie cuprins în perioada de la data punerii în libertate și până la împlinirea duratei pedepsei. Dacă în perioada respectivă cel care a beneficiat de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a săvârșit o contravenție, indiferent de ce natură ar fi

aceasta și cum este ea sancționată (amendă sau închisoare), nu se poate dispune revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. De asemenea, nu au relevanță juridică aspectele legate de comportarea necorespunzătoare, dacă aceasta nu îmbracă haina unei infracțiuni.

În același context, revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen nu poate fi influențată de natura infracțiunii ce a fost săvârșită, dacă aceasta a fost săvârșită din culpă sau cu intenție, fie ea directă sau indirectă, cu atât mai mult de natura infracțiunii din a cărei pedeapsă condamnatul se află în liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen. Pentru a putea să opereze revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, este necesar ca infracțiunea ce a fost săvârșită în perioada de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen să fie pedepsită de legea penală cu închisoarea, iar cel liberat condiționat să poată fi tras la răspundere penală.

Menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen se poate hotărî în cazurile în care noua infracțiune nu prezintă o gravitate deosebită (nu are urmări grave, s-a săvârșit în împrejurări cu totul accidentale etc.) și când pedeapsa aplicată de instanță este închisoarea pe termen redus sau amenda [71, p. 98].

În concluzie, dacă noua infracțiune nu este gravă, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen acordată pentru infracțiunile săvârșite mai înainte se poate menține, ceea ce înseamnă că cel condamnat rămâne în continuare în liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen până la împlinirea termenului de executare integrală a pedepsei, executând în paralel, dacă este posibil (de exemplu, amenda), sau în continuare pedeapsa pentru noua infracțiune comisă.

Așadar, revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este de două feluri: facultativă și obligatorie.

Revocarea *facultativă* este în cazul infracțiunilor de gravitate, în general, redusă, situație în care instanța poate menține în continuare liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, fără a o revoca. Menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen nu ridică nicio problemă atunci când pentru a doua infracțiune s-a pronunțat pedeapsa amenzii sau pedeapsa cu închisoarea pentru care s-a aplicat grațierea ori asupra pedepsei cu închisoarea s-a dispus suspendarea condiționată a executării ei, în una din cele două forme, ori s-a aplicat instituția executării pedepsei la locul de muncă. De asemenea, menținerea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen este compatibilă cu aplicarea închisorii pentru a doua infracțiune, executabilă în regim de detenție, dar infracțiunea este judecată cu puțin timp înainte de îndeplinirea duratei primei pedepse.

Revocarea este *obligatorie* atunci când fapta săvârșită este o infracțiune contra siguranței naționale, o infracțiune intenționată care a avut ca urmare moartea unei persoane sau o infracțiune contra păcii și omenirii, ori o infracțiune prin care s-a produs consecințe deosebit de

grave. Prin revocare, se va contopi pedeapsa stabilită pentru infracțiunea săvârșită ulterior cu restul ce a mai rămas de executat din pedeapsa anterioară, putându-se aplica un spor de până la cinci ani la pedeapsa cea mai mare. Prin aplicarea sporului nu se poate depăși totalul pedepselor supuse contopirii. Restul pedepsei ce a mai rămas de executat se calculează scăzându-se din pedeapsa pronunțată de instanță ceea ce efectiv s-a executat, fără a se ține seama de mărimea de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate, care se adaugă la perioada executată numai în vederea acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen dispuse pentru pedeapsa detențiunii pe viață, obligația de a nu săvârși o nouă infracțiune este legată de un interval de zece ani după data liberării. Dacă în acest interval de timp cel liberat nu săvârșește o nouă infracțiune, la expirarea lui pedeapsa se consideră a fi executată.

4.4. Concluzii la Capitolul 4

1. Aflarea mai mult de cinci ani în condițiile severe ale penitenciarului provoacă schimbări ireversibile în psihicul persoanei.

2. În propunerea condamnatului pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se indică datele personale despre condamnat, suplimentar fiind menționată următoarea informație: antecedentele penale; termenul de executare a pedepsei penale; date ce caracterizează comportamentul acestuia; participarea la programe educative sau programe de instruire generală și/sau profesională; atitudinea față de munca social utilă; atitudinea față de infracțiunea comisă.

3. Pentru a se putea revoca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, se cer a fi întrunite următoarele condiții: a) infracțiunea săvârșită să prezinte un pericol special ridicat; b) momentul săvârșirii infracțiunii să fie cuprins în perioada de la data punerii în libertate și până la împlinirea duratei pedepsei.

4. Dacă noua infracțiune nu este gravă, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen acordată pentru infracțiunile săvârșite mai înainte se poate menține, ceea ce înseamnă că cel condamnat rămâne în continuare în liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen până la împlinirea termenului de executare integrală a pedepsei, executând în paralel, dacă este posibil (de exemplu, amenda), sau în continuare pedeapsa pentru noua infracțiune comisă.

5. În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen dispuse pentru pedeapsa detențiunii pe viață, obligația de a nu săvârși o nouă infracțiune este legată de un interval de zece ani după data liberării. Dacă în acest interval de timp cel liberat nu săvârșește o nouă infracțiune, la expirarea lui pedeapsa se consideră a fi executată.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii generale:

1. Liberare de pedeapsa penală constituie eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală a pedepsei penale pronunțate prin hotărârea instanței de judecată.

2. Liberarea de pedeapsă penală presupune liberarea anume de pedeapsa penală pronunțată prin sentința instanței de judecată persoanei recunoscute vinovate de comiterea infracțiunii, și nu de alte măsuri de constrângere prevăzute de lege.

3. Legea penală leagă realizarea liberării de pedeapsa penală de anumite etape ale procedurii judiciare: ea este posibilă din momentul pronunțării sentinței de condamnare și până la etapa executării pedepsei, care încă nu este executată definitiv.

4. În cazul liberării de pedeapsă penală se schimbă atât sentința de condamnare însăși, cât și relațiile juridico-penale reglementate de ea: se modifică volumul restricțiilor juridice, consecințele juridice.

5. În funcție de categoriile liberării de pedeapsă penală, diferă și cercul de persoane față de care ele pot fi aplicate, precum și categoriile de pedeapsă de la care poate fi liberată persoana vinovată.

6. În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, condiția reparării integrale a daunelor cauzate de infracțiunea săvârșită de cel condamnat este oportun să se mențină doar în calitate de obligație impusă în termenul rămas neexecutat, iar intenția îndreptată în privința aceasta prin repararea parțială să fie considerată ca un element caracteristic important în aprecierea comportamentului și atitudinii condamnatului față de dorința de integrare înainte de termen în societate și a conștientizării celor săvârșite anterior.

7. Condiția participării la executarea muncilor neremunerate sau remunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție potrivit prevederilor art.253 CE RM, în calitate de temei al liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, limitează aplicarea acesteia unui larg contingent de condamnați care, de fapt, nu pot presta astfel de munci, cu atât mai mult că implicarea tuturor condamnaților care urmează a beneficia de o astfel de liberare este aproape imposibilă.

8. Reglementarea succintă în legislația R. Moldova a posibilității acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pentru persoanele condamnate la detenție pe viață trezește discuții și nu acoperă totalitatea problemelor apărute la momentul când această persoană a executat termenul corespunzător din pedeapsa detenției și care îl face pe condamnat să poată

ulterior beneficia de o liberare condiționată. Termenul care trebuie să fie executat de către acești condamnați este unul exagerat în comparație cu prevederile legislației penale ale altor state.

9. Prevederile legale privind situațiile în care se poate anula liberarea de pedeapsa penală în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen nu sunt atât de adecvate, reieșind din neclaritatea coroborativă cu instituția recidivei și/sau cu prevederile legale ce prevăd cumulul de sentințe. Or, dacă o astfel de coroborare nu s-ar face, atunci dispozițiile cu referire la instituția recidivei și cele ce prevăd aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe ar avea o tratare diferită de la caz la caz.

10. Tratarea juridico-penală a minorilor ce au săvârșit o infracțiune cu instituția liberării de pedeapsa penală este bine-venită, însă necesită a fi perfecționate prevederile legale în acest sens, deoarece, ca și orice măsură juridico-penală aplicată în privința celui ce a săvârșit o infracțiune, se pornește mai întâi de la prezumția aplicării măsurilor juridico-penale cele mai ușoare, iar apoi, dacă cu acestea nu se poate atinge scopul legii penale și a pedepsei penale, se apelează la cele mai drastice.

Recomandări

În legătură cu investigațiile întreprinse în cadrul tezei de față, venim cu un șir de recomandări, care pot fi luate în calcul la perfecționarea legii penale (cu referire la instituția liberării de pedeapsa penală), și anume:

1. A include la art. 62 alin. (3) CP RM prevederea „... Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen – în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă”.

2. Modificarea prevederilor alin. (1) art. 90 CP RM, cu referire la restricțiile ce prevăd termenul de închisoare, din cuvintele „...de cel mult 5 ani pentru infracțiuni săvârșite din intenție și de cel mult 7 ani pentru infracțiuni săvârșite din imprudență...” în „...de cel mult 7 ani...”.

3. Reformularea alin. (11) art. 90 CP RM prin următoarele: „În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată ușoară sau mai puțin gravă, problema aplicării din nou a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, ca urmare a respectării prevederilor art. 85 CP RM, se va soluționa de către instanța de judecată”.

4. Modificarea prevederilor alin. (3) art. 62 CP RM, prin excluderea următoarelor cuvinte: „... sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei – în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă”.

5. Reformularea alin. (1) art. 91 CP RM prin următoarele: „Persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară. Posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei urmează a fi stabilită reieșind din comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei. La momentul examinării posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, condamnatul trebuie să nu aibă încălcări de regim sau sancțiunile aplicate pentru aceste încălcări să fie stinse”.

6. Excluderea prevederilor lit. „b” alin. (8) art. 91 CP RM, iar lit. „c” alin. (8) art. 91 CP RM având următorul conținut legal: „condamnatul săvârșește o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabilește pedeapsa în condițiile art. 85 CP RM”.

7. Completarea CP cu art. 91¹ CP RM, acesta având următorul conținut: „Articolul 91¹. Liberarea condiționată de pedeapsă a persoanelor condamnate la detențiune pe viață:

(1) Persoanelor care execută o pedeapsă cu detenție pe viață și care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen de către instanța de judecată, dacă se va stabili că este străduitor în muncă, disciplinat și dă dovezi temeinice de îndreptare.

(2) Liberarea condiționată de pedeapsa penală a persoanelor condamnate la detenție pe viață va putea fi aplicată numai după executarea a 25 de ani închisoare.

(3) Persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață și care au împlinit în termenul de executare vârsta de 60 de ani urmează a fi eliberate condiționat dacă au executat efectiv 20 de ani închisoare.

(4) Pedeapsa detențiunii pe viață se va considera executată dacă în termen de 10 ani de la liberare cel condamnat nu a săvârșit din nou o infracțiune.

(5) Dacă după liberare condamnatul săvârșește mai mult de două încălcări contravenționale sau o infracțiune din imprudență, revocarea sau menținerea liberării condiționate rămâne a fi una facultativă. Instanța de judecată va aprecia necesitatea revocării sau menținerii unei astfel de liberări.

(6) În cazul în care condamnatul săvârșește după liberare o infracțiune intenționată, revocarea va fi obligatorie, ca urmare a căreia se vor aplica prevederile art. 85 CP RM. În același mod se va proceda și în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență, dacă instanța de judecată va revoca liberarea condiționată de pedeapsă.

(7) Dacă a avut loc revocarea liberării pe motivul că condamnatul a săvârșit încălcări contravenționale, condamnatul va putea beneficia de o liberare ulterioară numai după expirarea a 2 ani de detenție. În cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență – a 5 ani de detenție.

(8) În cazul în care a avut loc revocarea liberării pe motiv că persoana condamnată a săvârșit o infracțiune intenționată, aceasta urmează a executa pedeapsa detențiunii pe viață fără drept de liberare condiționată”.

Planul de cercetare de perspectivă. Considerăm oportun, reieșind din studiul realizat asupra instituției liberării de pedeapsa penală, trasarea unui plan de cercetări de perspectivă, în particular:

- Cercetarea în continuare a instituției liberării de pedeapsa penală înainte de termen în contextul schimbărilor realităților juridice existente.

- Analiza științifico-practică și urmărirea eficacității și ineficacității propunerilor de lege ferenda, ce au fost invocate în conținutul tezei, în practica judiciară.

- Cercetarea din perspectiva avantajelor și dezavantajelor prezentei actualului spectru de modalități ale instituției liberării de pedeapsă penală înainte de termen în legislația penală națională.

BIBLIOGRAFIE

1. Amza T. Criminologie teoretică. Teorii reprezentative și politică criminologică. București: Lumina Lex, 2000.
2. Anghel N. Drept penal. Partea generală. Vol. II. București: Universitatea „Titu Maiorescu”, 2005.
3. Anghel N. Dreptul executării sancțiunilor penale. București: Universitatea „Titu Maiorescu”, 2002, 536 p.
4. Ansamblul de Reguli Minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta. Rezoluția Adunării Generale a ONU din 30.08.1955, nr. 415 (V).
5. Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). Rezoluția Adunării Generale a ONU din 29.11.1985, nr. 40/33.
6. Anton M., Kalmthout V. Traducere L. Durnescu. Reintegrarea socială și supravegherea infractorilor în opt țări europene. 2004.
7. Antoniu G. Partea generală a Codului penal într-o viziune europeană. În: Revista de drept penal, 2004, nr. 1.
8. Apetrei M. Drept procesual penal. București: Editura ”Victor”, 2004.
9. Armașu V. Minorii în structurile criminale organizate: probleme și soluții. În: Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în RM. Teze ale Conferinței științifico-practice. Chișinău, 1999, p.16.
10. Barac L. Constantele și variabilele dreptului penal. București: All Beck, 1997.
11. Barac L. Constantele și variabilele dreptului penal. Partea generală. Partea specială. Jurisprudența penală. București: All Beck, 2001, 764 p.
12. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005, 656 p.
13. Basarab M. Drept penal general. Vol. II. București: Lumina Lex, 2001, 431 p.
14. Basarab M. Drept penal. Partea generală. Iași: Editura Fundației ”Chemarea”, 1992.
15. Basarab M. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Cluj-Napoca: Lumina Lex, 1997, 480 p.
16. Basarab M. Drept penal. Partea generală. Vol. II. București: Lumina Lex, 1997.
17. Bălan A., Stănișor E., Elas R. Administrațiile penitenciare europene. București: Oscar Print, 2002.
18. Bălan A., Stănișor E., Mincă M. Penologie. Ediția a II-a. București: Oscar Print, 2003, 311 p.
19. Bângău M., Carp S., Bulai I. Deținutul și drepturile sale. Chișinău, 2003, 179 p.
20. Borodac A., Gherman M., Maldea N. ș.a. Manual de drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, 512 p.
21. Borodac A., Bujor V., Brânză S. ș.a. Drept penal. Partea generală. Manual. Chișinău: Știința, 1994, 368 p.
22. Borodac A. Eliberarea de la răspunderea penală și pedeapsa penală. Chișinău, 1979.
23. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău, 2004.
24. Boroș A. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 1999.
25. Boroș A. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 2002.
26. Boroș A. Drept penal. Partea generală. București: C.H. Beck, 2006.
27. Boroș A. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000, 350 p.
28. Boroș A., Nistoreanu Gh. Drept penal. Curs selectiv pentru examene. București: All Beck, 2002.
29. Boroș A., Nistoreanu Gh. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 2005.
30. Boroș A., Ștefan G., Jidovu N. ș.a. Drept procesual penal. București: All Beck, 2003.

31. Botnaru S., Grama M., Șavca A. ș.a. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Cartier juridic, 2005, 624 p.
32. Brânză S., Ulianovschi X, Stati V. ș.a. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005, 504 p.
33. Brezeanu O. Repere psihosociale. În: Studii de drept românesc, 2006, nr. 1-2, p. 18-19.
34. Bujor V., Buga L. Drept penal comparat. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2003, 100 p.
35. Bujor V., Sârbu P. Detențiunea pe viață. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2001.
36. Bulai C. Drept penal român. Partea generală. Vol. II. București: "Șansa" SRL, 1992, 224 p.
37. Bulai C. Drept penal. Partea generală. București, 1998.
38. Bulai C., Filipaș A., Mitrahe C. Institutii de drept penal. București: Editura Trei, 2006.
39. Butiuc C. Elemente de drept penal. București: Lumina Lex, 1998, 207 p.
40. Caciamac L. ș.a. Raportul misiunii de evaluare a necesităților în domeniul pregătirii pentru liberare a deținuților. Institutul de Reforme Penale. Chișinău: Helmax, 2007.
41. Carp S., Osadci C., Rusu O. Drept execuțional penal. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2007, 446 p.
42. Chis I. Istoria penitenciarelor din România. În: Revista de Știință Penitenciară, nr. 2/1996. București: Direcția Generală a Penitenciarelor, 1996.
43. Chis I. Reforma penitenciară în România. Timișoara: Ando Tours, 1997.
44. Chis I., Dragoș R. Drept execuțional penal. București: A.N.I., 2005.
45. Chis I., Dragoș R. Fundamente de drept execuțional penal. București: A.N.I., 2004.
46. Ciobanu I. Criminologie. Vol. II. Chișinău: Cartdidact, 2004, 297 p.
47. Ciobanu I. Modelul curativ – cel mai nou model de politică penală. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 1, p. 26-28.
48. Ciobanu I. Tendințe moderne în politica penală. Tendința moderată. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 8, p. 14.
49. Codul contravențional. Legea RM nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al RM nr. 3-6/15 din 16.01.2009.
50. Codul de executare a sancțiunilor de drept penal al RM. Legea RM nr. 1524-XII din 22.06.1993. În: MO, nr. 1/1 din 30.01.1994.
51. Codul de executare al RM. Legea nr. 443-XV din 24.12.2004. În: MO nr. 34-35/112 din 03.03.2005.
52. Codul de procedură penală al RM. Legea nr. 122-XV din 14.03.2003. În: MO nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
53. Codul muncii al RM, adoptat de Parlamentul RM la 28.03.2003. În: MO, 2003, nr. 159-162/648.
54. Codul Penal "Carol al II-lea" (adnotat de Rătescu C., Ionescu-Dolj I., Perieteanu I.-Gr. ș.a.) Vol. I. București: Editura Librăriei Socec&Co S. A., 1937.
55. Codul penal „Carol al II-lea”. În: MO al României, 1936, nr. 65.
56. Codul penal al RM, adoptat la 24.03.1961. În: Veștile Sovietului Suprem al RSSM, 1961, nr. 10, art. 41.
57. Codul penal al RM. Comentariu. Sub red. A. Barbăneagră. Chișinău: ARC, 2003, 836 p.
58. Codul penal al RM. Legea nr. 985-XV din 18.04.2002. În: MO nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
59. Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2013 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1624 din 31.12.2003. În: MO RM, nr. 013, art. 101 din 16.01.2004.

60. Constituția RM, adoptată la 29.07.1994. În: MO nr. 1 din 12.08.1994.
61. Convenția asupra privilegiilor și imunităților Națiunilor Unite, aprobată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 13.02.1946 (Decretul nr. 201/1956).
62. Convenția europeană cu privire la supravegherea condamnaților condiționali sau a infractorilor liberați condițional din 30.11.1964.
63. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4.11.1950.
64. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20.11.89, New York. În: Tratatate internaționale, 1998, vol. 1.
65. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20.11.1989, vol. 1, p. 51.
66. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20.11.1989.
67. Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 17.12.1979 prin rezoluția nr. 34/146.
68. Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la New York, la 10.12.1994.
69. Convenția Organizației Internaționale a Muncii referitoare la munca forțată sau obligatorie nr. 29/1930.
70. Costache Gh. Discuții referitoare la liberarea condiționată a persoanelor condamnate la deținuție pe viață. În: Revista Dreptul, 2007, nr. 9, p. 210.
71. Costache Gh. Liberarea condiționată. Chișinău: ULIM, 2000.
72. Costache Gh. Liberarea condiționată în cazul infracțiunilor continuate. În: Legea și viața, 2000, nr. 6, p. 31.
73. Costea M. Declarația de consens referitoare la promovarea sănătății mentale în închisoare. În: Legea și viața, 2007, nr. 9, p. 43.
74. Crișu A. Drept procesual penal. București: All Beck, 2005.
75. Crișu A. Tratatul infractorilor minori în materie penală. Aspecte de drept comparat. București: C.H.Beck, 2006, 205 p.
76. Culegere de practică judiciară (1996-1999). Curtea de Appel. Chișinău, 1999.
77. Cușnir V., Zosim A. Principalele alternative ale deținuției penitenciare în dreptul penal contemporan. Chișinău: Totex-Lux, 2007, 187 p.
78. Daneș Ș. Drept penal. Partea generală. București: Sylvi, 2001.
79. Daneș Ș., Papodopol P. Individualizarea judiciară a pedepselor. Ediția a III-a. București: Juridica, 2003, 506 p.
80. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a RM din 26.10.04.
81. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a RM nr. 1 r/a-26/2003 din 11.02.2003.
82. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a RM nr.1 r/a-168/2002 din 22.10.2002.
83. Declarația drepturilor copilului, proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 1386 (XIV) din 20.11.1959.
84. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10.12.1948.
85. Diaconu Gh. Pedepsa în dreptul penal. București: Lumina Lex, 2001, 200 p.
86. Dicționar de sinonime. Sub red. Gh. Bulgăr. București, 2000.
87. Dicționar enciclopedic. Chișinău: Cartier, 2001.
88. Dicționar explicativ al limbii române. București, 1998.
89. Dicționar explicativ uzual al limbii române. Chișinău: Litera, 1999, 638 p.
90. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
91. Dima T. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2002.

92. Dima T. Drept penal. Partea generală. Ediția a 2-a. București: Hamangiu, 2007.
93. Dobrinioiu V. Drept penal. Partea generală. București, 1992.
94. Dobrinioiu V., Brânza W. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2003.
95. Dobrinioiu V., Costache Gh. Liberarea condiționată în legislația RM. În: *Legea și viața*, 2000, nr. 4, p. 11.
96. Dobrinioiu V., Pascu I. Dreptul penal român. Partea generală. București, 1992.
97. Dobrinioiu V., Pascu I., Lazăr V. ș.a. Drept penal. Partea generală. București: Atlas SRL, 1994, 484 p.
98. Dobrinioiu V., Pascu I., Molnar I. ș.a. Drept penal. Partea generală. București: Europa Nova, 1999, 576 p.
99. Dolea I. Probleme și perspective privind alternativele detenției. În: *Analele științifice ale USM. Științe juridice. Probleme actuale ale jurisprudenței*. 2001, p. 295-302.
100. Dongoroz V. Drept penal (reeditarea ediției din 1939). București: Asociația Română de științe penale, 2000.
101. Dongoroz V. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală. București: Ed. Academică și Pedagogică, 1969.
102. Fletcher George P., Dolea I., Blănaru D. Concepte de bază ale justiției penale. Chișinău: Arc, 2001, 412 p.
103. Florea V., Florea L. Dreptul execuțional penal. Chișinău: Arc, 1999, 286 p.
104. Florean I. Considerații referitoare la executarea pedepsei în închisoarea militară. În: *Revista de drept penal*, 1995, nr. 2, p. 122-126.
105. Florian Gh. Dinamica penitenciară. Reforma structurilor interne. București: Oscar Print, 1999.
106. Florian Gh. Fenomenologie penitenciară. București: Ed. Oscar Print, 2003.
107. Ghidul consilierului de probațiune. Chișinău: IRP, 2004.
108. Giurgiu N. Drept penal general: doctrină, legislație, jurisprudență. Ediția a II-a. Iași: Cantes, 2000, 678 p.
109. Gladchi G. Criminologie generală. Chișinău, 2001.
110. Gladchi Gh., Mariț A., Berliba V. Noua legislație penală și procesual penală (Realizări și controverse. Impactul asupra detenției). Chișinău: „Helmax-exim” SRL, 2007, 240 p.
111. Graham W. Giles. Administrația justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale. Selecția și organizarea textelor. București: Exped, 2001.
112. Grama M., Martin D. Conținutul standardelor internaționale cu privire la măsurile alternative privațiunii de libertate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 7, p. 11.
113. Grama M., Martin D. Istoricul apariției și evoluției măsurilor alternative privațiunii de libertate în RM. În: *Revista Studia Universitatis. Seria Științe Sociale*. Chișinău: USM, 2007, nr. 6, p. 95.
114. Hanga V. Istoria dreptului românesc. Vol. I. București, 1980.
115. Hanga V. Marii legiuitori ai lumii. București, 1977.
116. Hotărârea nr. 1897 din 21 decembrie 2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Hotărârea Parlamentului nr. 1298–XIII. În: *MO din 24.07.1997 “Privind ratificarea Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale”*. Legea 205–XIV din 25.11.1998
117. Hotărârea Guvernului RM despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, nr. 1643 din 31.12.2003. În: *MO*, nr. 016 din 2004.
118. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la aplicarea în practica judiciară a principiului individualizării pedepsei penale”, nr. 16 din

- 31.05.2004. În: Hotărâri explicative ale Curții Supreme de Justiție (oct. 2003 – dec. 2005). Chișinău: Cartier, 2006, p. 296.
119. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la practica judiciară privind absolvirea condamnaților de ispășirea pedepsei pe motiv de boală”, nr. 22 din 29.10.2001. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2002, nr. 1, p. 3.
  120. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical”, nr. 23 din 12.12.2005. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2006, nr. 9, p. 9.
  121. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, nr. 39 din 22.11.2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2005, nr. 7, p. 6.
  122. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la practica aplicării unor prevederi ce reglementează punerea în executare a hotărârilor judecătorești cu caracter penal”, nr. 6 din 14.11.2008. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2008, nr. 11, p. 5.
  123. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM din 12.11.1997, nr. 37 „Despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației în cadrul examinării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de minori”.
  124. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM din 4 iulie 2005 ”Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației naționale și internaționale privind aplicarea pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și executarea acestei pedepse”.
  125. Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a RM „Cu privire la practica de stabilire a pedepsei pentru săvârșirea mai multor infracțiuni sau în cazul mai multor sentințe”, nr. 13 din 20.12.1993, cu modificări introduse prin Hotărârea Plenului nr. 20 din 10 iunie 1998. În: Culegeri de Hotărâri ale Plenului Curții supreme de Justiție a RM (mai 1974 – iulie 2002). Chișinău, 2002, p. 279.
  126. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații. București: C. H. Beck, 2007, 1593 p.
  127. Iacobiță Ioan Al. Criminologie. Iași: Junimea, 2002.
  128. Informația cu privire la activitatea instanțelor judecătorești în anul 2000 (în baza analizei datelor statistice). În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 4/2001.
  129. Informația cu privire la activitatea instanțelor judecătorești în anul 2001 (în baza analizei datelor statistice). În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 4-5/2002.
  130. Informația privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2002 (conform datelor analizei statistice). În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 3/2003.
  131. Informația privind analiza statisticii judiciare pe anul 2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 3/2005.
  132. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2005 (analiza statisticii judiciare). În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2006, nr. 2, p. 17.
  133. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2006 (analiza statisticii judiciare). În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2007, nr. 2, p. 23.
  134. Informație privind analiza statisticii judiciare pe anul 2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, 2005, nr. 3, p. 8.
  135. Ioniță Gh.-L, Sandu I.E., Sandu F. Criminologie. București: Sylvi, 2001.
  136. Iordache M. Executarea măsurilor educative ale mustării și libertății supravegheate aplicate minorilor infractori. În: Revista Dreptul, 2006, nr. 8, p. 152-153.
  137. Îmbunătățirea aplicării normelor europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare. Recomandarea 22 (2002), adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, din 19.11.2000.

138. Jidovu N. Drept procesual penal. București: C.H. Beck, 2006.
139. Koteva A. Justiția juvenilă în Bulgaria. Justiția juvenilă în Estul și Sud-Estul Europei. În: Tezele forumului IRP din 14-16.09.2005. Chișinău, 2006, p. 68.
140. Legea RM cu privire la probațiune, nr. 8 din 14.02.2008. În: MO din 13.09.2008, nr. 103-105.
141. Legea RM privind asistența psihiatrică, nr. 1402-XIII din 16.12.1997. În: MO, 21.05.1998, nr. 44-46/310.
142. Lozan T. Detențiunea pe viață versus pedeapsa capitală. În: Avocatul poporului, 2006, nr. 4, p. 30.
143. Lupan Ș. Delincvența sub aspectul cercetărilor interdisciplinare. Delincvența juvenilă: prevenție și recuperare. În: Tezele Conferinței științifice a profesorilor Catedrei de Asistență Socială și Sociologie a Universității de Criminologie, 2002, p. 13.
144. Lupașcu D. Punerea în executare a pedepselor principale. București: Rosetti, 2003, 172 p.
145. Lupașcu R. Din nou despre grațierea și suspendarea condiționată a executării pedepsei. În: Dreptul, 2001, nr. 7, p. 179.
146. Lupu M., Râjicova S. Ghid pentru specialiștii din domeniul justiției juvenile. Asistența minorilor în conflict cu legea. Vol. II. Chișinău: UNICEF, 2004, 24 p.
147. Macari I. Dreptul penal al RM. Partea generală. Chișinău: USM, 2002, 398 p.
148. Margarit Gh. Liberarea condiționată. Ploiești: Novelneț, 1998.
149. Mariș A. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău, 2002.
150. Martin D. Amânarea executării pedepsei pentru femeile gravide și femeile care au copii în vârstă de până la 8 ani. În: Analele Științifice ale USM. Seria „Științe Socioumanistice”, vol. I, 2004, p. 276.
151. Martin D. Natura juridică și temeiurile de aplicare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în noul Cod penal al RM. În: Analele Științifice ale USM. Seria „Științe Socioumanistice”, 2003, vol. I, p. 183.
152. Martin D. Unele considerațiuni privind liberarea de pedeapsă a minorilor. În: Tezele Conferinței științifico-practice internaționale „Problemele de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficul de ființe umane și imigrațiuni ilegale”. Chișinău, 2004, p. 205.
153. Mirișan V. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: Lumina Lex, 2007.
154. Mitrache C. Considerații privind condițiile de acordare a suspendării condiționate a executării pedepsei. În: Analele Universității din București, 2000.
155. Mitrache C. Drept penal român. Ediția a III-a. București: Șansa SRL, 1999, 357 p.
156. Mitrache C. Drept penal român. Partea generală. Ediția a III-a, revazută și adăugită. București: Casa de editură și presă „ȘANSA” S.R.L., 1997.
157. Mitrache C. Drept penal român. Partea generală. București: Universul Juridic, 2004.
158. Morar I.C. Suspendarea condiționată a executării pedepsei. Șansă sau capcană. București: Lumina Lex, 2002, 332 p.
159. Moraru M., Martin D., Manea V. Drept execuțional-penal. Culegeri de acte normative naționale și internaționale. Chișinău: CEP USM, 2006, 395 p.
160. Moraru V. Instituția liberării condiționate: unele probleme și soluții. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 26.
161. Nacu A., Nacu A. Psihiatrie judiciară. Chișinău: F.E.P. Tipografia Centrală, 1997, 352 p.
162. Neagu I. Drept procesual penal. Partea generală. Tratat. București: Global Lex, 2006.
163. Neagu I., Crișu A. Codul de procedură penală. Ediția 2003.
164. Nistoreanu Gh., Boroș A. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 2002, 338 p.
165. Oancea I. Curs de drept penal general. Vol. I-III. București, 1998.

166. Oancea I. Drept execuțional penal. București: All Educațional, 1998, 351 p.
167. Oancea I. Probleme de criminologie. București: All, 1994, 239 p.
168. Oancea I. Tratat de drept penal. Partea generală. București, 1994.
169. Oancea L. Drept penal. București: 1994.
170. Osadci C. Aspecte conceptuale privind individualizarea executării pedepsei cu închisoarea. În: Anuar Științific. Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității. Ediția a VII-a. Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI, 2006, p. 123.
171. Pagarin M-S. Referatele de evaluare în cauzele cu infractori minori. În: Legea și viața. 2007, nr. 4, p. 47.
172. Papadopol V. Studiu introductiv la „Cesare Beccaria. Despre infracțiuni și despre pedepse”. București: Editura Științifică, 1965.
173. Pasca V. Drept penal. Vol. I-II. Editura World Teach, 2006.
174. Pasca V. Prolegomene în studiul dreptului penal. București: Ed. Lumina Lex, 2000.
175. Pascu I., Drăghici V. Drept penal. Partea generală. Examinarea instituțiilor fundamentale ale dreptului penal, potrivit dispozițiilor Codului penal în vigoare și ale noului Cod penal. București: Ed. Lumina Lex, 2004.
176. Pașcu V. Măsurile de siguranță. Sancțiuni penale. București: Ed. Lumina Lex, 1998.
177. Păvăleanu V. Drept penal general. Ediția a III-a. București: Lumina Lex, 2007, 383 p.
178. Păvăleanu V. Drept penal. Partea generală. Legea penală și infracțiunea. București: Ed. Lumina Lex, 2003.
179. Păvăleanu V. Drept procesual penal. Partea specială. București: Ed. Lumina Lex, 2002.
180. Pitulescu I. Dicționar explicativ și practic de drept penal și procedură penală. București, 1998.
181. Poenaru Iu. Problemele legislației penale. Reglementări. Critica legii: pentru o nouă concepție. București: Ed. Lumina Lex, 1999.
182. Ponta V., Nemeș R., Mitroi M. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2004, 326 p.
183. Pop O. Aspecte de natură penală și criminologică privind delincvența juvenilă. Timișoara: Mirton, 2003, 106 p.
184. Pop O. Executarea pedepsei privative de libertate. Chișinău: 2004.
185. Pop O., Lașcu M. Instituția liberării condiționate în dreptul penal. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2002, 76 p.
186. Pop T. Curs de criminologie. Cluj, 1928.
187. Popa C. Discuții în legătură cu suspendarea executării silite. În: Dreptul, 2002, nr. 4.
188. Popescu E. Suspendarea provizorie a recrutării în cadrul contestației la executare. În: Dreptul, 2003, nr. 3.
189. Prițcan V., Gribincea T., Moraru-Chilimar R. ș.a. Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Chișinău: Cartier, 2007, 184 p.
190. Prițcan V., Ianacoglo M., Dovicenco L. ș.a. Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate de detenție. Chișinău: IRP, 2007, 64 p.
191. Puitea A. Drept procesual penal. Ediție revizuită. București: Ed. Lumina Lex, 2002.
192. Recomandare a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la liberarea condiționată. Recomandarea REC (2003) 22, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 24.09.2003, la cea de-a 853-a întrunire a prim-miniștrilor.
193. Recomandare a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la managementul de către administrația penitenciară al condamnaților pe viață și al celor pe termen lung. Recomandarea REC (2003) 23, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 9.10.2003, la cea de-a 855-a întrunire a prim-miniștrilor.
194. Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele-membre, referitoare la Regulile Penitenciare Europene REC (2006) 2, adoptata de Comitetul de Miniștri la data de

- 11.01.2006, în timpul celei de a 952-a reuniuni a Miniștrilor Delegați. Legea nr. 275 din 4.07.2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. În: Monitorul Oficial nr. 627 din 20.07.2006. Monitorul Oficial nr. 24 din 16.01.2007.
195. Recomandarea nr. 22 (99) a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 30.09.1999, la ce-a de-a 681 adunare a reprezentanților miniștrilor.
  196. Recomandarea nr. R (93) 6 a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la instituțiile penitenciare și aspectul criminogen de control asupra maladiilor transmisibile, inclusiv SIDA și problemele de sănătate înrudite în penitenciare, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 18.10.1993 la ce-a de-a 500-a întrunire a prim-miniștrilor.
  197. Recomandarea nr. R (98) 7 a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la aspectele etice și organizatorice ale ocrotirii sănătății în penitenciare, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 8.04.1998, la ce-a de-a 627-a întrunire a prim-miniștrilor.
  198. Recomandarea Rec (2000) 22 a Comitetului de Miniștri către statele-membre cu privire la stimularea implementării Regulamentului european privind sancțiunile și măsurile comunitare, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 29.11.2000 la ce-a de-a 731-a întrunire a prim-miniștrilor.
  199. Recomandația nr. (92) 17 “La coerențe dans la prononce des peines”, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei din 19.10.1992.
  200. Regulamentul de activitate al școlii-internat pentru copii și adolescenți cu devieri de comportament, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației nr. 27/6 din 28.11.2000.
  201. Regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate. Recomandarea nr. R (92) 16, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 19.10.1992.
  202. Regulile minime ale Națiunilor Unite pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo). Rezoluția Adunării Generale a ONU din 14.12.1990, nr. 45/110.
  203. Reintegrarea socială și supravegherea infractorilor în opt țări europene. Sub red. Anton M. Van Kalmthout. Craiova, 2004.
  204. Regulile europene cu privire la măsurile și sancțiunile aplicate în comunitate. Rezoluția (92) 16 a Comitetului Miniștrilor statelor-membre al CE.
  205. Rotaru C. Fundamentul pedepsei. Teorii moderne. București: All Beck, 2005, 369 p.
  206. Rusnac S. Psihologia dreptului. Chișinău, 2000.
  207. Rusu M.I. Drept penal. Partea generală. Ediția a 2-a. București: C.H. Beck, 2006, 347 p.
  208. Rusu V. Specificul discursului apărătorului în cauzele penale cu inculpați minori. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr. 3, p. 56.
  209. Sandu I., Sandu F., Ioniță Gh. Criminologie. București: Ed. Sylvi, 2001.
  210. Sima C. Măsurile de siguranță în dreptul penal contemporan. București: Ed. All Beck, 1999.
  211. Spoială A. Instituția probațiunii în RM. În: Criminalitatea regională: probleme și perspective de prevenire și combatere. Tezele Conferinței științifico practice internaționale. Chișinău. 2005, p. 250.
  212. Spoială A. Sancțiunile intermediare în dreptul penal. În: Revista de științe penale, 2007. Anuar. Anul III, p. 233.
  213. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 583 din 26.05.2006. În: MO RM nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
  214. Stănoiu R. Criminologie. București: Oscar Print, 1999.

215. Stănoiu R.M., Griga I., Dianu T. Drept penal. Partea generală. București: Hyperion XXI, 1992, 536 p.
216. Suceavă I., Marcu V., Constantin Gh. Omul și drepturile sale. București: Tipografia Ministerului de Interne, 1991, 415 p.
217. Tănăsescu I, Tănăsescu C., Tănăsescu G. Drept penal general. București: All Beck, 2002, 753 p.
218. Tănoviceanu I. Tratat de drept și procedură penală. Vol. III. București, 1924.
219. Teleucă A. Sistemul de justiție canadian pentru minori. În: Legea și viața, 2003, nr. 3, p. 37.
220. Tipa I. Condițiile de aplicare a înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă și consecințele juridico-penale pentru cel condamnat. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 9, p. 68.
221. Tipa I. Condițiile de aplicare a liberării de pedeapsa penală datorită schimbării situației. În: Cultura juridică și prevenirea corupției. Tezele conferinței internaționale. Chișinău: 2007, p. 123.
222. Tipa I. Condițiile și efectele acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. În Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 64.
223. Tipa I. Dreptul instanței de judecată de a aplica instituția condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei pentru unele infracțiuni de corupție. În: Integritatea în serviciul public: repere etice: Tezele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău: 2006, p. 267-268.
224. Tipa I. Modalități ale liberării de pedeapsa penală în unele state europene. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 12, p. 81-82.
225. Tipa I. Reflectarea instituției liberării de pedeapsa penală în actele normative internaționale. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 2, p. 37.
226. Tipa I. Similitudini și delimitări ale liberării de pedeapsa penală datorită schimbării situației cu alte instituții penale similare. În: Revista Studia Universitatis. Seria Științe Sociale. Universitatea de Stat din Moldova, 2008, nr. 4 (14), p. 174.
227. Tipa I. Unele considerații asupra liberării de pedeapsa penală a persoanelor cu funcție de răspundere pentru infracțiuni prevăzute de Capitolul XV din CP RM. În: Legea și viața, 2007, nr. 11, p. 18.
228. Tipa I. Viziune retrospectivă asupra instituției liberării de pedeapsa penală. În: Revista Studia Universitatis. Seria Științe Sociale. Universitatea de Stat din Moldova. 2007, nr. 6, p. 207-209.
229. Tipa I. Amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și femei care au copii în vârstă de până la 8 ani: Unele propuneri de lege ferenda. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 6, p.42.
230. Tipa I. Prescripția executării sentinței de condamnare în lumina legii penale a Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 2, p. 83.
231. Toncoglaz V. Activitatea serviciului socioeducativ în penitenciare. În: Strategia de dezvoltare a centrelor de justiție comunitară. Tezele conferinței științifice. Chișinău, 2007, p. 86.
232. Tulbure A., Tatu M. Tratat de drept procesual penal. București: Ed. All Beck, 2001.
233. Ulianovschi Gh. Politica penală și răspunderea minorilor în noul Cod penal. În: Avocatul poporului, 2003, nr. 5, p. 15.
234. Ulianovschi X. Probațiunea. Alternative la detenție. IRP. Chișinău: Ed. Prut Internațional, 2004, 31 p.
235. Ulianovschi X., Golubțov I., Zaharia V. ș.a. Ghidul consilierului de probație. Chișinău: IRP, 2004, 172 p.
236. Ungureanu A. Drept penal român. Partea generală. București: Lumina Lex, 1995, 460 p.

237. Ursu V. Sentința judiciară în cauzele penale cu infractori minori. În: *Legea și viața*, 2004, nr. 11, p. 25.
238. Văleanu C. Dreptul la informație al deținuților. În: *Revista de drept penal. Serie Noua*, 2004, XI/nr. 2.
239. Vulpescu A., Canțer N., Postu D. ș.a. *Pregătirea pentru liberare a deținuților*. Chișinău: Cartier, 2007, 212 p.
240. Zidaru P. *Drept execuțional penal*. București: Ed. Press Mihaela SRL, 1997, 270 p.
241. Zidaru P. *Drept penitenciar. Tratament penitenciar. Regimul penitenciar. Practica penitenciară*. București: Ed. Universul Juridic, 2001.
242. Zolyneak M. *Drept penal. Partea generală. III. Iași: Ed. Fundației Chemarea*, 1993.
243. Zolyneak M., Michinici M. *Drept penal. Partea generală. Iași: Ed. Fundației "Chemarea"*, 1999.
244. Zolyneak M., Michinici M.I. *Dreptul penal. Partea generală. Iași: Fundația „Chemarea”*, 1999, 517 p.
245. Zosim A. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei – o modalitate a executării detențiunii penitenciare sau o alternativă a ei? În: *Revista Națională de Drept*, 2005, nr. 10, p. 65.
246. Абрамкин В. Ф. *Поиски выхода. Преступность, уголовная политика и места заключения в постсоветском пространстве*. Москва, 1996.
247. Баландин В. Н. *Эффективность освобождения от отбывания наказания при условном осуждении и отсрочке исполнения приговора*. Свердловск, 1998.
248. Бачинин В. А. *Философия преступления*. Санкт-Петербург, 2000.
249. Беляев Н. А. *Цели наказания и средства их достижения*. Л., 1963.
250. Бородин С. В. *Теоретические проблемы советской уголовной политики. XXV съезд КПСС и дальнейшее укрепление социалистической законности*. Москва, 1977.
251. Бухгольц Э., Зельцов С. И. *Совершенствование социалистического уголовного законодательства (на примере ГДР и СССР). Проблемы уголовной политики. Советский и зарубежный опыт. Сборник научных статей*. Красноярск, 1989.
252. Васильев М. *Наказание по советскому уголовному праву*. М., 1970, 88 с.
253. Ветров Н. *Уголовное право. Общая часть*. Москва: Изд. Юнити, 1999.
254. Ветров Н. И. *Уголовное право. Общая и особенная части*. Москва, 2001.
255. Гаверов Г. С. *О юридической природе условного осуждения*. В: *Вопросы государства и права в свете Программы КПСС. Труды Иркутского университета*. 1963, т. 32, вып. 6.
256. Гаджиев Н. К. *Условное осуждение по советскому уголовному праву*. Авторефю дисс. ю на соиск. уч. ст. канд. юрид. наук. Баку, 1966.
257. Гальперин И. М. *Уголовная политика и уголовное законодательство. Основные направления борьбы с преступностью*. Москва, 1975.
258. Гальперин И. М., Курляндсий В. И. *Предмет уголовной политики и основные направления его изучения*. В: *Основные направления борьбы с преступностью*. Москва, 1975.
259. Гаухман Л. *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная*. Москва: Изд. Юриспруденция, 1999.
260. Гаухман Л. Д. *Уголовное право. Общая и особенная части. Интенсивный полный курс*. Москва, 2002.
261. Герцензон А. А. *Уголовное право и социология*. Москва, 1970.
262. Головкин Л. В. *Альтернативы уголовному преследованию в современном уголовном праве*. С.-Пб, 2002.
263. Горелик И. И., Тишкевич И. С. *Вопросы уголовного права (Общая часть) в практике Верховного Суда БССР*. Минск, 1973.

264. Дагель П. С. Проблемы советской уголовной политики. Владивосток, 1982.
265. Дагель П. С. Уголовная политика в сфере борьбы с преступной неосторожностью. В: Проблемы борьбы с преступной неосторожностью. Владивосток, 1981.
266. Дагель П. С. Условия установления уголовной наказуемости. В: Правоведение, 1975.
267. Дурманов Н. Д. Освобождение от наказания по советскому уголовному праву. Москва: Издательство Юриздат, 1957.
268. Дурманов Н. Д. Советский уголовный закон. Москва: Издательство МГУ, 1967.
269. Ефимов М. А. Условное осуждение и условно-досрочное освобождение от наказания. Москва, 1963.
270. Загородников Н. И. Советская уголовная политика: деятельность органов внутренних дел. Москва, 1979.
271. Зельдов С. И. Освобождение от наказания и от его отбывания. Москва, 1989.
272. Злобин Г. А. Основания и принципы уголовного запрета. В: Советское государство и право, 1980, № 1.
273. Иванов Н. Г. Денежный штраф в уголовном законодательстве Австрии. В: Проблемы повышения эффективности уголовной ответственности и исполнения наказания. Сборник. Москва, 1984.
274. Иванов П. В., Иванов В. Д. Уголовное право. Общая часть. Особенная часть. Учебник. Москва, 2001.
275. Исмаилов Б. И. Проблема применения альтернатив уголовному наказанию за преступления в сфере экономики в Республике Узбекистан. В: Журнал российского права, 2001, № 4.
276. Исмаилов И. А. Преступность и уголовная политика. В: Актуальные проблемы организации борьбы с преступностью. Баку, 1990.
277. Кадари Х. Условное осуждение в советском уголовном праве. В: Ученые записки Тартуского университета. Вып. 44. Таллин, 1966.
278. Карпец И. И. Наказание. Социальные правовые и криминалистические проблемы. М., 1973.
279. Ковалев М. И., Воронин Ю. А. Криминология и уголовная политика. Свердловск, 1980.
280. Ковалев М., Козаченко И. Уголовное право. Общая часть. Москва: Норма, 2000.
281. Козоченко И., Незнамова З. А. Уголовное право. Общая часть: Учебник для вузов. Москва, 2001.
282. Колодкин Л. М., Максимов С.В. Уголовное право. Общая и особенная части. Москва, 1999.
283. Комарицкий С. И. Применение наказаний не связанных с лишением свободы: проблема дифференциации. В: Проблема применения наказаний не связанных с лишением свободы. Сборник научных трудов. Москва, 1988.
284. Комарицкий С. И. Исполнение уголовно-правовых мер в виде условного осуждения и отсрочки исполнения приговора. В: Совершенствование законодательных основ исполнения уголовных наказаний. Сборник научных трудов. Москва, 1988.
285. Комисхан С. В. Уголовное право. Общая и особенная части. Москва: Практикум, 2001.
286. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Москва, 2000.
287. Коробеев А. И. Советская уголовно-правовая политика. Тенденции и перспективы развития. В: Проблемы уголовной политики. Советский и зарубежный опыт. Сборник научных статей. Красноярск, 1989.
288. Коробеев А. И. Советская уголовно-правовая политика. Владивосток, 1987.

289. Коробеев П. И. Уголовная наказуемость общественно опасных деяний. Хабаровск, 1986.
290. Кригер Г. А. Условное осуждение и роль общественности в его применении. Москва: Издательство Московского Университета, 1963.
291. Кригер Г. А., Кузнецова Н. Ф. Проблемы социальной обусловленности уголовного закона. В: XXV съезд КПСС и дальнейшее укрепление социалистической законности. Москва, 1977.
292. Криминология. Под ред. Джозефа Ф. Шели. Пер. с англ. СПб.: Издательство Питер, 2003.
293. Криминология. Учебник для юридических вузов. Под ред. А.И. Долговой. Москва: Изд. Норма Инфра-М, 1999.
294. Кузнецова Н. Ф., Злобин Г. А. Социальная обусловленность уголовного закона и научное обеспечение нормотворчества. В: Советское государство и право, 1976, № 6.
295. Кузнецова Н., Вельцель Л. Уголовное право ФРГ. Москва: Издательство Московского Университета, 1980.
296. Курс уголовного права. Т. 1. Общая часть. Учение о преступлении. Москва: 2002.
297. Курс уголовного права. Том 2. Общая часть. Учение о наказании. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. Москва: ИКД Зерцало-М, 2002.
298. Ласковский В. Особенности назначения условного осуждения. В: Советская юстиция, 1967, № 9.
299. Лейст О. Э. Санкция в советском праве. Москва: Издательство Госюриздат, 1962.
300. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. Москва: Издательство Норма, 2000.
301. Логика: учебник для юридических вузов. Под ред. Сальникова В. П., Назаренко А. Ф., Караваева Э. Ф. СПб.: Издательство Лексикон, 2001.
302. Ломако В. А. Применение условного осуждения. Харьков, 1976.
303. Малиновский А. А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. Москва: здательство Международные отношения, 2002.
304. Мамедов А. А. Справедливость назначения наказания. С.-Пб.: Издательство Юридический центр, 2003.
305. Марцев А. И. Законы диалектики и вопросы советской уголовно-правовой политики. В: Проблемы уголовной политики. Советский и зарубежный опыт. Сборник научных статей. Красноярск, 1989.
306. Миньковский Г. М. Правовая политика в сфере борьбы с преступностью и проблемы законодательного регулирования этой борьбы. В: Проблемы формирования уголовной политики Российской Федерации и ее реализация органами внутренних дел. Москва, 1995.
307. Ной И. С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве. Саратов: Издательство Саратовского Университета, 1962.
308. Ной И. С. Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве. Саратов, 1973.
309. Осипов П. П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций. Л., 1976.
310. Панченко П. Н. Советская уголовная политика: общетеоретическая концепция борьбы с преступностью, ее становление и предмет. Томск, 1988.
311. Пономарев П. Г. О формировании уголовной политики России. В: Проблемы формирования уголовной политики Российской Федерации и её реализации органами внутренних дел. Москва, 1995.

312. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 18.12.63 г. «О некоторых вопросах, возникших в судебной практике по применению о досрочном, условно-досрочному освобождению от и замене наказания более мягким». В: Бюлл., 1964, № 1.
313. Ретюнских И. С. Условное осуждение к лишению свободы с обязательным привлечением осуждённого к труду. Воронеж, 1977.
314. Ривман Д. В. О юридической природе условного осуждения и участии общественности в перевоспитании условно осужденных. В: Вести Ленинградского Университета, № 23. Вып. 4, Ленинград, 1965.
315. Саввин Ф. С. Условное осуждение как мера воспитания осужденных в современный период. В: XXII съезд КПСС и вопросы государства. Свердловск, 1962.
316. Саркисова Э. А. Воспитательная роль условного осуждения. Минск: Наука и техника, 1971.
317. Саркисова Э. А. О воспитательной работе с условно осужденными. В: Социалистическая законность, 1963, № 12.
318. Саркисова Э. А. Роль наказания в предупреждении преступления. Минск, 1990, 160 с.
319. Скибицкий В. В. Умовне засудження за законодавством УРСР. Київ: Наукова думка, 1971.
320. Советское уголовное право. Общая часть. Киев, 1973, 647 с.
321. Советское уголовное право. Часть общая. Москва: Изд-во Литература, 1929.
322. Соловьев А. Д. Вопросы применения наказания по советскому праву. Москва: Издательство Госюриздат, 1958.
323. Стручков Н. А. Исправительно-трудовая политика и её роль в борьбе с преступностью. Саратов, 1970.
324. Ткачевский Ю. М. К вопросу об усовершенствовании законодательства об условном осуждении. В: Советское государство и право, 1964. № 6.
325. Ткачевский Ю. М. Освобождение от отбывания наказания. Москва: Издательство Юрид. лит., 1970.
326. Ткачевский Ю. М. Досрочное освобождение от наказания. Москва, 1970.
327. Труфанов В. В. Условное осуждение. Освобождение от наказания. Погашение и снятие судимости. Москва: Издательство Всесоюзного юридического заочного Института, 1960.
328. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов. Под ред. И. Д. Козочкина. Москва: Зерцало, 1999.
329. Уголовное наказание и проблемы его исполнения в условиях перестройки деятельности ОВД. Москва, 1990.
330. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие. Под ред. и с предисл. И. Д. Козочкина. Москва: Издательство Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А. С. Грибоедова, 2003.
331. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Под ред. Козаченко И.Я., Незнамова З. А. Москва: Издательство Норма, 2001.
332. Уголовно-исполнительное право России. Под ред. Селиверстова В. И. Москва: Издательство Юрист, 2000.
333. Уголовно-исполнительное право России. Учебник под ред. Зубкова А.И. Москва. 2002.
334. Уголовно-исполнительное право России. Учебное пособие под ред. Перминова О. Г. Москва: Издательство Юрид. Лит., 2001.
335. Уголовный кодекс Литовской Республики. С.-Пб.: Издательство Юридический центр Пресс, 2003.

336. Уголовный Кодекс Российской Федерации. Комментарий под ред. Радченко В. И., Михлин А. С. Москва: Издательство Спарк, 2000.
337. Фдетчер Дж., Наумов А. В. Основные концепции современного уголовного права. Москва: Издательство Юристъ, 1998.
338. Фефелов П. А. О предпосылках криминализации. В: Советское государство и право, 1970, № 11.
339. Фистин А. Н., Пономарев П. Г. Исполнение наказаний в виде ограничения свободы, воинского ареста, направления в воинские исправительные части по законодательству некоторых социалистических стран. В: Совершенствование законодательных основ исполнения уголовных наказаний. Москва, 1988.
340. Флоря К. Н. Назначение наказания с учетом причин совершенного преступления. Кишинэу: «Штиинца», 1980, 133 с.
341. Фойницкий И. Я. Учение о наказании. Москва: Издательство Добросвет, 2000.
342. Цветинович А. Л. Тенденции уголовной политики: вчера, сегодня, завтра. В: Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства. Москва. 1994.
343. Цветинович А. Л. Уголовно-политические основания нормотворчества. В: Уголовная политика и совершенствование законодательства. Кемерово. 1992.
344. Чубарев В.Л. Общественная опасность преступления и наказание. М., 1982, 96 с.
345. Шапарь В. Б. От суммы и казны не зарекайся. Обычаи и психология преступного мира. Ростов-на-Дону: Издательство Феникс, 2004.
346. Шаргародский М. Д. Наказание и его цели и эффективность. Л., 1973.
347. Шестаков А. А. Криминология. Краткий курс. С.-Пб.:,2001.
348. Якубович М. И. О некоторых вопросах применения судами условного осуждения. В: Советское государство и право, 1960, № 10.
349. Beccaria C. Des delits et des peines. Paris, 1991.
350. Black's Law Dictionary. Bryan A. Garner – editor in Chief. Copyright 1999 by West Group, St. Paul.
351. Bouloc V. Pénologie. Exécution des sanctions adultes et mineurs. Paris: Ed. Dalloz, 1998.
352. Cole George F. The american system of criminal justice. In: Brooks/Cole Publishing Company. Pacific Grove. California, 1989.
353. De Naw A. Les modes alternatifs de reglement de conflits en droit belge. In: Revue de droit penal et de criminologie, 1997, nr. 4.
354. Desportes F., Le Gunehec F. Le nouveau droit penal. T. I. Paris: Ed. Economic, 1999.
355. Faucher P., Lavielle B. Memento de l'application des peines. Bordeaux:;2001.
356. Findaca G., Musco E. Diritto penale. Parte generale. Bologna, 1995.
357. Foucault. Surveiller et punir. Naissance de la prison. Paris: Ed. Gallimard, 1975.
358. Hage A. Le systeme judiciaire americain et ses problemes. Paris: Ed. Ellipses, 2000.
359. Horn. Die strafrechtliche sanktionen. München, 1975.
360. Koehler M., Beck W. Gerechte Geldstrafestattkon fiskatorischer Vermoegenssanktion. Juristenzeitung, 1991.
361. La mediation: une mode alternatif de resolution des conflits. Zurich, 1992.
362. Lackner K. Strafgesetzbuch. 20. Auflage. Muenchen, 1993.
363. Lackner K. Strafgesetzbuch mit Erläuterungen. Munchen, 1977.
364. Larguier J. Criminologie et science penitentiaire. Paris: Edition Dalloz, 2001.
365. Merle R. Le fonctionnement du sursis avec mise a l'epreuve. Travaux des IX-es Journees de defence sociale. Rapport de synthese. Toulouse: Edition Dalloz, 1961.
366. Merle R., Vitu A. Traite de droit criminal. Paris, 1967.
367. Mostafa M. Principes de droit penal des pays arabes. Paris, 1973.
368. Naucke W. Tendenzen in Strafrechtsentwicklung. Karsbruhe, 1975.

369. Normandeau A. Bilan criminologique de quatre politiques et pratiques penales americaines contemporaines. In: Rev. Sc. Crim. (2), avr.-juin 1996.
370. Petersilia Joan. Probation and Parple. The handbook of crime and Punishment. Edited by Michael Tonry. New York: Oxford University Press, 1998.
371. Pradel J. Droit penal compare. Paris: Ed. Dalloz, 1995.
372. Pradel J. Droit penal general. Tom I. Cujas, 1987.
373. Rassat M.-L. Droit penal general. Paris: Ed. PUF, 1987.
374. Schich. Prognose, Aussetzungdes Strafresterzur Bewährung. Jong H. Fälle zum Wahlfachen Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug. München, 1975.
375. Stefani G., Levasseur G., Bouloc B. Droit pénal général. Paris: Ed. Dalloz, 2000.
376. Strafgesetzbuch. 33. Auflage. Muenchen, 1999.
377. Troendle H. T. Fischer. Strafgesetzbuch und Nebengesetze. 49. Auflage. Muenchen: 1999.
378. United Nations Secretariat. Alternatives to Imprisonment. In: International Review of Criminal Policy, No. 36, 1980.
379. Copețchi S. Unele reflecții asupra practicii judiciare în cauzele penale privind aplicarea pedepsei în cazul concursului de infracțiuni. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 5, p. 49.
380. Coraș L. Revocarea suspendării condiționate a executării pedepsei în cazul infracțiunii continue și al infracțiunii continuate. În: Dreptul (România), 2012, nr. 11, p. 159.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Macovei Cristian, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Macovei Cristian

aprilie 2015

CURRICULUM VITAE

Nume, prenume: MACOVEI CRISTIAN

Data si locul nașterii: 06.08.1974, com. MOVILENI, jud. GALATI

Studii:

2009–2012: Studii de Doctorat la specialitatea Drept Penal, Facultatea de Drept a Universității Libere Internationale din Moldova (ULIM)

2007 – aug. 2008: Studii de Masterat, specialitatea Drept Penal, în cadrul Univ. ”Titu Maiorescu”, Bucuresti

2004 – aug. 2005: Studii Postuniversitare la specialitatea Științe Penale în cadrul Academiei de Politie ”Al. I. Cuza” din București

2000–2004: Studii de Licență la specializarea Drept Penal, Facultatea de Drept, Univ. ”Spiru Haret”, București.

Domeniile de interes științific: Drept Penal (Partea Generală și Partea Specială)

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

1. Macovei C. *Condițiile și modul de acordare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în Republica Moldova și în legislația penală a altor state.* În: Materialele Simpozionului internațional al tinerilor cercetători. Ediția a X-a. Chișinău: ASEM, 2012, p. 125-142.

2. Macovei C. *Abordări conceptuale asupra instituției de liberare condiționată de executare a pedepsei penale înainte de termen.* În: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și tinerilor cercetători ”Tendențe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova”. Chișinău: UAȘMD, IISD al AȘM, Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România, 2012, p. 248-256.

3. Macovei C. *Efectele și revocarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.* În: Materialele Conferinței științifice internaționale ”Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”. Chișinău: AȘM, 2011, p. 599-603.

4. Macovei C. *Procedura de acordare a liberării condiționate înainte de termen de pedeapsă penală. Drepturile și obligațiile.* În: Materialele Conferinței științifice internaționale ”Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept”. Chișinău: AȘM, 2011, p. 679-686.

5. Macovei C. *Evoluția, noțiunea și conceptul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pe plan intern și internațional și condițiile de acordare.* În: Materialele Conferinței științifice internaționale ”Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice”. Volumul I. Chișinău: ASEM, 2011, p. 295-308.

6. Macovei C. *Unele aspecte ale condamnării cu suspendarea executării pedepsei.* În: Materialele Conferinței științifice internaționale ”Promovarea drepturilor omului și securității umanitare prin prisma integrării europene (Parteneriatul Estic)”. Chișinău: ASEM, 2013, p. 179-185.

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:

1. Macovei C. *Reflecții și aprecieri asupra art. 95 – liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave.* În: Analele științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova. Ediția a II-a. Chișinău, 2013.

2. Macovei C. *Comportamentul postinfracțional al persoanei infractorului în cazul liberării de răspundere penală în legătură cu căința activă.* În: Caietul științific 5/2011 – Sesiune de comunicări științifice, 29-30 octombrie 2011. Chișinău: IȘARM, 2012, p. 567-573.

3. Macovei C. *Aspecte teoretice ale liberării condiționate înainte de termen.* În: Revista Studii și Cercetări Juridice ale IISD ale AȘM nr. 1, 2; 2013, p. 27-33.

4. Macovei C. *Liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave.* În: Revista științifico-practică Legea și Viața, martie 2014, p. 25-29

CUNOAȘTEREA LIMBILOR:

- LIMBA MATERNĂ (rămână)

- LIMBI STRĂINE: ENGLEZA, FRANCEZA ȘI RUSA – LA NIVEL DE ÎNCEPĂTOR.

Date de contact: România, Inspectoratul de Poliție al jud. Galați, str. Brăilei, nr. 200, tel. 0236407000, interior 22250, e-mail: cristi06typ@yahoo.com

